



YAŞAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA ALTERNATİF
BİR ÇÖZÜM YOLU OLARAK UZLAŞTIRMA**

HAZAL ERTEMÜR

TEZ DANIŞMANI: DR ÖĞR. ÜYESİ CANDİDE ŞENTÜRK

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SUNUM TARİHİ: 28.05.2021

BORNOVA/İZMİR
Mayıs/2021

ÖZ

CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA ALTERNATİF BİR ÇÖZÜM YOLU OLARAK UZLAŞTIRMA

Ertemür, Hazal

Yüksek Lisans Tezi, Kamu Hukuku

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Candide ŞENTÜRK

Mayıs,2021

Cezalandırıcı adalet anlayışının ortaya çıkardığı sorunlara çözüm olarak bazı alternatif çözüm yolları aranmaya başlamıştır. Klasik ceza adalet sisteminin sorunlarına çözüm olarak geliştirilen onarıcı adalet sistemi, uyuşmazlıkları, tarafların işbirliği ve iletişimine dayalı olarak en kısa ve masrafsız yoldan sona erdirmeyi amaçlamaktadır.

İşte onarıcı adalet anlayışına göre geliştirilen ve fail ile mağdurun karşılıklı iletişimine dayanan; konusu suç teşkil eden fiilden kaynaklanan zararın giderilmesi ile failin fiilden kaynaklı olan sorumluluğu üstlenmesini amaçlayan müessese uzlaştırma olarak anılmaktadır.

Felsefi temellerini onarıcı adalet anlayışından alan uzlaştırma müessesesi iç hukukumuzda “uzlaşma” adıyla 5237 sayılı Kanun’un 73. maddesinin 8. fıkrasında yapılan düzenleme ile girmiştir. Çalışmamızda uygulanmaya başladığı tarihten bu yana 5560, 6763 ve 7188 sayılı kanunlarla değişikliğe uğrayan uzlaştırma müessesesi ele alınmış; ilgili Kanun ve Yönetmelik hükümleriyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde uzlaştırma kurumunun felsefi temelini oluşturan onarıcı adalet anlayışı ele alınmış; daha sonra uzlaştırma kurumunun esaslarına değinilmiştir. Birinci bölümün son kısmında ise uzlaştırmanın şartları açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise ilk olarak uzlaştırmanın uygulanmasına dair genel hükümler açıklanmıştır. Daha sonra soruşturma evresinde uzlaştırma ile kovuşturma evresinde uzlaştırma ile ilgili yapılan düzenlemelere yer verilmiştir. Soruşturma ve kovuşturma evrelerinde uygulanacak ortak hükümler ayrıntılı olarak

açıklandıktan sonra bölümde uzlaştırma işlemlerini yürütecek süje olan uzlaştırmacının nitelikleri, yetkileri ve eğitimi ele alınarak ikinci bölüm sonlandırılmıştır.

Üçüncü bölümün başında uzlaştırma müzakereleri konusu işlenmiştir. İkinci ve üçüncü kısımlarında uzlaştırmanın sonuçlandırılması ile uzlaştırmanın hukuki sonuçları açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmamızın son kısmında ise, 2019 ve 2020 yılları uzlaştırma istatistiklerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uzlaştırma, uzlaştırmacı, onarıcı adalet, ceza muhakemesi hukukunda alternatif çözüm yolları



ABSTRACT

Reconciliation As An Alternative Dispute Resolution In The Criminal Procedure Law

Master Thesis, Public Law

Ertemür, Hazal

Supervisor: Dr. Öğr Üyesi Candide ŞENTÜRK

Mayıs,2021

As a solution to the problems arising from retributivism, some alternative solutions have begun to be sought. The restorative system which developed as a solution to the problems of the classical criminal justice system aims to end the disputes most shortly and effectively, based on the cooperation and communication of the parties.

Here, an establishment that is developed following the understanding of restorative justice and is based on the mutual communication of the perpetrator and the victim; the institution that aims to compensate the damage caused by the criminal activity along with the intention of the perpetrator to take responsibility due to the crime is referred as "reconciliation".

The establishment of reconciliation, which takes its philosophical foundations from the understanding of restorative justice, is entered force into our domestic law with the name of "reconciliation" with an arrangement in the 8th paragraph of the 73rd article of the Law number 5237. In our study, the establishment of reconciliation which has been amended by Laws number 5560, 6763, and 7188, has been discussed from the beginning of its implementation, has been tried to be explained with the relevant provisions of the law and other regulations.

Our study consists of three parts.

In the first chapter, the restorative justice approach that constitutes the philosophical foundation of the establishment of the reconciliation was discussed, and then the principles of the establishment of the reconciliation were mentioned. In the last part of the first chapter, the terms of the reconcile were tried to be explained.

In the second chapter of the study, the first, general provisions regarding the implementation of the reconciliation were explained. In the second chapter of the study, the first, general provisions regarding the implementation of the reconciliation were explained. After the regulations regarding common reconciliation provisions in the investigation and the prosecution phase were explained in detail, the second part was concluded by discussing the qualifications, powers, and training of the reconciler who will carry out the reconciliation process.

At the beginning of the third part, the notion of "negotiation" in reconciliation was discussed. In the second and the third parts, the conclusion of the reconciliation and the legal consequences of the reconciliation were tried to be explained. In the last part of the study, the reconcile statistics for 2019 and 2020 were included.

Key Words: Reconciliation, reconciler, Restorative Justice, alternative dispute resolution in criminal procedure law

TEŞEKKÜR

Tez alıőmasının planlanmasında, yazılmasın, yürütülmesinde ve tamamlanmasında ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi birikimi ve tecrübelerinden yararlandığım, çalıőmamı bilimsel temeller ışığında őekillendiren, sayın hocam Dr. Öğretim Üyesi Candide şENTÜRK'e teőekkürlerimi sunarım.

Hazal ERTEMÜR

İzmir, 2021



İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vii
YEMİN METNİ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ONARICI ADALET, UZLAŞTIRMANIN ESASLARI, UZLAŞTIRMANIN ŞARTLARI

I. ADALET ANLAYIŞLARI	1
A. ONARICI ADALET KAVRAMI	3
1. Onarıcı Adalet Anlayışının Ortaya Çıkışı	6
2. Onarıcı Adalet Uygulamaları	7
a) Mağdur-Fail Arabuluculuğu	8
b) Konferanslar	9
c) Çemberler/Halkalar	10
B. CEZALANDIRICI ADALET ANLAYIŞINDAN FARKI	10
II. UZLAŞTIRMANIN TANIMI, TÜRKİYE'DE UZLAŞTIRMA KURUMUNUN TARİHİ VE UZLAŞTIRMAYA İLİŞKİN TEMEL İLKELER	13
A. UZLAŞTIRMANIN TANIMI	13
B. TÜRKİYEDE UZLAŞTIRMA KURUMUNUN TARİHİ	20
C. UZLAŞTIRMANIN DİĞER KURUMLARLA İLİŞKİSİ	25
D. UZLAŞTIRMAYA İLİŞKİN TEMEL İLKELER	30
1. Tarafların Özgür İradesine Dayanması	30
2. Tarafların Temel Hak ve Menfaatlerinin Korunması Esası	31
3. Tarafların ve Kanunî Temsilcilerinin Ceza Muhakemesi Kanununun Tanıdığı Temel Güvencelere Sahip Olması	32
4. Taraflara Tercüman Atanması	32
5. Tarafların Yeterince Bilgilendirilmeleri	33

6.	Tarafların Özel Durumlarının Göz Önünde Bulundurulması	35
7.	Müzakerelerdeki Bilgi ve Belgeler Konusunda Gizlilik ve Müzakerelerin Gizliliği Nedeniyle Yapılan Açıklamaların Davada Delil Olamaması	35
8.	Tarafların Uzlaştırma Sürecini Anlamanın Sağlanması	37
9.	Uzlaştırmayı Sağlayacak Uygun Tedbirlerin Alınması	38
III.	UZLAŞTIRMANIN ŞARTLARI	38
A.	UZLAŞTIRMANIN TARAFLARA İLİŞKİN ŞARTLARI	39
1.	Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Gerçek Kişi veya Özel Hukuk Tüzel Kişisi Olması	39
2.	Taraflardan Birinin Ölümü ve Mirasçılık	40
B.	UZLAŞTIRMANIN SUÇA İLİŞKİN ŞARTLARI	40
1.	Suç ile İlgili Muhakeme Şartlarının Bulunması	41
a)	Şikâyet	41
b)	İzin	42
c)	Talep	42
d)	Kusur Yeteneğinin Bulunması	43
e)	Dokunulmazlığın Bulunmaması	46
f)	Suçun Zamanaşımına Uğramamış Olması	48
2.	Soruşturma Konusu Suça İlişkin Şüpheli Hakkında Yeterli Delilin Bulunması	48
3.	Suçun Uzlaştırma Kapsamında Olması	49
a)	Şikâyete Bağlı Suçlar	50
b)	Katalog Suçlar	51
c)	Suçta Sürüklenen Çocuklar Hakkında Uzlaştırmanın Kapsamı	52
d)	Uzlaştırma Kapsamında Olmayan Suçlar	54
e)	Uzlaştırma Kapsamındaki Bir Suçun Kapsamda Olmayan Bir Suç ile Birlikte İşlenmesi	56
f)	Kadına Yönelik Şiddet ve Uzlaştırma Kurumu İlişkisi	59
C)	UZLAŞTIRMANIN GEÇERLİLİK ŞARTLARI	64
1.	Tarafların Özgür İradelerine Dayanması	64
2.	Tarafların Uzlaştırmayı Kabul Etmeleri	64
3.	Zararın ve Mağduriyetin Giderilmesi	64
4.	Tarafların Uzlaştıklarının Cumhuriyet Savcısı veya Mahkeme Tarafından Saptanması	64

İKİNCİ BÖLÜM

UZLAŞTIRMANIN UYGULANMASINA DAİR GENEL HÜKÜMLER, SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA, KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA, SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRELERİNDE UYGULANACAK ORTAK HÜKÜMLER, UZLAŞTIRMACININ NİTELİKLERİ, YETKİLERİ VE EĞİTİMİ

I.	UZLAŞTIRMANIN UYGULANMASINA DAİR GENEL HÜKÜMLER	65
II.	SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA	76
A.	DELİLLERİN TOPLANMASI	77
III.	KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA	88
A.	UZLAŞTIRMA USULÜ	88
B.	UZLAŞTIRMA SÜRESİ VE UZLAŞTIRMA RAPORU	90
C.	KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞMANIN HUKUKÎ SONUÇLARI	91 91
IV.	SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRELERİNDE UYGULANACAK ORTAK HÜKÜMLER	94
A.	UZLAŞTIRMACININ ÇEKİNMESİ VEYA REDDİ	94
B.	UZLAŞMA TEKLİFİ VE KABUL SÜRESİ	95
C.	EDİM	98
1.	GENEL OLARAK	98
2.	EDİMİN ŞARTLARI VE SINIRLARI	99
3.	EDİM TÜRLERİ	99
a)	Olumlu veya Olumsuz Edimler	99
b)	Ani, Sürekli veya Dönemli Edimler	100
c)	Şahsi veya Maddi Edimler	100
d)	Bölünebilen ya da Bölünemeyen Edimler	101
4.	UZLAŞTIRMADA EDİM	101
D.	ZAMANAŞIMI	106
V.	İNFAZ AŞAMASINDA UZLAŞTIRMA	107
VI.	UZLAŞTIRMACININ NİTELİKLERİ, YETKİLERİ VE EĞİTİMİ	108
A.	UZLAŞTIRMACININ NİTELİKLERİ	108

B.	UZLAŖTIRMACININ YETKİLERİ	113
C.	UZLAŖTIRMACININ EĞİTİMİ	115

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UZLAŖTIRMA MÜZAKERELERİ, UZLAŖTIRMANIN SONUÇLANDIRILMASI, UZLAŖTIRMANIN HUKUKİ SONUÇLARI VE 2019-2020 UZLAŖTIRMA İSTATİSTİKLERİ

I.	UZLAŖTIRMA MÜZAKERELERİ	118
A.	MÜZAKERELERE KATILABİLECEK KİŖİLER	119
B.	MÜZAKERELERİN GİZLİLİĞİ VE UZLAŖTIRMA MÜZAKERELERİNİN YAPILABİLECEĞİ YER VE ZAMAN	120
C.	MÜZAKERE YÖNTEMLERİ	121
II.	UZLAŖTIRMANIN SONUÇLANDIRILMASI	122
III.	UZLAŖTIRMANIN SONUÇLARI	124
A.	ZAMANAŖIMI VE DAVA SÜRESİNİN DURMASI	125
B.	ADLİ SİCİL VE ARŖİV KAYDI OLUŖMAMASI	126
C.	TEKERRÜRE ESAS OLMAMA	127
D.	MÜSADEREYE ETKİSİ	127
E.	TAZMİNAT HAKKINA ETKİSİ	128
IV.	2019-2020 YILLARI UZLAŖTIRMA İSTATİSTİK VERİLERİ	132
A.	2019 YILI VERİLERİ	132
B.	2020 YILI VERİLERİ	136
	SONUÇ	141
	KAYNAKÇA	146
	EKLER	155

KISALTMALAR

AÜHFD	:	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AvK.	:	Avukatlık Kanunu
AY.	:	Anayasa
Bakanlık	:	Adalet Bakanlığı
Bknz.	:	Bakınız
Büro	:	Uzlaştırma Bürosu
CD	:	Ceza Dairesi
CGK	:	Ceza Genel Kurulu
CMK	:	Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUY	:	Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği
ÇKK	:	Çocuk Koruma Kanunu
E	:	Esas
EÜHFD	:	Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HAGB	:	Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı
İK	:	İcra ve İflas Kanunu
İÜHF	:	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
K	:	Karar
m.	:	Madde
MERNİS	:	Merkezi Nüfus İdare Sistemi
NATO	:	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

NATO-SOFA:	19 Haziran 1951 tarihli “Kuzey Atlantik Antlaşmasına Taraf Devletler Arasında Kuvvetlerinin Statüsüne Dair Sözleşme
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SEGBİS	: Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi
SMS	: Short Message Service
T	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
Yarg.	: Yargıtay

GİRİŞ

Tarihi süreç boyunca toplumlar, suç kabul edilen fiillere karşı çeşitli tepkiler göstermiştir. Suç teşkil eden fiiller ekonomik, siyasi ve sosyal hayatın zaman içinde değişmesiyle çeşitlenmiş ya eskiden suç teşkil eden fiiller suç olmaktan çıkmış ya da teknolojinin de gelişmesiyle daha farklı suçlar ortaya çıkmıştır. İşte suç kabul edilen bu fiillere karşı verilen tepkiye ceza adı verilmektedir.

Yargılama ve cezalandırma yetkisinin Devlete ait olduğu, tipe uygun hukuka aykırı fiilleri gerçekleştiren kişilerin; yaptıkları fiile karşılık gelen cezayı çekmeleri gerektiği görüşünü savunan sisteme cezalandırıcı adalet sistemi adı verilmektedir. Bu sistemin ortaya çıkardığı birtakım eksiklikler bulunmaktadır. Bu eksiklikler kısaca, ceza yargılamasında mağdurun aktif katılımının sağlanamaması, suçtan kaynaklanan zararın tazmininin ikinci planda kalması, mağdur ve failin karşı karşıya gelerek iletişim kurmasının mümkün olmaması, yargı makamlarının yoğunluğunun önüne geçilememesi ve uyuşmazlığa uygulanacak çözümün bulunmasının çok zaman alması olarak sıralanabilmektedir. İşte cezalandırıcı adalet anlayışının ortaya çıkardığı bu sorunlara çözüm olarak bazı alternatif çözüm yolları aranmaya başlamıştır. Klasik ceza adalet sisteminin sorunlarına çözüm olarak geliştirilen onarıcı adalet sistemi, uyuşmazlıkları, tarafların işbirliği ve iletişimine dayalı olarak en kısa ve masrafsız yoldan sona erdirmeyi amaçlamaktadır. Bu hususta konferanslar, fail-mağdur arabuluculuğu, çemberler ve halkalar gibi uygulamalar geliştirilmiştir.

İşte onarıcı adalet anlayışına göre geliştirilen ve fail ile mağdurun karşılıklı iletişimine dayanan; salt cezalandırma amacı gütmeyen konusu suç teşkil eden fiilden kaynaklanan zararın giderilmesi ile failin fiilden kaynaklı olan sorumluluğu üstlenmesini amaçlayan müessese fail-mağdur arabuluculuğu, bir başka deyişle uzlaştırma olarak anılmaktadır. Uzlaştırmada taraflar, tarafsız bir üçüncü kişi vasıtasıyla suçtan kaynaklı uyuşmazlığı çözmeye çalışmaktadır.

Felsefi temellerini onarıcı adalet anlayışından alan uzlaştırma müessesesi iç hukukumuzda “uzlaşma” adıyla 5237 sayılı Kanun’un 73. maddesinin 8. fıkrasında yapılan düzenleme ile girmiştir. Daha sonra 6 Aralık 2006 tarih ve 5560 sayılı Kanun

ile TCK m. 73/8 yürürlükten kaldırılmış ve uzlaştırma kurumu CMK 253, 254 ve 255. maddelerinde düzenleme yeri bulmuştur. Çalışmamızda uygulanmaya başladığı tarihten bu yana 5560, 6763 ve 7188 sayılı kanunlarla değişikliğe uğrayan uzlaştırma müessesesi ele alınmış; ilgili Kanun ve Yönetmelik hükümleriyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde uzlaştırma kurumunun felsefi temelini oluşturan onarıcı adalet anlayışı ele alınmış; daha sonra uzlaştırma kurumunun esaslarına değinilmiştir. Birinci bölümün son kısmında ise uzlaştırmanın şartları açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise ilk olarak uzlaştırmanın uygulanmasına dair genel hükümler açıklanmıştır. Daha sonra soruşturma evresinde uzlaştırma ile kovuşturma evresinde uzlaştırma ile ilgili yapılan düzenlemelere yer verilmiştir. Soruşturma ve kovuşturma evrelerinde uygulanacak ortak hükümler ayrıntılı olarak açıklandıktan sonra bölümde uzlaştırma işlemlerini yürütecek süje olan uzlaştırmacının nitelikleri, yetkileri ve eğitimi ele alınarak ikinci bölüm sonlandırılmıştır.

Üçüncü bölümün birinci kısmında uzlaştırma müzakereleri konusu işlenmiştir. İkinci ve üçüncü kısımlarında uzlaştırmanın sonuçlandırılması ile uzlaştırmanın hukuki sonuçları açıklanmaya çalışılmış; çalışmamızın son kısmında ise, 2019 ve 2020 yılları uzlaştırma istatistiklerine yer verilmiştir.

Çalışmamızda çeşitli yargı ve doktrin görüşlerine yer verilmiş olup sonuç kısmında uzlaştırma kurumu bir bütün olarak ele alınarak çalışma sonlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ONARICI ADALET, UZLAŞTIRMANIN ESASLARI, UZLAŞTIRMANIN ŞARTLARI

I. ADALET ANLAYIŞLARI

Suç, güncel Türkçe sözlükte “*törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış*” olarak tanımlanmıştır¹. Aynı şekilde, hukuk sözlüğünde suç kelimesinin karşılığı ise “*yasalara aykırı davranış, cürüm*” şeklinde belirtilmiştir². Tanımlardan da hareketle suç kavramını, fiilin işlendiği toplumun kabul ettiği yazılı ve yazısız kurallara aykırı davranışlar olarak açıklayabilmekteyiz.

Tarihi süreç boyunca toplumlar, suç kabul edilen fiillere karşı çeşitli tepkiler göstermiştir. Bu anlamda suç, kurulu toplum düzeninin ağır ihlali olarak kabul edilmekte, bu aykırı hareketlerin icrası ile toplum düzeninde bozulma gerçekleşmektedir. Dolayısıyla toplum, bozulan dengenin tekrar tesisi amacıyla, suç teşkil eden fiili icra eden faile karşı reaksiyon vermekte, düzeni tekrar sağlamak gayreti içine girmektedir³.

Yukarıda da belirtildiği üzere, tarih boyunca toplumlar suça karşı tepki vermiş ancak zaman içerisinde verdikleri tepkiler sosyal, siyasal ve ekonomik durumun değişmesiyle birlikte çeşitlenmiştir. Toplumların, konusu suç teşkil eden fiilin karşılığı olarak gösterdiği tepkiye genel olarak *ceza* ya da geniş tabir ile *yaptırım* adı verilir. Ceza, güncel Türkçe sözlükte “*Uygunsuз davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım*” olarak tanımlanmıştır⁴. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, toplumlar faile çeşitli şekillerde yaptırım uygulama yoluna gitmiştir. Bu durum çeşitli ceza anlayışlarının doğmasına yol açmıştır. Bu anlayışları,

¹ TDK, <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: Şubat, 2020

² T.C. Adalet Bakanlığı Hukuk Sözlüğü, <http://www.sozluk.adalet.gov.tr/su%c3%a7> Erişim tarihi: Şubat, 2020

³ YERDELEN, Erdal, ÖZBEK, Mustafa Serdar, ALTUNTAŞ, Şeyda, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s .1

⁴ TDK, <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: Şubat, 2020

cezalandırıcı adalet, tazmin edici adalet ve son olarak *onarıcı adalet* olarak üç ana başlıkta incelemek mümkündür⁵.

İlk olarak, klasik ceza adalet anlayışı olarak da anılan “*cezalandırıcı adalet anlayışı*”ndan bahsetmek gerekir. Cezalandırıcı adalet anlayışı hareket noktasını konusu suç teşkil eden fiilin, devlete karşı işlenmiş olduğunun kabul ederek; hangi kuralların ihlal edildiği, failin kim olduğu ve hangi yaptırımını (*cezayı*) hak ettiği sorularıyla ilgilenmektedir⁶. Faile, işlediği fiilin karşılığı olarak daha önceden belirlenmiş yaptırım uygulanır; toplum ya da işlenen suç özelinde suçtan zarar gören kişi (*mağdur*) soyut olarak devlet tarafından temsil edilir⁷. Cezalandırıcı adalet, sosyal dengenin yeniden kurulabilmesi için cezanın zorunlu olduğunu kabul etmektedir⁸.

Tazmin edici adalet anlayışı ise, failin gereken cezayla cezalandırmasından ziyade suçtan zarar gören kişilerin mağduriyetinin tazmin edilerek giderilmesini hedefler. ÇETİNTÜRK’e göre, tazmin edici adalet, “*failin haksızlığa uğrayandan aldıklarını iade etmesini veya neden olduğu zararların karşılığını vermesini gerektirir*”⁹. Bu adalet anlayışında önemli olan, cezalandırma yoluna gidilmeden mağdurun işlenen fiilden dolayı uğradığı zararın karşılanarak, düzenin tekrar sağlanması gayesidir¹⁰.

Son olarak *onarıcı adalet anlayışı* ise, Anglo Sakson kökenli olup, mağdurun ve mağdur haklarının korunması ve zararın giderilmesi düşüncesinden hareket eder.

⁵AKBULUT,Berrin/AKSAN,Burak, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Seçkin Yayıncılık,Ankara,2019 s.13

⁶ AKBULUT/AKSAN,s.14; ÇİFTÇİOĞLU, Cengiz Toker, Onarıcı Adalet Sistemine Dair Genel Bir İnceleme, *Fasikül Hukuk Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 66, Mayıs 2015, Sayfa: 38-49, s.41; ÇETİNTÜRK, Ekrem Onarıcı Adalet Anlayışı ve Uzlaştırma Kurumunun Türk Ceza Adalet Sisteminde Algılanışı (Geleneksel Ceza Adalet Anlayışına Eleştirel Bir Bakış), *Ceza Hukuku Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 9, Nisan 2009, Sayfa: 191-245, s.195; DEĞİRMENCİ, Olgun, Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s.42

⁶BAYTAZ, Abdullah Batuhan, Onarıcı Adalet Genel Bir Bakış, s.125

⁷BAYTAZ, s.125

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/97757> Erişim Tarihi: Şubat, 2020

⁸ ÇETİNTÜRK, S.41; “*Cezalandırıcı adalet anlayışına göre, rasyonel varlıklar olan insanlar suçları bilerek ya da isteyerek işlerler, dolayısıyla yaptıkları eylemlerden sorumludurlar. Bunun bir sonucu olarak da suç niteliğindeki eylemler karşılığında bir ceza uygulamak esastır.*” YAVUZ, Hakan, Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl:6, Sayı:23, Ekim,2015 s.90-91; ÇAKIR, Necmettin, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, (Danışman: Can CANPOLAT) (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi),Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova,2019, s.19

⁹ ÇETİNTÜRK, Ekrem, Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017 S.37

¹⁰ AKBULUT/AKSAN,s.15

Onarıcı Adalet Hakkında Birleşmiş Milletler Çalışma Topluluğu'nun (*United Nations Working Party on Restorative Justice*) yaptığı tanıma göre, onarıcı adalet, “işlenmiş bir suçtan etkilenen tarafların tümünü, suçun ortaya çıkardığı zararlı sonuçları ve suçun geleceğe yönelik etkilerini nasıl giderecekleri konusundaki meseleyi toplu olarak çözmeleri için bir araya getiren süreçtir¹¹.” Onarıcı adalet yöntemleri özellikle Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Yeni Zelanda, Avusturya, İngiltere ülkelerinin ceza sistemlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır¹².

Çalışma konumuz olan uzlaştırma kurumunun felsefi temeli olarak kabul edilen onarıcı adalet anlayışının detaylı olarak incelenmesi yerinde olacaktır.

A. ONARICI ADALET KAVRAMI

Onarıcı adalet anlayışının mimarı kabul edilen Zehr'e göre¹³; “*Onarıcı adalet yaraların sarılması ve sorunların mümkün olduğunca düzeltilmesine yönelik olarak bir suça ilişkin kişilerin mümkün olduğunca müdahil edildiği ve zararlar, ihtiyaçlar ve yükümlülüklerin birlikte belirlendiği ve ele alındığı bir süreçtir*¹⁴.”

Yukarıdaki tanımdan anlaşılacağı üzere onarıcı adalet, fail ve mağdur arasındaki karşılıklı etkileşim ile itilafı çözmeye çalışır. Bu itilafı çözmeye çalışırken, cezalandırıcı adalet anlayışı ile tazmin edici adalet anlayışlarının olumsuz yönlerini ortadan kaldırmayı hedefler. Şöyle ki onarıcı adalet anlayışı, cezalandırıcı adalet anlayışından farklı olarak, ikinci planda kalan mağduru uyuşmazlığın ana aktörlerinden biri haline getirir¹⁵; tazmin edici adalet anlayışından farklı olarak sadece

¹¹ CANPOLAT s.4

¹² ÇETİNTÜRK, s.7 KAPLAN, Mahmut, Onarıcı Adalet ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, Haziran 2015, Sayfa: 59-86 s.61; YILDIRIM, Adem, Mağdur Haklarına Yönelik Kurumsal Yapılar (Sulh ve Uzlaştırma), *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 23, Nisan 2014, Sayfa: 251-270 s.260

¹³ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ, s.18

¹⁴ Howard Zehr / Ali Gohar'ın *The Little Book of Restorative Justice* adlı eserinden çeviren ve aktaran; YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.18

¹⁵ ÇETİNTÜRK, s.3; ÇİFTÇİOĞLU, s.44; KETİZMEN, Muammer, Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu Olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, Haziran 2012, Sayfa: 1-10 s.3 ; ANBARLI BOZATAY, Şeniz / ÜRÜNAL, Avni Akın Ceza Muhakemesi Kanunu Kapsamında Uzlaştırma Kapsamına Giren Suçlar: Kuramsal ve Hukuksal Bir Değerlendirme, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt:16, Sayı: 32, 2018, s. 329-344 s. 330

zarar tazminine odaklı olarak değil tazmin ile beraber faili ve toplumu da kapsamına alarak sorunu çözmeye çalışır¹⁶.

Devletlerin cezalandırıcı adalet anlayışıyla hareket edip işlenen fiillerin kendine karşı işlendiğini kabul ederek bozulan kamu düzenini yine kendi mekanizmalarını kullanarak çözüme ulaştırması, zamanla olumsuz sonuçlar doğurmaya başlamıştır. Bu olumsuz sonuçlar şu şekilde sıralanabilir¹⁷:

-Fail odaklı olup, suçtan zarar gören yargılamada nispeten pasif durumdadır. Bu durum, suçtan zarar görenlerde tatminsizlik duygusunun oluşmasına sebebiyet vermiştir.

-Nihai amacı, suçlunun ıslahı ve cezanın caydırıcılığının sağlanmasıdır. Dolayısıyla, suçtan zarar gören kişinin mağduriyeti geri planda kalmaktadır¹⁸.

-Cezalandırıcı adalet anlayışı, suçların ve suçluluğun azalmasını sağlayamamış; ceza infaz kurumları aşırı dolulukla mücadele etmek durumunda kalmıştır¹⁹.

-Öte yandan, tazmin edici adalet anlayışı şerefe, cinsel dokunulmazlığa ve beden bütünlüğüne karşı suçlarda korunan hukuksal değerlerin pazarlık konusu yapıldığı; failin ıslahının sağlanamaması yönlerinden eleştirilere maruz kalmıştır²⁰.

Cezalandırıcı adalet ve tazmin edici adalet anlayışının olumsuz yönlerini bertaraf edilmesi gerekliliği, onarıcı adalet anlayışının gelişmesine olanak sağlamıştır²¹. Gerçekten de onarıcı adalet, fail ve yaptırım odaklı ceza anlayışının aksine karşılıklı iletişime dayalı, suçtan doğan mağduriyetin giderilmesini temel alarak; sadece maddiyata dayalı bir tazminden ziyade, fail ve toplumu kapsayan geniş bir perspektiften bakarak soruna çözüm aramaktadır.

¹⁶ AKBULUT/AKSAN,s.19; AKÇAY, Püren, Onarıcı Adalet Modeli Çerçevesinde Uzlaştırma ve Çocuk Mahkemelerinde Uygulanması, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (9), 2011, s. 130-144 s.131

¹⁷ AKBULUT/AKSAN,s.14-15;YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.12

¹⁸ KARAKEHYA, Hakan, Modern Cezalandırma Sistemlerinin Büyük Anlatıları, İühfm C. LXVI, S.1, S. 87-108, 2008 s.10

¹⁹ ÖZYİĞİT Ayata, Özlem Türkiye’de Uzlaşma Kurumunun Yasal Çerçevesinin ve Uygulamasının Onarıcı Adalet Prensipleriyle Değerlendirilmesi, , (Danışman: JAHİC, Galma), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, İstanbul, s.3

²⁰ AKBULUT/AKSAN,s.15

²¹ ÖZYİĞİT, s.3

Onarıcı adalet anlayışı, hareket noktasını konusu suç teşkil eden fiilin mağdura işlenmiş olduğunun kabul ederek; kimin kuralları ihlal ettiği, mağdurun kim olduğu ve hangi çözüm yolunun izlenmesi gerektiği sorularıyla ilgilenmektedir²².

Onarıcı adalet;

-Ortaya çıkan zararın tazminin sağlamak ve faili zararın giderilmesi hususunda teşvik etmek,

-Mağduru ön plana çıkarmak,

-Uyuşmazlıkları sulh yolu ile en az maliyet prensibiyle çözüme kavuşturmak,

-Failin ıslahını sağlamak ile toplumun suça ve suçluluğa bakış açısını değiştirmek gibi amaçlar gütmektedir²³. Bu amaçların yerine getirilmesinde onarıcı adalet anlayışının kabul ettiği ilkeleri ise şu şekilde sıralamak mümkündür²⁴:

-İnsan onuruna saygı,

-İnsan haklarına saygı,

-Kişi ve toplum güvenliğine saygı,

-Güçsüz tarafı destekleme,

-Tarafların katılımı ve güçlendirme,

- Gönüllülük,

-Süreç esnekliği,

-Ayrımcılık yasağı,

-Tarafların ihtiyaçlarının karşılanması,

-Hukukun üstünlüğü.

²² AKBULUT/AKSAN s.17;Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Ankara,Ocak,2018 s.5

²³ TOPUZ s.22; DEĞİRMENCİ, s.52-53

²⁴ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.4-5;KAYA, İslam Safa/KARABAY Huzeyfe, Ceza Hukuku Sistemlerinde Uzlaştırma, Adalet Yayınevi,Ankara,2019, s.21; AKÇAY, Püren, Onarıcı Adalet Modeli Çerçevesinde Uzlaştırma ve Çocuk Mahkemelerinde Uygulanması, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (9), 2011, s. 130-144 s.137

1. Onarıcı Adalet Anlayışının Ortaya Çıkışı

Onarıcı adalet anlayışının, kurum olarak kabul edilmesi yakın tarihlerde gerçekleşmiş olsa da felsefi temelleri çok eski tarihlere dayanmaktadır²⁵. Bu anlayışın izlerine ilk olarak, devletleşmeden önce kabile veya aile sistemlerinin kabul edildiği dönemde rastlanmaktadır²⁶. Bu tür topluluklarda, diyet/kıyas gibi uygulamalarla adalet sağlanmaya çalışılmıştır. Suçtan zarar gören, cezalandırma hakkını doğrudan kullanmakta olduğundan temeli öç almaya dayalı bu uygulamalar uzun vadede sosyal düzenin bozulmasına yol açmıştır.

Devlet kurumunun kabul edilmesiyle birlikte, bireylerin sosyal yaşamlarını düzenleyen birtakım kuralların konulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Toplum sözleşmesi kuramı ile açıklanmaya çalışılan bu husus, bireylerin güvenliklerinin sağlanması karşılığında belli başlı bazı haklarının kullanımının *-bilhassa suçtan zarar görene tanınan cezalandırma hakkının-* devlete bırakılması şeklinde özetlenebilir²⁷. Modern anlamda devletin kabulü ile birlikte cezalandırma yetkisi mağdurdan devlete geçtiğinden; suçların devlete karşı işlendiği anlayışı kabul edilerek, klasik ceza adalet sistemi uygulanmaya başlanmıştır.

Cezalandırıcı adalet anlayışının kabul ettiği uygulamalar bir süre sonra birtakım sorunlar ortaya çıkarmıştır. Yukarıda da bahsedildiği üzere, cezalandırıcı adalet anlayışının ortaya çıkardığı sorunların çözümüne dair alternatif yollar aranmaya başlanmış; sonuç olarak onarıcı adalet anlayışı gelişmiş; ilk kurumsal temelleri 20.yy'da Anglo Sakson ülkelerinde atılmıştır²⁸.

Onarıcı adalet anlayışının kurumsal olarak ilk incelenmesi, 1985 yılında *Cezalandırıcı Adalet, Onarıcı Adalet (Retributive Justice, Restorative Justice)* adlı eseriyle Howard Zehr eliyle olmuştur. Bu eser ile geleneksel ceza adalet sisteminin ilkelerine karşı durulmuş olup; onarıcı adalet, mevcut adalet sistemine alternatif olarak

²⁵AŞKIN/ TOPUZ /BİLGE S.19; ÇETİNTÜRK Ekrem/TÖNGÜR, Ali Rıza, Onarıcı Adalet Anlayışının Teorik Temelleri, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 2, Temmuz 2018, Sayfa: 7-26, DEĞİRMENCİ, s.55 s.8

²⁶CANPOLAT, Can/SABUNCUOĞLU, Zeyyat, Uzlaştırma, Legal Yayınevi,İstanbul,2019,s.1

²⁷ZABUNOĞLU, Gökçe, Toplum Sözleşmesi Bağlamında John Locke'un Devlet Anlayışı, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt:7 Sayı:2 Yıl 2016, s.431-456 s.436 (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/417733> Erişim Tarihi: Şubat, 2020); KARAKEHYA, Hakan, Modern Cezalandırma Sistemlerinin Büyük Anlatıları, *İühfm C. Lxvi, S.1, S. 87-108*, 2008

²⁸TUNÇ,Nazım,Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, (Danışman: ERCAN, Murat), (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, Bilecik, s.9; KAPLAN, s.61

sunulmuştur²⁹. Eserden etkilenen Mark Umberit, Martin Wright ve John Harding de onarıcı adalet ve uzlaştırma üzerine çalışmalara devam etmiş; karşılıklı iletişimi savunmuşlardır³⁰.

Günümüzde ise onarıcı adalet uygulamaları gittikçe önem kazanmıştır. Öyle ki, bu kapsamda Birleşmiş Milletlerin Onarıcı Adalet El Kitabı gibi, Avrupa Birliği bünyesinde de bu alanda çalışmalara başlanmıştır³¹. Ülkemizde de bu alanda çalışmalar yapmak üzere 10/10/2016 tarihinde Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı kurulmuştur.

2. Onarıcı Adalet Uygulamaları

Onarıcı adalet, *yapıcı, telafi edici, affedici, eğitici, sorumluluk yükleyici, toplumsal katılıma açık ve diyalogu teşvik edici* yöntemler kullanarak bozulan dengeyi yeniden sağlamaya çalışmaktadır³².

Hemen belirtmek gerekir ki, onarıcı adalet anlayışında fiili gerçekleştiren ile fiilden zarar gören arasındaki uyuşmazlık tarafsız üçüncü bir kişi, başka bir deyişle, uzlaştırıcı ya da kolaylaştırıcı eliyle çözüme kavuşturulmaya çalışılır³³.

Onarıcı adalet anlayışının uygulama yöntemleri, toplumların kültürel, ekonomik, siyasi ve hukuk sistemlerine göre farklılık arz etmektedir. Tek doğru bir yöntemin olması mümkün olmadığı gibi her uygulamanın odak noktası farklı olduğundan *-bazı uygulamalar zararın tazmini noktasını odak kabul ederken bazı uygulamalar failin sorumluluğunu hatırlatma noktasını kabul edebilmektedir-* böyle bir çabanın içine girilmesi de anlamsız olacaktır³⁴.

Her ne kadar onarıcı adalet yöntemleri farklı olsa dahi birtakım ortak özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilmektedir³⁵:

-Uyuşmazlığın çözümüne doğrudan katılmak,

²⁹ ÇETİNTÜRK, s.30

³⁰ ÇETİNTÜRK, s.30

³¹ TOPUZ S.19

³² CANPOLAT S.5

³³ ÇETİNTÜRK, s.7; KAPLAN, s.67

³⁴ TOPUZ S.29

³⁵ TOPUZ s. 30; IŞIK, Mustafa Aydın, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, (uzlaştırma), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020 s.33

- Suçun tarafların üzerindeki etkisi hakkında ifadelerde bulunabilmek,
- Zararın telafisi veya bedelin tazminini talep edebilmek/ karşılayabilmek,
- Uygun düştüğü takdirde tarafların ilişkilerinin düzeltilmesi,
- Uyuşmazlığın en kısa ve en barışçıl çözümünü sağlamak.

Onarıcı adalet uygulamalarına örnek olarak, mağdur- fail arabuluculuğu, aile grup konferansları, toplum konferansları, cezalandırıcı/ barıştırmacı halkalar verilebilmektedir.

a) **Mağdur-Fail Arabuluculuğu**

Alternatif çözüm yollarından olan ve özel hukuk alanında uygulanan arabuluculuk uygulamasının ceza hukukundaki yansıması olan mağdur fail arabuluculuğu (*victim offender mediation*) bir tür uzlaşma programı olup; suçun faili ile mağdurunun bir kolaylaştırıcı görevi gören resmi bir uzlaştırmacı vasıtasıyla bir araya getirilerek ortak bir paydada buluşmalarını sağlamaktadır³⁶.

Avrupa Konseyinin Ceza Konularında Arabuluculuk Hakkında Tavsiye Kararında mağdur-fail arabuluculuğu “...mağdurun ve failin, serbestçe kabul ettikleri takdirde, tarafsız bir üçüncü şahsın yardımı ile suçtan doğan konuların çözümlenmesine aktif olarak katılabildikleri herhangi bir süreç” olarak tanımlanmıştır³⁷.

Fail mağdur arabuluculuğu diğer bir deyişle uzlaştırma; geleneksel ceza adaleti sisteminden farklı olarak, tarafların özgür iradeleri ile sürece katılmasına destek olarak uyuşmazlığı en barışçıl yollarla çözüme kavuşturur³⁸. Öte yandan uzlaştırma, fail ile mağduru karşı karşıya getirerek en başta mağdurun mağduriyetini anlatmasına, failin ise mağduru anlamasına fırsat tanımaktadır. Bu uygulamada taraflar, birbirleri ile etkileşim haline geçerek uyuşmazlığın aktif süjesi haline gelirler³⁹.

³⁶ GÜNGÖR S.45; AKDENİZ, Galma, Onarıcı Adalet Yaklaşımı ve Kavramsal Temelleri, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 1, Ocak 2019, Sayfa: 1-23 s.18

³⁷ KAYA S.28; ÖZBEK, Mustafa, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin “Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk” Konulu Tavsiye Kararı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt : 7, Sayı : 1, 2005, s.127-166 s.131 (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/754286> Erişim Tarihi: Subat, 2020)

³⁸ ÇİFTÇİOĞLU , s.45

³⁹ ÇETİNTÜRK/TÖNGÜR, s.9

İlk olarak Anglo Sakson ülkelerinde uygulanmaya başlayan mağdur fail arabuluculuğu 1974 yılında Kanada’da iki çocuğa karşı açılan bir ceza davası ile gündeme gelmiş olup, kurum olarak uygulanmaya başlanması ise 1981 yılında Norveç’te çocuk failler bakımından olmuştur⁴⁰.

Uzlaştırmanın iç hukukumuza girişi ise 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 Sayılı TCK ile gerçekleşmiş; daha sonra TCK’dan çıkarılarak sadece 5271 sayılı CMK 253, 254 ve 255 inci maddelerinde düzenlenmiştir.

b) Konferanslar

Onarıcı adalet uygulamalarının bir türünü oluşturan ve aile/toplum grup konferansları olarak adlandırılan uygulamalarda suçtan en çok etkilenen kişilerin katılımı ile bir konferans düzenlenmektedir⁴¹. Konferansa, fail ve mağdur başta olmak üzere bu kişilerin aileleri, polis temsilcileri ve kolaylaştırıcı adı da verilen bir koordinatör katılmaktadır. Bu kişilere ek olarak, gerekli görüldüğü durumlarda avukatlar veya sosyal hizmet çalışanları da katılabilmektedir⁴².

Fail, konferans sürecinde öncelikle suçun nasıl işlendiğini, hangi duygu durumunda bulunduğunu ve yaşanan olayı kendi penceresinden anlatmaktadır. Daha sonra sırasıyla mağdur ve suçtan ikinci derece zarar görenler suçtan nasıl etkilendiklerini açıklar; beklentilerini belirtirler. Fail ve mağdur dinlendikten sonra ortaya çıkan zararın nasıl giderileceği üzerine bir karar alınır. Bu karar mahkemece onaylandıktan sonra taraflar için bağlayıcı hale gelmektedir⁴³.

Konferansların olumlu yönlerini şöyle sıralamak mümkündür⁴⁴:

-Aile toplum konferansları bozulan toplumsal yapının iyileştirilmesine katkıda bulunur.

-Daha geniş bir topluluğu temel alarak hareket ettiği için suçtan ikinci derecede zarar gören kişilerin de sürece katılmasını sağlar.

⁴⁰ CANPOLAT S.13; KAYA 28.

⁴¹ ÇAKIR, s.28

⁴² CANPOLAT S.10

⁴³ CANPOLAT, s.11

⁴⁴ ÇETİNTÜRK 84-85; SEVDİREN, Öznur, Cezalandırmada Bir Paradigma Değişikliği Olarak Onarıcı Adalet Felsefesi: Bir Sentez Denemesi-1, *Ceza Hukuku Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 15, Nisan 2011, Sayfa: 103-129, s.110

-Failin topluma tekrar kazandırılmasında daha fazla kişi ile birlikte geniş bir potansiyel oluşturulur.

-Aile kurumunun önemini vurgulamış olur.

c) Çemberler/Halkalar

Cezalandırıcı çember veya halkalar da konferanslar gibi fail ve mağdur başta olmak üzere bu kişilerin aileleri, polis temsilcileri ve koordinatör katılımıyla gerçekleştirilir. Yine aynı şekilde kişilere ek olarak, avukatlar veya sosyal hizmet çalışanları da katılabilmektedir⁴⁵. Cezalandırıcı çemberlerin, konferanslardan en büyük farkı yargı mensuplarının da oturumda yer almasıdır⁴⁶. Hemen belirtmek gerekir ki, cezalandırıcı çember usulüne katılan hâkim, ceza yargılamasının bir parçası olarak katılmakta olup, ceza yargılamasının sahip olduğu temel hukuki güvenceler burada da uygulanmaktadır⁴⁷.

Cezalandırıcı çember yöntemi ancak fail suçlu kabul edildiğinde uygulanma alanı bulmaktadır. Fail, mağdur, yargı mensupları ve oturuma katılacak diğer kişiler çember şeklini alacak biçimde oturur; konuşma sırasının belirlenmesi için bir obje bulunur, bu objeyi elinde tutan kişi konuşma hakkının sahibi olmaktadır⁴⁸.

Onarıcı adalet yöntemlerinden cezalandırıcı çemberlerde, suçluluğun ve suçun altında yatan nedenler, failin suçu işleme saikleri, mağdurun suçtan nasıl etkilendiği hususlarının yanında failin işlediği suçtan ötürü ne şekilde cezalandırılacağı da tartışılmaktadır⁴⁹. Bu tartışmaların sonucunda nihai karara varılmaktadır.

B. CEZALANDIRICI ADALET ANLAYIŞINDAN FARKI

Onarıcı adalet anlayışı birçok yönden cezalandırıcı adalet anlayışına göre daha yapıcı, daha uzlaştırıcı konumda bulunmaktadır. Özel hukuk alanında uyuşmazlıkların çözümü için geliştirilen alternatif çözüm yollarının daha barışçıl, daha hızlı ve daha masrafsız yoldan taraflar arasındaki anlaşmazlığı sona erdirmesi ceza ve ceza muhakemesi hukuku alanında da dikkat çekmiştir. Hem cezalandırıcı adalet anlayışının eksiklerinin giderilmesindeki yardımı hem de yargılama makamlarının iş

⁴⁵ ÇİFTÇİOĞLU, s.46

⁴⁶ CANPOLAT s.11

⁴⁷ ÇETİNTÜRK s.90

⁴⁸ KAYA s.27

⁴⁹ ÇETİNTÜRK s.87-88; SEVDİREN, s.111

yükünün hafiflemesiyle birlikte, tarafların aktif katılımını sağlayarak ortaya çıkan sonuçtan memnun edilmesi gibi artılar bu tür çalışmalar yapılmasının önünü açmıştır.

Onarıcı adalet anlayışı ile cezalandırıcı adalet anlayışı arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar şu şekilde özetlenebilmektedir⁵⁰:

1. Cezalandırıcı adalet anlayışında suç, devlet iradesi hilafına karşı bir eylem olarak tanımlanmakta iken, onarıcı adalet anlayışı suç kavramını bireylerin birbirlerine karşı yaptıkları haksız bir eylem olarak tanımlamaktadır. Öte yandan, cezalandırıcı adalet anlayışında fail ve devlet olmak üzere iki taraf bulunmakta olup mağdur göz ardı edilirken; onarıcı adalet anlayışında mağdur aktif olarak sürece katılmaktadır.
2. Cezalandırıcı adalet anlayışı geçmişe yönelik olarak suçun işlenip işlenmediğini araştırır iken, onarıcı adalet anlayışı ise geleceğe yönelik olarak sorunu çözmeye odaklanmaktadır. Bununla birlikte cezalandırıcı adalet anlayışında, suçun ortaya çıkardığı sonuçlardan sorumluluk soyut olarak devlete karşı kabul edilirken; onarıcı adalet anlayışında sorumluluk somut olarak mağdurun kendisine karşıdır⁵¹.
3. Cezalandırıcı adalet anlayışı tarafları karşı karşıya getirir, bununla birlikte toplumsal zararı ikinci plana koyar; suçun karşılığı olan ceza ile birlikte faile acı verilmesi hedeflenir⁵². Onarıcı adalet anlayışında taraflar müzakere içerisinde olup, toplumsal zarar birinci derecede önem arz eder. Suçun karşılığı olarak ceza vermek yerine, ortaya çıkan zararın telafi edilmesi amacıyla toplumsal barışın tekrar tesis edilmesi sağlanmaktadır.
4. Cezalandırıcı adalet anlayışında, faile karşı verilen tepki işlediği suçta karşı olurken, onarıcı adalet anlayışında tepki, failin haksız eyleminin sonuçlarına yönelik olur.
5. Cezalandırıcı adalet anlayışında suçun, telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurduğu kabul edilir; süreç profesyoneller tarafından yürütülür. Onarıcı adalet anlayışı ise, suçun doğurduğu sonuçların telafi edilebilirliğini kabul ederek hareket eder ve taraflar süreci doğrudan yönlendirebilmektedir.

⁵⁰ ÇETİNTÜRK 57'deki tablo esas alınmıştır.

⁵¹ ÇİFTÇİOĞLU, s.47

⁵² KARAKEHYA, Hakan, Modern Cezalandırma Sistemlerinin Büyük Anlatıları, İühfm C. Lxvi, S.1, S. 87-108, 2008 s.98

6. Son olarak cezalandırıcı adalet anlayışında pişmanlık, affetme, özür dileme gibi olgular herhangi bir önem taşımaz iken, onarıcı adalet anlayışında bu tür olgular önem arz etmektedir.

Son olarak burada, uzlaştırma kurumunun cezalandırıcı adalet anlayışının eksikliklerini gidermeye elverişli olup olmadığını tartışmak gerekir. Yukarıda belirtildiği üzere, cezalandırıcı adaletin alternatifi olarak birtakım uygulamalar geliştirilmiştir. Hukukumuzda yansımalarından biri de uzlaştırmadır. Uzlaştırmanın en öne çıkan amaçları ise, uyuşmazlığın çözümü, adaletin sağlanması, zararının giderilmesi ile birlikte kamu yararının korunması, failin sorumluluğunu kabul etmesi ile yargının iş yükünün hafifletilmesi olarak sıralanabilir.

Türk uygulamasına bakıldığında tezin sonunda detaylı olarak işleneceği üzere, uzlaştırma kurumu ile alakalı tek verinin uzlaştırma istatistikleri olduğunu görmekteyiz. Bu istatistikler ise bize ancak Türk uygulamasında adliyeye intikal etmiş kaç dosyanın uzlaştırma kapsamında olduğu ile bu dosya sayısının kaçının olumlu kaçının olumsuz olarak sonuçlandığını vermektedir. Dolayısıyla bu durum uzlaştırmanın cezalandırıcı adalet anlayışının ortaya çıkardığı eksiklikleri giderip gidermediği sorusuna cevap vermemektedir. Yayınlanan tek istatistiğin bu husus olması ve son iki yıl ele alındığında da ne adliyeye intikal eden dosya sayısında ne de uzlaştırma kapsamında kalan suç sayısında ne de olumlu ya da olumsuz sonuçlanan dosya sayısında dikkat çekici bir değişiklik olmamış olması bu kurumun yalnızca yargının iş yükünü hafifletmek amacını yerine getirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü diğer amaçlarının yerine getirilip getirilmediğine dair bir veri henüz yoktur.

Uzlaştırma kurumunun, cezalandırıcı adalete alternatif olarak uygulanmaya başladıktan sonra bugüne kadar suç işleme oranlarında azalma olup olmadığı; kişilerin kaç kez uzlaştırmanın tarafı olduğu, amaçların yerine getirilip getirilmediği, uzlaştırmada kaç dosya edimli kaç dosya bila edim sonuçlanmış gibi hususların ele alınarak istatistiklerin hazırlanması kurumun cezalandırıcı adalet anlayışının eksiklerini ne ölçüde yerine getirdiği; eksikliklerinin neler olduğu, kurumun toplum yapısına uygun olup olmadığı sorularına cevap olacaktır.

II. UZLAŞTIRMANIN TANIMI, TÜRKİYE’DE UZLAŞTIRMA KURUMUNUN TARİHİ VE UZLAŞTIRMAYA İLİŞKİN TEMEL İLKELER

A. UZLAŞTIRMANIN TANIMI

Uzlaştırma müessesesi hukukumuzda ilk olarak “uzlaşma” adı ile girmiştir. Ancak daha sonra 6763 sayılı kanun ile birlikte “uzlaştırma” adını almıştır.

Uzlaşmak fiili kelime anlamı itibariyle “ *Aralarındaki düşünce veya çıkar ayrılığını, karşılıklı ödümlerle kaldırarak uyuşmak, karşılıklı anlaşmak ve mutabık kalmak, antant kalmak*” anlamına gelmektedir⁵³. Hukuk sözlüğünde ise uzlaşma kavramı “*anlaşma, bir ihtilafın sona erdirilmesi, sulhlaşma, sulh olma*” şeklinde tanımlanmıştır⁵⁴.

Uzlaşmak fiilinden türemiş olan uzlaştırma kavramını ise Türk Dil Kurumu, “uzlaştırmak işi” olarak tanımlamıştır⁵⁵.

Uzlaştırma kavramının şimdiye kadar birçok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlarda “*dostane çözüme ulaşmak için tarafların teşvik edildiği bir girişim*” “*pazarlıklı adalet, sulh, anlaşma*” “*suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi*” gibi olgulara ağırlık verenler olduğu gibi; “*ceza muhakemesinde sùjeler arasındaki işbirliği*” “*müzakere veya şahsi iletişim yöntemleri kullanılarak ihtilafın çözümü*” olarak tanımlayan ve ağırlık merkezini bu kavramlar üzerine yoğunlaştıran yazarlar da mevcuttur⁵⁶.

Uzlaştırma genel olarak, “*soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar ile kanunda belirtilen bazı suçlarda şüphelinin bir edimi yerine getirmeyi, mağdurun ya da suçtan zarar görenin de bununla yetinmeyi kabul etmesi halinde, soruşturma aşamasında kovuşturmaya yer olmadığı veya kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesini; kovuşturma aşamasında davanın düşmesi veya*

⁵³ TDK, <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: Mart, 2020

⁵⁴ Hukuk Sözlüğü, <http://www.sozluk.adalet.gov.tr/uzla%c5%9fma>

⁵⁵ TDK, <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: Mart, 2020

⁵⁶ AŞKIN/TOPUZ/BİLGE S.41; ÖZBEK Veli Özer, vd. Ceza Muhakemesi Hukuku, 7.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2015, s.931; ÖZBAY, İbrahim, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, X. Cilt, Sayı 3-4,2006,s.464; ŞAHİN, Cumhur, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, SÜHFD, Süleyman Arslan’a Armağan, C.6 S.1-2 S.222; Mahkeme Temelli Arabuluculuk Hizmetleri El Kitabı, 2017, s.7.; EKİCİ ŞAHİN, Meral/ YEMENİCİ, Kürşat, 6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1, Nisan 2018, Sayfa: 445-507 s.448; GÖKALP, Özge Tuçe, Ceza Usul Uygulamasında Uzlaşma Örneği, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1, Ocak 2014, Sayfa: 34-48 s.47

hükümün açıklanmasının geri bırakılmasını sağlayan müessese” şeklinde tanımlanabilmektedir⁵⁷.

Anayasa Mahkemesi bir kararında “*Çağdaş hukuk düzenleri özellikle kişisel yararları daha fazla ihlal eden suçlarda her şüphelinin/sanığın eylemi nedeniyle hemen bir ceza yaptırımı ile cezalandırılması yerine, topluma karşı sorumluluklarını gözden geçirmesine imkân tanımak üzere belirli sürelerle gözetim ve denetim altına alınmasını öngören ve mümkün olduğunca suçtan zarar görenin tatminini de içeren uzlaşma gibi uygulamalara yönelmiş bulunmaktadır. Uzlaşma kurumu, uyuşmazlığın yargı dışı yolla fakat adli makamların denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir yöntemdir. Uzlaşma; bu kapsama giren suçlarda, şüpheli/sanık ve mağdurun suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmalarına bağlı olarak, devletin de ceza soruşturması veya kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin barış yoluyla yeniden tesisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurumdur.*” demek suretiyle uzlaştırma kurumunun tanımını yapmış; amacını vurgulamıştır⁵⁸.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 2.07.2019 tarih, 2019/306 Esas ve 2019/519 Karar numaralı kararında uzlaştırmayı “*..uyuşmazlığın yargı dışı yolla ve fakat adli makamlar denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Uzlaştırma; bu kapsama giren suçlarda, fail ve mağdurun suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmalarına bağlı olarak, devletin de ceza soruşturması veya kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin barış yoluyla yeniden tesisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurumdur..*” şeklinde tanımlamıştır.

Uzlaştırma kurumunu benzer özellikler gösteren diğer alternatif çözüm yollarından ayıran belki de en önemli özellik; mevzuatta düzenleniş biçimidir. Bunun yanında diğer önemli bir ölçüt ise, kanun koyucunun uzlaştırma kurumuna çeşitli şekillerde sonuç bağlamasıdır.

⁵⁷HAKERİ, Hakan/ÜNVER, Yener, Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s.35

⁵⁸ Anayasa Mahkemesi Kararı, Esas Sayısı:2018/101,Karar Sayısı:2019/3

Doktrinde birçok uzlaştırma tanımı yapılmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi tanım yapılırken, “sulh” “anlaşma” “mağduriyetin giderilmesi” gibi olgulara dikkat çekilmiştir.

Centel/Zafer uzlaştırma tanımını, “mağdur, iddia ve savunma ve yargının belirli menfaatler karşılığında anlaşarak muhakemeyi sona erdirmelerini ifade eden bir kavram” olarak yapmıştır⁵⁹.

Yurtcan'a göre uzlaştırma, “temelde fail ile mağdurun anlaşması nedeniyle, ceza yargılaması faaliyetinin yapılmaması ya da başlamış olan yargılamanın bu nedenle sona erdilmesi”dir⁶⁰.

Yenisey/ Nuhoğlu'na göre ise, “soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan ağır olmayan suçlarda, toplumun suç ile bozulan kamu düzenini, tarafların barışması yolu ile yeniden ihdas eden, mağdurun zararını da giderilmesi suretiyle, adaleti yerine getiren yeni bir yaptırım benzeri kurumdur.”⁶¹

Son olarak *Akbulut/ Aksan* ise “mevzuatta belirtilen usul ve esaslar dâhilinde, adli makamlar denetiminde tarafsız üçüncü bir kişinin yönetiminde uzlaştırma kapsamındaki suçlarda şüpheli veya sanık ile mağdur ya da suçtan zarar görenin özgür iradeleriyle edimli ya da edimsiz olarak anlaşmaları suretiyle uyumsuzluğu ve muhakemeyi sona erdiren süreç” şeklinde tanımlama yoluna gitmiştir⁶².

Erdem/ Eser/ Özşahinli, uzlaştırmanın tanımında aşağıda sayılan beş kritere dikkat çekmiştir⁶³:

1- Uzlaştırma kapsamına giren bir suç dolayısıyla başlatılan soruşturma ve kovuşturma olması,

2- Muhakemenin hangi aşamasında olmasına göre, Cumhuriyet savcısının veya mahkemenin onayıyla görevlendirilen kişinin (*uzlaştırmacının*) eliyle yürütülmesi,

⁵⁹ CENTER, Nur/ ZAFER, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 13.bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2016, S.524

⁶⁰ ERDENER, Yurtcan, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, 6.Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s.1252

⁶¹ YENİSEY, Feridun, NUHOĞLU, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7.bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2019, s.809

⁶² AKBULUT/AKSAN s.29

⁶³ERDEM, Mustafa Ruhan/ ESER, Ferda / ÖZŞAHİNLİ, Pakize Pelin, 100 Soruda Uzlaştırma Uzlaştırmacının El Kitabı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s.21

3- Uzlaştırmacı yardımıyla şüpheli/sanık ile mağdur/suçtan zarar görenin bir araya getirilerek kendi aralarında ve toplum ile barıştırılması,

4- Varsa mağdurun zararının giderilmesine ve şüpheli veya sanığın yargılamanın sonuçlarından kurtarılmasına yönelik anlaştırmaya çalışılması,

5- Uyuşmazlığın yargı dışı yolla çözümlenmesini amaçlayan bir süreç olması.

CMUY'in 4.maddesinde uzlaşma; *“uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmaları”* şeklinde; uzlaştırma ise *“uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi süreci”* olarak tanımlanmıştır⁶⁴.

Tüm bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere;

Uzlaşma,

-Tarafların karşılıklı olarak bir araya gelerek mevcut olan uyuşmazlık konusunda üçüncü bir kimsenin yardımı olmaksızın anlaşma anlamını taşırken,

Uzlaştırma ise,

-Kanunun ilgili maddelerinde tahdidi olarak sayılan şikâyete bağlı suçlar veya açık hüküm bulunan suçların kapsamına giren bir fiil dolayısıyla başlamış olan soruşturma veya kovuşturma esnasında uygulanan,

-tarafların özgür iradeleriyle katıldıkları,

-karşılıklı iletişim üzerine kurulu,

- tarafların uyuşmazlık üzerine anlaşmaya teşvik edildiği,

-bağımsız ve tarafsız üçüncü bir kişi eliyle yürütölen süreç, olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla kurumun adının uzlaştırma olarak değiştirilmesinin uygun olduğu kanaatindeyiz.

⁶⁴ RG, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170805-4.htm> (Erişim Tarihi: Mart, 2020)

Ayrıca belirtmek gerekir ki, 5271 sayılı kanunun gerekçesinde; “...*Uzlaşmanın hedefi suçun işlenmesinden sonra fail ve mağdur arasında meydana gelen çekişmeyi, hâkim veya Cumhuriyet savcısının ya da onların atayacakları bir uzlaştırmacının girişimleriyle çözmek hem adaleti sağlamak ve hem de mağduru tatmin etmektir. Böylece zarar giderilince fail ile mağdur arasında barış sağlanabilecektir... Uzlaşma böylece özel önleme işlevine yardım ettiği gibi genel olarak kamunun yararlarının korunmasını da sağlamaktadır. Uzlaşma ile fail işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek, suçun sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmiş olmaktadır. Failin ceza sorumluluğu saptanıp zararın giderilmesi için gereken de yapılmış bulunacağından hem adalet yerine getirilmiş olacak, fiille ihlâl edilmiş olan hukuk kurallarının geçerliliği vurgulanacak ve dolayısıyla kamusal barışın yeniden kurulmasına hizmet edilecek ve ayrıca devlet, yaptırım uygulamak yönünden katlanacağı birçok masraftan da kurtulmuş olacaktır...*” denilerek kurumun getiriliş amacı belirtilmiştir.

Yukarıdaki gerekçeden hareket ile uzlaştırma kurumunun amaçları şu şekilde sıralanabilmektedir:

- 1- Mağdur ile fail arasındaki uyuşmazlığın çözümü,
- 2- Adaletin sağlanması,
- 3- Mağdurun zararının giderilmesi ile birlikte kamu yararının korunması,
- 4- Failin sorumluluğunu kabul etmesi,
- 5-Devletin üstleneceği birçok masraftan kurtarılması.

Anlaşılabacağı üzere, uzlaşma kurumu “af” niteliğini taşıyan bir müessese olmaktan ziyade, kanunda belirtilen suç tiplerinin neden olduğu uyuşmazlıkların kolay ve hızlı bir biçimde çözümlenmesi amacını güden bir alternatif çözüm yoludur.

Burada uzlaştırma kurumunun hukuki niteliğinden söz etmek gerekmektedir⁶⁵. Doktrinde uzlaştırma kurumunun niteliği yönünde birtakım farklı görüşler mevcuttur.

⁶⁵ ERİŞ, Uğur, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Cilt: 31, Sayı: 137, Temmuz 2018, Sayfa: 241-271, s.246

Hemen belirtelim ki, uzlaştırma kurumunun niteliği teorik tartışmaların ötesinde uygulama bakımından önemli sonuçlar doğurmaktadır.

Uzlaştırmanın maddi ceza hukuku kurumu olarak kabul eden görüşe göre, uzlaştırmanın olumlu sonuçlanması halinde fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisi sona ermekte; dolayısıyla maddi ceza hukukunda sonuç doğurmaktadır⁶⁶.

Aksi görüş olarak uzlaştırmanın muhakeme hukuku kurumu olarak kabul eden görüşe göre ise uzlaştırmanın ilk düzenleme yerinin TCK olmasının başlı başına maddi ceza hukuku kurumu olduğuna işaret etmediğini kabul etmektedir. Öte yandan uzlaştırmanın denenmemesi halinde iddianamenin iadesi sonucunu doğuracağından muhakeme kurumu olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmektedir⁶⁷.

Anlaşılabileceği üzere, uzlaştırma kurumunun hem muhakeme hukuku hem de maddi ceza hukuku bakımından birtakım etkileri bulunmaktadır. Uzlaştırma, usulü uygulanmadan muhakeme işlemleri yürütülemez olması bakımından muhakeme engeli oluşturmaktadır. Aynı şekilde olumlu sonuçlanması halinde devletle ceza ilişkisini kaldırması bakımından maddi ceza hukuku kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla uzlaştırma kurumunun karma nitelikli bir kurum olduğunun kabulü gerekmektedir⁶⁸. Tabii burada karma nitelikli bir kurum ise niçin TCK'dan CMK'ya "*usul kurumu olduğu*" gerekçesiyle taşındığı sorusu akıllara gelmektedir⁶⁹. Burada, kanun koyucunun amaçları da göz önüne alınarak, bir başka deyişle, amaçsal yorum yapılarak lehe kanun uygulamasının önünün açılması sağlanarak yargının iş yükünün hafifletilmesi amacının güdüldüğü ileri sürülebilecektir.

Uzlaştırma kurumunun karma nitelikli olmasının önemli iki sonucu bulunmaktadır. Bunlar kıyas yasağı ve zaman bakımından uygulamadır. Ceza kurallarında kıyas yasağı bulunmakta iken ceza muhakemesi kurallarında kıyas serbestisi bulunmaktadır. Öte yandan muhakeme hukukunda derhal uygulama ilkesi

⁶⁶ DEĞİRMENCİ, s.92; YENİSEY, Feridun, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Bursa Barosu Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 83, Eylül 2007, Sayfa: 65-71 s.66

⁶⁷ DEĞİRMENCİ, s.90; YENİSEY, Feridun, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Bursa Barosu Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 83, Eylül 2007, Sayfa: 65-71 s.66

⁶⁸ŞAHİN/YEMENİCİ s.254; Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.23; DEĞİRMENCİ, s.93

⁶⁹ Bknz: 5560 sk değişikliği gerekçesi.

geçerli iken maddi ceza hukukunda aleyhe kanun geçmişe yürümez ve lehe kanun geçmişe yürür ilkeleri geçerlidir. Bu bilgiler birlikte değerlendirildiğinde,

-Uzlaştırmanın usulünü düzenleyen kurallarda kıyas yapmak mümkün iken, kapsama giren suçlar gibi maddi ceza hukukunu ilgilendiren alanlarda kıyas yasağı olacaktır⁷⁰.

-İşlendiği tarihte uzlaştırma kapsamında bulunmayan bir suçun daha sonra kapsama alınması halinde lehe kanun geçmişe yürüyecek ve geçmiş suçlar hakkında da uzlaştırma usulü uygulanabilecektir⁷¹. Ancak burada belirtelim ki, uzlaştırmanın olumsuz sonuçlanması halinde ilgili suçu uzlaştırma kapsamına alan kanun lehe kanun olarak kabul edilmeyecek; öncelikle uzlaştırma kurumu işletilecek, uzlaştırmanın olumsuz sonuçlanması halinde uygulanacak kanun bakımından tekrar lehe-aleyhe incelemesi yapılacaktır⁷².

Bu hususta Yargıtay “Uzlaşmayı;

a- Kamu davasının açılmasını engelleyen uzlaşma ve

b- Usulüne uygun olarak açılmış kamu davasının, taraflarının iradelerine uygun olarak çözümlenmesini sağlayan uzlaşma, şeklinde bir tasnife tabi tutmak mümkündür. Uzlaşmayla failin cezalandırılması olanağı ortadan kalktığından, bu kurum ceza ilişkisini düşüren bir hâl olarak da nitelendirilebilir. Bu nedenle uzlaşma; bir taraftan muhakemeyi engellemesi nedeniyle muhakeme hukuku kurumu, diğer yandan ise fail ile devlet arasında ceza ilişkisini sona erdirdiğinden ceza hukuku kurumu olup, ceza ilişkisi, usulî bir işlem nedeniyle yani muhakemeye devam

⁷⁰ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.23

⁷¹ Yargıtay da yeni tarihli kararında “Hükümden sonra 24/10/2019 tarihinde yürürlüğe giren, 7188 sayılı Kanun'un 26. maddesi ile değişik CMK'nın 253. maddesi uyarınca, temyiz incelemesine konu ve TCK'nın 117/1, 119/1-c maddesinde tanımlanan iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçunun uzlaşma kapsamına alınması karşısında, 6763 sayılı Kanunun 35. maddesi ile değişik CMK'nın 254. maddesi uyarınca aynı Kanunun 253. maddesinde belirtilen esas ve usule göre gereğince iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçundan uzlaştırma işlemleri yerine getirilip sonucuna göre sanıkların hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesinde zorunluluk bulunması.. bozmayı gerektirir(Y18CD 6.02.2020 E.2019/8815 - K.2020/400)” demek suretiyle uzlaştırmanın uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Karara Erişim Adresi: kazancihukuk.com Erişim Tarihi, Temmuz 2020 Benzer yönde bknz: Yargıtay 3.Ceza Dairesi, 23.01.2020 tarihli 2019/17910 Esas, 2020/1672Karar numaralı kararı.

⁷² Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu 07.04.2015 tarihli E.2013/13-651 K.2015/94 sayılı kararında da bu hususa işaret etmiştir.

edilemediği için sona erdiğinden uzlaşmanın muhakeme hukuku kurumu olma özelliğinin her durumda öne çıktığı söylenebilir...” diyerek görüş bildirmiştir⁷³.

B. TÜRKİYEDE UZLAŞTIRMA KURUMUNUN TARİHİ

Suç kavramının neredeyse insanlık tarihi ile bir geçmişleri olmasına rağmen; devlet anlayışının gelişmesiyle birlikte cezalandırıcı adalet anlayışı gelişmiş ve kolaylıkla vazgeçilmemiştir. Bunun sonucu olarak alternatif çözüm yolları ve dolayısıyla uzlaştırma kurumu, nispeten çok yeni kurumlar olup, son 40 yıl içinde gelişmişlerdir⁷⁴. Ancak belirtmek gerekir ki, günümüzde alternatif çözüm yolları, onarıcı adalet anlayışının bir yansıması olduğu genel kabul görmektedir.

Uzlaştırma kurumu, 01.06.2005 tarihinde “uzlaşma” adıyla 5237 sayılı Kanun’un 73. maddesinin 8. fıkrasında yapılan düzenleme ile iç hukukumuza girmiştir⁷⁵. Söz konusu mülga hükme göre;

1. Suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişi olması,
2. Söz konusu fiilin şikâyete bağlı suçlar kapsamında olması,
3. Failin suçu kabul etmesi,
4. Suçtan kaynaklanan zararın hepsinin ya da büyük bir bölümünün giderilmesi,
5. Tarafların özgür iradeleriyle anlaşmaları,

Şartlarının sağlanması halinde kamu davası açılmayacak ya da açılmış bulunan davanın düşürülmesine karar verilecekti. Çocuklar bakımından düzenleme ise, 15.07.2005 tarihinde 5395 SK ile gerçekleşmiştir. Kanuna göre, suç tarihinde 12 yaşını doldurmuş ancak 15 yaşını tamamlamamış çocuklar bakımından şikayete bağlı suçlar, şikayete bağlı olmasa dahi taksirle işlenen suçlar ile kasten işlenen ve alt sınırı üç yıl veya daha az hapis ya da miktarına bakılmaksızın adli para cezasının söz konusu olduğu suçlarda uzlaştırma uygulanacaktı. Kurumun usulü ise 5271 sayılı CMK’da düzenlenmiş idi. Uzlaştırma kurumu ilgili düzenlemelerin neredeyse tamamı 5560

⁷³ Yargıtay 18.Ceza Dairesi 26.06.2019 tarihli 2019/3552 Esas, 2019/11222 Karar numaralı kararı Erişim Adresi: kazancihukuk.com, Erişim Tarihi, Temmuz 2020

⁷⁴ AKBULUT/ AKSAN s.21

⁷⁵ **5237 sayılı TCK m.78/8(mülga):** *Suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla, mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında bu husus Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya davanın düşürülmesine karar verilir.*

Sayı Kanun ile ilga edilmiş; uzlaştırma sadece CMK 253⁷⁶, 254⁷⁷ ve 255⁷⁸. maddelerinde düzenleme yeri bulmuştur⁷⁹. Düzenlemede ilk defa katalog suçlar

⁷⁶ **CMK Madde 253 Uzlaştırma:** Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzelkişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur:

a) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar.

b) Şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanunu'nda yer alan;

1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),

2. Taksirle yaralama (madde 89),

3. Tehdit (madde 106, birinci fıkra),

4. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),

5. İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117, birinci fıkra; madde 119, birinci fıkra (c) bendi),

6. Hırsızlık (madde 141),

7. Güveni kötüye kullanma (madde 155),

8. Dolandırıcılık (madde 157),

9. Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165),

10. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),

11. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239), suçları.

c) veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar.

(2) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.

(3) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez. Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz.

(4) Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır.

(5) Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatılır.

(6) Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.

(7) Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

(8) Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

(9) (Mülga: 24/11/2016-6763/34 md.)

(10) Bu Kanunda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur.

(11) Görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Uzlaştırma bürosu uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır.

(12) Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir.

(13) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

(14) Uzlaştarmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştarmacıya talimat verebilir.

(15) Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştarmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. Uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı Cumhuriyet savcısına gönderir.

(16) Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiğı tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

(17) Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.

(18) Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.

(19) Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

(20) Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

(21) Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştarmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiğı tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

(22) Uzlaştarmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarifeye göre ücret ödenir. Uzlaştarmacı ücreti ve diğeri uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.

(23) Uzlaşma sonucunda verilecek kararlarla ilgili olarak bu Kanunda öngörülen kanun yollarına başvurulabilir.

(24) Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir. Uzlaştarmacılar, avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştarmacı listelerinden görevlendirilir. Uzlaştarmacı, hazırladığı raporu, tutanakları ve varsa yazılı anlaşmayı büroya gönderir. Uzlaştırma süreci sonunda soruşturma dosyaları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından sonuçlandırılır.

(25) Uzlaştarmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri ile uzlaştarmacı sicili, uzlaştarmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin düzenlenmesi, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaştırma teklifi ile müzakere usulü, uzlaştırma anlaşması ve raporda yer alacak konular ile uygulamaya dair diğeri hususlara ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.

⁷⁷ CMK Madde 254: Mahkeme tarafından uzlaştırma

(1) Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, kovuşturma dosyası, uzlaştırma işlemlerinin 253 üncü maddede belirtilen esas ve usüle göre yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir.

(2) Uzlaşma gerçekleştiğı takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin on birinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır.

eklenmiş; etkin pişmanlık ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar kapsam dışına çıkarılmıştır⁸⁰.

Bununla birlikte CMK ve TCK'ya göre özel bir kanun olan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 24.maddesi, yine 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un 41. Maddesiyle değişikliğe uğramış ve "*Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanır.*" denilmek suretiyle uzlaştırmanın kapsamı çizilmiştir.

İkinci değişiklik ise, 5918 sayılı Kanunun 8.maddesiyle gerçekleşmiştir. Söz konusu değişikliğe göre uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir suçla beraber işlenmesi halinde uzlaştırma uygulanamayacaktır⁸¹.

Uzun yıllar tatbik edildikten sonra, 2 Aralık 2016 tarih ve 29906 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren, 6763 sayılı "Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un 34. ve 35. maddeleri ile 5271 sayılı CMK 253 ve 254. maddelerinde köklü değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin en başında bu zamana kadar *uzlaşma* olarak kanunda yer bulan kurumun adının *uzlaştırma* olarak değiştirilmesi ve Cumhuriyet savcılarını ile hakimlerin uzlaştırma yetkilerinin kaldırılması gelmektedir⁸².

6763 Sayılı Kanun'un 34.maddesiyle, uzlaştırma kurumunun kapsamı genişletilmiş, tehdit, hırsızlık ve dolandırıcılık gibi sıkça işlenen suçların basit hali kapsama alınmış; 253.maddeye uzlaştırma bürosunun kuruluşunu düzenleyen 24.fıkra ve uzlaştırmacının nitelikleri ve eğitimini düzenleyen 25.fıkra eklenmiştir. Bu kanundan önce Cumhuriyet savcılarınca yürütülen uzlaştırma işlemleri, değişiklikle birlikte yine Cumhuriyet savcılarının belli görevleri almasıyla birlikte uzlaştırma

⁷⁸ **CMK Madde 255: Birden çok fail bulunması hâlinde uzlaşma :** *Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.*

⁷⁹ Değişiklik gerekçesinde "*Bir usul hukuku müessesesi olan uzlaştırma ile ilgili olarak CMK'da ayrıntılı düzenlemeler yer almaktadır. Bu nedenle uzlaştırma kapsamına giren suçları belirleyen hükmün de CMK'da yer almasının daha doğru olacağından fıkra yürürlükten kaldırılmıştır*" denilerek, uzlaştırmanın bir ceza usul kurumu olduğu kabul edilmiştir.

⁸⁰ Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, (*uzlaştırma eğitim kitabı*), Ankara, Nisan,2021,s.39

⁸¹ DEĞİRMENCİ, s.133

⁸² ŞAHİN/YEMENİCİ, s.451

bürolarına ve uzlaştırmacılara devredilmiştir⁸³. Öyle ki, Yargıtay 3.Ceza Dairesi, 23.01.2020 tarihli 2019/16211 Esas, 2020/1642 Karar numaralı kararında, “...suçunun uzlaşmaya tabi suçlardan olması karşısında, soruşturma ve kovuşturma aşamasında taraflara uzlaşmayı kabul edip etmediklerinin sorulmadığı anlaşılmalı, taraflar arasında 6763 sayılı Kanun ile değişik 5271 sayılı CMK`nin 253. ve 254. maddeleri gereğince uzlaştırma işlemi yapılması için dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi, uzlaştırma girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması halinde yargılamaya devamla hüküm kurulması lüzumu...” bozmayı gerektirir diyerek uzlaştırma işlemlerinin büro eliyle yürütüleceğine işaret etmiştir⁸⁴.

İlgili kanunun 35.maddesiyle ise kovuşturma evresinde uzlaştırma işlemlerinin mahkeme tarafından yapılacağı ibaresi, “...uzlaştırma bürosuna gönderilir” şeklinde değiştirilmiştir.

6763 Sayılı Kanun’dan önce etkin pişmanlık hükümlerine yer verilmiş olan suçlar bakımından uzlaştırma uygulanamamakta idi. Değişiklikle birlikte etkin pişmanlık hükümleri kapsamına giren suçlar da uzlaştırma kapsamına alınarak, kurumun uygulama alanı genişletilmiştir⁸⁵. Son olarak, suça sürüklenen çocuklar bakımından, mağdurun gerçek ya da özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla üst sınırın 3 yılı geçmediği ya da adli para cezasının öngörüldüğü durumlarda uzlaştırmanın önü açılarak kapsam genişletilmiştir.

17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanunun 26. maddesiyle;

- İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117, birinci fıkra; madde 119, birinci fıkra (c) bendi),
- Güveni kötüye kullanma (madde 155),
- Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165) suçları uzlaştırmanın kapsamına alınmıştır.

⁸³TOK, Mehmet Can, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumu Hakkındaki Düzenlemelerde Yapılan Değişiklikler ve Uzlaştırmanın Başarısızlık Nedenleri, *Fasikül Hukuk Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 105, Ağustos 2018, Sayfa: 24-27 s.26

⁸⁴ Benzer yönde bkz: Yargıtay 3.Ceza Dairesi, 9.09.2019 tarihli 2019/6872 Esas, 2019/15281 Karar numaralı kararı.

⁸⁵ TOK, s.27; Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı (*uzlaştırma eğitim kitabı*), Ankara, Nisan, 2021, s.40

Aynı şekilde 253. Maddenin üçüncü fıkrasına “birlikte” ibaresinden sonra gelmek üzere “aynı mağdura karşı” ibaresi eklenmiştir. Buna göre, aynı mağdura karşı uzlaştırma kapsamına giren bir suçun girmeyen bir suçla birlikte işlenmesi halinde uzlaştırma uygulanamayacaktır. 7188 sayılı Kanunla gelen bir diğer değişiklik ise 253.maddenin on ikinci fıkrasında yer alan 30 gün + 20 günlük uzatma olacak şekilde 50 günlük uzlaştırma süresinin 30 gün +20 gün +20 gün şeklinde toplam 70 gün olarak değiştirilmesidir.

Bununla birlikte, 26.07.2007 tarihli ve 26594 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Uzlaşma Yönetmeliği, 05.08.2017 tarih 30145 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan yeni Uzlaştırma Yönetmeliği ile ilga edilmiştir. Son olarak 31/12/2019 tarihli 30995 sayılı(4.Mükerrer) Resmi Gazete’de yayımlanan Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile 2019 değişiklikleri yönetmeliğe işlenmiştir.

C. UZLAŞTIRMANIN DİĞER KURUMLARLA İLİŞKİSİ

Yargının iş yükünün çok yüksek düzeylere ulaşması, yargılamanın sağlıklı ve ivedi yürütülememesiyle birlikte çözümler aranmaya başlamıştır⁸⁶.Türk ceza muhakemesinde düzenlenen ve klasik yargılamaya alternatif olan uzlaştırmadan başkaca kurumlar da bulunmaktadır. Bu kurumların uzlaştırma ile ilişkilerini, birinin diğerine karşı önceliğinin bulunup bulunmadığını ya da birinin olumsuz sonuçlanması halinde diğerine başvurunun mümkün olup olmadığını incelemek konumuz açısından önem arz etmektedir.

Bu başlık altında çekincemizi belirtelim ki, 7188 sayılı Kanun ile getirilen seri muhakeme usulü ile basit yargılama usulleriyle birlikte, dosya mahkeme önüne gelmeden önce farklı usullere tabi tutulmaktadır. Her ne kadar yargının hantallığına çözüm aranıyor olsa da, ceza ve ceza muhakemesi hukuku ilkelerini göz ardı edilmesinin telafisi mümkün olmayan sonuçlara yol açacağını bilmekteyiz. Bu nedenle salt yargının yükünün hafifletilmesi amacıyla gerekli sosyolojik araştırma yapılmadan; toplumun beklenti ve gerekleri, sistemin olumlu ve olumsuz yanları ile uygulamasının sorunlara çözüm olup olmayacağı layıkıyla incelenmeden birçok kurumun sisteme bir

⁸⁶ TAŞKIN, Mustafa, Fransız Ceza Hukukunda Uyuşmazlıkların Muhakeme Dışı Çözüm Yolları Bağlamında Yapıtım Sözleşmesi ve Müessesenin Türk Ceza Hukukunda Uygulanabilirliği, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 41, Ocak 2010, Sayfa: 17-46 s.39

iki küçük düzenleme dahil edip, uygulamasını Bakanlığın çıkardığı yönetmeliklere bırakılmasına şüphe ile yaklaşmaktayız.

Aşağıda sırasıyla şikâyetin geri alınması, ön ödeme, etkin pişmanlık, kamu davasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ile seri muhakeme usulleri kısaca, konu kapsamınca incelenecektir.

Şikâyetin geri alınması ile uzlaştırma: Aşağıda detaylandırılacağı üzere, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan suç hakkında yetkili kimsenin, fiili ve faili öğrendikten altı ay içinde yetkili mercilere soruşturma ve kovuşturma yapılması talebine şikâyet adı verilmektedir. Şikâyetin geri alınması ise, şikâyet hakkına sahip olan kimsenin, hakkını kullandıktan sonra aksi yönde yapmış olduğu irade açıklaması olarak tanımlanabilmektedir⁸⁷. Şikâyetin bölünmezliği ilkesi gereğince, şikâyetten vazgeçme, iştirak ilişkisinde bulunan bütün şüpheli/sanıkları kapsamaktadır.

Uzlaştırma ile ilişkisi incelendiğinde, uzlaştırmaya tabi suçun şikâyete bağlı olup olmamasına göre farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, şikâyete bağlı olmayan suçlar bakımından şikâyetin geri alınmasının herhangi bir önemi olmayacağından süreç devam edecektir. Ancak, şikâyete bağlı suçlarda geri alınma halinde uzlaştırmacının, Cumhuriyet savcısına bildirmesi ve savcılık tarafından dosyadan el çektirilmesi gerekecektir⁸⁸.

Ön ödeme ile uzlaştırma: TCK 75.maddesinde düzenleme yeri bulan ön ödeme de başvurulmadığı takdirde iddianamenin iadesi sonucu doğurduğundan bir muhakeme şartı olarak karşımıza çıkmaktadır⁸⁹. Düzenlemeye göre, yalnız adlî para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçların faili, belirlenen adli para cezası ile birlikte soruşturma giderlerini savcılığın kendisine tebliğ etmesinden itibaren 10 gün içerisinde ödemesi halinde kamu davasının açılmayacaktır.

Ön ödemenin düzenlenmiş olduğu TCK 75 hükmü, aynı zamanda uzlaştırma bakımından da bir yasak getirmektedir. Şöyle ki, uzlaştırma kapsamında kalan suçlar bakımından ön ödemenin uygulanabilme ihtimali yoktur. Dolayısıyla uzlaştırmaya

⁸⁷ DEĞİRMENCİ, s.116

⁸⁸ DEĞİRMENCİ, S.117

⁸⁹ YENİSEY/NUHOĞLU, s.596

tabi bir suç aynı zamanda ön ödemelik bir suç olsa dahi uzlaştırmanın olumsuz sonuçlanması halinde de ön ödeme uygulanamayacaktır⁹⁰.

Etkin pişmanlık ile uzlaştırma: Kanun koyucu, bazı suçlar bakımından suçun işlendiği esnada mevcut olmasa da tamamlandıktan sonra duyulan pişmanlığa önem atfetmiş ve bunu bazı durumlarda cezasızlık bazı durumlarda ise cezada indirim sebebi olarak öngörmüştür⁹¹. Etkin pişmanlığın genel bir düzenlemesi olmamakla birlikte, belirlenen suç tiplerinde ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Uzlaştırma ile ilişkisine bakıldığında yakın tarihe kadar etkin pişmanlık kapsamındaki suçlar bakımından uzlaştırmanın uygulanmadığı görülmektedir. Çok uzun süreler, etkin pişmanlık öngörülen suçlarda yasaklanmış idi. 6367 sayılı kanun değişikliği ile beraber bizce de yerinde olarak bu yasak kaldırılmış; uzlaştırmanın şartlarını sağlamak koşulu ile etkin pişmanlık öngörülen suçlarda da uzlaştırma uygulanmaya başlanmıştır.

Kamu davasının ertelenmesi ile uzlaştırma: Hukukumuzda kamu davasının açılmasında ana ilke mecburilik olsa da birtakım istisnaları bulunmaktadır. İşte bu istisnalardan biri de Cumhuriyet savcısına tanınmış olan takdir yetkilerinden biri de kamu davasının açılmasının ertelenmesidir. CMK 171/2’de düzenlenen kamu davasının ertelenmesi kurumu, savcıya iddianame düzenleyebilecek yeterli şüphe bulunmuş olsa dahi üst sınırı bir yıl veya daha az olan şikâyete bağlı suçlarda, beş yıl süreyle ertelemeye takdir etme yetkisi vermektedir. 5 yıllık süre içerisinde kasıtlı bir suç işlenmemesi halinde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilecektir. Kamu davasının ertelenmesinin şartları ise şunlardır:

- İddianame düzenlenebilecek kadar yeterli şüphenin varlığı,
- Daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması,
- Suçtan doğan zararın giderilmesi,
- Davanın ertelenmesinin, toplum ve şüpheli açısından açılmasından daha yararlı olması,

⁹⁰ DEĞİRMENCİ, s.115; Aksi görüş için bkz: AKBULUT/AKSAN s.36

⁹¹TURAN, Ayşe Nur, Etkin Pişmanlık Hükümlerine Felsefi Bakış, Melikşah Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1, Haziran 2015, Sayfa: 417-434, s.421

-Tekrar suç işlemeyeceği konusunda kanaat uyandırması.

Onarıcı adalet anlayışının yansımalarından biri olan kamu davasının ertelenmesi kurumuna başvurmak için önce uzlaştırma yolunun tüketilmiş olması gerekmektedir. Şöyle ki, uzlaştırma yolu denenmeden Cumhuriyet savcısının erteleme kararı vermesi mümkün değildir. Ancak hemen belirtelim ki, uzlaştırmanın olumsuz sonuçlanması halinde; diğer şartların da mevcut olduğu durumlarda erteleme kararı verilmesine bir engel bulunmamaktadır⁹².

Belirtmek gerekir ki, aşağıda detaylı ele alınacağı üzere, soruşturma evresinde uzlaştırmanın olumlu sonuçlanması ve edimin niteliği gereği takside bağlanması, süreklilik arz etmesi ya da ileri tarihte ifa edilmesi halinde Cumhuriyet savcılığınca yukarıdaki şartlar aranmadan erteleme kararı verilmesi gerekecektir. Yine aynı şekilde edimin yerine getirilmemesi halinde yukarıdaki şartlar aranmadan erteleme kararı kaldırılacaktır⁹³.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması ile uzlaştırma: Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu hukukumuzda 2006 yılında girmiştir. Yine onarıcı adaletin yansımalarından biri olan HAGB kurumunda, kanunun aradığı şartların sağlanması halinde verilmiş olan *hükmün* açıklanmayarak denetim süresi içinde varsa yükümlülüğü ihlal etmeyen ve kasıtlı bir suç işlemeyen kişi hakkında hüküm ortadan kaldırılarak düşme kararı verilmektedir⁹⁴.

HAGB kararı verilebilmesi için,

- Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,
- Cezanın adli para cezası veya iki yıl ya da daha az süresi hapis cezası olması,
- Mahkemece sanığın yeniden suç işlemeyeceği konusunda kanaate varılması,

⁹² YENİSEY/NUHOĞLU, s.682

⁹³ TÖNGÜR, Ali Rıza, Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kurumunun Yeniden Düzenlenmesi Gerekliliği Üzerine, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 1, Ocak 2018, Sayfa: 27-49, s.40

⁹⁴ AKYILDIZ, Anıl, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumuna İlişkin Sorunlar, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 3, Ağustos 2020, Sayfa: 65-88 s. 65

-Zararın giderilmesi, şartlarının yerine getirilmiş olması gerekmektedir(CMK 231)
Hemen belirtelim ki, kişi hakkında HAGB kararı verilebilmesi için, kişinin kabulü gerekmektedir.

Uzlaştırma ile HAGB kurumu arasında kovuşturma evresinde uzlaştırma sonucu verilebilecek kararlar arasında sayıldığından bir organik bağ bulunmaktadır. Öyle ki, kanun koyucu HAGB kurumunu düzenlerken madde içeriğinde uzlaştırmaya ait hükümleri saklı tutmuştur. Buradan hareketle, aşağıda detaylıca anlatılacağı üzere, kovuşturma evresinde edimin niteliği gereği süreklilik arz etmesi, taksidde bağlanması ya da ileri tarihte ifası sağlanacak olması halinde yukarıda sayılı şartlar aranmaksızın HAGB kararı verilecektir. Kanun koyucu burada yukarıdaki şartların sağlanıp sağlanmamasına bakılmaksızın hükmün açıklanmayacağına işaret etmiştir. Aynı şekilde edimin yerine getirilmemesi halinde ise yine şartlar aranmaksızın hüküm açıklanacaktır.

Ancak, uzlaştırma kapsamındaki suçlar bakımından uzlaştırma denenmeden önce HAGB kararının verilmesi mümkün değildir. Burada uzlaştırma, HAGB kararları için bir ön koşul olmaktadır.⁹⁵ Tabii ki, uzlaştırmanın olumsuz sonuçlanması halinde devam olunan yargılamada HAGB kararı verilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.

Seri muhakeme usulü ile uzlaştırma: 7188 sayılı kanun ile CMK'ya getirilen bir diğer usul kurumu ise “*seri muhakeme usulü*” dur. Düzenlemeye göre, Kanun'un 250/1.maddesinde sayılan suçlar bakımından, iddianame düzenlenmesini gerektirecek derecede delilin varlığı ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verilmediği hallerde, seri muhakeme usulü uygulanacaktır. Bu usulün uygulanabilmesi için, şüphelinin Cumhuriyet savcısınca yapılan teklifi müdafisi huzurunda kabul etmesi gerekmektedir. Her iki tarafın da mutabık kaldığı kararla birlikte savcılık bir talep yazısı hazırlayacak ve mahkemeye sunacaktır. Mahkeme uygun görürse, talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kuracak; uygun görmez ise, genel hükümlere göre sonuçlandırma üzere başsavcılığa gönderecektir.

Seri muhakeme usulünde, Kanunda aranan şartların sağlanması haline şüpheliye, hapis ya da adli para cezasının yanı sıra HAGB, hapis cezasının ertelenmesi gibi

⁹⁵ AKYILDIZ, s.74; YENİSEY/NUHOĞLU s.786

yaptırımların da uygulanması mümkün olacaktır⁹⁶. Ancak, “*kovuşturmaya yer olmadığı kararı*” verilecek durumlarda seri muhakeme usulü uygulanmayacaktır.

Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 5.maddesinde ise, uzlaştırmaya tabi suçlar bakımından seri muhakemenin uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır. Yani, seri muhakeme usulü ancak uzlaştırma kapsamında olmayan suçlar için mümkün olduğundan uzlaştırmanın uygulandığı hallerde başvurulamayacaktır.

D. UZLAŞTIRMAYA İLİŞKİN TEMEL İLKELER

CMUY temel ilkeler başlıklı 5.maddesinde, uzlaştırmaya ilişkin ilkeler dokuz fıkra şeklinde düzenlenmiştir. Bu ilkeler, CMK'da düzenlenen uzlaştırma kurumunun esasını teşkil etmekte, uygulayıcılar tarafından hangi çerçevede sürecin yönetileceğine ilişkin ışık tutmaktadır.

1. Tarafların Özgür İradesine Dayanması

Gönüllülük ilkesi olarak da anılan, tarafların özgür iradesine dayanması esası CMK 253/17 ile CMUY 5/1.maddelerinde düzenlenmiştir.

CMUY madde 5/1' de “*Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri hâlinde gerçekleştirilir. Bu kişiler anlaşma yapılana kadar iradelerinden vazgeçebilirler.*” denilmek suretiyle uzlaştırma sürecinin tarafların yalnızca özgür iradeleriyle katılmak istemeleri halinde yürütüleceğini hüküm altına alınmıştır. Aynı zamanda, CMK' nın 253. maddesinin 17.fıkrasında “*Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder*” denilmek suretiyle, uzlaştırmada özgür irade kavramına yer ve önem arz edilmiştir. Keza CMK 253/6'da uzlaştırma teklifi yapılırken aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmesinin amaçlarından biri de özgür iradenin sağlanmasıdır⁹⁷.

Hemen belirtmek gerekir ki, *Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Ceza İşlerinde Arabuluculuk Konulu R (99) 19 Sayılı Tavsiye Kararı* 'nda

⁹⁶ KEZER, Ahmet, 30 Soru ve Yanıtta Seri Muhakeme Usulü ile Basit Yargılama Usulü, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s.48

⁹⁷ DEĞİRMENCİ, s.141

genel ilkeler başlıklı ikinci başlığının birinci maddesinde “*Arabuluculuk sadece tarafların özgür olarak buna rıza göstermesi halinde vuku bulmalıdır. Taraflar bu rızalarını arabuluculuğun her aşamasında geri çekebilebilmelidirler.*”denilerek, gönüllülük esasına değinilmiştir.

Uzlaşma kurumunun mahiyeti gereği, tarafların uzlaştırma sürecine katılımına zorlamak mümkün değildir. Maddelerin lafzından da anlaşılacağı üzere, tarafların uzlaşmaya gönüllü olmamaları halinde süreç başlamamakta; hatta anlaşma görüşmeleri esnasında herhangi bir yaptırıma maruz kalmadan bu iradelerinden vazgeçmeleri mümkün kılınmaktadır⁹⁸. Aksi bir durumda, yani Cumhuriyet savcısının uzlaşma emri vermesi ya da uzlaştırıcının anlaşma yönünde bir baskı kurması halinde, hem adil yargılanma hakkına aykırılık gündeme gelecek hem de uzlaşmanın doğasına aykırılık teşkil edilecektir⁹⁹.

2. Tarafların Temel Hak ve Menfaatlerinin Korunması Esası

Muhakeme makamlarının kontrolü dışında tarafsız ve bağımsız bir uzlaştırmacı eliyle yürütülen bir süreç olan uzlaştırmada, hukuk devletinin bireylere tanıdığı hak ve menfaatler aynı yargı önünde korunduğu gibi korunmaktadır.

CMUY madde 5/2’ de “*Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin temel hak ve hürriyetlerine uygun olarak, menfaatlerinin korunması esası gözetilerek yürütülür.*” denilmek suretiyle sürece katılan tüm tarafların temel hak ve menfaatlerinin korunması gerekliliği belirtilmiştir. Buna göre, Anayasamızda düzenlenen kişilik haklarının korunması, ifade özgürlüğü, özel hayatın gizliliği, düşünce ve kanaat özgürlüğü, hak arama özgürlüğü, susma hakkı ve işkence yasağı gibi temel hak ve hürriyetlerin korunması gerekmektedir.

Tarafların hak ve menfaatlerinin korunması esasında, uzlaştırmacı tarafından dikkat edilmesi gereken husus tarafların güç dengesizliğinin eşitlenmeye çalışılması; bu dengesizliğin zayıf konumda olan kişi üzerinde herhangi bir baskı, zorlama ve sair

⁹⁸ BIKMAZ, Raif, Uzlaştırma, Simya Yayınları, İstanbul,2018,s.65; ELBEY, İlkay, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, (Danışman: Ömer Faruk DİREK) (yayınlanmış yüksek lisans tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli,2019, s. 39; YILDIRIM, s.264

⁹⁹SOYGÜT, Arslan/ MUALLA, Buket, Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2008, s.32; IŞIK, Mustafa Aydın, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, (Danışman: Ahmet GÖKCEN) (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi),Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,2019, s.23

etkisinin kaldırılmaya çalışılmasıdır. Taraflar arasındaki güç dengesizliği, cinsiyete dayalı veya ırk, din, statü farklılıklarından kaynaklanıyor olabilmektedir. Örneğin şiddet suçlarında, mağdur tarafın söz gelimi failin akrabası olması durumunda uzlaştırmacı gerçek durumu anlamalı, en cılız sesi dahi dinlemelidir¹⁰⁰.

Son olarak, uzlaştırmacı taraflardan birinin diğerinin menfaatlerini ihlal edici davranıp davranmadığı; edimin hukuka, ahlaka aykırı olup olmadığı veya sürecin tarafların özgür iradesine dayanıp dayanmadığı hususlarında şüpheyeye düşmesi halinde CMK 253/14'e göre, Cumhuriyet savcısından görüş alabilmektedir¹⁰¹.

3. Tarafların ve Kanunî Temsilcilerinin Ceza Muhakemesi Kanununun Tanıdığı Temel Güvencelere Sahip Olması

Her ne kadar ceza makamları eliyle yürütülmeyen bir süreç olsa da uzlaştırma ceza muhakemesi kurumlarından biri olduğundan, tarafların ve kanuni temsilcilerin kanunun tanıdığı temel hak ve güvenceler burada da geçerlidir. Nitekim bu husus, yönetmelikte açıkça belirtilmiştir. Gerçekten de CMUY madde 5/3' te "*Uzlaştırmaya katılan şüpheli, sanık, mağdur veya suçtan zarar gören ile kanunî temsilcileri müzakereler sırasında, Kanunun tanıdığı temel güvencelere sahiptir.*" hükmü yer almaktadır.

CMK'nın taraflara sağlamış olduğu, hazır bulunma, suç isnadını öğrenme, kanun yollarına başvuru, tarafsızlık, avukat yardımından yararlanabilme, tercümandan yararlanma, hak ve menfaatlerin korunması, eşitlik, gizlilik gibi temel güvenceler uzlaştırma süreci boyunca da taraflarca kullanılabilir. Ancak belirtmek gerekir ki, CMK 150 ile 254/2.maddeleri gereğince, atanan zorunlu müdafii ve zorunlu vekilin uzlaştırma sürecine katılım zorunluluğu bulunmamaktadır¹⁰².

4. Taraflara Tercüman Atanması

CMUY madde 5/4' te düzenleme yeri bulan taraflara tercüman atanabilme ilkesi, "*Şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören veya bu kişilerin kanunî temsilcileri Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise Kanunun 202 nci maddesi hükmü*

¹⁰⁰ ÇETİNTÜRK, s.538

¹⁰¹ AKBULUT/AKSAN s.48

¹⁰² ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ, s.141

uygulanır.” şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre, taraflar ve kanuni temsilcileri Türkçe bilmemeleri veya engelli olmaları halinde tercüman desteği isteyebileceklerdir.

Tercümandan yararlanma hakkının uzlaştırma süreci için de tanınması, özgür irade ile tarafların sürece katılımının güvencesi olmuştur¹⁰³. Şöyle ki, Türkçe bilmeyen veya engelli olan taraf süreci anlamakta güçlük çekecek; dolayısıyla özgür iradesiyle sürece katılamayacaktır. Tercüman desteğinden yararlanılması durumunda iki taraf için de eşitlik sağlanmış olacak, taraflar aydınlatılmış iradeleriyle sürece katılım sağlayıp sağlamamakta özgürce karar vermiş olacaktır.

Son olarak belirtmek gerekir ki, CMK'nın 324.maddesinin 5.fıkrası gereğince *“Türkçe bilmeyen ya da engelli olan şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercümanın giderleri, yargılama gideri sayılmaz ve bu giderler Devlet Hazinesince karşılanır.”* Bu hüküm uzlaştırma bakımından da uygulanacak; tercüman giderleri Devlet Hazinesince karşılanacaktır.

5. Tarafların Yeterince Bilgilendirilmeleri

İlk esas olarak incelediğimiz özgür iradeye dayanma esasının temel şartı, tarafların süreç hakkında yeterince bilgilendirilmesidir. Bu hususta, taraflar uzlaştırma süreci; uzlaştırmanın mahiyeti ile hukuki sonuçları hakkında bilgi sahibi olup, aydınlatılmış iradeleri ile sürece katılıp katılmayacaklarının kararını verebilmektedir¹⁰⁴.

Tarafların yeterince bilgilendirilmesi ilkesi, CMUY madde 5/5' de *“Uzlaştırma sürecine başlanmadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören; hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirilir.”* şeklinde düzenlenmiştir. Aynı şekilde CMK'nın 253. maddesinin 5. fıkrasında *“Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatılır.”* düzenlemesi yer almaktadır.

Maddelerden anlaşıldığı üzere, taraflar süreç başlamadan önce bilgilendirilmelidir. Yönetmelik Ek- 4 formunda yer alan; uzlaştırma sürecinin

¹⁰³ AKBULUT/AKSAN s.49

¹⁰⁴ AKBULUT/AKSAN s.50; ELBEY, s. 41

tarafların kabulü ile başlayacağı, teklifin kabul edilmesi anlaşma taahhüdü olarak kabul edilmediği; anlaşma sağlanana dek vazgeçme haklarının olduğu, uzlaşmada esas kararın taraflarca verileceği, uzlaştırmacının herhangi bir taraf lehine hareket etmediği; bağımsız ve tarafsız olduğu, uzlaştırmacı ücretinin tarafların üzerinde olmadığı, uzlaşmanın sağlanması halinde şüpheli veya sanığın herhangi bir uzlaştırma giderinden sorumlu olmadığı, müzakerelerin gizli yürütüldüğü, teklifin kabul edilmesi durumunda herhangi bir hak kaybına uğramayacakları, şüpheli veya sanığın uzlaştırma teklifini kabul etmesinin suç ikrarı kabul edilmeyeceği, uzlaşma sağlanması halinde mağdur veya suçtan zarar görenin tazminat davası açamayacağı; açmış ise davadan feragat etmiş sayılacağı, uzlaşmanın sağlanıp edimin yerine getirilmesi durumunda soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verileceği ve adli sicile kayıt edilmeyeceği, kovuşturma evresinde uzlaşma sağlanıp edim yerine getirilmiş ise düşme kararı verileceği ve adli sicile kayıt edilmeyeceği; edimin yerine getirilmemesi halinde soruşturma veya kovuşturmaya devam edileceği gibi hususların sadece taraflarca okunması yeterli değildir. Uzlaştırmacı bu hukuki sonuçları tarafların anlayacağı şekilde açık ve tereddüte yer vermeyecek şekilde anlatmakla yükümlüdür. Aksi halde, taraflar yeterince bilgilendirilmemiş olacağından özgür iradede bahsetmek mümkün olmayacaktır¹⁰⁵.

Yargıtay CGK, 04.10.2018 tarihli ve 442-405 sayılı kararında soruşturma aşamasında taraflara yapılan teklif tutanaklarında her ne kadar “*teklife üç gün içinde cevap verilmediği takdirde reddedilmiş sayılacağı*” ibaresi bulunsa dahi; söz konusu tutanaklarda uzlaşmanın mahiyetinin ve uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçlarının anlatıldığıının belirtilmemesi nedeniyle yapılmış olan teklifi usulsüz kabul etmiştir¹⁰⁶.

Son olarak belirtmek gerekir ki, İstinaf Mahkemesi, uzlaştırmacının mahiyeti anlatılmadan uzlaştırmacının sonuçlandırılmasını “*Her ne kadar soruşturma aşamasında müştekinin “uzlaşmayı kabul etmiyorum” şeklinde beyanı alınmış olsa da taraflara karar tarihinde yürürlükte olan CMK’nın 253/5 maddesi ...gereğince*

¹⁰⁵YILMAZ, Osman, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma Müessesesi ve Uzlaştırma Süreci, (Danışman: Atilla DOĞAN) (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,2019, s.83

¹⁰⁶ Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları (2015-2020), Türkiye Adalet Akademisi, Eylül 2020, s.369

uzlaşma usulü uygulanmaksızın hüküm kurulması bozmayı gerektirir” diyerek bozma nedeni kabul etmiştir¹⁰⁷.

6. Tarafların Özel Durumlarının Göz Önünde Bulundurulması

CMUY madde 5/6’ da “*Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklar, uzlaştırma sürecinde göz önüne alınır*” denilerek, uzlaştırma sürecinde tarafların özel durumlarının göz önüne alınacağı hükme bağlanmış bulunmaktadır. Uzlaştırma sürecinin sağlıklı yürütülebilmesi için tarafların yaş, sosyal ve kültürel farklılıklarının, eğitim ve ekonomik durumlarının göz önüne alınması gerekmektedir¹⁰⁸. Bu hüküm esasen taraflardan ziyade uzlaştırmacıya yönelik bir hüküm olup uzlaştırma sürecinde taraflar arasındaki farklılıklar gözetilerek sürecin sağlıklı biçimde sürdürülmesi hedeflenmiştir¹⁰⁹.

7. Müzakerelerdeki Bilgi ve Belgeler Konusunda Gizlilik ve Müzakerelerin Gizliliği Nedeniyle Yapılan Açıklamaların Davada Delil Olamaması

Gizlilik yükümlülüğü, görüşmeler esnasında paylaşılan bilgi ve belgelerin, tarafların açık rızası bulunmadan hiçbir şekilde ne mahkeme ne de herhangi bir basın yayın organı tarafından kullanılamamasını ifade etmektedir¹¹⁰. Nitekim, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Ceza İşlerinde Arabuluculuk Konulu R (99) 19 Sayılı Tavsiye Kararında da bu husus düzenleme yeri bulmuş; gizlilik ilkesi kabul edilmiştir¹¹¹.

CMUY madde 5/7’ de “*Uzlaştırmacı görevi sebebiyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korur. Taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz.*

¹⁰⁷ İzmir BAM 13. Ceza Dairesi, 07.1.2017 tarihli E.2017/2214 K.2017/2425 nolu kararı

¹⁰⁸ ÖZDEMİR, Mustafa, Türk Hukukunda Uzlaştırma Kurumu, (Danışman: Uğur ERSOY) (yayınlanmış yüksek lisans tezi), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2019, s.49; YILMAZ, s.81

¹⁰⁹ AKBULUT/AKSAN s.51; BIKMAZ, Raif, Ceza Muhakemesi Hukukunda Alternatif Çözüm Yolu Olarak Uzlaştırma, (Danışman: Özlem ÖZAYDIN) (Yayınlanmış yüksek lisans tezi), İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018, s.49

¹¹⁰ ÇETİNTÜRK, s.530

¹¹¹ **Genel İlkeler madde 2** :*Arabuluculuk esnasındaki tartışmalar gizlidir ve sonradan kullanılamaz. Tarafların bu konuda anlaşmış olmaları müstesnadır.*

Gizliliği koruma yükümlülüğü uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam eder.” şeklinde, gizlilik yükümlülüğüne işaret edilmiştir.

Aynı doğrultuda, CMK’ nın 253. maddesinin 20.fıkrasında ise, “*Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.*” hükmü yer almaktadır.

Tarafların müzakere sürecine katılımının sağlanması; görüşmelerin samimi ve her türlü kuşku ve korkudan uzak yürütülebilmesi için temel unsur gizlilik¹¹². Gizlilik esası, uzlaşma görüşmelerine katılabilecek herkes için geçerlidir¹¹³. CMK 253/13 ile CMUY 31.maddelerinde uzlaşma görüşmelerine katılabilecek kişiler, şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil olarak sayılmıştır. CMUY 32/3.maddesinde ise, görüşmelere katılanların uzlaşma sağlanamaması halinde tanık olarak dinlenemeyeceği düzenlenmiştir.

Hatta müzakerelerin gizliliği ilkesinin bir sonucu olarak CMUY m. 18 ile m. 25/2’ye göre, uzlaştırma müzakereleri esnasında suçun işlenmesine yönelik yapılan açıklamalara raporda yer verilmeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Uzlaştırmacı için gizlilik, dosyanın uzlaştırma bürosundan teslim alınması ile başlamaktadır. CMK 253/11’e göre uzlaştırma bürosu uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatarak dosyayı teslim etmektedir. Uzlaştırmacının gizlilik yükümlülüğü süreç boyunca devam eder hatta süreç sona erse dahi bu yükümlülük ortadan kalkmaz¹¹⁴. Öyle ki, uzlaştırmacı görevini icra ederken kamu görevlisi sıfatı ile hareket ettiğinden, müzakereler esnasında veya sonrasında gizlilik yükümlülüğünü ihlal edici davranışlar sergilemesi sonucu TCK 285’ de düzenlenen soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu gündeme gelecektir¹¹⁵. Öte yandan, süreç esnasında uzlaştırmacı olarak görev alan kişi, sürecin olumsuz sonuçlanması halinde tarafların vekil ya da müdafiliğini üstlenemeyecektir.

¹¹² IŞIK, s.27; YILDIRIM, s.265

¹¹³ **CMUY madde 32/2** :*Aksi kararlaştırılmamışsa, taraflar, müdafî ve vekiller de birinci fıkrada belirtilen gizlilik kuralına uymakla yükümlüdür.*

¹¹⁴ **CMUY madde 5/7**: *Uzlaştırmacı görevi sebebiyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korur. Taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz. Gizliliği koruma yükümlülüğü uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam eder.*

¹¹⁵ AKBULUT s.54; IŞIK s.27

Gizlilik yükümlülüğünün değerlendirilmesinde önemli bir nokta da müzakereler esnasında yeni bir suçun ortaya çıkması durumudur. Böyle bir durumda, uzlaştırmacının suçu yetkili makamlara ihbar etmesi gizlilik yükümlülüğüne aykırılık sonucunu doğurmayacaktır¹¹⁶.

Hemen belirtmek gerekir ki, gizlilik yükümlülüğünün tarafların aksini kararlaştırması halinde kaldırılması mümkündür¹¹⁷. Şöyle ki, taraflar özgür iradeleri ile gizlilik yükümlülüğünün kaldırılması noktasında mutabık olurlar ise, uzlaşma görüşmelerindeki söylemler ile bilgi ve belgeler kullanılabilir hale gelecektir.

Tarafların gizlilik yükümlülüğünü kaldırmadığı noktada, uzlaştırma müzakerelerinde kullanılan bilgi ve belgelerin daha sonra uzlaştırmanın gizliliği ihlal edilerek kullanılmaya çalışılması noktasında hukuka aykırı delil gündeme gelecektir¹¹⁸.

Ceza muhakemesi hukukunda ispat aracı olarak kullanılan deliller, kanunun kabul ettiği yöntemlere aykırı yöntemlerle elde edilmiş ise, hukuka aykırı delil hale gelmektedir. Anayasa madde 38/8 ve CMK madde 217/2’de hukuka aykırı yöntemlerle elde edilmiş bulguların delil olarak değerlendirilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Burada belirtilmesi gereken ve yasak kapsamında kullanılamayacak olan bilgi ve belgeler, uzlaştırma görüşmeleri esnasında ilk defa ortaya çıkan ve uzlaştırma görüşmesi olmasa idi hiçbir suretle elde edilemeyecek olan bilgi ve belgelerdir¹¹⁹. Nitekim CMUY 32/4’de daha önce mevcut olan belge veya olgunun, uzlaştırma görüşmelerinde ileri sürülmüş olmasının delil yasağı kapsamında değerlendirilmeyeceği hüküm altına alınmıştır.

8. Tarafların Uzlaştırma Sürecini Anlamasının Sağlanması

CMUY madde 5/8’ de “*Uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar.*” denilerek, tarafsız ve bağımsız olarak süreci yönetecek olan uzlaştırmacının yapması gereken açıklamalar

¹¹⁶ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.35

¹¹⁷ ÇETİNTÜRK, s.530

¹¹⁸ ÇETİNTÜRK, s.532

¹¹⁹ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.35

belirtilmiştir. Her ne kadar kanun lafzında, müzakere başlamadan önce yapılması öngörülse de bu yükümlülüğün tüm süreç boyunca devam ettiği kabul edilmelidir¹²⁰.

9. Uzlaştırmayı Sağlayacak Uygun Tedbirlerin Alınması

CMUY madde 5/9’ da “*Uzlaştırmacı tarafların, hüküm ve sonuçlarını bilerek ve özgür iradeleriyle uzlaşmalarını sağlayacak uygun tedbirleri alır.*” denilerek uzlaştırmacının tedbir alma yükümlülüğünü hükme bağlamıştır. Sözü geçen hüküm diğer ilkeler ile birlikte uzlaştırma sürecinin sağlıklı gerçekleşebilmesi adına uzlaştırmacıya tedbir alabilme yetkisi tanımıştır¹²¹.

III. UZLAŞTIRMANIN ŞARTLARI

Uzlaştırma kurumunun uygulanabilmesi için birtakım şartların sağlanması gerekmektedir. Bu şartları taraflara ilişkin şartlar ve suça ilişkin şartlar ile geçerlilik şartları olmak üzere üç başlık altında incelemek mümkündür. Belirtelim ki, taraflara ilişkin ve suça ilişkin şartlar aynı zamanda uzlaştırmacının esasa ilişkin şartlarını oluşturmaktadır¹²².

Aşağıda taraflara ilişkin şartlar; mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması, taraflardan birinin ölümü ve mirasçılık başlıkları altında incelenecektir. Suça ilişkin şartlar ise, suçla ilgili muhakeme şartlarının bulunması, şüpheli hakkında yeterli delil bulunması ve suçun uzlaştırma kapsamında olması başlıklarında incelenecektir.

Son olarak, uzlaştırmacının geçerlilik şartları ise, tarafların uzlaştırmayı kabul etmeleri, zararın ve mağduriyetin giderilmesi, tarafların özgür iradelerine dayanması ve tarafların uzlaştıkları Cumhuriyet savcısı veya mahkeme tarafından saptanması şeklinde sıralanabilmektedir.

¹²⁰ BIKMAZ s.65

¹²¹ AKBULUT/AKSAN s.57

¹²²TEKİN, Erim, Türk Ceza Adalet Sisteminde Mağdur – Fail Arabuluculuğu: Uzlaşma Kurumunun Yasal Analizi, (Danışman: JAHİC, Galma), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s.76

A. UZLAŞTIRMANIN TARAFLARA İLİŞKİN ŞARTLARI

1. Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Gerçek Kişi veya Özel Hukuk Tüzel Kişisi Olması

CMK 253/1 maddesi ile CMUY'nin genel hükümler başlıklı 7.maddesinin 1.fıkrasında, uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için aranılan ilk şart mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması şeklinde belirtilmiştir.

Hukuki anlamda kişi, hak sahibi olabilen hukuk öznesidir¹²³. Kişiler, gerçek kişi ve tüzel kişi olarak ikiye ayrılmakta; tüzel kişiler ise kamu hukuku tüzel kişisi ve özel hukuk tüzel kişisi olarak iki alt başlığa ayrılmaktadır.

TMK 28.maddesi gereğince, kişilik tam ve sağ doğumla başladığından bu andan itibaren kişi, suçun mağduru olabilecektir. TMK 47 hükmü ile de tüzel kişilik başlı başına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülünmüş olan bağımsız mal toplulukları olarak tanımlanmış, kendi özel kanunlarına göre kurulmalarıyla tüzel kişilik kazanacakları hüküm altına alınmıştır. Aynı şekilde, tüzel kişiliğin kazanılmasından itibaren, suç mağduru olabileceklerdir.

Kanunun ve yönetmeliğin ilgili maddelerine göre, uzlaştırma yolu ancak tarafların gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması halinde açıktır. Dolayısıyla taraflardan birinin kamu hukuku tüzel kişisi olması durumunda söz konusu suç uzlaştırma kapsamında olsa dahi uzlaştırma yolu kapalı olacaktır¹²⁴. Kaldı ki, faillik sıfatı yalnızca gerçek kişiler bakımından söz konusu olacağından kamu hukuku tüzel kişilerin bir suçun faili olabilmesi mümkün değildir. Kamu hukuku tüzel kişileri adına bir suç işlendiğinde, tüzel kişilik adına suç işleyen gerçek kişiler suçun faili olacaklardır¹²⁵.

Taraflardan birinin gerçek kişi olması halinde uzlaştırma teklifi kişiye; taraflardan birinin özel hukuk tüzel kişisi olması halinde ise, uzlaştırma teklifi tüzel kişinin yetkilisine yapılacaktır¹²⁶.

¹²³ OĞUZMAN, Kemal/ELİÇİ, Özer/ÖZDEMİR, Saibe Oktay, Kişiler Hukuku, 15. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2015 s. 2

¹²⁴ AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.115; ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.42; TEKİN, s.76

¹²⁵ KOCA, Mahmut/ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s.113-114

¹²⁶ BIKMAZ, s.95

2. Taraflardan Birinin Ölümü ve Mirasçılık

Tarafların sağ olmaları uzlaştırma yolunun kullanılabilmesi için gereklidir. Şüpheli veya sanığın ölümü halinde muhakeme işlemleri yapılamaz ve soruşturma aşamasında takipsizlik; kovuşturma aşamasında ise TCK 64 hükmü gereğince, düşme kararı verilmesi gerekir.

Mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü halinde ise kural olarak şikâyet hakkı mirasçılara geçmemektedir¹²⁷. Dolayısıyla burada bir ikili ayırım yapmak gerekmektedir. Şayet, mağdur veya suçtan zarar gören ölümünden önce soruşturma evresinde şikâyetçi olmuş ise de mirasçılara uzlaşma teklifi yapılamayacaktır¹²⁸. Gerçekten de CMUY'nin Genel Hükümler başlıklı 7/7.maddesine göre, soruşturma evresinde mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde uzlaştırma işlemi sonlandırılacak; soruşturma evresine kalındığı yerden devam olunacaktır.

Mağdur veya suçtan zarar görenin kovuşturma evresinde uzlaştırma usulü uygulanır iken vefat etmesi halinde ise, katılan sıfatı alıp almamış olması önem arz etmektedir. Eğer kişi ölmeden önce katılan sıfatı almış ise, CMK 243 ve CMUY 7/7 gereğince, mirasçılara uzlaştırma işlemlerini yürütebilecektir. Ancak kişi katılan sıfatını almadan ölmüş ise, uzlaştırma işlemleri mirasçılara tarafından yürütülemez, başlamış olan işlemler ise sonlandırılacaktır¹²⁹.

Burada değinilmesi gereken son husus, uzlaştırma raporu imzalandıktan sonra taraflardan birinin ölümünün gerçekleşmesi noktasıdır. Böyle bir durumda uzlaştırma raporu ileride anlatılacağı üzere İİK 38 anlamında ilam niteliğinde belge kabul edildiğinden; belirlenen edim mirasçılar tarafından yerine getirilebilecek bir edimse, mirasçılara karşı takip başlatılmasının önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır¹³⁰.

B. Uzlaştırmanın Suça İlişkin Şartları

Uzlaştırma kurumunun işletilebilmesi için taraflara ilişkin şartların sağlanmasının yanında suça ilişkin şartların da somut olayda sağlanmış olması

¹²⁷ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.148; TEKİN, s.80

¹²⁸ ŞAHİN, Altuğ Kürşat, Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma Kurumu, (Danışman: Durmuş TEZCAN) (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013 s.66; IŞIK (*uzlaştırma*), s.60

¹²⁹ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.148; AKBULUT/AKSAN s.78-79

¹³⁰ AKBULUT s.78; Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.40

gerekmektedir. Bu şartlar, suçla ilgili muhakeme şartlarının bulunması, şüpheli hakkında yeterli delil bulunması ve suçun uzlaştırma kapsamında olmasıdır.

1. Suç ile İlgili Muhakeme Şartlarının Bulunması

Muhakeme faaliyetinin yürütülebilmesi için olmazsa olmaz kabul edilen yani “*sine qua non*” şartlar vardır. Bu şartlara ceza muhakemesi şartları adı verilmektedir. Muhakeme şartlarının somut olayda bulunması bakımından bu unsurlar muhakeme için şart haline gelir iken bulunmaması ise muhakeme faaliyeti bakımından da bir engel olacaktır¹³¹.

Ceza muhakemesi faaliyeti olan uzlaştırma uygulanacak somut olayda aşağıda sayılı olan şartların bir arada var olması halinde, uzlaştırma yolu uygulanabilecektir. Bu şartlar; şikâyet/izin/talebin varlığı, kusur yeteneğinin bulunması, dokunulmazlığın bulunmaması, zamanaşımının dolmamasıdır.

a) Şikâyet

Kamusallık ilkesi gereğince, suç işlendiği haberini alan adli makamların, söz konusu suçla ilgili adli işlemlere kendiliğinden başlaması gerekir. Ancak kanun koyucu bazı suçlar ile ilgili olarak gerekli takibin yapılmasını mağdurun isteğine bağlı tutmuştur¹³². İşte bu kapsamdaki suçlar, “şikâyete bağlı suçlar” olarak adlandırılmaktadır.

TCK madde 73’e göre, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan suç hakkında yetkili kimsenin, fiili ve faili öğrendikten altı ay içinde yetkili mercilere soruşturma ve kovuşturma yapılması talebine şikâyet adı verilmektedir.

Madde lafzından da anlaşılacağı üzere şikâyet, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olarak düzenlenen suçlar için bir muhakeme şartı olarak karşımıza çıkmaktadır. Takibi şikâyete bağlı olan suçlar, kural olarak re’sen soruşturulamaz ve kovuşturulamazlar¹³³.

¹³¹ YENİSEY/NUHOĞLU, s.575; DEĞİRMENCİ, s.195

¹³² DEĞİRMENCİ, s.161; SEZER, Ahmet, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikâyete Bağlı Suçlar ve Uzlaşma, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, Ekim 2006, Sayfa: 41-56 s. 44

¹³³ ALBAYRAK, Mustafa, Şikâyete Tabi Suçların Özellikleri ve Bu Suçlara Bağlanan Hukuki Sonuçlar, TBBD, 2008/77, s.286

Şikâyetin bölünmezliği ilkesi gereğince, şikâyet edilen olgunun “fiil” olmasından da hareketle, birden fazla fail bulunması durumunda birinin şikâyet edilmesi yeterli olduğu gibi; birden fazla mağdur veya suçtan zarar gören olması halinde bunlardan birinin şikâyet etmesi yeterlidir¹³⁴.

Şikâyete bağlı suçlar, kanunda aksi öngörülmedikçe uzlaştırma kapsamındadır. Soruşturulması ve kovuşturulması re’sen yürütülen suçlarda ise, kanunda aksi belirtilmediği müddetçe uzlaştırma kapsamında değildir¹³⁵. Gerçekten de CMK 253’te sayılı katalog suçlarda, herhangi bir şikâyet şartı aranmamakta, doğrudan uzlaştırma kapsamına alınmaktadır.

b) İzin

Anayasa madde 129/son’da düzenleme yeri bulan izin, kamu davası açılabilmesi için yetkili makamların fail hakkında dava açılmasını uygun gördükleri açıklama olarak tanımlanabilmektedir. Söz konusu hükümde “*memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan dolayı ceza kovuşturması açılması, kanunda belirtilen istisnalar dışında kanunun gösterdiği idari merciin iznine bağlıdır*” denilmek suretiyle; kamu görevlilerinin görev suçu kapsamına giren fiillerinden dolayı yargılanması izin koşuluna bağlanmıştır¹³⁶.

İzin şartı anlamında 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, TCK 299/3, 305/3, 306/5, AvK. 58 örnek verilebilir.

İzin muhakeme şartlarından biri olduğundan, somut olayda izin şartı gerçekleşmezse Cumhuriyet savcılığı tarafından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi gerekeceğinden uzlaşma hükümleri uygulanamaz hale gelecektir¹³⁷.

c) Talep

Kanunda öngörülmüş bazı suçlar, tam anlamıyla tamamlanmış olsa dahi, soruşturulması ve kovuşturulması talep veya isteme bağlıdır. İşte, Devletin, savcılığı

¹³⁴ DEMİRBAŞ, Timur/ERDEM Mustafa Ruhan, Ceza Hukuku Pratik Çalışmaları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018 s.87; KETİZMEN, s.9; SEZER, s.46

¹³⁵ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ.154; ÇUBUKÇUOĞLU, Ali Savaş, Onarıcı Adalet Bağlamında Ceza Hukukunda Uzlaştırma Kurumu ve Kapsamı, (Danışman: Ayşe NUHOĞLU) (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,2018, S.64

¹³⁶ DEMİRBAŞ/ERDEM s.86

¹³⁷ AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.118

dava açmaya mecbur tutacağı şekilde makamları vasıtasıyla yaptığı şikâyete talep veya istem denilmektedir¹³⁸.

Talep veya istem bir muhakeme şartı olduğundan, mevcut olmadığı hallerde soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağından uzlaştırma hükümleri de uygulanamayacaktır.

d) Kusur Yeteneğinin Bulunması

Türk ceza hukuku sistemimizde, failin cezalandırılabilmesi için yalnızca tipe uygun davranışın gösterilmesi yetmez; aynı zamanda fiil işlendiği sırada failin kusur yeteneğinin bulunması gerekmektedir¹³⁹.

DEMİRBAŞ/ERDEM'e göre kusur yeteneği, "bir kimsenin ceza normunu anlaması ve ona uygun hareket edebilmesi"¹⁴⁰ dir.

TCK ilgili maddelerinde, kusur yeteneğini etkileyen durumlar olarak; yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır dilsizlik ve geçici nedenler şeklinde belirlemiştir.

Yaş küçüklüğü, TCK'nın 31.maddesinde üç fıkra şeklinde düzenlenmiştir. Madde yaş küçüklüğünü 0-12 yaş, 12-15 yaş ve 15-18 yaş olmak üzere üç gruba ayırarak düzenleme yoluna gitmiştir. Şöyle ki, 0-12 yaş grubuna dâhil çocukların cezai sorumlulukları mutlak olarak bulunmamaktadır¹⁴¹. Ancak bu durum güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir. 12-15 yaş çocukların ise, cezai sorumluluğu kural olarak bulunmamakla birlikte, işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneği yeterine gelişmiş ise cezai sorumlulukları olacaktır. Bu gruba dâhil çocukların kusur yeteneklerinin varlığı, ilk dönemdeki çocuklarda olduğu gibi kesin bir karine değildir. Aksine, temyiz kudretinin varlığının incelenmesi zorunludur¹⁴². Bu inceleme, genel bir nitelik taşımak yerine her somut olay bakımından ayrı olarak ele alınmalıdır¹⁴³. 12-15 yaş grubuna dâhil olup

¹³⁸ YENİSEY/NUHOĞLU s.586

¹³⁹ DEMİRBAŞ/ERDEM s.138

¹⁴⁰ DEMİRBAŞ/ERDEM, s.138

¹⁴¹ TURABİ, Selami, Kusurluluk ve Kusurluluğu Etkileyen Haller, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 101, Temmuz 2012, Sayfa: 267-292 s. 279

¹⁴² TURABİ, s.280

¹⁴³ ÖZDEMİR, Fatma Betül, Suça Sürüklenen Çocukların Muhakemesinde Soruşturma Evresi, (Danışman: Adem Sözüer) (yayınlanmış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul, 2014, s.54

cezai sorumlulukları bulunan çocuklara cezalar indirimli şekilde verilerek ayrı bir infaz rejimi öngörülmüştür¹⁴⁴. Son olarak 15-18 yaş grubuna dâhil çocukların kural olarak cezai sorumluluğu bulunmaktadır; ancak TCK 31/3 gereğince cezalar indirimli olarak verilmektedir.

Yaş küçüklüğü hususunda, ancak cezai sorumluluğun kabul edildiği hallerde uzlaştırma hükümleri uygulanabilecektir. Burada unutulmaması gereken, tarafın reşit olmaması halinde uzlaştırma teklifinin kanuni temsilcisine yapılması gerektiğidir¹⁴⁵.

Akıl hastalığı, kusurluluğu etkileyen ikinci neden olarak karşımıza çıkmaktadır. TCK 32/1’de “*akıl hastalığı nedeniyle işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez. Ancak, bu kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükmolunur.*” şeklinde düzenlenmiştir. Madde lafzından da anlaşılacağı üzere, davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişilerin cezai sorumluluğunun bulunmadığı hüküm altına alınmıştır. Hemen belirtmek gerekir ki, maddenin ikinci fıkrasında, ilk fıkrada yazılı derecede olmamakla birlikte işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişinin cezai sorumluluğunun bulunacağı hüküm altına alınmıştır. Son olarak belirtmek gerekir ki, kişinin akli durumunun belirlenmesi için CMK 74’e göre kişi gözlem altına alınacak ve kendisine zorunlu müdafî atanacaktır¹⁴⁶.

Yukarıda bahsedildiği üzere, cezai sorumluluğu olan akıl hastaları açısından uzlaştırma hükümleri uygulama alanı bulabilecekken, maddenin birinci fıkrası kapsamına giren kişiler bakımından cezai sorumluluk öngörülmediğinden uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır.

Bir diğer kusurluluğu etkileyen neden *sağır ve dilsizliktir*. TCK 33 hükmü yaş küçüklüğünü düzenleyen TCK 31.madde hükmüne atıfta bulunarak, “*..fili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümleri, on beş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; on beş yaşını doldurmuş*

¹⁴⁴ DEMİRBAŞ/ERDEM s.148

¹⁴⁵ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ. s.165; TEKİN, s.84

¹⁴⁶ YENİSEY/NUHOĞLU, s.595

olup da on sekiz yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, on sekiz yaşını doldurmuş olup da yirmi bir yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da uygulanır” şeklinde düzenlemiştir. Düzenlemeye göre, sağır ve dilsiz olan 0-15 yaş arasında çocukların cezai sorumluluğu mutlak suretle yoktur; öte yandan 15-18 yaş aralığında bulunanların cezai ehliyeti, işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneklerine göre belirlenecektir. Son olarak, 18-21 yaş arasında bulunanların ise kural olarak cezai ehliyetleri bulunmaktadır.

Özetle, kanun koyucu yaş küçüklüğünü düzenlediği maddede belirttiği yaş gruplarına üç yaş eklemek suretiyle sağır ve dilsizlerin cezai sorumluluğunu belirleme yoluna gitmiştir¹⁴⁷. Dolayısıyla yukarıda belirttiğimiz üzere, ilk grubun cezai ehliyeti mutlak suretle bulunmadığından uzlaştırma hükümleri mutlak olarak uygulanamayacak; diğer iki grup aralığına giren ve cezai sorumluluğu bulunan kişiler hakkında ise, uzlaştırma hükümleri uygulanabilecektir.

Geçici, bir başka deyişle *arızı nedenler*, kusurluluğu etkileyen neden olarak karşımıza çıkmaktadır. TCK 34/1, geçici bir nedenle ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmeyeceğini hüküm altına almıştır. Burada önemli olan husus, kusur yeteneğinin geçici nedenle ortadan kalkmasında ya da azalmasında kişinin kast veya taksir seviyesinde kusurunun bulunmaması gerekmektedir¹⁴⁸. Kişinin iradi olarak alkol veya uyuşturucu madde etkisinde suç işlemesi halinde ise, TCK 34/2 uyarınca birinci fıkra hükmü uygulanmayacak ve cezai sorumluluğu olacaktır.

Uzlaştırma kurumu açısından değerlendirildiğinde, kişinin birinci fıkra hükümlerine göre cezai sorumluluğu bulunmuyor ise, uzlaştırma uygulanamayacak; ikinci fıkra hükümleri kapsamında sorumluluğu bulunuyor ise uzlaştırma yoluna başvurulabilecektir.

¹⁴⁷ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ. s.166; TURABİ, s.282

¹⁴⁸ DEMİRBAŞ/ERDEM s.144

e) **Dokunulmazlığın Bulunmaması**

Hukukumuz, görevlerinin niteliği gereği bazı sıfatlara sahip olan kişilerin soruşturulması ve kovuşturulmasını birtakım kurallara bağlı tutmuş; görevlerini layıkıyla yerine getirebilmeleri için dokunulmazlık sağlamıştır.

Cumhurbaşkanı dokunulmazlığı, 21.01.2017 tarih ve 6771 sayılı Kanun ile değişik Cumhurbaşkanının cezai sorumluluğu başlıklı AY. 105.maddesine göre, “*Cumhurbaşkanı hakkında, bir suç işlediği iddiasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir.*” Kuruluş şekli AY. 105/2’de belirtilen komisyon tarafından soruşturma işlemleri yürütülür ve bir rapor hazırlanır. Hazırlanan rapor, mecliste görüşülür ve üye tam sayısının üçte ikisinin oyu ile Yüce divana sevk kararı alınabilir. Yargılama üç ay içinde tamamlanır; bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık süre verilebilir(AY.105/3). Yargılama sonucunda suçlu bulunan cumhurbaşkanının görevi sona ermektedir. (AY.105/5) Ayrıca belirtmek gerekir ki; soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Cumhurbaşkanı seçim kararı alamayacaktır(AY.105/4).

Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanları ise, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Cumhurbaşkanınca atanır ve görevden alınırlar¹⁴⁹. Anayasamız, cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanların cezai sorumluluğu bakımından görevle ilgili olup olmamasıyla ilgili ikili bir ayrıma gitmiştir. Görevleri ile ilgili suçlar bakımından AY. 106/4’e göre, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilecek; üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verilebilecektir. Kuruluş şekli AY. 106/5’te belirtilen komisyon tarafından soruşturma işlemleri yürütülür ve bir rapor hazırlanır. Hazırlanan rapor, mecliste görüşülür ve üye tam sayısının üçte ikisinin oyu ile Yüce divana sevk kararı alınabilir. Yargılama üç ay içinde tamamlanır; bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık süre verilebilir(AY.106/6).

¹⁴⁹ **Anayasa m. 106/3:** *Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanları, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Cumhurbaşkanınca tarafından atanır ve görevden alınır. Cumhurbaşkanınca yardımcılarını ve bakanları, 81 inci maddede yazılı şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde and içerler. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan olarak atanırlarsa üyelikleri sona erer.*

Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın görevi sona erer(AY.106/8). Görevleriyle ilgili olmayan suçlar bakımından ise, yasama dokunulmazlıklarına sahiptirler(AY.106/9).

Bir diğer dokunulmazlık *yasama dokunulmazlığıdır*. Yasama dokunulmazlığı AY. 83/1’de “*Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar*” olarak; AY. 83/2’de ise “*Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz.*” olarak hüküm altına alınmıştır. İkinci fıkrada düzenlenen dokunulmazlığın istisnasını ise, ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ile AY. madde 14 oluşturmaktadır. Dolayısıyla vekilin dokunulmazlığı kaldırılmadan da soruşturma işlemleri devam edebileceğinden uzlaştırma hükümleri uygulanabilecektir¹⁵⁰.

Diplomatik dokunulmazlık ise, diplomatik görevlerin serbestçe icra edilebilmesi için kabul edilen; kimlerin, ne düzeyde yararlanacağını Devletler Hukuku tarafından düzenlendiği dokunulmazlık türüdür¹⁵¹. 1961 tarihli Viyana Sözleşmesi’ne göre, kendi ülkesinde suç işleyen yabancı devletin diplomasi ajanı, ilgili devletten istenebilir, istenmeyen kişi olarak ilan ederek ülke dışına çıkarılması sağlanabilir ise de yakalanamaz, tutuklanamaz ve yargılanamaz¹⁵².

Son olarak askerlik dokunulmazlığında ise, Türk askerleri ve yabancı askerler arasında ayırım yapılarak incelemek gerekir. Türk askerleri bakımından Askeri Mahkemeler Kanunu 20’ye göre, belli askerlerin belirli suçlar bakımından askerlik hizmetini adli hatta askeri yargılama için muhakeme engeli olarak kabul etmiştir¹⁵³. Bir ülke içerisinde yabancı askerlerin işledikleri belirli suçların soruşturulması ve kovuşturulması o ülke kanunlarına göre muhakeme engeli teşkil edilmektedir; örneğin, NATO-SOFA uyarınca ülkemizde suç işleyen yabancı NATO görevlileri ancak sözleşme maddelerine göre soruşturulabilirler¹⁵⁴. Bu bakımdan NATO personeli

¹⁵⁰ ERİŞ, s.262; ŞAHİN/YEMENİCİ s.461; DEĞİRMENCİ, s.203

¹⁵¹ YENİSEY/NUHOĞLU s.589

¹⁵² DEMİRBAŞ/ERDEM s.58

¹⁵³ YENİSEY/NUHOĞLU s.593

¹⁵⁴ YENİSEY/NUHOĞLU s.593

açısından, Türkiye'nin mutlak ve öncelikli yargı yetkisinin bulunduğu durumlarda uzlaştırma uygulanabilecektir¹⁵⁵.

f) Suçun Zamanaşımına Uğramamış Olması

TCK 66/1'de dava zamanaşımı düzenlenmiştir. Dava zamanaşımaları Kanunda başka türlü yazılmış olan haller dışında;

- Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl,
- Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi beş yıl,
- Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl,
- Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda on beş yıl,
- Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl, olarak belirlenmiştir. Bu süreler, fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlar hakkında yarısının; on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise üçte ikisinin geçmesiyle dolmuş kabul edilecektir(TCK m. 66/2).

Belirtilen zaman süresi içinde dava açılmaması halinde devletin cezalandırma yetkisi ortadan kalkmış olacağından dava açılmayacak¹⁵⁶; muhakeme yürütülürken zamanaşımının tespiti halinde ise düşme kararı verilmesi gerekecektir¹⁵⁷.

2. Soruşturma Konusu Suça İlişkin Şüpheli Hakkında Yeterli Delilin Bulunması

Ceza muhakemesinde amaç, maddi gerçeği aramaktır¹⁵⁸. İşte maddi gerçekliğin ortaya çıkabilmesine yardımcı vasıtalarla *delil* adı verilmektedir. *Yeterli şüphe* kavramı ise, kişinin hüküm giyme ihtimalinin, beraat etme ihtimalinden daha

¹⁵⁵ DEĞİRMENCİ, s.220

¹⁵⁶ DEĞİRMENCİ, s.596

¹⁵⁷ DEMİRBAŞ/ERDEM s.328: *Ancak bu durumda CMK 223/9'da yer alan "Derhâl beraat kararı verilebilecek hâllerde durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemez" hükmünün göz önünde tutulması gerekecektir.*

¹⁵⁸YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ, s.175; ERİŞ, Uğur, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Usulü, (*Uzlaştırma Usulü*) Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, Nisan 2020, Sayfa: 1289-1309 s.1291

yüksek olduğu durum¹⁵⁹ olarak; *yeterli delil* ise şüphenin objektif yansıması olarak açıklanabilmektedir¹⁶⁰.

Cumhuriyet savcısı ve yetkili makamlar, suçun işlendiği haberini aldıktan sonra maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için araştırmaya başlar; delilleri toplar, muhafaza altına alırlar(CMK m. 160/1-2). Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenir; eğer ki yeterli delil elde edilmemiş ise kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilir¹⁶¹.(CMK m.170/2; CMK m.172/1)

İşte, uzlaştırma kurumunun işletilmesi için gerekli bir diğer şart olarak yeterli delillerin toplanmış olmasıdır¹⁶². Gerçekten de CMK 253/4 ve CMUY 10/2 hükümlerine göre, yeterli delilin toplanmış olması durumunda dosya uzlaştırma bürosuna gönderilecektir. Burada CMUY 11 hükmünden de söz etmek gerekmektedir. Şöyle ki, büroya gönderilen dosya kapsamında yeterli şüphenin tespitine yönelik, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan deliller toplanmadan gönderildiği anlaşılırsa, uzlaştırma savcısı tarafından dosya iade edilecektir.

Son olarak belirtelim, CMUY 11 hükmünün Cumhuriyet savcısına tanıdığı olduğu dosya iadesi yapabilme olanağı uzlaştırmacıya tanınmamıştır; uzlaştırmacı delilin yeterli olup olmadığını tartışamaz, dosyayı bu nedenle iade edemez¹⁶³.

3. Suçun Uzlaştırma Kapsamında Olması

Uzlaştırmanın suça ilişkin şartlarından sonuncusu, söz konusu olan suçun uzlaştırma kapsamında kabul edilen suçlardan olmasıdır. Söz konusu suç aşağıda sayılan suç tiplerinden birinin kapsamına girmemesi durumunda uzlaştırma kapsamında olmayacağından, uzlaştırma kurumunun işletilmesi mümkün olmayacaktır.

Şikâyete bağlı suçlar ile şikâyete bağlı olmasa dahi kanunda sayılan katalog suçlar uzlaştırma kapsamındadır. Aşağıda ilk olarak şikâyete bağlı suçlar ile katalog

¹⁵⁹ ÖZTÜRK, Bahri, TEZCAN, Durmuş vd. Nazari ve Uygulamaları Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s.447; GÜLTEKİN, Özkan, Ceza Muhakemesi Hukukunda “Şüpheli” Kavramı, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 46, Haziran 2010, Sayfa: 121-138, s.122

¹⁶⁰ CANPOLAT/SABUNCUOĞLU s.98

¹⁶¹ GÜLTEKİN, s.123

¹⁶² GÜNGÖR s.165; ÇUBUKÇUOĞLU, s.61

¹⁶³ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.144

suçlar incelenecek, daha sonra suça sürüklenen çocuklar için uzlaştırma kapsamı belirlenecektir. Uzlaştırma kapsamı belirlendikten sonra kapsam haricinde tutulan suçlar ile uzlaştırma kapsamındaki bir suçun kapsamda olmayan bir suç ile birlikte işlenmesi meselesi ele alınacaktır. Son olarak kadına yönelik şiddet suçları uzlaştırma yönünden incelenecektir.

a) Şikâyete Bağlı Suçlar

Uzlaştırma kapsamındaki suçlar kural olarak şikâyete bağlı suçlardır¹⁶⁴. TCK ve özel kanunlarda düzenlenmiş olan soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı

¹⁶⁴ TCK'da düzenlenen şikâyete bağlı suçlar şunlardır:

- TCK 86/2'de düzenlenen kasten yaralama,
- TCK 88'de düzenlenen kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi,
- TCK 89'da düzenlenen taksirle yaralama(TCK 89/5: Taksirle yaralama suçunun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır. Ancak, birinci fıkra kapsamına giren yaralama hariç, suçun bilinçli taksirle işlenmesi halinde şikâyet aranmaz hükmü gereğince, taksirle yaralama suçunun 89/2-3-4 fıkralarına göre işlenmesi durumunda re'sen kovuşturulacaktır),
- TCK 106/1'de düzenlenen malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından veya sair bir kötülük edeceğinden bahisle tehdit,
- TCK 116/1-2'de düzenlenen konut dokunulmazlığının ihlali,
- TCK 117/1'de düzenlenen iş ve çalışma hürriyetinin ihlali,
- TCK 123/1'de düzenlenen kişilerin huzur ve sükûnunu bozma,
- TCK 125/1-2-3.c ve d bentlerinde düzenlenen hakaret,
- TCK 130/1-2'de düzenlenen kişinin hatırasına hakaret,
- TCK 132/1-2-3'de düzenlenen haberleşmenin gizliliğini ihlal,
- TCK 133/1-2-3'de düzenlenen kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması,
- TCK 134/1-2'de düzenlenen özel hayatın gizliliğini ihlal,
- TCK 144/1,a ve b'de düzenlenen paydaş veya elbirligi ile malik olunan mal üzerinde ya da bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla hırsızlık,
- TCK 146/1'de düzenlenen kullanma hırsızlığı,
- TCK 151/1-2'de düzenlenen mala zarar verme,
- TCK 154/1'de düzenlenen hakkı olmayan yere tecavüz,
- TCK 155/1'de düzenlenen güveni kötüye kullanma,
- TCK 156/1'de düzenlenen bedelsiz senedi kullanma,
- TCK 159/1'de düzenlenen, dolandırıcılık suçunun daha az cezayı gerektiren hali,
- TCK 160/1'de düzenlenen kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf,
- TCK 209/1'de düzenlenen açığa imzanın kötüye kullanılması,
- TCK 233/1'de düzenlenen aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali,
- TCK 234/3'de düzenlenen çocuğun kaçırılması ve alıkonulması,
- TCK 239/1-2'de düzenlenen ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması,
- TCK 342/2'de düzenlenen yabancı devlet temsilcilerine karşı hakaret suçu.

Diğer kanunlarda yer alan bazı soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar şunlardır:

- 3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Araştırılması Hakkında Kanun madde 14/3,
- 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun madde 66/1 a ve b bentleri,
- 5846 Sayılı Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunu madde 71 ve 72,
- 5941 Sayılı Çek Kanunu 7.madde 4 ve 5 fıkraları,
- 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu 62.madde 1.fıkra a, b, c, d bentleri,
- 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu madde 16/1,
- 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu 30.maddenin 1,2 ve 3. fıkraları,
- 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu madde 25,

olan suçlar kural olarak uzlaştırma kapsamında olmakla birlikte; soruşturulması ve kovuşturulması re'sen yürütülen suçlar bakımından kural uzlaştırmaya tabi olmamasıdır¹⁶⁵. Nitekim CMK m. 253/2'de belirtildiği üzere, şikâyete bağlı olmayan suçlar bakımından uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için kanunda açık hüküm bulunması gerekmektedir.

b) Katalog Suçlar

Katalog suçlar, CMK 283'üncü maddesinin birinci fıkrasının b bendinde sayılmıştır¹⁶⁶. Bu anlamda soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olmasalar dahi ilgili hükümde sayılan suçlar uzlaştırma kapsamındadır.

Katalog suçların belirlenmesine hangi ölçütler dikkate alınarak seçimin yapıldığı sorusu cevapsız kalmaktadır.

Katalog suçların seçiminde neden bu suçların seçildiği; söz gelimi hırsızlık dolandırıcılık gibi resen soruşturulan suçlar kapsama alınırken niçin karşılıksız yararlanma gibi haksızlık içeriği itibariyle daha hafif kabul edilebilecek suçların kapsam dışında bırakıldığı sorusu açıklanmaya muhtaçtır. Burada dosya sayıları da ele alındığında kanun koyucunun ölçüt olarak "dosya eritmek" kistasını ön plana koyduğu söylenebilir. Ancak uzlaştırmanın en başta hangi amaçlarla getirildiği göz ardı edilmeden; bu amaçların toplumda karşılık bularak ve toplumun ihtiyaçlarına göre,

-2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu 331.madde 1,2,3 ve 4. fıkraları, 332.madde 1 ve 2. fıkraları 333. madde a bendi 1 ve 2, madde 334, 337.madde a/1, madde 338/1 ve madde 345/a'da düzenlenen suçlar.
¹⁶⁵ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.55; YILDIRIM, Ebubekir, Türk Hukuk Sisteminde Uzlaştırma ve Uzlaştırma Kapsamına Giren Suçlar, Adalet Yayınevi, Ankara,2020 s.45;ŞAHİN, Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt 1, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2017, s.78

¹⁶⁶ Sayılan suçlar:

-86/3. fıkra hariç olmak üzere; TCK 86 ve 88'de düzenlenen kasten yaralama,
-TCK 89'da düzenlenen taksirle yaralama, (YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ. s.58: *Doktrinde CMK M.253/1-b-2'de yer alan taksirle yaralama ifadesinin bilinçli taksiri de kapsayıp kapsamadığı hususu değerlendirilmiştir. Kanaatimizce; isabetli olarak TCK m.22 hükmünde taksir başlığı altında adi taksir ile bilinçli taksirin birlikte düzenlenmiş olması dolayısıyla, taksirle yaralama suçunun bilinçli taksirle işlenmesi halinde uzlaştırmanın mümkün olduğu tespit edilmiştir. Aksi yönde görüş için bkz: ÇOLAK, Haluk/ TAŞKIN, Mustafa, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Ankara,2007 s.1156)*
-TCK 106/1'de düzenlenen tehdit,
-TCK 117/1; 119/1-c'de düzenlenen iş ve çalışma hürriyetinin ihlali,
-TCK 155'de düzenlenen güveni kötüye kullanma,
-TCK 116'da düzenlenen konut dokunulmazlığının ihlali,
-TCK 165'de düzenlenen suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi,
-TCK 141'de düzenlenen hırsızlık,
-TCK 157'de düzenlenen dolandırıcılık,
-TCK 234'de düzenlenen çocuğun kaçırılması ve alıkonulması,
-4.fıkra hariç olmak üzere TCK 239'da düzenlenen ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması.

sosyoloji ve psikoloji gibi disiplinlerden de yararlanılarak belirlenen ölçütlerle uzlaştırma kapsamının belirlenmesi gerektiği taraftarıyız.

Bu eleştirilerin yanı sıra, son olarak hırsızlık suçunun özel durumundan bahsetmek gerekir. Öncelikle belirtelim ki, uzlaştırmaya tabi olan hırsızlık, TCK m.141’de düzenlenen basit hırsızlık suçudur. TCK m.142 vd. maddelerinde düzenlenen nitelikli hırsızlık suçları uzlaştırmaya tabi olmayacaktır¹⁶⁷. Bir yandan uzlaştırmaya tabi tutulan TCK m. 141’de düzenlenen hırsızlık suçu öte yandan CMK m.100’de düzenlenen tutuklama bakımından katalog suçlar arasında sayılmıştır. Burada kanun koyucu söz konusu suçu hem uzlaştırmaya tabi kılacak kadar hafif hem de kuvvetli şüphenin varlığı halinde tutuklama nedeni varsayacak kadar ciddi bir suç olarak nitelmiştir¹⁶⁸. Uzlaştırma işlemleri tutuklama işlemlerinin devam etmesine engel oluşturmadığından hırsızlık suçu bakımından kuvvetli şüphenin varlığı halinde şüphelinin tutuklanma ihtimali söz konusu olacaktır. Ayrıca bir yandan uzlaştırmayla ceza ilişkisinin sona erdirmek imkânı tanınırken diğer yandan tutuklama işleminin yürütülmesiyle uzlaştırmanın mahiyetine ters düşeceği açıktır¹⁶⁹. Tutuklamanın gerçekleşmesi hatta böyle bir ihtimalin varlığı dahi şüpheli veya sanık üzerinde baskı oluşturması kaçınılmazdır. Dolayısıyla uzlaştırmanın temel ilkesi olan özgür iradenin varlığından söz etmek zor olacağından iki düzenleme arasında açık bir çelişki olduğunu söylemek mümkündür. Kanımızca basit hırsızlık suçunun uzlaştırmaya tabi tutulması yerinde iken tutuklama bakımından katalog suçlardan sayılması orantılılık ilkesine aykırı bir sonuç doğurmaktadır.

c) Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Uzlaştırmanın Kapsamı

Türk hukukunda çocuk kavramı birden çok mevzuat tarafından yapılmıştır.

- 5237 sayılı TCK 6/1-b maddesine göre çocuk, “*henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi*” olarak,
- 5395 sayılı ÇKK 3/1-a maddesine göre çocuk ise “*daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi*” olarak,

¹⁶⁷ DEĞİRMENCİ, s.163

¹⁶⁸SAKARYA, Sevgi/ÖZEN, İnci, 6763 Sayılı Kanun Değişikliği Sonrasında Uzlaştırma Uygulamalarına İlişkin Bazı Tespit ve Değerlendirmeler, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 141, Mayıs 2018, Sayfa: 101-114 s.105

¹⁶⁹ SAKARYA/ÖZEN s. 104

tanımlanmıştır. Bu iki düzenleme birlikte değerlendirildiğinde, eğer kişi farklı nedenlerle ergin kılınmış olsa dahi (evlenme, kaza-i rüşd) on sekiz yaşını doldurmadığı halde bu kanunlar bakımından çocuk sayılacaktır.

Ayrıca 5395 sayılı yasa, tanımlar maddesinde “çocuk” statüsünü ikiye ayırmış, “korunmaya muhtaç çocuk” ve “suça sürüklenen çocuk” ayrımlarına gitmiştir.

ÇKK madde3/1a-1’da korunmaya muhtaç çocuk, “*Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk*” olarak tanımlanmıştır.

ÇKK madde3/1a-2’ da suça sürüklenen çocuk, “*Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk*” şeklinde tanımlanmıştır.

Kanun koyucu uzlaştırma kapsamını belirlerken, yetişkinler ile suça sürüklenen çocuklar arasında ayrıma gitmiştir. Burada belirtmek gerekir ki, şüpheli veya sanığın yaşı belirlenirken fiilin işlendiği tarihteki yaş esas alınacaktır¹⁷⁰.

CMK m. 253/1-ç ile CMUY m. 8/2’ye göre, suça sürüklenen çocuklar bakımından üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar da yine mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması halinde uzlaştırma yolu açık olacaktır¹⁷¹.

¹⁷⁰ YILDIRIM, s.69; ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.48; DEĞİRMENCİ, s.174

¹⁷¹ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.47

Yetişkinler bakımından uzlaştırma kapsamında olan suçlara ek olmak üzere sayılan suçların¹⁷² şüphelisi veya sanığı olan suça sürüklenen çocuklar için uzlaştırma yolu uygulanabilecektir¹⁷³.

d) Uzlaştırma Kapsamında Olmayan Suçlar

Kural olarak kanunda açık hüküm bulunmayan hallerde re'sen soruşturma ve kovuşturma yapılan suçlar ile kanunda açıkça uzlaştırma kapsamı dışına çıkarılan şikâyete tabi suçlar uzlaştırma dışındadır¹⁷⁴.

Belirtmek gerekir ki, 6763 sayılı kanun ile değişiklik yapılmadan önce, şikâyete tabi olsalar dahi etkin pişmanlık hükümlerine tabi suçlar bakımından uzlaştırma yolu kapalı idi¹⁷⁵. Ancak yapılan değişiklik ile uzlaştırma şartlarını taşımak

¹⁷² Sayılan suçlar:

- TCK 86/1,2 ve 3. fıkralarında düzenlenen kasten yaralama,
- TCK 87/1 ve 1.fıkra son cümlede düzenlenen neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama,
- TCK madde 90/1'de düzenlenen insan üzerinde deney,
- TCK madde 90/2 ve 6.fıkralarında düzenlenen organ veya doku ticareti,
- TCK madde 101/2'de düzenlenen kısırlaştırma,
- TCK madde 107/1 ve 2.fıkralarında düzenlenen şantaj,
- TCK madde 108'de düzenlenen cebir(ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.49: Cebir suçunda kasten yaralamaya ilişkin hükümlere gönderme yapıldığından kasten yaralamada hangi kapsamda uzlaştırma mümkün ise cebir suçunda da uzlaştırma o kapsamda mümkündür.)
- TCK madde 114/1'de düzenlenen siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi,
- TCK madde 115/1,2 ve 3.fıkralarında düzenlenen inanç, düşünce ve kanaat özgürlüğünün kullanılmasını engelleme,
- TCK madde 117'de düzenlenen iş ve çalışma özgürlüğünün ihlali,
- TCK madde 118/1 ve 2.fıkralarında düzenlenen sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi
- TCK madde 122'de düzenlenen nefret ve ayrımcılık,
- TCK madde 124/1'de düzenlenen haberleşmenin engellenmesi,
- TCK madde 125'de düzenlenen hakaret suçu,
- TCK madde 135/1 ve 2.fıkralarında düzenlenen kişisel verilerin kaydedilmesi suçunun basit hali,
- TCK madde 138'de düzenlenen verileri yok etmeme suçunun basit hali,
- TCK madde162'de düzenlenen taksirli iflas,
- TCK madde 163/1,2 ve 3.fıkralarında düzenlenen karşılıksız yararlanma,
- TCK madde 164'de düzenlenen şirket ve kooperatifler hakkında yanlış bilgi,
- TCK madde 165'de düzenlenen suç eşyasının satın alınması,
- TCK madde 166'da düzenlenen bilgi vermemeye,
- TCK madde 232/1 ve 2.fıkralarında düzenlenen kötü muamele,
- TCK 233/1,2 ve 3.fıkralarında düzenlenen aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali,
- TCK 243'de düzenlenen bilişim sistemine girme,
- TCK 244/1 ve 2.fıkralarında düzenlenen sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme,

¹⁷³ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.49-53

¹⁷⁴ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.58

¹⁷⁵ YILDIRIM s.58

koşuluyla kapsama giren etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlarda da uzlaştırma yolu açılmış; kapsam genişletilmiştir¹⁷⁶.

Cinsel suçlar tabiatı gereği uzlaştırma kapsamının dışında tutulmuştur. Gerek suçtan kaynaklı zararın uzlaştırma yoluyla giderilmesinin mümkün olmaması gerekse bu suçların, özellikle çocukların cinsel istismarı ile reşit olmayanla cinsel ilişki suçlarının koruduğu hukuki yarar nedeniyle suçların uzlaştırma yolunun kapalı olması isabetlidir¹⁷⁷. Aksi durumda hem mağdur hem de kamunun adalete karşı güveni zedelenebilecek idi¹⁷⁸.

Bu bağlamda TCK'da düzenlenen cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar, şikâyete bağlı olsun veya olmasın uzlaştırma kapsamına alınmamıştır¹⁷⁹.

Buna göre;

- TCK 102'de düzenlenen cinsel saldırı,
- TCK 103'de düzenlenen çocukların cinsel istismarı,
- TCK 104'te düzenlenen reşit olmayanla cinsel ilişki,
- TCK 105'de düzenlenen cinsel taciz, suçları uzlaştırma kapsamında değildir.

Bununla birlikte kamu tüzel kişiliğine karşı işlenen suçlar şikâyete bağlı olsun ya da olmasın tıpkı cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda olduğu gibi uzlaştırma kapsamı dışındadır¹⁸⁰.

Son olarak, ön ödemeye tabi suçlar bakımından TCK m. 75/1, suçun uzlaştırma kapsamında olmaması şartını getirmiştir. Bu nedenle, TCK m. 75/6-a'da belirtilen suçlar

¹⁷⁶ BIKMAZ s.99; ÇAKIR, Kerim,Uzlaştırmanın Kapsamı ve Şartları, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 24 Sayı:4, Haziran, 2018,s.446-452 s.447

¹⁷⁷ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.40

¹⁷⁸ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.40

¹⁷⁹**CMK m. 235/3; CMUY m. 8/4:** *Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsalar bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemez.*;Yargıtay 5. Ceza Dairesi 17.04.2008 gün ve 2008/4207 E., 2008/3575 K. sayılı kararında “*Yasada cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma yoluna gidilemeyeceği belirtilmiş ise de, suç tarihindeki lehe yasa ve müktesep hak hükümleri gözetilerek 5271 sayılı CMK'nun 253- 254. maddeleri gereğince uzlaştırma işlemi yapılması ve sonucuna göre hüküm kurulması gerekir*” diyerek uzlaştırma kurumunun uygulanması gerektiğine değinmiştir. Bu içtihadan yola çıkarak 06.12.2006 tarihinden önce işlenmiş suçlar bakımından uzlaştırmanın uygulanması gerektiğini belirtmek gerekir.

¹⁸⁰ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.57

ile özel kanunlarda yer alıp ön ödemeye tabi suçlar bakımından uzlaştırma uygulanamayacaktır¹⁸¹.

e) Uzlaştırma Kapsamındaki Bir Suçun Kapsamda Olmayan Bir Suç ile Birlikte İşlenmesi

Şüpheli veya sanık tarafından uzlaştırma kapsamında olan birden fazla suçun aynı anda ya da bağımsız işlenmelerinin bir önemi olmaksızın ayrı ayrı uzlaşma yolu uygulanabilecektir¹⁸². Ancak, CMK madde 253/3- c.2¹⁸³ ile madde CMUY 8/5'e göre, şüpheli ya da sanık tarafından uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla aynı mağdura karşı¹⁸⁴ birlikte işlenmesi hâlinde, uzlaştırma

¹⁸¹ GÜNGÖR, s.162; ÜNVER/HAKERİ s.735

¹⁸² YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.159

¹⁸³ Düzenlemenin Anayasa'nın 10. maddesinde belirtilen kanun önünde eşitlik ilkesi'ne aykırılık sebebiyle iptali istemi ile yapılan başvuru Anayasa Mahkemesi'nce şu sebeplerle reddedilmiştir : *Ceza hukukunun, toplumun kültür ve uygarlık düzeyi, sosyal ve ekonomik yaşantısıyla ilgili bulunması nedeniyle suç ve suçlulukla mücadele amacıyla ceza ve ceza muhakemesi alanında sistem tercihinde bulunulması devletin ceza siyaseti ile ilgilidir. Bu bağlamda ceza hukukuna ilişkin düzenlemeler bakımından kanun koyucu Anayasa'nın temel ilkelerine ve ceza hukukunun ana kurallarına bağlı kalmak koşuluyla, soruşturma ve yargılamaya ilişkin olarak hangi yöntemlerin uygulanacağı, toplumda belli eylemlerin suç sayılıp sayılmaması, suç sayıldıkları takdirde hangi çeşit ve ölçülerdeki ceza yaptırımlarıyla karşılanmaları gerektiği, hangi hâl ve hareketlerin ağırlaştırıcı ya da hafifletici öge olarak kabul edileceği gibi konularda takdir yetkisine sahiptir.*

Uzlaşma kurumu, uyumsuzluğun yargı dışı yolla ve fakat adli makamlar denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir yöntemdir. Uzlaşma; bu kapsama giren suçlarda, fail ve mağdurun suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmalarına bağlı olarak, devletin de ceza soruşturması veya kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin barış yoluyla yeniden tesisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurumdur. Uzlaşma ile şüpheli veya sanık işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek, suçun sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmekte, ayrıca devlet, yaptırım uygulamak yönünden katlanacağı birçok masraftan da kurtulmuş olmaktadır. İtiraz konusu kural uyarınca uzlaşma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması halinde, uzlaşma kapsamına alınmamış olması anayasal sınırlar içinde kanun koyucunun takdirindedir. Öte yandan, kanun koyucu, farklı hukuksal konumda olan kişileri farklı yaptırımlara tabi tutabilir. Ceza hukukunda kanun önünde eşitlik ilkesinin uygulanması da kuşkusuz, aynı suçu işleyen tüm suçluların kimi özellikleri göz ardı edilerek her yönden aynı kurallara bağlı tutulmalarını gerektirmemektedir. Uzlaştırma kapsamına giren suçlar, bu kapsama girmeyen suçlara göre daha hafif niteliktedir. Bu nedenle, uzlaştırma kapsamına giren bir suçu işleyen kişi ile uzlaştırma kapsamındaki bir suçu bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işleyen kişi aynı hukuksal konumda değildir. Bu nedenle, kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında ve farklı hukuksal konumda bulunan kişiler hakkında farklı usulün uygulanmasını öngören itiraz konusu kuralda, hukuk devleti ve eşitlik ilkesine aykırılık bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir. Kararın tam metni için bknz: Anayasa Mahkemesi Kararı 2013/20 E. 2013/50 K. R.G. Tarih-Sayı :12.05.2013-28645

¹⁸⁴17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanununun 26 ncı maddesiyle üçüncü fıkraya "birlikte" ibaresinden sonra gelmek üzere "aynı mağdura karşı" ibaresi eklenmiştir. Yargıtay 3.Ceza Dairesi, 23.01.2020 tarihli 2019/16277 Esas, 2020/1623 Karar numaralı kararında "...Taraflara soruşturma aşamasında uzlaşma teklifi yapılmış ise de soruşturma aşamasında uzlaşma teklifinin yapıldığı sırada isnat edilen kişiyi hürriyetinden yoksun kılma ve tehdit suçları ile birlikte işlenen basit kasten yaralamanın uzlaşmaya tabi olmadığı ve uzlaşmaya tabi bir suçla tabi olmayan bir suçun birlikte işlenmesi halinde 5271 sayılı CMK'nin 253/3. maddesi uyarınca uzlaşma hükümlerinin uygulanamayacağı dikkate alındığında, soruşturma aşamasında hürriyeti tahdit ve tehdit suçlarından takipsizlik kararı

yoluna gidilemeyecektir. Madde lafzından da anlaşılacağı üzere, uzlaşma yasağı ancak kapsama giren suçun kapsama girmeyen suçla *birlikte aynı mağdura* karşı işlenmesi halinde geçerli olacağından; aynı mağdura karşı işlense dahi farklı zamanlarda işlenen suçlar birbirinden bağımsız olarak ele alınacaktır¹⁸⁵.

Bu kuralın getirilmesinde kanun koyucunun usul ekonomisini düşünerek hareket ettiğini söyleyebilmekteyiz. Şöyle ki, uzlaştırma kapsamında olmayan suç bakımından uyuşmazlığın çözümü mahkeme eliyle olacaktır. Dolayısıyla taraflar arasında tam bir uzlaşma hali sağlanamayacaktır. Haliyle bu durumda uzlaştırma kapsamında kalan suç için sürecin işletilmesi anlamsız olacaktır. İşte kanun koyucu bu ikili yolu ortadan kaldırarak uyuşmazlığın sadece mahkeme eliyle çözülmesinde karar kılmıştır.

Düzenlemenin ilk halinde aynı mağdura karşı ifadesi bulunmamakta; dolayısıyla aynı anda birden fazla mağdura karşı uzlaştırma kapsamına giren bir suçla girmeyen bir suç birlikte işlendiği durumda uzlaştırma uygulanmamakta idi. Nitekim Yargıtay CGK 13.12.2018 tarihli ve 112-635 sayılı kararında “*Sanığın mağdura yönelik tehdit suçu ile inceleme dışı davanın mağduruna yönelik silahla nitelikli kasten yaralama suçlarını zaman ve mekan birliği içerisinde birlikte işlediği... tehdit suçu her ne kadar... uzlaşma kapsamına sokulmuş ise de; bu suçun uzlaştırma kapsamına girmeyen silahla nitelikli kasten yaralama suçu ile “birlikte” işlenmiş bulunması karşısında, suç tarihinde yürürlükte bulunan CMK'nın 5918 sayılı Kanun'la değişik 253/3. maddesi uyarınca tehdit suçu yönüyle uzlaşma hükümlerinin uygulanması mümkün değildir*” diyerek bu yönde karar vermiştir¹⁸⁶. Buradan da anlaşılacağı üzere, maddenin ilk düzenleniş biçiminde uzlaştırmanın kapsamı fazlasıyla daraltılmış idi. Değişiklik ile kapsam az da olsa genişletilmeye çalışılmıştır.

Nitekim Yargıtay 18.Ceza Dairesi, 4.02.2020 tarihli 2019/9677 Esas, 2020/2165 Karar numaralı kararında da “*..somut olayda birlikte işlenen görevi yaptırmamak için direnme ve hakaret suçlarının mağdurları ile tehdit suçunun*

verildiğinden, önceden yapılan uzlaştırma işleminin geçersiz olduğu, 02/12/2016 tarihli Resmi Gazete`de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun`un 34. maddesiyle değişik 5271 sayılı CMK`nin 253. maddesi değişikliği gereği sanığa atılı “basit kasten yaralama suçunun” uzlaşma kapsamında olduğu gözetilerek, uzlaştırma işlemi uygulanarak sonucuna göre sanığın hukuki durumunun bu kapsamda tekrar değerlendirilip belirlenmesinde zorunluluk bulunması, ...” bozma nedeni saymıştır.

¹⁸⁵ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.60

¹⁸⁶Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları (2015-2020), s.364

mağdurunun farklı olması nedeniyle uzlaştırmanın uygulanması gerektiği.. ” bu yönde karar vermiştir. Gerçekten de söz konusu kararda birden fazla suç bulunsa dahi CMUY 8/5’de düzenlenen uzlaştırma yasağı aynı mağdur bakımından uygulanacağından kararın isabetli olduğu görüşündeyiz.

Maddenin düzenlendiği ilk halinde böyle bir istisnaya yer verilmemesine rağmen, 26.06.2009 tarih 5918 sayılı kanunun 8.maddesi ile eklenmiştir. Burada belirtmek gerekir ki, düzenleme 26.06.2009 tarihinde yürürlüğe girdiğinden bu tarihten önce işlenmiş suçlar bakımından bu istisna uygulanamayacaktır¹⁸⁷.

Bununla birlikte, CUMY madde 10/3¹⁸⁸,’de getirilen düzenlemeye de değinmek gerekir. Kapsama giren bir suç ile girmeyen bir suçun birlikte işlenmesi durumunda; kapsama girmeyen suç hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiş olup karar ile ilgili itiraz süresi geçmiş ya da yapılan itiraz reddedilmiş ise uzlaşma yolu açılacaktır. Şöyle ki, kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin karara karşı mağdur ya da suçtan zarar gören, tebliğden itibaren on beş gün içinde itiraz edebilmektedir. İşte bu on beş günlük sürenin geçmesi ya da yapılan itirazın Sulh Ceza Hakimliği’nce reddedilmesi durumunda uzlaştırma kapsamına giren suç bakımından uzlaştırma kurumu uygulanabilecektir¹⁸⁹.

Nitekim, Yargıtay 18.Ceza Dairesi, 18.02.2020 tarihli 2019/10072 Esas, 2020/4564 Karar numaralı kararında *“Uzlaşma kapsamında olmayan TCK`nın 86/2-3-e maddesinde düzenlenen silahla kasten yaralama suçu ile uzlaşma kapsamında olan hakaret suçunun birlikte işlenmesi nedeniyle kamu davası açılması karşısında, CMK`nın 253/3. maddesi uyarınca uzlaşma hükümleri uygulanamayacağından soruşturma aşamasında yapılan uzlaşma teklifinin geçersiz olduğu, ancak sanık hakkında silahla kasten yaralama suçundan beraat kararı verilmesi karşısında, TCK`nın 125/1. maddesinde düzenlenen hakaret suçundan uzlaşma hükümlerinin uygulanma zorunluluğunun meydana geldiği anlaşılmakla, CMK`nın 253 ve devamı maddeleri uyarınca uzlaştırma hükümlerinin uygulanması ve sonucuna göre sanığın hukuksal durumunun belirlenmesi gerektiğinin gözetilmemesi”* gerekçesiyle bozma

¹⁸⁷ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.60;BIKMAZ s.102; YILDIRIM s.61

¹⁸⁸ *“Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olduğu ve kapsama girmeyen suç hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararının verildiği hâllerde dosya, bu karara karşı itiraz süresinin geçmesi veya itirazın reddedilmesi üzerine büroya gönderilir.”*

¹⁸⁹ AKBULUT/AKSAN s.72

kararı vermiştir¹⁹⁰. Bahse konu kararda belirtildiği üzere, başlangıçta uzlaştırma kapsamında olan hakaret suçu nitelikli kasten yaralama suçu ile soruşturulmaya başlanmış; dolayısıyla uzlaştırma hükümleri uygulanamamıştır. Öyle ki, kararda da bu husus belirtilmiş hatta teklif yapılmış olsa dahi geçersiz olacağına altı çizilmiştir. Ancak, uzlaştırmanın uygulanmasının önünü kesen nitelikli kasten yaralama suçundan beraat edilmesi karşısında engel kalkmış olacağından, biz de hakaret suçu kapsamında tekrar uzlaştırma işlemlerinin yürütülmesi gerektiği görüşündeyiz.

Son olarak, hüküm uzlaştırma kapsamını belirlemesi mümkün olmayan ya da zor olan bir sınırlamayı getirdiğinden bahisle doktrinde eleştirilmektedir¹⁹¹. Nitekim ÇETİNTÜRK'e göre; "... uzlaştırma kapsamındaki bir suçu işleyen kişilerden ne kadarının bu suçla birlikte uzlaştırma kapsamında olmayan bir suçu işleyeceğinin öngörülebilmesi mümkün değildir. Uzlaştırma kapsamında bir suçla birlikte uzlaştırma kapsamında olmayan bir suçu işleyen failerin sayısı ne oranda artarsa, aynı oranda uzlaştırmanın kapsamı daralmış olacaktır..."¹⁹²

f) Kadına Yönelik Şiddet ve Uzlaştırma Kurumu İlişkisi

Türkiye, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi bir diğer ismiyle İstanbul Sözleşmesi'ni ilk imzalayan ülkeler arasında yer almış olup, 24 Kasım 2011 tarihinde parlamentoda onaylamış ve Resmi Gazete'de yayınlanmasını takiben, 14 Mart 2012 tarihinde onay belgesini Avrupa Konseyi Sekreteriyasına ileten ilk ülke olmuştur.

Uluslararası bağlayıcılığa sahip olan sözleşme ile fiziksel, cinsel, psikolojik şiddetin yanı sıra zorla evlendirme, ısrarlı takip gibi farklı şiddet türleri tanımlanmış ve bunlara ilişkin yaptırımlar öngörülmüştür¹⁹³. İstanbul Sözleşmesinin ikinci maddesine göre sözleşme "...aile içi şiddet de dâhil olmak üzere, kadınları orantısız bir biçimde etkileyen, kadına karşı her türlü şiddet için geçerli olacaktır. Taraflar bu Sözleşmeyi tüm aile içi şiddet mağdurları için uygulamaya teşvik edilir. Taraflar bu

¹⁹⁰ Benzer yönde bkz. Yargıtay 18. Ceza Dairesi Esas : 2019/9167 Karar : 2020/2128 Tarih : 4.02.2020

¹⁹¹ GÜNGÖR s.162; ÖZBEK, Veli Özer, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumununun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Ceza Hukuku Dergisi, Cilt: 11, Sayı:32, Aralık 2016, s.12

¹⁹² ÇETİNTÜRK, s.477

¹⁹³ T.C. Aile, Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Türkiye'de Kadın, Şubat, 2020 Erişim Adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/38419/02-03-2020-tr-de-kadin.pdf> Erişim Tarihi: Temmuz, 2020

Sözleşmenin hükümlerinin uygulanmasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kadın mağdurlarına özel olarak dikkat göstereceklerdir.¹⁹⁴”

8 Mart 2012 tarihinde TBMM Genel Kurulu’nda oy birliği ile kabul edilerek; 20 Mart 2012 tarih ve 28239 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, İstanbul Sözleşmesi’ne paralel düzenlemeler içermektedir. İlgili kanunun amacı başlıklı birinci maddesine göre, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Aynı maddenin ikinci fıkrasının a bendinde ise, kanunun uygulanmasında Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, özellikle Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve yürürlükteki diğer kanuni düzenlemelerin esas alınacağı hüküm altına alınmıştır.

İstanbul Sözleşmesi’nin zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerinin veya hüküm vermenin yasaklanması başlıklı 48.maddesinin birinci fıkrasında ise, *“Taraflar bu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddet olayıyla ilgili olarak, arabuluculuk ve uzlaştırma da dahil olmak üzere, zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerini yasaklamak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır”* denilmek suretiyle kanun kapsamında kalan her türlü şiddet olayına karşı zorunlu alternatif çözüm yollarının uygulanmayacağı belirtilmiştir. Her ne kadar İstanbul Sözleşmesi’ne paralel olarak düzenlenmiş olsa da 6284 sayılı Kanun’da ise bu hususta herhangi bir hüküm bulunmamakta ancak söz konusu kanunun uygulama yönetmeliğinin 35/3.maddesinin ikinci cümlesine göre, *“Koruyucu veya önleyici tedbir kararlarının alınması ve yerine getirilmesi aşamasında şiddet mağduru ile şiddet uygulayan arasında uzlaşma ya da arabuluculuk önerilemez.”*

¹⁹⁴6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’a Göre Aile içi şiddet: *“şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet”* ; Kadına Yönelik şiddet: *“Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış”* detaylı bilgi için bkz: BÖRÜ, Levent Kadına Karşı Şiddette Arabuluculuk Kurumuna İlişkin Bazı Değerlendirmeler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 30, Sayı: 133, Aralık 2017, Sayfa: 173-198

Belirtelim ki doktrinde uzlaştırmanın isteğe bağlı olarak dzenlenmesinden hareketle, yukarıda işaret edilen dzenlemenin uzlaştırmayı yasaklamadığı ancak belli bir süre için uygulanmasının ertelendiği; uzlaştırmanın uygulanmasını yasaklayacak bir hıküm bulunmadığı ileri sürülmektedir¹⁹⁵. Öte yandan ilgili dzenlemenin kanunla değil yönetmelikle dzenlenmiş olmasından kaynaklı uygulanmasının mümkün olmadığı da belirtilmektedir¹⁹⁶. Ancak iç hukukumuzda böyle bir dzenlemenin bulunmaması ilgili kuralın uygulanmayacağı anlamına gelmemektedir. şöyle ki, AY madde 90/ 5 gereğince usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir.

Uzlaştırmacılar tarafından İstanbul Sözleşmesi ile 6284 sayılı Kanun kapsamında olup da aynı zamanda uzlaştırma kapsamında kalan suçlar hakkındaki dosyaların İstanbul Sözleşmesi 48.madde gereğince iade edilmesi üzerine, Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığınca Bakanlıktan görüş talep edilmiştir. Bakanlık ise 01.07.2019 tarihli cevap yazısında, kadına yönelik şiddet suçlarının tümünün uzlaştırma kapsamında kalmadığı; 6284 sayılı Kanun'da alternatif çözümler yollarını yasaklayan herhangi bir hıküm bulunmadığı ve uzlaştırmanın özgür iradeye dayandığı gerekçeleriyle kadına karşı işlenen hakaret, tehdit, yaralama ile huzur ve sükün bozma suçlarında uzlaştırmanın uygulanabileceğini mütalaa ederek, sorunun kanun ve yargı ile çözümlenmesinin uygun olacağını belirtmiřtir¹⁹⁷.

Bu hususta İyi Parti tarafından verilen, 07/02/2020 tarihli, 2 / 2616 esas numaralı kanun değişikliği teklifi ile soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, kadına yönelik işlenen kasten yaralama, tehdit ve hakaret suçlarında uzlaştırma yoluna gidilememesi amaçlanmaktadır¹⁹⁸. Sözlü konu teklif, CMK 235/3 hükmünün "*soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar ile kadına yönelik olarak işlenen kasten yaralama, tehdit*

¹⁹⁵ DEğİRMENCİ, s.166-167

¹⁹⁶ ERDEM/ESER/ÖZşAHİNLİ s.41

¹⁹⁷Bakanlık cevap yazısı için bkz: <http://www.toplumsal hukuk.net/wp-content/uploads/2019/08/Adalet-Bakan%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf>

¹⁹⁸TBMM İnternet Sitesi Erişim Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=264500
Erişim Tarihi: Temmuz, 2020

ve hakaret suçlarında uzlaştırma yoluna gidilemez” şeklinde değiştirilmesini öngörmektedir¹⁹⁹. Teklif, Nisan 2021 tarihi itibariyle hala Komisyonunda beklemektedir.

Bütün açıklamalar ışığında, kadına yönelik işlenen özellikle kasten yaralama, hakaret, tehdit, kişilerin huzur ve sükûnunu bozma gibi suçlar her ne kadar yasal mevzuatta uzlaştırma kapsamına dâhil olsalar da İstanbul Sözleşmesi’nin 48.madde hükmü gereği uzlaştırma işlemlerine konu olmamaları gerektiği görüşündeyiz. Her ne kadar Bakanlık verdiği görüş yazısında uzlaştırmanın özgür iradeye dayandığından bahisle uygulanması gerektiğini belirtmiş olsa da, söz konusu hallerde özgür iradenin oluşamayacağı; zaten tarihten gelen kadın erkek eşitsizliğinden kaynaklı olan şiddetin söz konusu kapsamda kaldığı bu durumda da eşitsizlerin aynı konumda kabul edilerek aynı işleme tabi kılınmaması gerektiği görüşündeyiz.

Bu noktada Mart 2021 tarihi itibariyle yaşanan birtakım gelişmeler nedeniyle İstanbul Sözleşmesinin yürürlükte olup olmadığı hakkında açıklama yapmak gereği doğmuştur. Şöyle ki, 20 Mart 2021 tarih, 31429 sayılı Resmi Gazete’de alışımlışın aksine “Cumhurbaşkanı Kararı” ile İstanbul Sözleşmesi’nin Türkiye bakımından “feshedildiği” duyurulmuştur²⁰⁰. Bu hususta *gereklilik-yerindelik* tartışmalarına hiç girmeden öncelikle konu hakkındaki AY madde 90 ile 104/17, 9 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 3. madde hükümlerini kısaca incelemek gerekir.

AY madde 90, yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak antlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlı olacağını hüküm altına almıştır.

AY madde 104/17’ye göre²⁰¹, Cumhurbaşkanı ancak yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilecektir.

¹⁹⁹ Kanun teklifinin gerekçesi için bkz: <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-2616.pdf> Erişim Tarihi: Ocak 2021

²⁰⁰ Resmi Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210320-49.pdf> Erişim Tarihi: Mart, 2021

²⁰¹ *Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez. Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.*

9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 3.maddesi ise “*Milletlerarası antlaşmaların onaylanması, bunların feshini ihbar etmemek suretiyle yürürlük süresini uzatma, Türkiye Cumhuriyeti’ni bağlayan bir milletlerarası antlaşmanın belli hükümlerinin yürürlüğe konulması için gerekli bildirimleri yapma, milletlerarası antlaşmaların uygulama alanının değiştiğini tespit etme, bunların hükümlerinin uygulanmasını durdurma ve bunları sona erdirmeye, Cumhurbaşkanı kararı ile olur*” demektedir.

Söz konusu hükümler bir arada incelendiğinde, Cumhurbaşkanı ancak yürütme yetkisine ilişkin konularda kararname çıkarabilecektir²⁰². Dolayısıyla usulünce yürürlüğe girmiş uluslararası sözleşmeler yasama yetkisine sahip TBMM, by-pass edilerek tek bir karar ile yürürlükten kaldırılamaz. Yetkide paralellik ilkesi gereğince bu ancak TBMM’nin bir kanun çıkarmasıyla mümkün olacaktır²⁰³. Haliyle söz konusu karar, hukuka aykırı olduğundan İstanbul Sözleşmesinin halen yürürlükte olduğunu rahatlıkla söyleyebilmekteyiz.

Kaldı ki, ülkemizin Dünya Ekonomik Forumu’nun kadınların ekonomiye katılımı, fırsat eşitliği, eğitim imkânlarından yararlanma ve siyasi katılım oranlarını dikkate alarak oluşturduğu 2020 Cinsiyet Eşitliği Raporu’nda 153 ülkeden 130. sırada bulunduğunu²⁰⁴; ülkemizde hemen hemen her gün bir kadının ölüm haberinin verildiği²⁰⁵, 81 ilimizde neredeyse her gün ayrı ayrı kadına yönelik şiddet olaylarının yaşandığını, toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının yerleşemediğinin acı gerçeğini hatırlatmak istiyoruz. Bununla birlikte, İstanbul Sözleşmesi’nin yürürlükten kaldırılması konusundaki girişimleri hayretle izlemekle birlikte, gerekli ve doğru olanın her maddesinin etkin bir şekilde uygulanması olduğu ve çalışmamız özelinde söz konusu suçların uzlaştırma kapsamında değerlendirilmemesi gerektiği kanısındayız.

²⁰²GÖZLER, Kemal, İstanbul Sözleşmesinin Feshi Hakkında 3718 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı Üzerine Eleştiriler, s.2, Erişim Adresi: https://www.anayasa.gen.tr/ua-sozlesme-fesih.htm#_ftn3
Erişim Tarihi: Mart, 2021

²⁰³ GÖZLER, s.2

²⁰⁴ BBC Türkçe, Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi: Türkiye 153 ülke arasında 130. Sırada başlıklı haberi , Erişim Adresi :<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50822713> Erişim Tarihi: Temmuz 2020

²⁰⁵Şiddetten ölen kadınlar için dijital anıt verilerine göre sadece 2020 yılında öldürülen kadın sayısı 409’dur. Bu sayı 2019 yılı için 416’dır. 2021 yılının ilk çeyreği dolmadan sayı 85’e ulaşmıştır. Erişim Adresi: <http://anitsayac.com/> Erişim Tarihi: MART 2021

C) UZLAŞTIRMANIN GEÇERLİLİK ŞARTLARI

1. Tarafların Özgür İradelerine Dayanması

Yukarıda “Uzlaştırmaya İlişkin Temel İlkeler” bölümünün “Tarafların Özgür İradesine Dayanması” başlıklı ilk maddesinde detaylıca anlatıldığı üzere, uzlaştırmanın geçerli olabilmesi için tarafların özgür iradeleri ile anlaşmayı kabul etmesi gerekmektedir.

2. Tarafların Uzlaştırmayı Kabul Etmeleri

Uzlaştırmanın geçerlilik şartlarından ikincisi ise, tarafların uzlaştırmayı kabul etmesidir. Şöyle ki, uzlaştırma şüpheli veya sanık açısından bir suç işlemekten dolayı pişmanlığını dile getirerek sorumluluğu kabul etmesi; mağdur veya suçtan zarar gören açısından ise mağduriyetinin giderilmesi amaç edinmiştir. İşte bu amaçların sonuca ulaşması için tarafların özgür iradeleri ile uzlaşmayı kabul etmeleri gerekmektedir.

3. Zararın ve Mağduriyetin Giderilmesi

Yukarıda da belirtildiği üzere, uzlaştırma kurumunun amaçlarından biri de mağdur veya suçtan zarar görenin zararının ve mağduriyetinin giderilmesidir. Uzlaştırmanın geçerli olabilmesi için şüpheli veya sanık tarafından söz konusu suçtan ötürü doğan zararın tamamını ya da büyük bir kısmını gidermesi gerekmektedir. Bu zarar, maddi ya da manevi olabilmekte olduğundan mağduriyete göre taraflarca belirlenecek edim ile oluşan zararın giderilmesi hedeflenmektedir²⁰⁶. Tabi belirtelim ki taraflar bila edim bir başka deyişle edimsiz de anlaşabilmektedirler.

4. Tarafların Uzlaştıklarının Cumhuriyet Savcısı veya Mahkeme Tarafından Saptanması

Uzlaştırmanın son geçerlilik şartını ise uzlaşmanın yetkili makamlarca tespit edilmesi oluşturmaktadır. Buna göre soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı; kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlenmesi gerekmektedir. Kanuna göre, tespiti yapan Cumhuriyet savcısı veya mahkeme uzlaştırma raporunu veya

²⁰⁶ GÜNGÖR, s.168

belgesini mühür ve imza altına alarak dosyasında muhafaza etmekle mükelleftir(CMK m. 153/17).

İKİNCİ BÖLÜM

UZLAŞTIRMANIN UYGULANMASINA DAİR GENEL HÜKÜMLER, SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA, KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA, SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRELERİNDE UYGULANACAK ORTAK HÜKÜMLER,UZLAŞTIRMACININ NİTELİKLERİ, YETKİLERİ ve EĞİTİMİ

I. UZLAŞTIRMANIN UYGULANMASINA DAİR GENEL HÜKÜMLER

Uzlaştırmanın uygulanmasına dair genel hükümler CMUY madde 7’de düzenlenmiştir. Bu başlık altında kanuni düzenlemeye paralel olarak, mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması, aynı olayda birden fazla şüpheli veya sanığın varlığı hâlinde uzlaştırma, bir suçtan dolayı birden fazla mağdur veya suçtan zarar görenin bulunması, uzlaştırmanın aynı soruşturma veya kovuşturmada bir kez yapılabilmesi, uzlaştırmanın uyuşmazlığı ceza ve tazminat hukuku açısından sona erdirmesi, uzlaştırma sürecinin devamının soruşturma işlemlerine engel olmaması, çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlere engel olmama, uzlaştırma işlemlerinin devredilememesi ve teklifin bizzat uzlaştırmacı tarafından yapılması, uzlaştırmanın şüpheli veya sanık ile mağdur ya da suçtan zarar gören arasında gerçekleştirilmesi ve mirasçılık, kendisine ulaşamayan veya yurtdışında bulunan tarafla uzlaştırma yapılmaması ve son olarak uzlaştırmanın muhakeme engeli olması hususları ele alınacaktır.

Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Gerçek Kişi veya Özel Hukuk Tüzel Kişisi Olması: Yukarıda, “Uzlaştırmanın taraflara ilişkin şartları” bölümünün “mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması” başlıklı birinci maddesinde detaylıca incelediğimiz üzere, uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması gerekmektedir. Tekrara düşmemek üzere, başlık altında yaptığımız açıklamaların geçerli olduğunu belirtip atıf yapmakla yetiniyoruz.

Aynı Olayda Birden Fazla Şüpheli veya Sanığın Varlığı Hâlinde Uzlaştırma :

Şüpheli kavramı, CMK'nın tanımlar başlıklı 2.maddesinin a bendinde “*soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişi*” sanık kavramı ise aynı maddenin b bendinde “*kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişi*” olarak tanımlanmıştır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere kişi, belli ölçülerde kimliği bilinen gerçek kişi olup soruşturmanın muhatabı olduğu durumda şüpheli iken, iddianamenin mahkemece kabul edildiği anda sanık sıfatını kazanacaktır²⁰⁷.

Uzlaştırma bakımından, CMUY 7/2’de düzenlendiği üzere “*Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda uzlaştırma hükümleri her bir şüpheli ya da sanık için ayrı ayrı değerlendirilir, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır*”²⁰⁸.

Düzenlemede belirtildiği üzere, aralarında iştirak ilişkisi olup olmamasının bir önemi olmaksızın birden çok kişi tarafından işlenen suçlar bakımından uzlaştırma yolu her şüpheli ya da sanık için ayrı ayrı denenecek; uzlaşmanın sağlanması halinde o taraflar için muhakeme işlemleri son bulacaktır²⁰⁹.

Gerçekten de yukarıda bahsedilen şikâyetin bölünmezliği ilkesinin aksine burada suçun zarar gören ya da mağdur özgür iradesiyle hangi şüpheli veya sanıkla uzlaşıp uzlaşmayacağına karar verebilme imkânına sahiptir²¹⁰. Ancak bu düzenlemeden mağdurun dolaylı yoldan da olsa yargılanacak kişiyi seçebilmesi gibi bir sonucun ortaya çıkabileceğini belirtmek gerekir²¹¹.

Burada “*aralarında iştirak ilişkisi olup olmadığına bakılmaksızın*” ibaresinin açıklanmasının gereği vardır. Şöyle ki, ceza muhakemesi hukukunda bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık varsa bağlantı var kabul edildiğinden yargılama birlikte yapılacaktır²¹². İşte kanun koyucu herhangi bir karışıklığa mahal verilmemesi

²⁰⁷ YENİSEY/NUHOĞLU s.184; ŞAHİN s.27

²⁰⁸ Yönetmeliğin 7/2. maddesinde düzenlenen husus CMK madde 255’de şu şekilde düzenlenmiştir: *Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.*

²⁰⁹ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ. s.150; GÜNGÖR s.194

²¹⁰ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.34

²¹¹ KETİZMEN, s.7

²¹² CMK madde 8: *Bir kişi, birden fazla suçtan sanık olur veya bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık bulunursa bağlantı var sayılır.*

için her ne kadar uzlaşma gerçekleşmez ise birlikte yargılanacak olsa da uzlaştırma yolunun her bir şüpheli veya sanık için ayrı şekilde deneneceği hüküm altına alınmıştır.

Son olarak birden fazla şüpheli ya da sanık bulunması durumunda, soruşturma evresinde uzlaşma sağlanan şüpheli için ek kovuşturmaya yer olmadığı kararı; kovuşturma evresinde ise uzlaşan kişi bakımından düşme kararı verilecektir²¹³. Uzlaşmanın sağlanmadığı taraflar bakımından ise muhakeme işlemleri devam edecektir.

Bir Suçtan Dolayı Birden Fazla Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Bulunması: Suçun mağduru aleyhine suç işlenen kişi olarak tanımlanırken suçtan zarar gören ise işlenen suçun sonuçlarından doğrudan etkilenmiş kişi olarak tanımlanabilmektedir²¹⁴.

CMUY madde 7/3 hükmü, olayda birden fazla mağdur ya da suçtan zarar görenin varlığı halinde uzlaştırmanın nasıl yürütüleceğini hüküm altına almaktadır²¹⁵. Maddeye göre, “*Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.*”

Bir önceki başlıkta olayda birden fazla şüpheli veya sanık bulunması durumunda uzlaştırma işlemlerinin her şüpheli veya sanık açısından bağımsız yürütüleceği belirtilmiş idi. Ancak bir suçtan dolayı birden fazla mağdur veya suçtan zarar gören bulunması durumunda aynı imkân sağlanmamış²¹⁶ olup; uzlaştırmanın olumlu sonuçlanabilmesi için bütün mağdur veya suçtan zarar görenlerin uzlaştırmayı kabul etmesi gerekmektedir²¹⁷.

²¹³ CANPOLAT/SABUNCUOĞLU s.34

²¹⁴ YENİSEY/NUHOĞLU s.167; ŞAHİN s.119

²¹⁵ Yönetmeliğin 7/3. maddesinde düzenlenen husus CMK madde 253/7’de şu şekilde düzenlenmiştir: *Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.*

²¹⁶ ÇETİNTÜRK’e göre “*bu düzenleme uzlaştırma imkanını kısıtlaması nedeniyle uygun bir düzenleme değildir. Uzlaştırmanın mağdur, fail ve toplum bakımından sahip olduğu faydalar dikkate alınarak, mağdurlardan veya suçtan zarar görenlerden birinin veya bazılarının uzlaştırmayı kabul etmesi durumunda bu kişilerin faille uzlaşmasına imkân sağlanmasının daha makul olacağı düşünülmektedir*” s.517

²¹⁷ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.142; GÜNGÖR s.194

Belirtmek gerekir ki, olayda tek bir suç ve birden fazla mağdur varsa uzlaştırma için hepsinin kabulü gerekirken; olayda birden fazla suç ve birden fazla mağdur var ise ayrı ayrı uzlaşma yolu denenecektir²¹⁸. Nitekim bu husus CMUY 7/4.maddesinde “Birden fazla suç olmasına rağmen kanunda tek ceza öngörülen hâllerde her suç için ayrı ayrı uzlaştırma yapılır” olarak hüküm altına alınmıştır. Bir örnek ile açıklamak gerekir ise; bir iş kazası durumunda birden fazla mağduru yaralanması halinde birden fazla suç bulunduğundan her mağdur için ayrı ayrı uzlaştırma yapılacak iken; ortak mülkiyetleri bulunan iki kişinin malına zarar verilmesi durumunda tek suç bulunacağından uzlaştırmanın sağlanabilmesi için iki kişinin de kabul etmesi gerekecektir²¹⁹.

Son olarak birden fazla mağdur ya da suçtan zarar görenin bulunması durumunda, soruşturma evresinde uzlaşma sağlanır ise kovuşturmayaya yer olmadığı kararı; kovuşturma evresinde ise düşme kararı verilecektir. En az bir mağdur ya da suçtan zarar görenin uzlaşmayı kabul etmemesi halinde ise muhakeme işlemleri devam edecektir.

Uzlaştırmanın Aynı Soruşturma veya Kovuşturmada Bir Kez Yapılabilmesi: Uzlaştırma kurumunun belirli bir sürede yapılması gereken bir usul olduğu da göz önüne alındığında, kanun koyucu birden çok kere uzlaştırma yolunun denemesinin muhakeme sürecini uzatacağından bahisle, önünü kapatarak CMK madde 253/18 ile CMUY madde 7/5²²⁰’de uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemeyeceğini hüküm altına almıştır²²¹.

Uzlaştırma teklifinin taraflarca reddedilmesi, teklife üç gün içerisinde cevap verilmemesi halinde reddedilmiş sayılması ya da tarafların edim üzerinde anlaşamamaları gibi sebeplerle uzlaştırma işlemlerinin olumsuz sona ermesi halinde tekrar uzlaştırma yolu denenmeyecektir. Ancak, taraflar soruşturma evresinde iddianamenin düzenlendiği tarih²²²; kovuşturma evresinde ise hüküm verilinceye

²¹⁸ YERDELEN /ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.151

²¹⁹ YERDELEN /ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.151

²²⁰ CMK m. 253/18 ile CMUY m. 7/5: *Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması hâlinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.*

²²¹ CANPOLAT/SABUNCUOĞLU s.37; Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.36

²²² Soruşturma evresi için CMUY madde 16: *Uzlaştırma görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları hâlinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3’te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği’ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir. Cumhuriyet savcısı, bu belgeyi 18 inci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kısıtlara göre inceler ve değerlendirir.*

kadar²²³ kendi aralarında uzlaştıklarını beyan edebilmektedirler²²⁴. Taraflarca uygun düştüğü ölçüde Ek-3’de verilen Uzlaştırma Raporu’na uygun uzlaştırma belgesi düzenlenecektir. Uzlaştırmanın muhakemenin hangi evresinde gerçekleştiğine göre Cumhuriyet savcısı veya hâkim bu belgeyi kanun ve yönetmelikte belirtilen kıstaslara göre inceleyecek; uygun görür ise onaylayarak uzlaştırma gerçekleşmiş sayılacaktır²²⁵.

Uzlaştırmanın Uyuşmazlığı Ceza ve Tazminat Hukuku Açısından Sona Erdirmesi: Uzlaştırmanın en önemli sonuçlarından biri de ceza ve tazminat hukuku açısından uyuşmazlığı sona erdirmesidir.

Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, soruşturma veya kovuşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Mağdur veya suçtan zarar gören ancak uzlaştırma esnasında bir edim kararlaştırılmış ise bu edimi talep edebilecektir.

Uzlaştırma Sürecinin Devamının Soruşturma İşlemlerine Engel Olmaması: Soruşturma, CMK’nun tanımlar başlıklı 2.maddesinin e bendinde “*yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre*” kovuşturma ise aynı maddenin f bendinde “*iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre*” olarak tanımlanmıştır.

Soruşturma evresinde bir suça ilişkin iddialar araştırılmaktadır²²⁶. Dolayısıyla fiile ilişkin deliller esas olarak bu evrede toplanmaktadır. Soruşturma evresinde yetkili makamlar Cumhuriyet savcısı ve Sulh Ceza Hâkimliği’dir. Cumhuriyet savcısı CMK 160.maddede belirtildiği üzere suç haberini aldığı anda işin gerçeğini araştırmaya başlar; maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla yükümlüdür. Cumhuriyet savcısı bu delilleri CMK 161.maddesinde verilen yetkiye dayanarak kullanacaktır.

²²³ Kovuşturma evresi için CMUY madde 26: *Kovuşturma evresinde uzlaştırmanın uygulanabileceği hâllerde, yapılan uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen hüküm verilinceye kadar sanık ile mağdur, katılan veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları halinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3’te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği’ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir ve mahkemeye sunulursa, hâkim bu belgeyi 25 inci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir.*

²²⁴ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.36

²²⁵ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı s.38

²²⁶ ŞAHİN, s.31

Ancak, CMK esas olarak Cumhuriyet savcısı eliyle yürütülen soruşturma esasındaki işlemler bakımından bazı istisnalar öngörmüş ve bu işlemlerin ancak Sulh Ceza Hâkimliği'nce verilecek karar ile yapılabileceğini hüküm altına almıştır²²⁷. İşte Cumhuriyet savcısı gerek tek başına gerekse hâkim kararı ile bazı tedbirler alabilecek; delil toplayabilecektir. Toplanan delilleri değerlendiren görevli savcı yeterli delil olduğuna kanaat getirir ise iddianame düzenleyerek kamu davası açmak için görevli ve yetkili mahkemeye sunacaktır²²⁸(CMK 170).

Kovuşturma evresi ise, Cumhuriyet savcısınca düzenlenmiş olan iddianamenin kabul edilmesiyle başlamakta ve hükmün kesinleşmesiyle sona ermektedir. Bu aşamada deliller değerlendirilecek; uyuşmazlığın esası hakkında karar verilecektir²²⁹.

İşte, esas olarak soruşturma evresinde başvuru uzlaştırma kurumu, dava açılmasını engelleyen bir muhakeme şartı olduğundan; uzlaştırmaya başvurulup olumsuz bir sonuç alınmadan iddianame düzenlenemeyecektir²³⁰.

Uzlaştırmanın nasıl sonuçlanacağını belli olmaması ve olumsuz sonuçlanması halinde muhakeme işlemleri kaldığı yerden devam edeceğinden müzakere aşamalarında da soruşturma işlemleri devam etmelidir. Nitekim CMUY madde 7/8'de uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma ya da kovuşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel olmayacağı hüküm altına alınmıştır.

Kanımızca da uzlaştırmanın gerçekleşememe ihtimalinin de bulunduğu gözetilerek delillerin toplanması ve koruma tedbirlerinin uygulanması yerinde olacaktır. Uzlaştırmanın olumsuz sonuçlanması halinde söz konusu suça ilişkin ceza yargılaması faaliyetleri devam edeceğinden muhakemenin daha fazla uzamaması, delillerin kaybolmaması ya da koruma tedbirlerinin anlamını kaybetmemesi adına işlemlerin devam etmesi önem arz etmektedir.

Çocuk Hakkında Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlere Engel Olmama:

Yukarıdaki başlıkta bahsedildiği üzere, uzlaştırma süreci koruma tedbirlerinin

²²⁷ ŞAHİN s.32

²²⁸ YENİSEY/NUHOĞLU s.562; YENİSEY, Feridun, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Bursa Barosu Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 83, Eylül 2007, Sayfa: 65-71 s.67

²²⁹YENİSEY/NUHOĞLU s.563

²³⁰ YENİSEY/NUHOĞLU s.809

uygulanmasına engel değildir. ÇKK, çocuklar için yetişkinlerden farklı koruma tedbirleri öngörmüştür. Çocuklara özgü koruma tedbirleri, ÇKK 5.maddede “koruyucu ve destekleyici tedbirler” başlığı altında düzenlenmiş olup çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirler olarak belirtilmiştir. Ek olarak belirtelim ki, Çocuk Koruma Kanunu’na göre suça sürüklenen çocuklar hakkında yapılacak soruşturma işlemlerinde Çocuk Koruma Kanunu, bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde ise CMK uygulanacaktır.

İşte CMUY madde 9/3, 20/1 ve 21/2’ye göre çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, gerekli gördüğünde çocuk hakkında 3.7.2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir. Uzlaştırma sürecinin devam etmesinin veya olumlu ya da olumsuz sonuçlanmış olmasının herhangi bir etkisi bulunmamaktadır²³¹.

Teklifin Bizzat Uzlaştırmacı Tarafından Yapılması ve Uzlaştırma İşlemlerinin Devredilememesi:6763 sayılı kanun değişikliği öncesi CMK m.253/9 hükmü gereğince Cumhuriyet savcısı uzlaştırma işlemlerini yapabilmekte; uzlaştırmacı sıfatıyla avukat görevlendirilmesini talep etme ya da hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirebilmekte idi²³². Cumhuriyet savcısına tanınan bu yetkiler, hâkimlere de tanınmış idi. Aynı şekilde, Cumhuriyet savcısının yazılı ve sözlü bir talimatı ile taraflara adli kolluk tarafından uzlaşma teklifi sunulabilmekte ancak müzakereleri yürütme yetkisi bulunmamakta idi²³³.

Kanun değişikliği²³⁴ ile uzlaştırma teklifi dâhil bütün uzlaştırma işlemlerinde yetkili olarak uzlaştırmacı belirlenmiştir. Bu husus CMUY madde 7/10’da hüküm altına alınmıştır²³⁵. Maddeye göre, uzlaştırma teklifi yapma yetkisi Cumhuriyet savcısının onayladığı uzlaştırmacıya aittir. Öyle ki uzlaştırmacı kendisine tevdi edilen görevi bizzat yerine getirmekle yükümlü olup, görevin icrasını başka bir kimseye

²³¹ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.39

²³² GÜNGÖR s.201

²³³ GÜNGÖR s.200; ÇETİNTÜRK s.522

²³⁴ 24.11.2016 tarihli 6763 sayılı Kanun değişikliği

²³⁵ CMUY madde 7/10: *Şüpheli, sanık, mağdur ya da suçtan zarar görene Cumhuriyet savcısının onayı ile görevlendirilen uzlaştırmacı uzlaşma teklifinde bulunur.*

birakamamaktadır(CMUY madde 7/11). Dolayısıyla kolluk, hâkim ya da Cumhuriyet savcısının yaptığı uzlaştırma teklifi yok hükmünde olacaktır.

Son olarak belirtmek gerekir ki, her ne kadar uzlaştırmacı kendisine tevdi edilen dosyanın icrasını devredememekte ise de yönetmeliğin 36.maddesindeki düzenleme gereğince bir soruşturma dosyası için birden fazla uzlaştırmacı görevlendirilebilmektedir. Bu halde işin havalesi, görev paylaşımı ya da işi birlikte yürütmeleri söz konusu olabilecektir²³⁶.

Uzlaştırmanın Şüpheli (Sanık) ile Mağdur (Suçtan Zarar Gören) Arasında Gerçekleştirilmesi: Yukarıda uzlaştırmanın temel şartlarından birinin tarafların özgür iradesine dayanması olarak belirtmiş idik. İşte tarafların aydınlatılmış rızaları ve özgür iradeleri ile anlaşarak uyuşmazlığın sona erdirilmesi için uzlaştırma müzakerelerine doğrudan katılım önem arz etmektedir. Kanun koyucunun iradesi de bu yönde olmuş; CMK 253/4 ile CMUY madde 7/10'da “*şüpheli, sanık, mağdur veya suçtan zarar görene...uzlaştırma teklifinde bulunur*” denilmek suretiyle teklifin kimlere yapılacağı hususu hüküm altına alınmıştır. Uzlaştırmanın şüpheli ya da sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında gerçekleştirileceği ilkesi incelenirken birtakım meselelere değinilmesi gereklidir. Bunlar, taraflardan birinin ölümü halinde mirasçılık durumu, taraflardan birinin reşit olmaması halinde teklifin kanuni temsilciye yapılması hali ve son olarak tarafların vekil ya da müdafisinin bulunması halinde yapılacak teklif meselesidir.

İlk olarak tarafların ölümü halinde mirasçıların konumunun açıklanması gerekirse; “*Taraflardan Birinin Ölümü ve Mirasçılık*” başlığında açıkça belirtildiği üzere şüpheli veya sanığın ölümü üzerine, cezaların şahsiliği ilkesi gereğince muhakeme işlemleri yapılamayacağından uzlaştırma sona erer. Mağdur veya suçtan zarar görenin kovuşturma evresinde uzlaştırma usulü uygulanır iken vefat etmesi halinde ise, katılan sıfatı alıp almamış olması önem arz etmektedir. Eğer kişi ölmeden önce katılan sıfatı almış ise, CMK 243 ve CMUY 7/7 gereğince, mirasçıları uzlaştırma işlemlerini yürütebilecek; aksi durumda ise süreç sonlandırılacaktır.

İkinci husus olarak tarafların reşit olmaması halinde teklifin kanuni temsilciye yapılması gerekliliğidir. CMK 253/4 ile CMUY 29/1'de taraflardan birinin reşit

²³⁶ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.39

olmaması ya da kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması halinde, uzlaşma teklifinin kanunî temsilcilerine yapılacağı hüküm altına alınmıştır²³⁷. Aynı şekilde Yargıtay Ceza Genel Kurulu 15.04.2014 tarih, 2013/13-689 Esas, 2014/191 Karar numaralı kararında²³⁸ “... reşit olmayan sanığın kanuni temsilcileri yerine kendisine uzlaşma teklifinde bulunulması yasaya aykırı olup yerel mahkemece sanığa usulüne uygun olarak yeniden uzlaşma teklifinde bulunulmadan yargılamaya devamla hüküm kurulması yerinde değildir” diyerek reşit olmayan kişinin kanuni temsilcisine uzlaşma teklifinin yapılmamasını bozma nedeni kabul etmiştir. Benzer yönde Yargıtay 3.Ceza Dairesi, 23.01.2020 tarihli 2019/14624 Esas, 2020/1647 Karar numaralı kararında “soruşturma safhasında katılana uzlaşma teklif edilmiş, uzlaşmak istemediğini beyan etmişse de, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 29/1. maddesi uyarınca “katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması durumunda, uzlaşma teklifi kanuni temsilcilerine yapılır” hükmü gereğince, suç tarihinde reşit olmayan katılana yapılan uzlaşma teklifinin usulüne uygun olmadığı anlaşıldığından, inceleme tarihi itibarıyla reşit olan katılan ile sanık arasında 5271 sayılı CMK'nin 253. maddesi gereğince uzlaştırma işlemi yapılması için dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi” gerekliliği sebebiyle bozma kararı vermiştir.

Burada belirtmek gerekir ki, suçun işlendiği sırada reşit olmayıp ancak uzlaştırma sırasına reşit olmuş kişi bakımından teklif, kişinin kendisine yapılacaktır²³⁹. Doktrinde ÇETİNTÜRK, söz konusu düzenlemenin uzlaştırma kurumunun mahiyetinden ve özgür iradeye dayanması ilkesinden büyük bir sapma olduğunu belirtmiş; reşit olmayan kişiler bakımından ikili bir ayrıma gidilerek, kişinin uzlaştırmanın mahiyetini anlayabilecek durumda olması halinde uzlaştırmanın gerçekleştirilmesi, aksi halde uzlaştırma yoluna gidilmemesi gerektiğini ileri sürmüştür²⁴⁰.

Son olarak tarafların vekil ya da müdafilerinin bulunması durumunda, uzlaşma teklifinin kime yapılacağı hususu tartışılmalıdır. Doktrinde bir görüş, CMK 253/4 düzenlemesinden teklifin sadece maddede sayılı kişilere yapılabileceği sonucunun çıkamayacağı; avukatlara teklifin yapılabilmesi için açıkça kanuni düzenleme

²³⁷ AKBULUT/AKSAN s.162;ÇETİNTÜRK s.517;AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.132

²³⁸ ÇETİNTÜRK s.518

²³⁹ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.329

²⁴⁰ Detaylı bilgi için bkz. ÇETİNTÜRK s.517-521

olmasının şart olmadığı görüşüdür²⁴¹. Bir diğer görüş ise, kanun koyucunun madde düzenlemesinde avukatları saymamasının bilinçli bir tercih olduğu; tarafların özgür iradesine dayanması gerekliliğine aykırılık teşkil edeceği ancak suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması ve vekâletnamede özel yetkinin bulunması halinde istisnai olarak kabul edilebileceği görüşüdür²⁴².

Müdafî ya da vekil, asilin yerine geçerek tek başına uzlaşma ya da uzlaşmama kararı vermemekte; müvekkilin iradesi ne ise ona göre işlem yapmaktadır. Dolayısıyla, tarafların özgür iradesine aykırılık teşkil edeceği görüşüne katılmamakla birlikte avukatlara teklifin yapılabileceğini düşünmekteyiz. Nitekim Yargıtay da “...Kişinin uzlaştırma hususundaki beyanı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olup, hak sahibinin açıkça beyanı ya da açıkça varlığı halinde vekâletnamede bu hususta vereceği yetki ile vekili kullanabilecektir...” demek suretiyle vekâletnamede yetkinin bulunması koşuluyla avukatlara yapılan teklifin geçerli olacağına işaret etmiştir²⁴³.

Kendisine Ulaşılamayan veya Yurtdışında Bulunan Tarafla Uzlaştırma Yapılmaması: Tarafların uzlaştırma görüşmelerine başlayabilmeleri için görevlendirilmiş uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma teklifinin yapılmış olması gerekmektedir. İşte bu uzlaştırma teklifinin yapılabilmesi için uzlaştırmacı tarafından tarafların davet edilmesi gerekmektedir²⁴⁴. Çağrının açıklamalı tebligatla yapılabileceği gibi telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabileceği; ancak, bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmeyeceği CMUY 29/7’de hüküm altına alınmıştır.

Tarafların resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adresi ile MERNİS adreslerinin aynı olması durumunda açıklamalı tebligat bu adrese yapılacaktır²⁴⁵. Ancak adreslerin farklı olması halinde tebligatın bilinen en son adrese yapılması ana kural olduğundan, tarafların dosyadaki adreslerine tebligat yapılmalıdır(Tebligat Kanunu madde 10)²⁴⁶. Dosyada bulunan adrese tebligatın yapılamaması durumunda tebligat MERNİS adresine

²⁴¹ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.140

²⁴²AKBULUT/AKSAN s.160-161; AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.132-133; ÇETİNTÜRK s.521;YERDELEN /ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.298-299

²⁴³ Yargıtay 18. Ceza Dairesi 15.01.2019 tarihli 2018/3188 Esas, 2019/1323 Karar numaralı kararı.

²⁴⁴ AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.133

²⁴⁵ YERDELEN /ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.329

²⁴⁶ AKCAN, Recep/ ALBAYRAK, Hakan, Tebligat Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2016, s.168

yapılacaktır(Tebliğat Kanunu madde 10/2). Burada belirtmek gerekir ki, tebligatın teslim alınmasından imtina edinmesi veya kişinin belirtilen adreste geçici suretle bulunmaması halinde Tebligat Kanunu 21'e göre tebliğ yapılacak; tebliğ tarihi ise ihbarnamenin kapıya yapıştirıldığı tarih olarak kabul edilecektir²⁴⁷.

Ancak, taraflara herhangi bir şekilde ulaşamama durumunda muhakeme ve uzlaştırma işlemlerinin sürüncemede kalmaması amacıyla kanun koyucu CMK 253/12'de "*Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa veya kanunî temsilcisine ulaşamaması hâlinde soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili uzlaştırma yoluna gidilmez.*" düzenlemesini getirmiştir. Bu duruma ek olarak yönetmelikte adresin belirlenememesi hali de belirtilmiştir²⁴⁸. Doktrinde kurumun mahiyeti gereği uyuşmazlığın taraflarının karşı karşıya gelerek çözüm bulması olduğundan düzenlemenin isabetli olduğu belirtilmektedir²⁴⁹.

Bu hususta son olarak Yargıtay 8.Ceza Dairesi, 19.09.2019 tarihli 2018/11361 Esas, 2019/10898 Karar numaralı kararına değinmek yerinde olacaktır. Karara söz konusu olan olayda "*uzlaştırmacının müştekiye ve sanıklara ulaşma teklifi yapmak üzere iadeli taahhütlü davet mektubu gönderdiği akabinde de... ile aradığı, buna karşın müştekinin ve sanıklar ... ve ...`nun uzlaştırma görüşmelerine gelmemeleri nedeniyle uzlaştırma içeriğinin anlatılmadığı, uzlaştırmacı tarafından müşteki ve sanıklara ulaşamaması aşamasından sonra yukarıda detaylıca açıklandığı üzere bürodan bilinen son adreslere uzlaştırma teklifinin gönderilmesini talep etmesi ve büronun da açıklandığı şekilde tebliğ yapması gerekirken, uzlaştırmacı tarafından müşteki ve 2 sanığa teklif için çağrı yapmak amacıyla iadeli taahhütlü mektup yolu ile davetname gönderilmesi ve davetnameden sonra... yolu ile de uzlaştırma içeriğinden adı geçenlerin bilgilendirilememesi üzerine ulaşma sağlanamadığı şeklinde düzenlenen raporun usulünce tanzim edilmediğinden..*" bahisle Yüksek Adalet

²⁴⁷YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ. s.331

²⁴⁸ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.151; CMUY m. 31/7: *Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da yapılan araştırmaya rağmen adresin belirlenememesi gibi başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa, katılana veya bunların kanunî temsilcisine ulaşamaması hâlinde bu hususun tutanakla tespit edilmesinin ardından uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma işlemlerine son verilir.*

²⁴⁹ ÇETİNTÜRK s.524

Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nce 19.10.2018 gün ve 9843 sayılı kanun yararına bozma talep edilmiştir. Yüksek mahkeme ise “...Adli soruşturmanın başladığı tarihten hüküm tarihine kadar geçen süre içerisinde gerek sanıkların gerek şikâyetini devam ettiren katılanın uzlaşma konusunda dosyaya yansıyan bir iradelerinin bulunmadığı, uzlaştırmacı tarafından düzenlenen rapordan sonra 22.05.2018 tarihli celsede dinlenen katılan vekilinin “şikâyetimiz devam etmektedir, zararımız halen giderilmemiştir, sanıkların teşdiden cezalandırılmalarını talep ederiz” şeklindeki beyanı da dikkate alındığında; yeniden uzlaştırma yoluna gidilmesinin bir fayda sağlamayacağı ve yargılamayı gereksiz yere uzatacağı anlaşıldığından mahkemenin kabul ve takdirinde bir isabetsizlik görülmemiştir.” diyerek talebin reddine karar vermiştir. Karardan anlaşılacağı üzere Mahkeme, usulüne uygun olarak çağrı yapılmamış olsa dahi tarafların uzlaşma iradelerinin bulunmadığı anlaşıldığında sadece bu sebeple tekrar uzlaştırma yolunun denenmesinin yargılamayı yersiz uzatacağı kanaatine varmıştır.

Uzlaştırmanın Muhakeme Engeli Olması: Uzlaştırma kurumu, uzlaştırmaya tabi suçlar bakımından muhakeme engeli teşkil etmektedir. Şöyle ki, öncelikle uzlaştırmaya tabi suçlarda uzlaştırma yolu denenmeden kamu davasının açılmasının ertelenmesi ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilemeyecektir(CMUY 7/9). Aynı şekilde, uzlaştırma yolu denenmeden düzenlenmiş olan iddianame de CMK 174/1-c gereğince iade edilecektir²⁵⁰.

Dolayısıyla kapsama dâhil olan suçlar bakımından şikâyet şartı gerçekleşse dahi, uzlaşma yolu denenmeden kamu davası açılmayacağından; uzlaştırma bir muhakeme engeli olarak karşımıza çıkmaktadır²⁵¹.

II. SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA

Yukarıda da belirtildiği üzere, soruşturma evresi, CMK'nun tanımlar başlıklı 2.maddesinin e bendinde “yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre” kovuşturma ise aynı maddenin f bendinde “iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre” olarak tanımlanmıştır. Kanun koyucu iki evrenin farklı özellikler teşkil etmesini de göze

²⁵⁰ ŞAHİN, s.78

²⁵¹ YENİSEY/NUHOĞLU s.596

olarak uzlaştırma kurumunun bu evrelerde nasıl yürütüleceğini ayrı olarak düzenlemiş daha sonra ise iki evre içinde uygulanacak ortak hükümleri belirtmiştir.

Soruştırma evresinde uzlaştırma, CMK 253.madde ile CMUY üçüncü bölümünde dokuz ila yirmi birinci maddeler arasında düzenlenmiştir. Aşağda sırasıyla ilgili düzenlemeler incelenecektir.

A. DELİLLERİN TOPLANMASI

Yukarıda bahsedildiği üzere, uzlaştırmaya tabi suçlar bakımından uzlaştırma yolunun denenmesi muhakeme işlemlerinin yürütülmesine engel teşkil etmemektedir. Dosya uzlaştırma kapsamında olsa dahi görevli Cumhuriyet savcısı suça ilişkin delilleri toplayacak; çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, gerekli gördüğünde koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilecektir²⁵².

CMK madde 170/1’de belirtildiği üzere iddianame düzenleme yetkisi Cumhuriyet savcısına tanınmıştır²⁵³. Dolayısıyla toplanan delillerin suçun sübutuna etki edip etmediğinin ve kamu davası açmak için yeterli delilin bulunup bulunmadığının takdiri görevli Cumhuriyet savcısınınır²⁵⁴. Burada iki durum ortaya çıkacaktır. Şöyle ki;

İlk olarak, Cumhuriyet savcısı dosya kapsamında iddianame düzenlemek için yeterli delilin bulunmadığı kanaatine varır ise; söz konusu suçun uzlaştırma kapsamında olup olmadığının önemi olmaksızın kovuştırmaya yer olmadığı kararı verecektir²⁵⁵(CMUY madde 10/1).

Cumhuriyet savcısı, dosya kapsamında iddianame düzenlemek için yeterli delilin bulunduğu ve söz konusu suçun uzlaştırma kapsamında olduğunu kanaatine varır ise; CMK 253/4 ve CMUY 10/2 gereğince dosyayı Ek-1²⁵⁶,de yer alan gönderme

²⁵² YILDIRIM s.95; **CMUY madde 9:** *Soruşturmaya başlanılan ve uzlaştırma kapsamında kalan suçlara ilişkin gerekli araştırma ve soruşturma işlemleri, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır. Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı Kanununun 160 ve devamı maddeleri uyarınca toplanması gereken tüm delilleri toplar. Çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, soruşturma sırasında gerekli gördüğünde çocuk hakkında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir.*

²⁵³ CANPOLAT/SABUNCUOĞLU s.97

²⁵⁴ AKBULUT/AKSAN s.124; ÇETİNTÜRK s.488; ERİŞ, Uğur, (*Uzlaştırma Usulü*) s.1292

²⁵⁵ AKBULUT/AKSAN s.126

²⁵⁶ Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliği ekinde düzenlenen EK-1nolu belge.

kararı ile büroya gönderecektir²⁵⁷. Görüldüğü üzere, dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilebilmesinin ön koşulu yeterli delil ve suçun uzlaştırma kapsamında olmasıdır²⁵⁸.

Burada uzlaştırma kapsamına giren bir suçun girmeyen bir suçla birlikte işleme halinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Daha önce belirttiğimiz üzere, kapsama girmeyen suç bakımından kovuşturmaya yer olmadığına kararı verilmiş ve bu karar kesinleşmiş ve kapsama giren suç bakımından yeterli delil toplanmış ise uzlaştırma hükümleri uygulanmak üzere gönderme kararı verilecektir(CMUY madde 10/3). Ancak belirtmek gerekir ki, kararın kesinleşmesi süreci boyunca zaman kaybını önlemek için uygulamada dosya kapsama giren suç bakımından tefrik edilerek kapsamdaki suç bakımından uzlaştırma işlemleri yürütülmektedir²⁵⁹.

Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından yönetmelik Ek-1’de göre düzenlenen gönderme kararı verildikten sonra dosya direkt olarak uzlaştırma tevzi bürosuna düşmemektedir. Bundan önce, Cumhuriyet başsavcısı ya da görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekilinin “görüldü” işlemi yapması gerekmektedir. Görüldü işlemi, bir nevi denetim işlemidir. Başsavcı veya vekili burada, dosyanın uzlaştırma kapsamında olduğu ve yeterli delilin toplanmış olup olmadığını denetlemektedir²⁶⁰. Dosyanın kapsamda olduğuna karar veren Cumhuriyet başsavcısı veya vekili tarafından yapılan görüldü işleminden sonra uzlaştırma bürosu tevzi havuzuna düşen dosya, Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekili tarafından uzlaştırma bürosuna tevzi edilmesi ile kendiliğinden büro kayıt numarası alacaktır(CMUY madde 10/4).

Uzlaştırma bürosuna tevzi edilen dosya, personel tarafından uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısına sunulmaktadır. Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan inceleme sonunda, dosyanın gönderilme şartlarını taşımadığı kanaatine varılır ise, yani yeterli delilin toplanmamış olması ya da suçun uzlaştırma kapsamında olmadığı anlaşılırsa dosya yönetmelik Ek-2’de düzenlenen iade kararı ile ilgili soruşturma

²⁵⁷ KAYA/KARABAY s.158; BIKMAZ s.114; YILDIRIM s.95

²⁵⁸ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s. 144;

²⁵⁹ YILDIRIM s.96

²⁶⁰ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.182; ERİŞ, (*Uzlaştırma Usulü*) s.1293

bürosuna geri gönderilecektir(CMUY madde 11) Bu halde karar görüldü işlemini yapan başsavcı veya vekilince karar verilecektir²⁶¹.

B. UZLAŞTIRMACI GÖREVLENDİRİLMESİ

CMUY, 4.maddesinde uzlaştırmacı “*şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişi*” olarak tanımlanmıştır.

Uzlaştırma bürosu tarafından avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Başkanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden uzlaştırmacı seçilebilecektir²⁶² (CMK 253/24).

Uzlaştırma savcısı tarafından incelenen dosyanın kapsamda olduğu anlaşıldıktan sonra Daire Başkanlığı tarafından belirlenen listeye göre ilgili Cumhuriyet savcısının onayıyla bir uzlaştırmacı görevlendirilecektir(CMUY madde 12). Belirtmek gerekir ki, Ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresinde yeteri kadar uzlaştırmacı bulunmaması hâlinde, en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinden görevlendirme yapılabilir(CMUY madde 12/2).

Tarafların dosyanın hangi aşamada olduğunu bilme hakları vardır. Tarafların dosyanın hangi aşamada olduğu bilmelerini sağlamak ve görevlendirilen uzlaştırmacının taraflarla daha kolay iletişim kurabilmesi, güven sağlayabilmesi amacıyla kanun koyucu tarafların konu hakkında bilgilendirilmelerini amaçlamıştır²⁶³. İşte kanun koyucunun bu amaçları doğrultusunda, CMUY madde 12/3 gereği dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu husus telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla bildirilecektir²⁶⁴.

Burada belirtmek gerekir ki, her ne kadar CMK’da birden fazla uzlaştırmacı görevlendirilebileceği açık olarak düzenlenmemiş olsa da CMUY 36/3²⁶⁵ gereği,

²⁶¹ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.64; ERİŞ, (*Uzlaştırma Usulü*) s.1293

²⁶² Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.65

²⁶³YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ. s.187

²⁶⁴ GÜNGÖR s.226; BIKMAZ s.116; AKBULUT/AKSAN s.199

²⁶⁵ **CMUY m. 36/3:** *Birden fazla uzlaştırmacının görevlendirildiği hâllerde uzlaştırmacı ücreti bu kişilere ayrı ayrı ve eşit olarak ödenir.*

uzlaştırma kapsamı ve niteliği de göz önüne alınarak birden fazla uzlaştırmacının görevlendirilebilmesi mümkündür²⁶⁶. Aynı şekilde, uzlaştırmacı, çok sayıda tarafı olan dosyanın kendisine tevdi edilmesi halinde, süreci yürütmesinin zor olacağı öngörür ise, bir dilekçe ile uzlaştırma bürosuna başvurarak birden fazla uzlaştırmacı görevlendirilmesini talep edebilecektir²⁶⁷. Birden çok uzlaştırmacı arasında görev ve işbölümü ise, yetkili Cumhuriyet savcısı tarafından yapılacaktır²⁶⁸.

Burada uzlaştırmacı görevlendirilmesine dosya tevzi kıstaslarına da değinmek gerekir. CMUY 13/1’de; uzlaştırmaya konu suçun niteliği ve sayısı, taraf sayısı ve tarafların bulunduğu yer, uzlaştırma raporunun verilme süresi, uzlaşma teklifinin sonucu, uzlaştırma sonucu gibi hususların tevzide ele alınacağı hüküm altına alınmıştır²⁶⁹.

Uzlaştırma bürolarında tevzi ise CMUY 14.maddede “*Uzlaştırmacılara verilecek dosya Cumhuriyet savcısı veya onun gözetiminde büro personeli tarafından UYAP tevzi esaslarına göre otomatik olarak belirlenir.*” denilerek, otomatik ve objektif bir sistem kabul edilmiştir²⁷⁰.

Son olarak, uzlaştırmacıya verilecek aylık azami dosya sayısını Daire Başkanlığı; büroya gelen dosya ve ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinde kayıtlı uzlaştırmacı sayısı gibi hususları dikkate almak suretiyle belirleyebilecektir(CMUY madde 15). Burada kanun koyucu, Cumhuriyet savcısının istediği uzlaştırmacıya istediği kadar görevlendirme yapabilmesini engellemiştir²⁷¹.

CMK 157.maddesinde düzenlendiği üzere, soruşturma kural olarak gizli yürütülmektedir. Soruşturmanın gizliliği ilkesi gereğince ve soruşturmanın amacına yönelik olarak özellikle gizlilik kararı alınmış ise bazı bilgi ve belgelerin taraflardan

²⁶⁶ ÇETİNTÜRK s.489; YILDIRIM s.98; ERİŞ,(*Uzlaştırma Usulü*) s.1294

²⁶⁷ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s. 78; AKBULUT/AKSAN s.199

²⁶⁸ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s. 78

²⁶⁹ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ: “*Uzlaştırmacılara dosya dağıtımı UYAP üzerinden otomatik olarak yapılacak ise bu kıstasların pratikte bir önemi olup olmayacağı tartışılmaktadır*”. s.77

²⁷⁰ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.188

²⁷¹ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s. 76; AKBULUT/AKSAN s.199

gizlenmesi mümkündür²⁷². Gizlilik ilkesi sadece uzlaştırma müzakereleri değil; sürecin tamamını ve dolayısıyla verilen bilgi ve belgeleri de kapsamaktadır²⁷³.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere uzlaştırmacıya daha önce belirtilen kıstaslara uygun olarak tevzi edilen dosya, bir bütün olarak teslim edilmeyecektir²⁷⁴. Uzlaştırmacıya hangi bilgi ve belgelerin teslim edileceği noktasında yönetmeliğin öngördüğü şartlar, belgelerin uzlaştırma için gerekli olması ve ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından uygun görülmüş olmasıdır(CMUY madde 16/1). Bu kapsamda hangi belgelerin verildiği, verilme tarihi ile soruşturmanın gizliliği konusundaki bildirim, büro personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla tespit edilecektir(CMUY madde 16/2).

Son olarak belirtelim ki, doktrinde bazı yazarlar, uzlaştırmacının görevinin uyumsuzluğun esasını çözmek olmadığından hareketle, dosyada bulunan bilgi ve belgelerin uzlaştırmacıya teslim edilmesinin yerinde olmadığı; uzlaştırmacının dosyanın içeriği hakkında bilgi sahibi olmaması gerektiğini ileri sürmüştür²⁷⁵. Bizim de katıldığımız görüşe göre ise, suçla ilgili bilgi ve belgelerin verilmesi uzlaştırmacı tarafından sürecin daha iyi yürütülmesine, tarafları anlamasına yardımcı olduğundan verilmesinde yarar vardır²⁷⁶.

Uzlaştırmacının, dosyadaki belgeleri teslim aldığı tarih aynı zamanda uzlaştırma süresinin başlangıç tarihi olarak kabul edilmektedir²⁷⁷. CMK 253/12 ile CMUY 17/1'e göre, uzlaştırmacı evrakları teslim aldıktan sonra otuz gün içerisinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırmalıdır. Belgelerin teslim alınma tarihinden itibaren otuz günlük süre içerisinde uzlaştırmacının sonuçlandırılmaması halinde, uzlaştırmacı durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya ek süre talebinde bulunmak üzere başvurabilir. Uzlaştırmacının uzlaştırma bürosuna başvurması hâlinde büro, sorumlu Cumhuriyet savcısının onayını almak koşuluyla uzlaştırma bu süreyi her defasında

²⁷² YILDIRIM s.99; OKUYUCU ERGÜN, Güneş, Soruşturmanın Gizliliği, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 59, Sayı: 2, Haziran 2010, Sayfa: 243-275 s.246 ; Soruşturma evresinin gizliliği konusunda detaylı bilgi için bkz: YENİSEY/NUHOĞLU s.565-566

²⁷³ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.68

²⁷⁴ BIKMAZ s.117; AKBULUT/AKSAN s.199; Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.66

²⁷⁵ YENİSEY/NUHOĞLU s.811

²⁷⁶ AKBULUT/AKSAN s.200; Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.66; YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ. 189

²⁷⁷ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.95; GÜNGÖR, s.261;ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s. 283

yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilecektir²⁷⁸. Uzatma süresinin belirlenmesinde sorumlu Cumhuriyet savcısının takdir yetkisi bulunmaktadır. Savcı talebi reddedebileceği gibi, yirmi günden az bir ek süre de verebilecektir.

Burada belirtmek gerekir ki, söz konusu düzenlemelerdeki süreler hak düşürücü süreler değildir. Bunlar düzenleyici süreler olup, riayet edilmediğinde herhangi bir hak kaybı ortaya çıkarmayacaktır. Şöyle ki, bu süreler geçmiş olmasına rağmen uzlaştırma raporu düzenlenip ilgili Cumhuriyet savcılığına veya kovuşturma evresinde mahkemeye sunulması halinde sürenin geçmesi sebebiyle reddedilmeyecek; rapora göre işlem yapılacaktır²⁷⁹.

Uzlaştırma işleminin olumlu veya olumsuz sonuçlanmasının herhangi bir önemi olmaksızın, sürecin sonunda görevli uzlaştırmacı tarafından bir uzlaştırma raporu düzenlenecektir. CMUY 4.maddesinde uzlaştırma raporu “*uzlaştırma işlemleri sonuçlandırıldığında uzlaştırmacı tarafından düzenlenen rapor*” olarak tanımlanmıştır.

Uzlaştırmacı, işlemlerin sona ermesinin ardından CMUY Ek-3’de yer alan uzlaştırma raporu örneğine uygun olarak bir rapor düzenlemekle mükelleftir. Uzlaştırmacı, taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığı raporu, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP’ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim etmelidir(CMUY madde 18/1).

Hemen belirtmek gerekir ki, uzlaşmanın sağlanması halinde düzenlenen rapor içeriğinde, tarafların edimleri ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarasıyla düzenlenmelidir(CMUY madde 18/1). Bir başka ifade ile uzlaştırmacı tarafından düzenlenen raporun onaylanması halinde ilam niteliğinde belge sıfatını haiz olacağından hangi suretle uzlaşmanın gerçekleştiği tereddütsüz biçimde ifade edilmiş, edimli bir anlaşma ise bu edim açıkça belirlenmiş; eğer ki taraflarca edimin yerine getirilmemesi halinde bir cezai şart öngörmüşse bu hususun açıkça belirtilmiş olması önem arz etmektedir²⁸⁰. Keza taraflarca belirlenen bir edim var ve bu edim takside bağlanmış ise, edimin ifasının hangi tarihlerde ve ne şekilde ifa

²⁷⁸ GÜNGÖR, s.250; ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s. 281; YILDIRIM s.99

²⁷⁹ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.95

²⁸⁰ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.115; GÜNGÖR, s.257; YILDIRIM s.100

olunacağı açıkça belirtilmesi gerekmektedir²⁸¹. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmeyecektir²⁸²(CMUY madde 18/2).

Uzlaştırıcı, raporu taraflara ıslak imza olacak şekilde imzalatmalıdır²⁸³. Kanun koyucu imzada herhangi bir tarafa öncelik tanımadığından, raporun ilk hangi taraf tarafından imzalandığının bir önemi bulunmamaktadır²⁸⁴.

Raporun imzalanması hususunda birtakım bilgilerin verilmesi gerekmektedir. Öncelik olarak, bir tarafın küçük veya kısıtlı olması durumunu incelemek gerekirse ikili bir ayırım yapılmalıdır. Bilindiği üzere, TMK 16 hükmü gereği, küçük veya kısıtlıların kanuni temsilcilerinin rızası olmaksızın kendilerini borçlandırıcı işlem yapmaları mümkün değildir; dolayısıyla bu durumda uzlaştırma raporunun geçerli olabilmesi için kanuni temsilcinin imzası gerekmektedir. Öte yandan yine kısıtlı veya küçüklerin karşılıksız kazandırma işlemlerinde kanuni temsilcilerinin rızası aranmadığından bu durumda uzlaştırma raporuna şahsen imza atmaları mümkün olacaktır. Aynı şekilde, vekâletnamesinde özel yetki bulunan avukat da uzlaştırma raporuna imza atabilecektir²⁸⁵.

Uzlaştırma raporunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, rapor tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılabilmektedir. Bu halde imza atacak tarafın bizzat gelmesi ve Cumhuriyet savcılığınca yapılacak kimlik tespitinden sonra rapor imzalatılmalıdır²⁸⁶.

Yukarıda belirtildiği üzere, CMUY Ek-3’de yer alan uzlaştırma raporu örneğine uygun olarak ve taraflarca imzalanmış olan rapor, uzlaştırıcı tarafından uzlaştırma bürosuna teslim edilecektir. Büro, uzlaştırıcı tarafından teslim edilen soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısına gecikmeksizin sunmakla yükümlüdür(CMUY madde18/3).

²⁸¹ AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.159

²⁸² ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s. 265

²⁸³ AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.159

²⁸⁴ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s. 285

²⁸⁵ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.115

²⁸⁶ AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.16; ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.134: “istinabe işlemleri sırasında geçen süre içerisinde uzlaştırıcıya verilen süre durmuş kabul edilerek istinabe cevabı geldikten sonra kaldığı yerden devam etmelidir”.

Büro tarafından Cumhuriyet savcısına sunulan uzlaştırma raporu ve diğer belgeler incelenecektir. Cumhuriyet savcısı CMUY 18/4-5 gereği, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanıp dayanmadığı ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olup olmadığı hususunda inceleme yapacaktır. CMK 253/17 edimin hukuka uygunluğunu ararken yönetmelik edimin hukuka ve ahlaka uygunluğunu aramıştır. Dolayısıyla Yönetmelik ile Kanun'un aradığı şartlar ağırlaştırılmıştır. Öte yandan "hukuka uygunluk" objektif bir ölçüt iken, "ahlaka uygunluk" nispeten sübjektif özellik taşıdığından kanımızca bu düzenleme yerinde değildir²⁸⁷.

Cumhuriyet savcısı yaptığı inceleme sonucunda uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığı ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğu sonuç ve kanaatine varırsa raporu veya belgeyi mühür ve imza altına almak suretiyle onaylar, soruşturma dosyasında muhafaza eder (CMUY madde 18/4). Uzlaştırma raporu, Cumhuriyet savcısı tarafından onaylanarak mühür ve imza altına alınmasıyla ilam niteliğini kazanmış olacaktır²⁸⁸. Burada, raporun ilam niteliği kazanarak ilamlı takibe konu yapılabileceğinden Cumhuriyet savcısının onayına ihtiyaç duyulmuş; sürecin sonucunda Cumhuriyet savcısının denetimi öngörülmüştür²⁸⁹.

Cumhuriyet savcısı yaptığı inceleme sonucunda uzlaştırma raporunu uygun bulmadığı halde, uygun bulmama gerekçesine göre ikili bir ayırım yapılması gerekmektedir. Şayet Cumhuriyet savcısı yaptığı inceleme sonucunda uzlaştırma raporunu veya belgesini tarafların özgür iradelerinde dayanmaması gerekçesiyle onaylamaması durumunda, uzlaştırma süreci sona erecek ve CMK 253/24 gereğince savcı tarafından uzlaştırma neticelendirilecektir²⁹⁰.

İkinci olarak Cumhuriyet savcısı edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu uzlaştırma süresine, bir başka deyişle otuz gün artı yirmişer günlük iki uzatma halinde toplam yetmiş güne uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesini uzlaştırmacıdan isteyebilecektir²⁹¹(CMUY madde

²⁸⁷ Aynı görüş için bkz. İŞTEN, İnanç, MERT Sani, Uzlaştırma Kurumunun Etkinliğinin Artırılması: Uzlaştırma Sürecinde Karşılaşılan Hukuki ve İletişime İlişkin Problemler ile Çözümlerine İlişkin Nitel Bir Araştırma, *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 11, Haziran 2018, Sayfa: 1-31 s.13

²⁸⁸ AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.162; ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s. 294

²⁸⁹ GÜNGÖR, s.258; ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s. 269

²⁹⁰ AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.164; GÜNGÖR, s.258; ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s. 293

²⁹¹ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s. 291; YILDIRIM s.100

18/5). Burada belirtmek gerekir ki, bu durumda uzlaştırma süresi baştan başlamayacak, uzlaştırmacı kalan süre içerisinde sonuçlandırmaya çalışacaktır²⁹².

Son olarak belirtelim ki, uzlaştırma raporunun onaylanmasını takiben erteleme kararı verilmesinden sonra taraflar raporun değiştirilmesini talep edemeyeceklerdir²⁹³.

Uzlaştırma raporu ve mahiyetinden bahsettikten sonra uzlaşma belgesinden söz etmek gerekir. CMUY 4.maddesinde uzlaştırma belgesi “uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra tarafların uzlaşmaları sonucunda aralarında düzenlemiş oldukları belge” olarak tanımlanmıştır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, burada uzlaştırma uzlaşmacı eliyle gerçekleştirilmeyecek; taraflar aralarında herhangi bir aracı olmadan bu belgeyi düzenleyeceklerdir.

Gerçekten de CMK 253/16 ve CMUY 17/2 göre, taraflarca uzlaşma teklifi reddedilse dahi, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören aralarında uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebileceklerdir²⁹⁴. Bu belge, niteliğine uygun düştüğü ölçüde uzlaştırma raporu örneğine uygun şekilde düzenlenecek; belgenin teslim edildiği Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaştırma raporu gibi incelenecek ve değerlendirilecektir(CMUY madde 19).

Soruşturma evresinde gerçekleştirilen uzlaştırma süreci sonunda tarafların uzlaşmaları veya uzlaşma sağlayamamaları haline bağlanan hukuki sonuçlar CMK 253/19 ile CMUY 20.maddesinde düzenlenmiştir. Burada, soruşturma evresinde uzlaştırmacının hukuki sonuçları incelenmeden önce, Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararı ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından da kısaca bahsetmek gerekmektedir.

Somut olayda suç oluşturmayan bir fiilin bulunması; muhakeme engeli teşkil eden halin varlığı veya yeterli şüphenin bulunmaması hallerinde Cumhuriyet savcısı

²⁹² AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.164

²⁹³ AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.164; GÜNGÖR s.256; ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s. 295

²⁹⁴ AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.165; GÜNGÖR, s.259; ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s. 269; YILDIRIM s.100

tarafından CMK 172.maddesinde düzenlenen kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilecektir²⁹⁵. Burada savcının herhangi bir takdir hakkı bulunmamaktadır²⁹⁶.

CMK 171’de belirlendiği üzere, suç işlendiği hakkında yeterli delil ve şüphe bulunmasına rağmen Cumhuriyet savcısına kamu davası açmak hususunda tanınmış bir takdir yetkisi bulunmaktadır²⁹⁷. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı ve üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verilebilir²⁹⁸. Suça sürüklenen çocuklar bakımından beş yıllık süre ÇKK madde 19 hükmü ile üç yıl olarak belirlenmiştir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için;

- a) Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması,
- b) Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi,
- c) Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,
- d) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı ve Cumhuriyet savcısı tarafından tespit edilen zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir(CMK 171/3). Erteleme süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlenmemesi halinde ise, Cumhuriyet savcılığı tarafından kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilecektir²⁹⁹.

Tarafların anlaşmış olmaları halinde, uzlaşmanın edimli veya edimsiz gerçekleşmiş olmasına göre Cumhuriyet savcısının vereceği karar değişmektedir. Şöyle ki, uzlaşmanın edimsiz gerçekleşmesi halinde savcılıkça kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilecektir³⁰⁰.

²⁹⁵ ŞAHİN s.114

²⁹⁶ GÜNGÖR s.266

²⁹⁷ ŞAHİN s.104

²⁹⁸ BIKMAZ s.161; GÜNGÖR, s.267

²⁹⁹ YENİSEY/NUHOĞLU s.682

³⁰⁰ AKBULUT/AKSAN s.132; BIKMAZ s.160; YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ. s.285

Uzlaşma müzakereleri sonucunda taraflar bir edim üzerine anlaşmış ise, edimin defaten veya ileri tarihli, taksitli ya da sürekli olarak belirlenmiş olması önem arz etmektedir. Edimin defaten yerine getirilmesi belirlenmişse, yerine getirildikten sonra savcılıkça kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilecektir³⁰¹(CMUY madde 20/1).

Öte yandan edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâllerinde, CMK'nın 171 inci maddesinde düzenlenen kamu davası açmada takdir yetkisi başlıklı maddesindeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilecektir³⁰². Bu hâlde, erteleme süresince zamanaşımı işlemeyecektir³⁰³(CMUY 20/2) . Burada belirtmek gerekir ki, edimin yerine getirilip getirilmediğinin takibi büro tarafından yapılacak; uzlaştırmacının görevi raporun teslimiyle birlikte bitmiş olduğundan herhangi bir görevi bulunmayacaktır³⁰⁴.

Sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilecektir(CMUY 20/3).

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, yukarıda belirtilen kasıtlı suç işlenmesi şartı aranmaksızın, kamu davası açılacaktır³⁰⁵(CMUY 20/4).

CMUY 20/5 "*şüphelinin, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetine haiz belgelerden sayılır*" hükmü gereğince,

³⁰¹ AKBULUT/AKSAN s.132; ; GÜNGÖR, s.264

³⁰² YENİSEY/NUHOĞLU s.681

³⁰³ AKBULUT/AKSAN s.133; BIKMAZ s.162

³⁰⁴ YERDELEN/ÖZBEK/ ALTUNTAŞ s.286; ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s. 232; AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.155

³⁰⁵ BIKMAZ s.163; AKBULUT/AKSAN s.134: "*Bize göre savcı CMK 171'deki şartlar varsa yeniden kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verebilmelidir. Hatta CMK 253/8 gereğince uzlaştırma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına engel olmaması nedeniyle, uzlaştırma sürecinde şüphelinin lehine delil bulunması durumunda edimin yerine getirilmemesinden dolayı verilen kamu davasının açılması kararının kaldırılarak dava açılması yerine kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar da verilebilmelidir". Aksi görüş için bkz: GÜNGÖR, s.269; YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ. s.286: "*Uzlaşma anlaşması sağlanmasına rağmen şüphelinin edimi ifa etmemesi halinde soruşturma evresinde CMK m.253/19 hükmü gereği kamu davasının açılması zorunluluğu bulunduğundan kamu davasının açılmasının ertelenmesi yoluna gidilemez*"*

edim alacaklısı tarafından edim borçlusu aleyhine ilamlı takip başlatılabilecek; cebri icra yoluyla edimin yerine getirilmesi istenebilecektir³⁰⁶.

Uzlaştırma işlemleri neticesinde uzlaştırmanın olumsuz sonuçlanması hâlinde şüpheli hakkındaki iddianame uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenecektir³⁰⁷(CMUY 21/1).

Son olarak belirtmek gerekir ki, suça sürüklenen çocuk bakımından kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilse ya da uzlaştırma süreci sonunda iddianame düzenlenmesi hâlinde dahi Cumhuriyet savcısı tarafından gerekli görülmesi halinde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması çocuk hâkiminden veya mahkemeden istenebilmektedir³⁰⁸(CMUY madde 20/1; CMUY 21/2).

III. KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA

Ceza Muhakemesinde uzlaştırma kurumu asıl olarak soruşturma evresinde uygulanmak üzere getirilmiş; kovuşturma evresinde uzlaştırma ise istisnai olarak kabul edilmiştir³⁰⁹. Soruşturma aşamasında uzlaştırma için geçerli olan bütün ilkeler, kovuşturma aşamasında uzlaştırma hakkında da uygulanacaktır³¹⁰. Kovuşturma evresinde uzlaştırma, CMK 254.madde ile CMUY dördüncü bölümünde yirmi iki ila yirmi yedinci maddeler arasında düzenlenmiştir. Aşağıda sırasıyla ilgili düzenlemeler incelenecektir.

A. UZLAŞTIRMA USULÜ

Yukarıda belirtildiği üzere, kovuşturma evresinde uzlaştırma istisnai olarak uygulanmaktadır. Yargıtay'a göre, uzlaştırmanın esas olarak soruşturma evresinde yapılması gerekmektedir. Kovuşturma evresinde uzlaştırmanın yapılabilmesi için, kural olarak suçun uzlaştırma kapsamında olduğunun duruşmada ilk kez anlaşılması gerekmektedir³¹¹.

³⁰⁶ GÜNGÖR, s.271

³⁰⁷ AKBULUT/AKSAN s.135; YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.285

³⁰⁸ AKBULUT/AKSAN s.133; ERİŞ, (*Uzlaştırma Usulü*) s.1298

³⁰⁹ AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.166

³¹⁰ KAYA/KARABAY s.160

³¹¹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 22.01.2013 tarih, 2012/6-1142 Esas ve 2013/17 Karar numaralı kararı. Karara Erişim Adresi:lexpera.com Erişim Tarihi: Ocak 2021

Gerçekten de CMUY madde 22’de kovuşturma evresinde uzlaştırma usulü düzenlenmiş; kovuşturma aşamasında uzlaştırmanın hangi durumların varlığında yapılacağı ve uzlaştırma işlemlerinin mahkemenin talebi doğrultusunda uzlaştırma bürosunca yerine getirileceği hüküm altında alınmıştır³¹². Bu durumlar:

1. Kovuşturma konusu suçun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması³¹³,
2. Soruşturma evresinde uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak kovuşturma evresinde anlaşılması,
3. Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tâbi bir suçun varlığı,
4. Kovuşturma evresinde kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi,

olarak belirlenmiştir(CMUY madde 22/1).

Soruşturma evresinde uzlaştırmadan farklı olarak, kovuşturma evresinde yukarıda sayılan durumların mevcut olduğu dosyalar uzlaştırma bürosuna, uzlaştırma için gerekli olan belge ve bilgiler ile birlikte Mahkeme eliyle gönderilecektir(CMUY madde 22/3). Mahkeme, dosyanın gönderimini bir ara karar vererek gerçekleştirmekte; ara kararda uzlaştırma işlemlerinin yapılacağı kişiler ile uzlaştırmaya tabi olan suçlar açıkça gösterilecektir³¹⁴(CMUY madde 22/3).

Mahkeme tarafından gönderilen dosya büroya kaydedilip numara alacak; kayıt işlemleri tamamlandıktan sonra sorumlu Cumhuriyet savcısına tevdi edilecektir(CMUY madde 22/2-4). Burada belirtmek gerekmektedir ki, sorumlu Cumhuriyet savcısı, mahkemece yazılan ara kararda uzlaştırma uygulanacak kişiler ve

³¹² KAYA/KARABAY s.161; AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.166

³¹³ Yargıtay 18.Ceza Dairesi, 22.01.2020 tarihli 2019/5135 Esas, 2020/1804 Karar numaralı kararında “..iddianame konusu suçun uzlaşma kapsamında olmadığı, ancak soruşturma ve kovuşturulması şikayete bağlı olan kişilerin huzur ve sükununu bozma suçunun uzlaştırma kapsamında olması nedeniyle kişilerin huzur ve sükununu bozma eylemine ilişkin 6763 sayılı Kanununun 35. maddesi ile değişik CMK’nın 254. maddesi uyarınca aynı Kanununun 253. maddesinde belirtilen esas ve usûle göre uzlaştırma işlemleri yerine getirildikten sonra sonucuna göre sanığın hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesinde zorunluluk bulunması..” bozma nedenidir demek suretiyle suçun niteliğinin değiştiği durumlarda uzlaştırma usulünün uygulanması gerektiğini işaret etmiştir.

³¹⁴ AKBULUT/AKSAN s.151; KAYA/KARABAY s.161 AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.170

uzlaştırmaya tabi suçların açıkça belirtilmediği kanaatine varır ise, bu eksikliğin giderilmesini veya suçun açıkça uzlaşma kapsamında olmadığını tespit ederse ara kararın yeniden değerlendirilmesini CMUY 22/5-6 uyarınca mahkemeden talep edebilecektir³¹⁵. Ancak, Mahkeme yeniden yaptığı değerlendirme sonucunda suçun uzlaştırma kapsamında olduğunu hususunda ısrar ederse, sorumlu Cumhuriyet savcısının başvurabileceği herhangi bir yol yasada öngörülmediğinden uzlaştırma işlemleri yapılacaktır³¹⁶.

Bu aşamalar sona erdiğinde, Cumhuriyet savcısının onayı ile uzlaştırmacı görevlendirilecek; dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflar bu husus hakkında bilgilendirilecektir (CMUY madde 22/7-8).Yine soruşturma evresinde uzlaştırmada olduğu üzere, Mahkeme tarafından gönderilen dosya, uzlaştırmacıya tutanakla teslim edilecek; hangi belgelerin verildiği ve verilme tarihi imza ile tutanak altına alınacaktır (CMUY 23/1-2).

B. UZLAŞTIRMA SÜRESİ VE UZLAŞTIRMA RAPORU

Kovuşturma evresinde uzlaştırma süresi, soruşturma evresinde uzlaştırma süresiyle aynı olup, yaptığımız açıklamaları tekrar ediyoruz. Kısaca hatırlatmak gerekir ise, uzlaştırmacı evrakları teslim aldıktan sonra otuz gün içerisinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırmalıdır. Belgelerin teslim alınma tarihinden itibaren otuz günlük süre içerisinde uzlaştırmacının sonuçlandırılmaması halinde, uzlaştırmacı durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya ek süre talebinde bulunmak üzere başvurabilir. Uzlaştırmacının uzlaştırma bürosuna başvurması hâlinde büro, sorumlu Cumhuriyet savcısının onayını almak koşuluyla uzlaştırma bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilecektir(CMUY madde 24/1).

Soruşturma evresinde uzlaştırma raporu hakkındaki açıklamalarımız burada da geçerli olmakla birlikte birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Kovuşturma evresinde uzlaştırma süreci sona erip uzlaştırmacı tarafından hazırlanan uzlaştırma raporu büroya sunulduktan sonra, CMUY 25/3 gereği bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı dosyayı ve raporu üst yazıyla mahkemeye gönderecektir. Burada edimin hukuka ve ahlaka uygunluğu ile tarafların özgür iradelerine dayanması denetim yöntemi ve

³¹⁵ KAYA/KARABAY s.162

³¹⁶ AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.171; KAYA/KARABAY s.162

yapılacak işlemler soruşturma evresinde uzlaştırma ile aynı olmakla birlikte burada yetkili Cumhuriyet savcılığı değil mahkemedir.

Son olarak kovuşturma evresinde uzlaştırma belgesinin niteliği, soruşturma evresindeki uzlaşma belgesiyle aynı olmakla birlikte, belgenin mahkemeye sunulması ile hüküm verilinceye kadar düzenlenebilmesi noktasında soruşturma evresinden ayrılmaktadır. Mahkemece uzlaştırma belgesi, tıpkı uzlaştırma raporu gibi incelenecek ve değerlendirilecektir (CMUY madde 26).

C. KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞMANIN HUKUKÎ SONUÇLARI

Kovuşturma evresinde gerçekleştirilen uzlaştırma süreci sonunda tarafların uzlaşmaları veya uzlaşma sağlayamamaları haline bağlanan hukuki sonuçlar CMK 254/2 ile CMUY 27.maddesinde düzenlenmiştir. Kovuşturma evresinde uzlaştırmanın hukuki sonuçları incelenmeden önce, Mahkeme tarafından verilen düşme kararı ile hükmün açıklanmasının ertelenmesi kararından da kısaca bahsetmek gerekmektedir.

TCK madde 64-75 arasında düşme sebepleri sayılmıştır. İşte af, sanığın ölümü, dava zamanaşımı, ön ödeme ve uzlaştırma gibi sayılı sebeplerin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması halinde CMK 223/8 hükmü gereğince, davanın düşmesine karar verilecektir³¹⁷.

CMK 231/5'e göre "*sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir*". Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

- a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,
- b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,
- c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi,

³¹⁷ GÜNGÖR s.302; YENİSEY/NUHOĞLU s.775: "... Fakat "uzlaşmanın" 2006-5560 sayılı Kanun ile düşme sebepleri arasından çıkarılması yerinde olmamıştır."

Gerekmektedir (CMK 231/6). Belirtmek gerekir ki, HAGB kararı verilmesi halinde yetişkinlerde beş yıllık, suça sürüklenen çocuk hakkında üç yıllık denetim süresi öngörülmüştür³¹⁸. Sanığın denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklayacaktır.

İşte kovuşturma evresinde uzlaştırma yolunun olumlu sonuçlanması halinde, taraflarca belirlenen edim defaten yerine getirilmiş ise, mahkemece düşme kararının verilmesi gerekecektir³¹⁹(CMUY madde 27/1). Ancak taraflarca belirlenen edimin ileri tarihe bırakılması, taksimde bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde Mahkemece hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilecektir. Ancak burada belirtilmesi gerekir ki, HAGB kararının verilmesinde yukarıda aranan şartlar bu durumda aranmayacak; geri bırakma süresinde de zamanaşımı işlemeyecektir³²⁰(CMUY madde 27/2). HAGB kararı verildikten sonra uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi halinde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilecektir³²¹(CMUY madde 27/3).

Son olarak belirtelim ki, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, mahkeme tarafından, kasten yeni bir suç işlenmesi veya yükümlüklerine aykırı davranması şartları aranmaksızın hüküm açıklanacaktır. Bu durumda uzlaştırma raporu ilâm mahiyetini haiz belgelerden sayıldığından ilamlı takibe konu yapılabilecektir³²²(CMUY madde 27/4-5).

³¹⁸ YENİSEY/NUHOĞLU s.790

³¹⁹ ÇETİNTÜRK s.581; Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.190; AKBULUT/AKSAN s.152; YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s. 287

³²⁰ YILDIRIM s.108; Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.190

³²¹ AKBULUT/AKSAN s.154; ÇETİNTÜRK s.582: "...CMK'nun 171.maddesinin ikinci fıkrasının b bendine ve 231.maddenin sekizinci fıkrasına göre, kamu davasının açılmasının ertelenmesine ve hükmün açıklanmasına beş yıllık bir süre için karar verilmektedir. CMK'nda düzenlenen sadece uzlaştırmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, ya 171.maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın kamu davası açılacağı ya da 231.maddenin onuncu fıkrasındaki şartlar aranmaksızın hükmün açıklanacağıdır. Kanundaki bu boşluk nedeniyle, fail uzlaştırmanın gereklerini yerine getirmesine rağmen, beş yıl içinde kasıtlı bir suç işlemesi durumunda kamu davasının açılacağı ya da hükmün açıklanacağı sonucuna varılabilecekti. Bu da uzlaştırmanın gereklerini defaten yerine getiren failer ile sonradan yerine getiren failer arasında açıkça bir eşitsizlik ortaya çıkaracaktı. CMUY'nin 23.maddesinin dördüncü fıkrasında ve 27.maddesinin dördüncü fıkrasında kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildikten sonra, uzlaştırmanın gerekleri yerine getirilmesi halinde kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verileceği açıkça düzenlenerek bu boşluk doldurulmuştur."

³²² AKBULUT/AKSAN s.155; YILDIRIM s.108

Burada belirtelim ki, Mahkeme hakkında HAGB verilen kararı herhangi bir değişiklik yapılmadan açıklamalıdır. Bu husus, Yargıtay 18.Ceza Dairesi, 18.02.2020 tarihli 2019/10072 Esas, 2020/4564 Karar numaralı kararında “*CMK'nın 231/11. maddesinde yer alan düzenlemeye göre, mahkemece kendisine herhangi bir yükümlülük yüklenmeyen ve denetim süresi içerisinde kasıtlı suç işleyen sanık hakkında, önceki hükmün aynen açıklanması ile yetinilmesi gerekirken, yeniden değerlendirme sonucu, açıklanması geri bırakılan hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine karar verilmesi suretiyle CMK'nın 231/11. maddesine aykırı davranılması.. bozma nedenidir*” denilmek suretiyle belirtilmiştir.

Kovuşturma evresinde uzlaştırma istisnai bir durum olarak Kanun'da düzenlenmiştir. Kanunda düzenlenen haller de göz önüne alındığında Mahkemece dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderildiği zaman kovuşturma işlemleri henüz son bulmamış, hüküm kurulabilecek aşamaya gelinmemiş olabilir. İşte bu durumda HAGB kararı verilmesi adeta yargılamasız hüküm verilmesi anlamına gelebilecektir. Bu ihtimalin bertaraf edilebilmesi adına HAGB kararı yerine durma kararı verilmesinin daha uygun olduğu görüşünde olan yazarlar mevcuttur³²³. Aynı doğrultuda, Cumhuriyet Halk Partisi tarafından verilen 11/12/2019 tarihli, 2/2449 Esas numaralı kanun değişikliği teklifi mahkeme tarafından uzlaştırma müessesesinde, uzlaşma gerçekleştiği ve fakat sanığın edimini yerine getirmesinin ileri bir tarihe bırakıldığı, takside bağlandığı veya süreklilik arz ettiği hallerde dosya hakkında durma kararı verilmesi; durma kararı verildikten sonra uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde mahkeme tarafından durma kararının kaldırılarak yargılamaya devam edilmesi öngörmektedir³²⁴. İlgili teklif Nisan 2021 tarihi itibarıyla hala komisyonda bulunmaktadır.

³²³ İNCİ/SAKARYA s.109-110

³²⁴ TBMM İnternet Sitesi, Erişim Adresi:

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=261376

Erişim Tarihi: Temmuz, 2020

IV. SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRELERİNDE UYGULANACAK ORTAK HÜKÜMLER

Soruşturma ve kovuşturma evrelerinde ortak olarak uygulanacak hükümler CMUY'nin beşinci bölümünde yirmi sekiz ila otuz dördüncü maddeler arasında düzenlenmiştir. Aşağıda sırasıyla ilgili düzenlemeler incelenecektir.

A. UZLAŞTIRMACININ ÇEKİNMESİ VEYA REDDİ

CMUY'nde soruşturma ve kovuşturma evrelerinde ortak olarak uygulanacak hükümlerden ilki uzlaőtirmacının çekinmesi veya reddi halidir. CMK madde 253/10 ile CMUY madde 28 düzenlemesine göre, CMK'da belirlenmiş olan, hâkimin davaya bakamayacağı haller ile hâkimin reddi sebepleri uzlaőtirmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak dikkate alınacaktır. Kanunun yaptığı atıf gereği bu başlık altında hâkimin davaya bakamayacağı haller ile hâkimin reddi sebepleri incelenecektir.

İlk olarak hâkimin davaya bakamayacağı haller bir diğer deyişle görev yasaklarını ele alacak olursak CMK 22 maddede sınırlı olarak sayılmıştır. Aşağıda sayılan haller mevcut ise;

1. Suçtan kendisi zarar görmüşse,
2. Sonradan kalksa bile şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlilik, vesayet veya kayyımlık ilişkisi bulunmuşsa,
3. şüpheli, sanık veya mağdurun kan veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyundan biri ise,
4. şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlât edinme bağlantısı varsa,
5. şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında üçüncü derece dahil kan hısımlığı varsa,
6. Evlilik sona ermiş olsa bile, şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında ikinci derece dahil kayın hısımlığı varsa,
7. Aynı davada Cumhuriyet savcılığı, adli kolluk görevi, şüpheli veya sanık müdafiliği veya mağdur vekilliği yapmışsa,
8. Aynı davada tanık veya bilirkişi sıfatıyla dinlenmişse,

kişi, hakim olarak görev yapamayacaktır. Bu hüküm uzlaştırmacı için de kıyasen uygulanacağından sayılı hallerden birinin varlığı halinde kişi uzlaştırmacı olarak görev alamayacaktır³²⁵.

İkinci olarak CMK madde 24/1'e göre "*hâkimin davaya bakamayacağı hâllerde reddi istenebileceği gibi, tarafsızlığını şüpheye düşürecek diğer sebeplerden dolayı da reddi istenebilir*". Dolayısıyla, uzlaştırmacının tarafsızlığını şüpheye düşürecek hallerin de bulunması halinde taraflarca, uzlaştırmacı reddedilebilecektir.

Hâkimin çekinme sebepleri ile ret sebepleri aynıdır³²⁶; dolayısıyla uzlaştırmacı yukarıdaki hallerin varlığında görevden çekinebilir³²⁷.

Ancak belirtmek gerekir ki, kanun ve yönetmelikte böyle bir durumun varlığı halinde ret talebinin hangi merci tarafından inceleneceği belirtilmemiştir³²⁸. Öğretide, uzlaştırmacı atanması Cumhuriyet savcısının görevi olduğundan, ilk olarak savcılık tarafından incelemenin yapılacağı; yukarıda sayılan hallerin varlığı halinde başka bir uzlaştırmacının görevlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte, ret ve çekinme sebeplerinin varlığının görevlendirmeden sonra anlaşılması halinde, taraflar veya uzlaştırmacı tarafından bir dilekçe ile uzlaştırma bürosuna başvurulması gerektiği; dilekçenin savcılık tarafından incelenmesi ve verilecek kararın kesin olacağı belirtilmektedir³²⁹.

B. UZLAŞMA TEKLİFİ VE KABUL SÜRESİ

CMUY'ne göre soruşturma ve kovuşturma evrelerinde ortak olarak uygulanacak hükümlerden ikinci ve üçüncüsü sırasıyla uzlaşma teklifi³³⁰ ve uzlaşma teklifini kabul süresidir. CMK madde ile CMUY madde 29 ile 30'da düzenlenmiştir. Aşağıda

³²⁵ AKBULUT/AKSAN s.207

³²⁶ ŞAHİN s.222

³²⁷ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.75

³²⁸ YILDIRIM s.109; METİNER, Erçağ/KÖKEN, Enes, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğine İlişkin Değerlendirmeler, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, Temmuz 2019, Sayfa: 225-249 s.229

³²⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız: AKBULUT/AKSAN s.209; Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.81

³³⁰ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.91: "*CMK m.253/25'te "uzlaştırma teklifi" ifadesi kullanılmasına rağmen Yönetmelik ekinde yer alan formda "uzlaşma teklifi" ifadesi yer alsa da "uzlaştırma teklifi" ifadesini daha doğru bulmaktayız. Uzlaşmak isteyen uzlaştırmacı değildir, uzlaşmayı değil, uzlaştırmayı teklif etmektedir...*"

öncelikle uzlaşma teklifi ele alınacak daha sonra uzlaşma teklifini kabul süresi incelenecektir.

Yukarıda belirtildiği üzere, Cumhuriyet savcılığınca görevlendirilen uzlaştırmacı, uzlaştırmaya konu olayın taraflarına uzlaşma teklifinde bulunmalıdır³³¹. Ancak teklifin taraflarca kabul edilmesiyle birlikte uzlaştırma görüşmelerine başlanabilecektir³³². Bu taraflar, soruşturma evresinde şüpheli ve mağdur ya da suçtan zarar gören; kovuşturma evresinde ise sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya katılan olacaktır(CMUY madde 29/1). Burada belirtmek gerekir ki, tarafların reşit olmaması veya ayırt etme gücünü haiz olmamaları halinde yukarıda detaylıca incelendiği üzere, uzlaşma teklifi bu kişilerin kanuni temsilcilerine yapılacaktır; müşteki veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması hâlinde vekâletnamede özel yetki var ise vekile de bu teklif yapılabilecektir³³³(CMUY madde 29/1 son cümle; 29/2). Taraflardan önce hangisine teklifin yapılacağına ilişkin bağlayıcı bir kural bulunmamakla birlikte, uygulamada önce mağdur veya suçtan zarar görene teklif edilmektedir³³⁴. Taraflardan birinin teklifi kabul etmemesi halinde ise, diğer tarafa teklifte bulunulmasına gerek yoktur³³⁵.

Uzlaştırmacı tarafından, uzlaşma teklifi büro aracılığıyla açıklamalı tebligat, istinabe veya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapılabilir; uzlaşma teklif formunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, teklif formu tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılabilir(CMUY madde 29/3-4). Burada belirtmek gerekir ki, uzlaşma teklifinde bulunacak kişilere iletişim araçlarıyla ulaşılamaması hâlinde, uzlaştırmacı tarafında büroya başvurarak teklif formunun verilmesiyle birlikte açıklamalı uzlaşma teklifi büro aracılığıyla yapılacaktır (CMUY madde 29/6). Madde düzenlemesinden anlaşıldığı üzere, uzlaştırmacının taraflara tebligat çıkarma yetkisi bulunmamaktadır.

³³¹ 6763 sayılı Kanun değişikliğinden önce uzlaşma teklifi soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı ve Cumhuriyet savcısının talimatı ile kolluk; kovuşturma evresinde hâkim tarafından yapılmakta idi.

³³² AŞKIN/BİLGE/TOPUZ s.127

³³³ “Uzlaştırmacının Şüpheli (Sanık) İle Mağdur (Suçtan Zarar Gören) Arasında Gerçekleştirilmesi” başlığında yapmış olduğumuz açıklamalar burada da geçerli olduğundan, tekrara düşmemek adına atıf yapmakla yetiniyoruz.

³³⁴ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.95; Ancak doktrinde Çetintürk önce failin iradesinin alınmasını daha doğru bulmaktadır. ÇETİNTÜRK s.507: “... uzlaştırma sırasında mağdura karşı daha duyarlı davranılması ve onun ikinci kere mağduriyet yaşamasının önlenmesi gerektiğinden ilk olarak failin iradesinin alınması daha uygun bir davranış olacaktır...”

³³⁵ AŞKIN/BİLGE/TOPUZ s.131; ÇETİNTÜRK s.505

Uzlaştırma teklifinde bulunulacak kişinin tutuklu veya hükümlü olması halinde teklif, ceza infaz kurumlarında yapılabilecektir. Şöyle ki, uzlaştırmacı görevlendirme belgesini ibraz ederek mesai gün ve saatleri içerisinde konuşmaların duyulmadığı ancak görevlilerce izlenebilen bir ortamda uzlaştırma teklifini tarafa yapabilecektir. Ancak kişi bir yıl ve üzeri hürriyeti bağlayıcı ceza almış ise mahkeme tarafından kısıtlanacağından teklif kişinin kanuni temsilcisine yapılacaktır³³⁶.

Uzlaşma teklifi yapılabilecek kişileri belirttikten sonra, teklifin yapılabileceği zamanı belirtmekte yarar vardır. Şöyle ki, CMUY 12/5'e göre uzlaşma teklifi en erken suçun işlendiği tarihten itibaren bir ay sonra yapılabilecektir. Kanun koyucu burada taraflar açısından bir *soğuma süresi* öngörmüş; tarafların birbirlerine karşı olan olumsuz duygularının hafiflemesi beklenmiştir³³⁷. Kanun ve yönetmelikte süreye uymamanın bir yaptırımını öngörülmemiş olsa dahi, usulüne uygun bir teklif olmayacağından taraflar tekrar teklif yapılmasını isteyebileceklerdir³³⁸.

Yukarıda belirtildiği üzere, uzlaştırmacı tarafından yapılacak uzlaşma teklifi, Ek-4'te yer alan uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının bulunduğu Uzlaşma Teklif Formu'nda yer alan bilgilerin açıklanması³³⁹ ve teklif formunun hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi suretiyle yapılmak zorundadır. Ayrıca uzlaştırmacı tarafından bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirildiğine ve uzlaşma teklifinde bulunulduğuna ilişkin formun imzalı örneği uzlaştırma evrakı içine konulması gerekmektedir (CMUY madde 29/5).

Son olarak belirtelim ki, kanun koyucu uzlaştırma işlemlerinin sürüncemede kalmasını önlemek amacıyla, uzlaşma teklifini kabul süresini öngörmüştür. CMUY madde 30/1'e göre, uzlaştırma teklifinde bulunanlardan herhangi biri üç gün içerisinde uzlaştırmacıya kararını bildirmediği takdirde, teklif ret olunmuş kabul edilecektir. Düzenlenmiş olan üç günlük süre, hak düşürücü süredir³⁴⁰. Ancak burada kanun koyucu, birden fazla şüpheli veya sanığın bulunması halini ayrı olarak

³³⁶ DEĞİRMENCİ, s.264

³³⁷ AKBULUT/AKSAN s.157;DEĞİRMENCİ, s.253

³³⁸ AKBULUT/AKSAN s.157

³³⁹ Yukarıda “*Tarafların Yeterince Bilgilendirilmesi*” başlığı altında yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir.

³⁴⁰ AKBULUT/AKSAN s.177; DEĞİRMENCİ, “...uzlaşma teklifini üç günlük süre içinde kabul etmemenin, uzlaştırmayı kabul hakkını düşürdüğü ancak uzlaşma hakkını düşürmediği ortaya çıkmaktadır...Dolayısıyla üç günlük süre uzlaştırmacı marifetiyle uzlaştırma hakkını düşürürken, uzlaşma hakkını düşürmeyen bir süredir.” S.268-269

tutmuştur(CMUY madde 30/1 son cümle). Birden fazla sanık veya şüphelinin bulunması halinde bunlardan birinin reddetmesi diğerlerine teklifin yapılmayacağı sonucunu doğurmayacaktır.

C. EDİM

1. GENEL OLARAK

Ceza hukuku anlamında suç olarak tanımlanan eylem aynı zamanda bir haksız fiil teşkil etmektedir. Hukukumuzda haksız fiil sorumluluğu TBK 49'da düzenlenmiştir. TBK 49'a göre, "*Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren bu zararı gidermekle yükümlüdür*". Madde lafzından da anlaşılacağı üzere haksız fiil sorumluluğunu meydana getiren öğeler, hukuka aykırı eylem, kusur, zarar ve illiyet bağıdır.

Onarıcı adalet anlayışının bir yansıması olan uzlaştırmanın amaçlarından biri de söz konusu uyuşmazlık konusu fiilden doğan zararın giderilmesidir³⁴¹. Bu zarar maddi veya manevi zarar şeklinde tezahür edebilir. Maddi zarar, kişinin malvarlığı değerlerinde iradesi hilafına eksilme şeklinde tanımlanırken manevi zarar kişinin kişilik değerlerinde iradesi dışında meydana gelen eksilme olarak tanımlanır. Maddi zarar; fiili zarar, yoksun kalınan kar, kişiye ya da şeye verilen zarar; doğrudan veya dolaylı zarar, menfi zarar, müspet zarar şeklinde gerçekleşebilir.

İşte bu söz konusu zararın giderilmesi için tarafların üzerinde anlaştıkları; belli şartları ve sınırları olan davranışa edim adı verilmektedir.

Sözlük anlamına göre edim, "*Yapılmış, gerçekleşmiş iş, amel, fiil*"dir³⁴².

5271 Sayılı CMK ile CMUY'nde edimin tanımı yapılmamıştır. Esas itibariyle borçlar hukukunun inceleme alanı olan edim, "*alacaklının borçludan istemeye yetkili olduğu; borçlunun da yerine getirmekle yükümlü bulunduğu davranış biçimidir*³⁴³" şeklinde tanımlanabilmektedir.

³⁴¹ Nitekim TBMM tarafından Türk Ceza Kanunu tasarısına ilişkin hazırlanan raporda uzlaştırma ile ilgili olarak "*...Halbuki uzlaşma halinde fail suçtan zarar gören gerçek kişinin veya özel hukuk tüzel kişininin maruz kaldığı zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemeyi veya gidermeyi üstlenmektedir... Böylece uzlaşma, suç mağdurunun uğradığı zararların karşılanmasını mümkün kılabilme açısından etkin bir yol olarak öngörülmüştür.*" denilmek suretiyle bu husus belirtilmiştir.

³⁴² TDK, <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: Haziran 2020

³⁴³ ZEVKİLİLER, Aydın, ERTAŞ, Şeref, HAVUTÇU, Ayşe Borçlar Hukuku Genel Hükümler ve Özel Borç İlişkileri Ana İlkeler, Barış Yayınları, İzmir 2013s.37'den aynen aktarılmıştır.

Aşağıda edimin şartları ve sınırları ile edim konusu ve edim türlerine değinilecektir.

2. EDİMİN ŞARTLARI VE SINIRLARI

Esas itibariyle borcun konusu olan edimin birtakım şartları ve sınırları bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilmektedir:

Edim,

1. *Hukuken korunan bir menfaat olmalı,*
2. *İmkânsız olmamalı,*
3. *Hukuka aykırı olmamalı,*
4. *Genel ahlaka, kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırı olmamalı,*
5. *Belirli ya da belirlenebilir olmalıdır.*

Taraflarca belirlenecek olan edim yukarıda beş madde ile sıralanan şartları sağlamalıdır. Aksi halde belirlenmiş olan edim geçerli kabul edilemeyecektir(TBK madde 27/1). Edimin bu şartları taşıyıp taşımadığı ya da hukuken geçerli bir edim olup olmadığının denetimi soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısınca; kovuşturma evresinde ise Mahkemece yapılacaktır(CMUY madde 18;25).

3. EDİM TÜRLERİ

a) **Olumlu veya Olumsuz Edimler**

Edim konusuna göre olumlu edimler ve olumsuz edimler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Olumlu edimler, yapma ve verme edimleri; olumsuz edimler ise yapmama ve katlanma edimleri olarak incelenmektedir³⁴⁴.

Yapma veya verme edimleri, edim yükümlüsünün aktif bir davranışını gerektiren, bir eylemde bulunmasını gerekli kılan edimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, satım sözleşmesine konu şeyin alıcıya teslim edilmesi, belli bir miktar paranın alacaklıya ödenmesi gibi edimler yapma veya verme edimlerine örnek olarak verilebilmektedir.

³⁴⁴ EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayıncılık,2019, s.105

Olumsuz edimler olan yapmama ve katlanma edimleri ise, edim yükümlüsünün hukuken yapmasında engel bulunmayan bir davranışı gerçekleştirilmeyi taahhüt ettiği ya da bir başka kişinin davranışına katlanmayı vaat ettiği edimlerdir. Bu tür edimlere örnek olarak, bir hakkı edinmeme edimi, kiracının kiralanan şeyi kullanmasına katlanma edimleri verilebilmektedir³⁴⁵. Son olarak belirtelim ki, bu tür edimler sözleşmeden kaynaklanabileceği gibi doğrudan kanundan kaynaklanabilecektir; örneğin TBK 553'te düzenlenen rekabet yasağı kanundan kaynaklanan bir yapmama edimidir.

b) Ani, Sürekli veya Dönemli Edimler

Edimler ifa edilme sürelerine göre ani, sürekli ya da dönemli edimler olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Ani edimler, tek seferde ifa edilebilen, edildiğinde borcu tümünden sona erdiren edimlerdir. Satıcının, sözleşme konusu malı alıcıya teslim etmesi, borçlunun alacaklıya borçlu olduğu miktar kadar ödeme yapması ani edimlere örnektir.

Ani edimlerden farklı olarak davranışın tek seferde gerçekleştirilmesi borcu sona erdirmiyor ve zaman içerisinde sürdürülmesi gerekiyorsa bu takdirde sürekli edimden bahsedilir³⁴⁶. Sürekli edime örnek olarak, işçinin iş görme edimini yerine getirmesi; kiraya verenin kiralanan şeyi kullanımına katlanma yükümlülüğü verilebilir.

Son olarak dönemli edimler ise, borçlunun edimi düzenli ya da düzensiz aralıklarla yerine getirdiği edimlerdir³⁴⁷. Kira bedelinin ödenmesi dönemli edimlere örnek olarak verilebilmektedir.

c) Şahsi veya Maddi Edimler

İşgörme edimi olarak da adlandırılan şahsi edimler, bedeni veya fikri bir emek şeklinde yerine getirilmektedir. İşçinin, işverene karşı sorumlu olduğu iş görme edimi örnek verilebilmektedir. Şahsi edimin belirli bir kişi tarafından yerine getirilmesi zorunlu ise, bu durumda şahsa bağlı şahsi edim söz konusu olacaktır. Buna örnek olarak, belirli bir sanatçının konser vermesi, belirli bir doktorun muayene yapması verilebilir.

³⁴⁵ EREN, s.108; ZEVLİLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU, s.41

³⁴⁶ ZEVLİLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU, s.44

³⁴⁷ EREN, s.112

Maddi edimler ise kural olarak şahsa bağılı olmayıp edim yükümlüsünün malvarlığına dahil şeyin alacaklıya verilmesi şeklinde tanımlanabilmektedir³⁴⁸. Belirli miktar paranın ödenmesi, satın alınan televizyonun teslim edilmesi örnek olarak gösterilebilir.

d) Bölünebilen ya da Bölünemeyen Edimler

Edim konusu olarak belirlenen şeyin bölünmesi halinde değerinde herhangi bir azalma gerçekleşmiyor ya da mahiyeti değişmiyor ise bölünebilir bir edim söz konusu olmaktadır. Aksi durumda yani edim konusu bölündüğünde değerinde veya mahiyetinde değişiklik meydana geliyor ise ortada bölünemeyen edim mevcuttur³⁴⁹. Bölünebilen edimlere örnek olarak, miktarı belli olan para, tuz gibi misli şeyler verilebilirken; bölünemeyen borçlara ev, araba veya tablo teslimi örnek olarak verilebilmektedir.

4. UZLAŞTIRMADA EDİM

Uzlaştırmada edim hususu ise CMK madde 253/17 ile CMUY madde 33'de düzenlenmiştir. İlgili düzenlemelere göre taraflar edimli veya edimsiz şekilde anlaşabileceklerdir. Yönetmelikte örnekseyici şekilde sayılan edimler şunlardır:

1. Fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi: Uyuşmazlık konusu fiil nedeniyle birtakım zararlar ortaya çıkmaktadır. Mağdur veya suçtan zarar görenler işlenen fiil nedeniyle maddi olarak zarara uğrayabilecekleri gibi, fiilin haksızlık içeriği nedeniyle manevi zarara da uğrayabilirler. Genellikle hırsızlık, mala zarar verme gibi malvarlığına karşı işlenen suçlarda maddi zarar ön plana çıkarken; hakaret, yaralama gibi kişiye karşı işlenen suçlarda manevi zarar daha ön plandadır. Onarıcı adalet anlayışının da kabul ettiği üzere, mağdur veya suçtan zarar görenin uğradığı zararların tazmini gerekmektedir. Taraflar ortaya çıkan zarar üzerinden edim belirleyebilecekleri gibi, tarafların özgür iradesine dayanması koşuluyla mevcut zarardan daha düşük bir bedel de belirleyebileceklerdir. Burada zararın tespiti noktası önem arz etmektedir. Özellikle iş gücü kaybı, yoksun kalınan kar gibi belirlenmesi nispeten güç zararlarda taraflar dilerse uzman bir bilirkişi yardımından yararlanabileceklerdir³⁵⁰. Bununla birlikte

³⁴⁸ ZEVKLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU s.42

³⁴⁹ ZEVKLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU s.45

³⁵⁰ GÜNGÖR, s.252; DEĞİRMENCİ, s.281

belirlenen edimin söz konusu sınırlara uyup uymadığı konusunda herhangi bir tereddüt yaşanması halinde uzlaştırmacı sorumlu Cumhuriyet savcısından görüş alabilme imkânına da sahiptir³⁵¹. Öte yandan suçtan doğan zararın hepsinin tazmini zorunlu olmayıp, taraflar zararın bir kısmının tazmin edilmesi ya da maddi ve manevi zararın birlikte ortaya çıkması durumunda sadece birinin tazmin edilmesi gibi hususlarda anlaşabileceklerdir. Sadece zararın nakden tazmini de zorunlu olmayıp belirli bir malın teslimi gibi alternatif tazmin yöntemleri de kullanılabilir. Burada kanun koyucu tarafların özgür iradelerine dayanması koşuluyla tazmin miktarı ve yöntemi için herhangi bir sınır çizmekten imtina etmiş; tarafların tasarruflarına bırakmıştır³⁵². Ancak belirtelim ki, taraflarca mevcut zarara karşılık bir malın teslimi kararlaştırılmış ise uzlaştırma tutanağında sadece malın niteliklerinin belirtilmesinin yanında değerinin de belirtilmesinde yarar vardır. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere, uzlaştırma tutanağı İİK 38 anlamında ilam niteliğinde belge niteliğini haiz olduğundan, ifanın gerçekleşmemesi veya malın borçluda bulunmaması halinde, raporda yazılı bedelin icra edilebilmesi için teslim edilecek şeyin değerinin belirtilmesi uygun olacaktır³⁵³.

Miktarın taraflarca belirlenmesinin yanında ne şekilde tazmin edileceğinin de belirlenmesi gerekmektedir. Taraflar belirledikleri edimi, *-ödeme tarihleri, taksit miktarı gibi hususların açıkça belirtilmesi kaydıyla-* taksite bağlayabilecekleri gibi, vadeli ifa ya da ani ifa gibi yöntemleri de seçmekte özgür olup, uzlaştırma raporunda yöntemin açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Öte yandan bir taksitin ödenmemesi halinde diğer taksitlerin muaccel olacağına ilişkin veya ödenmemesi halinde cezai şart ödeneceğine ilişkin anlaşmalar da geçerli olacaktır³⁵⁴.

Tarafların seçmiş oldukları tazmin yöntemine göre uzlaştırmacının sonunda verilecek karar değişiklik göstermektedir. Şöyle ki, soruşturma evresinde gerçekleşen uzlaştırma sonucunda taraflarca belirlenen edim ani olarak ifa edilmiş ise Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilecektir. Ancak edim taksitler halinde veya zamana yayılarak düzenli veya düzensiz aralıklarla ifa edilecek ise bu edim tam olarak ifa edilene kadar Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilecek; ifa yükümlülüğü tam anlamıyla yerine getirildikten sonra kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilecektir. Aynı şekilde kovuşturma evresinde

³⁵¹ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.238

³⁵² YILDIRIM, s.121; GÜNGÖR, s.151;ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ, s.203

³⁵³ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.238

³⁵⁴ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.260

gerçekleşen uzlaştırma sonucunda edim ifa edilmiş ise düşme kararı; taksitler halinde ifa edilecek ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilecektir. Burada değinilmesi gereken husus, kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının beş yıl süreli olması durumudur. Edimin ifasının beş yıllık süreden fazla bir süreye yayılmış olması halinde ne olacağı Kanun ve yönetmelikte düzenlenmemiştir. Öğretideki bir görüş, beş yıllık sürenin değil edim süresinin göz önüne alınarak karar verilmesi gerektiğini belirtirken; diğer bir görüş bu durumun bahsi geçen hukuki kurumların sistematüğini bozacağı ve borçlunun uzun sürelerce adliyece takibinin yapılmasının sıkıntılara yol açacağı görüşüyle sürenin yine beş yıllık olarak kalması; beş yılın sonunda ceza yargılamasının sona ermesi bu süreden sonra ifanın gerçekleşmemesi halinde icra yoluyla ifanın sağlanması gerektiğini ileri sürmüştür³⁵⁵.

2. Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi: Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişiler genellikle sigorta şirketleri olmaktadır³⁵⁶. Bu durumda şüpheli veya sanık, sigorta şirketinin fiilden kaynaklanan zararını kısmen veya tamamen tazmin edebilmektedir. Burada belirtmek gerekir ki mağdur aynı zamanda sigortalı ise, “zenginleşme yasağı” gereğince zarar uzlaştırma kapsamında giderilmiş ise sigorta şirketine başvuramayacak; kısmen giderilmesi halinde ise kalan bakiye için başvurabilecektir. Genel kural bu olmakla birlikte söz konusu suçun yaralanmalı trafik kazası olması durumunda özellik göstermektedir. Şöyle ki, mala zarar verme suçu taksirle işlenemeyeceğinden uzlaştırmaya tabi suç taksirle yaralama suçu olacaktır. Bu kapsamda uzlaşma sağlanması halinde akdedilen edimin açıkça zararın tazminine yönelik olduğu rapordan anlaşılıyorsa sigorta şirketine başvurulamayacaktır³⁵⁷. Ayrıca, uzlaşma sağlandıktan sonra mağdur veya suçtan zarar görenin ölmesi halinde maddi nitelikli edimler mirasçılar tarafından takip edilebilecektir³⁵⁸.

³⁵⁵ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.242; METİNER/KÖKEN s.237

³⁵⁶ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.244

³⁵⁷ DEĞİRMENCİ, s.284

³⁵⁸ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ, s.203

Eski hale getirme ise, işlenen haksız fiilden önceki mevcut durumun tekrar sağlanması anlamına gelmektedir. Burada suçtan kaynaklanan bozulma, eskime, değer kaybı gibi eksilmelerin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır.

3. Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması: Hem mağdur veya suçtan zarar görenin uğradığı zararın manevi olarak tatmini hem de şüpheli veya sanığın uyuşmazlık konusu fiilden duyduğu pişmanlığın bir göstergesi olarak bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimler taraflarca kararlaştırılabilecektir. Ancak burada belirtmek gerekir ki, üçüncü kişi lehine kararlaştırılan edimlerde yapılacak bağış miktarı, bağış yapılacak kurum veya kuruluşun ya da kişilerin açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

4. Mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi: Üçüncü maddeden farklı olarak burada bir bağış söz konusu olmayıp şüpheli veya sanığın bizzat hizmet edimini yerine getirmesi söz konusudur. Kişinin hizmet vereceği kurum veya kuruluşa uzlaştırma raporundan önce danışılması ifa edilebilirlik noktasında kolaylık sağlayacaktır.

5. Topluma faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması: Şüpheli veya sanığın daha iyi bir birey olmasını sağlayacak programlara katılarak kendini geliştirmesi, örneğin suça sürüklenen çocukların bir meslek edindirme programlarına kaydolması gibi edimler de hizmet edimleri gibi şahsen ifa edilmesi gereken edimlerden olup, burada da kararlaştırılan programa danışılması ifa edilebilirlik noktasında kolaylık sağlayacaktır.

6. Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi: Mağdur veya suçtan zarar görenin manevi zararının karşılanmasıyla birlikte şüpheli veya sanığın işlenen fiile karşı hissettiği sorumluluğu ve pişmanlığı dile getirmesinin bir yolu olan özür dileme; sözlü veya yazılı bir şekilde gerçekleştirilebilir³⁵⁹.

Hemen belirtmek gerekir ki, yönetmelikte belirtilen bu edimler örnek olarak sayılmış olup tahdidi değildir. Buna göre taraflar yukarıda açıklanan sınır ve şartlara

³⁵⁹ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.257

riayet etmek koşuluyla istedikleri edimi kararlaştırabileceklerdir³⁶⁰. Bununla birlikte, belirlenen edimin mahiyeti gereği şahsen ifası gerekli değil ve taraflarca aksi kararlaştırılmamış ise üçüncü bir kişi tarafından edim yerine getirilebilir.

Taraflarca belirlenen edimin uygunluk denetiminin kimin yapacağı hususu ise uzlaştırmanın hangi evrede gerçekleştiğine göre belirlenmektedir. Şöyle ki, uzlaştırma soruşturma evresinde gerçekleştiriliyor ise edimin uygunluk denetimi Cumhuriyet savcısına; kovuşturma evresinde gerçekleştiriliyor ise Mahkemece yapılacaktır. Cumhuriyet savcısı veya mahkeme edimin hukuka ve ahlaka uygunluğunu denetleyecek; uygun olan edimler onaylanacak uygun olmayan edimler ise CMUY 17 ile 24.maddelerinde belirtilen süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesini isteyebilecektir. Son olarak, edimin taraflarca yerine getirilip getirilmediğinin takibi ise uzlaştırma bürosunca yapılacaktır³⁶¹.

Uzlaştırma edim başlığını kapatmadan önce bila edim uzlaştırma hakkında birkaç cümle etmek gerekmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere, uzlaştırmada edimsiz anlaşmak da mümkündür. Ancak, bu hususu ceza hukukunun amaçları yönünden incelemek gerekmektedir.

Bilindiği üzere, ceza hukukunun amaçlarından biri de, failin cezalandırılarak ıslahının sağlanmasıdır. Bunun onarıcı adalette karşılığı ise failin sorumluluğunu kabul etmesi olarak vücut bulmaktadır. Ancak bila edim uzlaştırmalarda kişiye manevi bir sorumluluk olan özür bile yüklenmemiş olmaktadır. Bu durum topluma uzlaştırmanın bir “cezasızlık” hali doğurduğu izlenimi vermektedir. Öte yandan, uzlaştırma kurumunu “suç işle, para ver, dosya kapansın” anlayışına çevirmemek gerekmektedir. Kanun koyucunun burada “uzlaşın da nasıl uzlaşırsanız uzlaşın” anlayışından uzaklaştırarak uzlaştırmayı ceza hukukunun ve toplum anlayışının sınırları içinde tutması gerekmektedir.

Uzlaştırmanın, toplumda, bir cezasızlık hali ya da belli bir miktar karşılığında suç işleme özgürlüğü olarak algılanmaması için çalışmalar yapmak gerekmektedir. Bu hususta psikoloji, sosyoloji gibi farklı disiplinlerden de yararlanarak uzlaştırmanın Türk toplum yapısına uygun olarak uygulanabilmesi için entegrasyon çalışmaları yapılmak gerekmektedir. Aksi durumda onarıcı adalet anlayışına hizmetten çok hem

³⁶⁰ YILDIRIM, s.121

³⁶¹ METİNER/ KÖKEN s.237

toplumda hem de bizatihi kurumun kendisinde yozlaşmaların gerçekleşmesi kaçınılmaz olacaktır.

D. ZAMANAŞIMI

CMUY'ne göre soruşturma ve kovuşturma evrelerinde ortak olarak uygulanacak hükümlerinden sonuncusu zamanaşımıdır. Aşağıda ayrı bir bölüm olarak incelenecek olan uzlaştırmada zamanaşımı hususunda burada yönetmeliğin sistematiğiyle paralel gitmek adına sadece değinilmekle yetinilecek, detaylı açıklama aşağıda Uzlaştırmanın Sonuçları adlı bölümün "*Zamanaşımı ve dava süresinin durması*" başlığında yapılacaktır.

Söz konusu yönetmeliğin 34.maddesine göre, uzlaştırmacı tarafından taraflardan herhangi birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma işlemlerinin sonuçsuz kaldığı ve en geç uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek büroya verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemeyecektir. Gerçekten de uzlaştırma, aynı zamanda bir muhakeme engeli olması itibariyle, kamu davasının açılmasına veya uzlaştırma ilk kez kovuşturma esnasında uygulanacaksa yargılamanın devam etmesine engel teşkil edecektir. Uzlaştırma müzakereleri esnasında, dava zamanaşımı ve kovuşturma şartı olan dava süresinin işlemesi halinde ve uzlaştırmanın olumsuz sonuçlanması durumunda ortada kovuşturulabilir bir suç kalmayacaktır. İşte bu olumsuz senaryo ile karşı karşıya kalınmaması amacıyla kanun koyucu belirli tarihler arasında sürelerin işlemeyeceğini kabul etmiştir.

Burada hatırlatmak gerekir ki, tarafların uzlaşma teklifine cevap süresi, teklifin kendilerine ulaştığı tarihten itibaren üç gündür. İşte taraflarca uzlaşma teklifine süresi içinde cevap verilmemesi veya teklifin açıkça reddedilmesi halinde uzlaştırma işlemleri sonuçsuz kalacak ve dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi ret tarihinden itibaren işleyecektir(CMUY madde 34/2). Aynı şekilde, tarafların ya da tarafların reşit olmaması halinde kanuni temsilcilerinin veya vekillerinin uzlaştırma müzakerelerine katılmaktan imtina etmesi, müzakereler sırasında taraflardan birinin uzlaşma işlemlerinden vazgeçtiğini bildirmesi üzerine uzlaştırmacı tarafından düzenlenen uzlaştırma raporunun büroya verildiği tarihten itibaren süreler yeniden işlemeye başlayacaktır(CMUY madde 34/3).

V. İNFAZ AŞAMASINDA UZLAŞTIRMA

Uzlaştırma kurumunun hukuki niteliği gereği hem maddi hem de muhakeme hukuku bakımından etkileri olmaktadır. Maddi hukuk yönü, genel itibariyle kapsama giren suçlarla ilgili olup lehe kanun geçmişe yürür kuralının uygulanması olurken; ceza muhakemesi yönü ise kuralların derhal uygulanmasıdır³⁶².

Yargılama esnasında uzlaştırma kapsamında bulunmayan bir suç hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü verilen ve infazına başlanan kişiler hakkında, söz konusu suçun daha sonra uzlaştırma kapsamına alınması halinde lehe kanun geriye yürür ilkesi gereğince uzlaştırma kurumunun uygulanması gerekmektedir³⁶³.

Nitekim Yargıtay da Yargıtay 18.Ceza Dairesi 26.06.2019 tarihli 2019/3552 Esas, 2019/11222 Karar numaralı kararında “..*Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 30/10/2007 tarihli ve 2007 /4-200 esas, 2007/219 sayılı ilâmında belirtildiği üzere, uzlaştırma kurumu her ne kadar 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253 ve 254. maddelerinde hüküm altına alınarak usul hukuku kurumu olarak düzenlenmiş ise de, fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirmesi bakımından maddi hukuka da ilişkin bulunması nedeniyle yürürlüğünden önceki olaylara uygulanabileceği, bu uygulamanın sadece görülmekte olan davalar bakımından geçerli olmayacağı, 5237 sayılı Kanun'un 7/2. maddesindeki “Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.” şeklinde düzenleme karşısında, kesinleşen hükümlerde de uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiği anlaşılmıştır..” demek suretiyle uzlaştırmanın uygulanması gerektiğine işaret etmiştir. Aynı yönde Yargıtay 4.Ceza Dairesi 25.06.2019 tarihli 2019/3197 Esas, 2019/11776 Karar numaralı kararında “...*Uzlaştırma kurumu, fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirmesi bakımından maddi hukuka da ilişkin bulunması nedeniyle yürürlüğünden önceki olaylara uygulanabilecek, bu uygulama sadece görülmekte olan davalar bakımından geçerli olmayacak, 5237 sayılı Kanun'un 7/2. maddesindeki düzenleme de nazara**

³⁶² DEĞİRMENCİ, Olgun, Uygulamacının 10 Sorusu Işığında Uzlaştırma, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 151, Mart 2019, Sayfa: 663-670 (*Uzlaştırma*)s.664

³⁶³ ERİŞ, Uğur, (*Uzlaştırma Usulü*) s.1306; ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.320; DEĞİRMENCİ (*uzlaştırma*), s.664; ŞAHİN/YEMENİCİ, kesinleşmiş mahkûmiyetin kişiyi zorlayacağını; özgür iradenin sağlanamayacağını savunmuştur detaylı bilgi için bkz. s.457-458; Aksi yönde görüş için bkz. AYDIN Murat, 6763 Sayılı Kanun ile Getirilen Uzlaşma Kurumunun Uygulanması, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 126, Şubat 2017, Sayfa: 69-77 s.75-77; IŞIK (*uzlaştırma*), s.96

alınarak kesinleşen ve infaz edilmekte olan hükümlerde de uygulanabilecek ve bu husus infaz aşamasında gözetilebilecektir. Yerine getirilen hükümler yönünden ise, uzlaştırma sanığın hukuki yararının bulunması koşuluyla uygulanabilecektir...” diyerek infaz aşamasında da uzlaştırmanın uygulanabileceğini belirtmiştir.

Bu açıklamalarla beraber, infaz aşamasında olan hatta infaz edilmiş olan cezanın konusu olan suç uzlaştırma kapsamına girmiş ise talep üzerine ya da resen uyarılma davası açılarak kovuşturma evresinde uzlaştırma kurallarına göre işlemler yürütülmelidir³⁶⁴.

Ancak uzlaştırmanın getirilmesindeki en büyük amaç “*uyuşmazlığın alternatif yolla çözümü*” olduğunu yukarıda açıklamıştık. İnfaz aşamasına gelmiş hatta infaz olunmuş tamamlanmış dosyalar bakımından ise ortada bir uyuşmazlığın olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Şöyle ki, mevcut uyuşmazlık adliyeye intikal etmiş ve yapılan yargılama sonunda mahkeme eliyle çözüme bağlanmıştır. Dolayısıyla infaz aşamasında uzlaştırmanın uygulanmasının yine uyuşmazlığın çözümünden ziyade, ceza evlerinin doluluğunu azaltmak gibi başka amaçlar güttüğünü ileri sürebiliriz.

VI. UZLAŞTIRMACININ NİTELİKLERİ, YETKİLERİ VE EĞİTİMİ

A. UZLAŞTIRMACININ NİTELİKLERİ

Yukarıda da belirtildiği üzere, uzlaştırmacı CMUY 4/1-1’ de şu şekilde tanımlanmıştır: *Uzlaştırmacı, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişi.*

CMK 253/24’de ise, her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde bir uzlaştırma bürosunun kurulacağını ve yeter miktarda Cumhuriyet savcısı ile personelin görevlendirileceği hüküm altına alınmıştır. Aynı şekilde uzlaştırmacının tanımı dolaylı yoldan yapılarak, avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden uzlaştırmacı görevlendirileceği belirtilmiştir(CMK 253/24 ikinci cümle).

³⁶⁴ Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, (uzlaştırma eğitim kitabı), s.62

Uzlaştırmacı olmaya hak kazanmış kişilerin kayıtlı olduğu sicil Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı'na tutulmaktadır³⁶⁵. Sicilde; kişinin ad ve soyadı, doğum yılı, mesleği, iş adresi, uzmanlık alanı ve akademik unvanı gibi şahsî bilgileri yer alır; bu bilgiler Daire Başkanlığı tarafından Genel Müdürlüğün internet sitesinde duyurulacaktır(CMUY 47/2).

Uzlaştırmacı, sicilde yer alan kendisine ait bilgilerde meydana gelen her türlü değişikliği bir ay içinde varsa belgesiyle birlikte Daire Başkanlığına bildirmek zorunda olup, bu değişiklikler ile ilgili olarak Daire Başkanlığı tarafından elektronik ortamda gerekli düzeltmeler yapılacaktır(CMUY 47/3).

Belirtmek gerekir ki, Daire Başkanlığı uzlaştırmacılar hakkında ayrıca şahsî sicil dosyası tutacaktır. Bu dosyaya uzlaştırmacının kimliği, öğrenim ve meslek durumu, bildiği yabancı dil, mesleki eserleri ve yazıları, disiplin ve ceza soruşturması ve sonuçları gibi hususlara ilişkin belgeler ile diğer belgeler konulmaktadır (CMUY 47/4).

CMUY madde 48/3, sicile kaydolma şartlarını belirlemiştir. Bunlar:

1. Türk vatandaşı olmak,
2. Tam ehliyetli olmak,
3. Avukatlar yönünden baroya kayıtlı olmak,
4. Hukuk öğrenimi görmüş kişiler yönünden üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak veya hukuk ya da hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat, maliye alanlarında veya polis akademisinde en az dört yıllık yükseköğrenim yapmış olmak³⁶⁶,
5. Kasten işlenmiş bir suçtan mahkûm olmamak,
6. Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak,
7. Uzlaştırmacı eğitimini tamamlamak ve yazılı sınavda başarılı olmak,

³⁶⁵ **CMUY MADDE 47/1:** *Uzlaştırmacı olma yetkisini kazanmış kişilerin sicilleri, sicil numarası verilmek suretiyle Daire Başkanlığınca tutulur.*

³⁶⁶ şartın eleştirisi için bakınız: ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.68

8. Disiplin yönünden meslekten veya memuriyetten çıkarılmamış ya da geçici olarak yasaklanmamış olmak şartlarıdır.

Hemen belirtmek gerekir ki CMUY madde 48/4'e göre, uzlaştırmacı olarak sicile kaydolacak kişinin fiilen yürütmekte olduğu asıl mesleğinin ilgili mevzuatında, uzlaştırma faaliyetini yürütmesine engel bir hüküm bulunmaması gerekmektedir.

Sicile kayıt için gerekli belgeler ise, CMUY madde 48/2'de belirtilmiş olup, başvurunun şartları sağlaması ve maddede sayılan belgelerde herhangi bir eksiklik bulunmaması durumunda sicile kaydı yapılacaktır³⁶⁷. Ancak başvurunun şartları taşımaması veya eksik belgelerinin bulunduğu bildirilmesi üzerine bir aylık sürede eksikliği tamamlamaması halinde sicil kaydı yapılmayacaktır. Başvurular hakkında belgelerin tam olması halinde geliş tarihinden veya eksik belgenin ikmalinden itibaren iki ay içinde karar verilerek ilgisine de tebliğ edilmektedir(CMUY madde 48/6). Belirtelim ki, belge eksikliği nedeniyle sicile kayıt talebi reddedilen başvuru eksik belgeleri ikmal ederek yeniden sicile kayıt için başvuruda bulunabilmektedirler(CMUY madde 48/7). Bu hususta son olarak, uzlaştırmacı olarak kayıtlanan kişi, sicile kaydolma şartlarıyla ilgili olarak, kendisine ait bilgilerde meydana gelen her türlü değişikliği bir ay içinde, varsa belgesi ile birlikte Daire Başkanlığına bildirmek zorundadır(CMUY madde 48/8).

Uzlaştırmacı sicilinden ve listeden çıkarılma hali ise Yönetmeliğin 49.maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin birinci ve ikinci fıkralarına göre, *“Uzlaştırmacı olabilmek için aranan koşulları taşımadığı hâlde sicile kaydedilen veya daha sonra bu koşulları kaybeden ya da uzlaştırma göreviyle bağdaşmayan tutum ve davranışlarda bulunan, Kanunun öngördüğü yükümlülükleri önemli ölçüde veya sürekli yerine getirmeyen, performans değerlendirmeleri sonucunda yeterli bulunmayan, etik ilkelere aykırı davranan, yenileme eğitimini tamamlamayan uzlaştırmacı Daire Başkanlığınca sicilden ve listeden çıkarılır. Etik ilkelere aykırı hareket edilmesi halinde ihlalin niteliğine göre sicilden ve listeden çıkarma yaptırımı*

³⁶⁷ **CMUY MADDE 48/2:** *İlgilinin, uzlaştırmacı olarak görev yapmak istediği ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı ile iletişim bilgilerini içerir başvuru dilekçesine;*

a) *Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası,*

b) *Mezuniyet belgesi ile hukuk fakültesi mezunları dışındakiler için not dökümüne ilişkin belgenin onaylı örneği,*

c) *Son altı ay içerisinde çekilmiş vesikalık fotoğraf,*

ç) *Varsa kayıtlı olunan oda, çalışılan kurum ve kuruluşun isimleri,*

d) *Uzlaştırmacı eğitiminin tamamlandığını gösterir katılım belgesinin aslı veya onaylı örneği, eklenir.*

yerine uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma yaptırımını uygulanabilir”.

Sicil ve listeden çıkarılma işleminden önce, uzlaştırmacının yazılı savunması alınır. Uzlaştırmacı, yazılı savunmada bulunması için kendisine yapılan yazılı bildirim tebliğinden itibaren on günlük süre içinde savunmasını vermek zorundadır. Tebliğden imtina eden veya bu süre içinde savunmada bulunmayan uzlaştırmacı savunma hakkında vazgeçmiş sayılır(CMUY 49/3). Etik ilkelere aykırı hareket edilmesi nedeniyle hakkında uyarma yaptırım uygulanan uzlaştırmacı, Daire Başkanlığınca yazılı olarak uyarılır, uyarıya uyulmaması halinde üçüncü fıkra gereğince savunması alındıktan sonra sicil ve listeden çıkartılmasına karar verilir ve bu karar ilgisine tebliğ edilir(CMUY 49/4). Son olarak belirtelim ki, uzlaştırmacı, sicilden ve listeden çıkarılmasını her zaman isteyebilir. Bu durumda olanlar, sınav şartları dışındaki şartları haiz ise yeniden sicile kayıt yaptırabilirler(CMUY 49/5).

Uzlaştırma siciline kayıt şartlarını sağlayıp kayıtlanan ve uzlaştırmacı sıfatını kazanan kişinin görevini ifa ederken uyması gereken birtakım etik ilkeler mevcuttur. Bu ilkeler CMUY madde 6’da düzenlenmiştir. Maddeye göre, uzlaştırmacı görevini aşağıda sayılmış olan etik ilkelere uygun olarak yerine getirmek zorundadır. Bu ilkeler:

1. Bağımsızlık ve tarafsızlık: Uzlaştırmacı, görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız ve tarafsız olarak yerine getirmekle, tarafların ortak yararlarını gözetmek ile ve tarafların müzakerelerde yeterli ve eşit fırsatlara sahip olmasına özen göstermekle yükümlüdür(CMUY 6/1-a). Yönetmeliğin ilgili düzenlemesinden de anlaşılacağı üzere, uzlaştırmacının uyması gereken etik değerlerden ilki bağımsızlık ve tarafsızlıktır. Şöyle ki, uzlaştırmacı dosya tevdi edildiği ilk andan itibaren taraflara eşit mesafede olmalı, herhangi bir ayırım yapmamalıdır. Bağımsızlık teriminden ise, uzlaştırmacının görevini yaparken hiçbir kişiden, kurumdan ya da merciden emir ve talimat almaması anlaşılmalıdır³⁶⁸.
2. Görevini etkin yerine getirme yükümlülüğü: Uzlaştırmacı olarak görev yapan kişi, adalete hizmet etme bilinciyle, görevini etkin, zamanında ve verimli

³⁶⁸ DEĞİRMENCİ, s.356

biçimde yerine getirmeyi, sunduğu hizmet kalitesini yükseltmeyi hedefler(CMUY 6/1-b).

3. Nazik ve saygılı davranma yükümlülüğü: Uzlaştırmanın olumlu sonuçlanabilmesinde kritik önem arz eden noktalardan birisi de taraflar arasında iletişimin sağlanabilmiş olmasıdır. Bu iletişimin sağlanabilmesinin ön şartı ise, uzlaştırmanın bütün taraflarının nazik ve saygılı davranmasıdır. Uzlaştırmacı, taraflar arasında bir köprü görevi gördüğünden bu iletişimin sağlanmasındaki anahtardır. Bundan hareketle, CMUY madde 6/1-c’de “uzlaştırmacı görevini yerine getirirken taraflara nazik ve saygılı davranır. Tarafların birbirlerine saygılı davranmaları ve müzakerelere iyi niyetle katılmaları konusunda tarafları bilgilendirir” denilerek ilgili yükümlülüğe işaret edilmiştir.
4. Önyargılı olmama yükümlülüğü: Uzlaştırmacı masumiyet karinesi gereğince şüpheli ya da sanığın suçluluğu hakkında ön yargılı olamaz, şüpheli ya da sanığa karşı bir tavır takınamaz(CMUY 6/1-ç). Masumiyet karinesi kabaca kişinin kesinleşmiş bir hüküm bulunmadıkça masum kabul edilmesi şeklinde tanımlanabilir³⁶⁹. Bir sonraki bentte düzenleme yeri bulan eşitlik davranma yükümlüğünün de özel bir yansıması olan bu ilkede tarafsızlık ilkesi de pekiştirilmeye çalışılmış; Ceza ve Ceza Muhakemesi hukukunun temel ilkesi olan masumiyet karinesinin korunması amaçlanmıştır.
5. Eşit davranma yükümlülüğü: Uzlaştırmacı, görevini yerine getirirken taraflar arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yapamaz, itibar ve güveni sarsıcı davranışlarda bulunması yasaktır(CMUY 6/1-d). Anayasamızda ve Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukumuzda da düzenleme yeri bulan eşitlik ilkesi, bu düzenleme ile uzlaştırmacının yükümlülüğü olduğunun tekrar altı çizilmiştir.
6. Taraflar ile arasında menfaat çatışmasının olmaması ve herhangi bir menfaat temin etmeme yükümlülüğü: Uzlaştırmacının, taraflardan biriyle herhangi bir kişisel veya iş ilişkisinin bulunması, uzlaştırmanın sonucuna yönelik doğrudan

³⁶⁹ ÜNAL, Ertuğrul, Uzlaştırma ve Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumlarının Masumiyet Karinesi Bağlamında Değerlendirilmesi, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 1, Ocak 2018, Sayfa: 195-216 s.198

veya dolaylı, malî veya diğer menfaatinin bulunması ya da taraflardan biri için uzlaştırma dışında bir yetkiyle görev yapması gibi bağımsızlığı veya taraflarla arasındaki menfaat çatışmasını etkileyebilecek ya da bu izlenimi verebilecek durumları açıklamadan görev yapamaz veya göreve devam edemez(CMUY 6/1-e). Aynı şekilde, uzlaştırmacının tarafsızlığından kuşku duyulmasına yol açacak şekilde kendisine veya bir başkasına doğrudan ya da dolaylı olarak herhangi bir menfaat temin edemez(CMUY 6/1-g).

7. Aynı dosyada vekil veya müdafii olarak görev üstlenmeme yükümlülüğü:

Uzlaştırmacı, görev yaptığı olayla ilgili olarak daha sonra vekil veya müdafii olarak görev üstlenemez(CMUY 6/1-f). Tarafsızlık ilkesini de destekler bir ilke olan bu ilkede, uzlaştırmacı görevi sebebiyle gerek kendisine tevdi edilen dosya kapsamından ya da müzakere görüşmeleri esnasında edindiği bilgilerin uzlaşma sağlanmaması halinde kullanılmasının önüne geçilmek ve uzlaştırmacıya duyulan güvenin pekiştirilmesi amaçlanmıştır. Doktrinde, bu yasağın kapsamının genişletilerek, dosyada uzlaştırmacı sıfatı ile görev yapan avukatın belli bir dereceye kadar yakınlarının da bu yasak kapsamına girmesini; hatta bu yasağın sadece ceza davaları bakımından değil tazminat davaları bakımından da kabul edilmesi gerektiği savunulmaktadır³⁷⁰.

8. Adaletle olan güveni koruma yükümlülüğü: Uzlaştırmacı görevinin saygınlığını ve kişilerin adaletle olan güvenini zedeleyen veya şüpheye düşüren her türlü davranıştan kaçınmakla yükümlüdür(CMUY 6/1-ğ).

B. UZLAŞTIRMACININ YETKİLERİ

Daha önce de belirtildiği gibi uzlaştırma bir yargılama süreci olmayıp uzlaştırmacı da bir yargılama ya da savunma süjesi değildir. Uzlaştırmacının temel görevi, taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözümüne aracılık etmektir. Bu bilgilerden hareketle hakim veya Cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilecek olan iş ve işlemler uzlaştırmacı tarafından gerçekleştirilemeyecektir. Uzlaştırmacının maddi gerçekliği ortaya çıkarma gibi görevi de bulunmadığından maddi gerçekliği ortaya çıkarmak amacıyla araştırma yapamayacaktır³⁷¹. Örnek vermek gerekir ise, uzlaştırmacı kendisine tevdi edilen

³⁷⁰ Detaylı bilgi için bkz: ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ, s. 11

³⁷¹ BIKMAZ, s.154

dosya kapsamında tanık dinleyemez, bilirkişi incelemesi talep edemez, keşif veya olay yeri incelemesi yapamaz³⁷². Bununla birlikte, uzlaştırmacı görevini ifa ederken gerekli gördüğünde CMK 202/5'e göre taraflardan birinin tercümandan yararlanmasını uzlaştırma bürosundan talep edebilir; uyuşmazlık konusu suçun uzlaştırma kapsamında olup olmadığı hususunda sorumlu Cumhuriyet savcısına görüş bildirebilir. Ancak belirtelim ki, uzlaştırmacı bu bildirim sonucunda sorumlu Cumhuriyet savcısının verdiği karar ile bağlıdır³⁷³.

Uzlaştırmacının bir büro açarak uzlaştırma faaliyetlerini yürütmesi hususunda yönetmelikte açık hüküm bulunmamakla birlikte, CMUY madde 35/1-c'de *“Uzlaştırma müzakerelerini, tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda...gerçekleştirebilir”* şeklinde dolaylı yoldan belirtilmiş olduğundan önünde herhangi bir yasal engel bulunmamaktadır. Dolayısıyla, uzlaştırmacı büro açabilir, tabela asabilir veya kartvizit bastırabilmektedir³⁷⁴.

Burada uzlaştırmacının ücreti ve giderleri konusuna da değinmek gerekir. Uzlaştırmacının ücreti CMK madde 253/22³⁷⁵ ile CMUY madde 36'da düzenlenmiştir. İlgili düzenlemelere göre, uzlaştırmacının ücreti her yıl Adalet Bakanlığı'na hazırlanan tarifedeki alt ve üst sınırlara göre ödenecek; ücretin belirlenmesinde uzlaştırmacının şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklarını değerlendirmede ve tarafları uzlaştırmadaki becerisi, süreçte gösterdiği gayret, taraf sayısı, uyuşmazlığın kapsam ve niteliği dikkate alınacaktır. Bu kriterlere göre belirlenen ücret, uzlaştırma sonunda düzenlenecek raporun ibrazından sonra makul süre içinde uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından sarf kararı ile ödenecektir(CMUY madde 37).

Uzlaştırmacının giderleri ise, ilgili yıl Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesinin 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (1) numaralı alt bendinde belirlenen miktarın alt sınırını geçmeyecek şekilde ayrıca ödenecek olup uzlaştırmacının gerçekleşmemesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri hakkında

³⁷² ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.83; AKBULUT/AKSAN s.202

³⁷³ AKBULUT/AKSAN s.203

³⁷⁴ AKBULUT/AKSAN s.203

³⁷⁵ **CMK madde 253/22:** *Uzlaştırmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarifeye göre ücret ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.*

Kanunun yargılama giderlerine ilişkin hükümler uygulanacak; uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri Devlet Hazinesi tarafından karşılanacaktır(CMUY 38/1,3 ve 4). Bu hususta son olarak, uzlaştırmacının çalışması karşılığında ücret talep etmediği hâllerde CMUY 38. madde hükümleri uygulanmayacaktır. Burada uzlaştırmacının, uzlaştırmacı görev ifa ettiği dosyanın taraflarından ne ad altında olursa olsun herhangi bir ücret veya menfaat talep edemeyecek olduğunu tekrar ediyor, “*Uzlaştırmacının Niteliği*” başlığı altında incelenen uzlaştırmacının uyması gereken etik değerlerden “*Taraflar ile arasında menfaat çatışmasının olmaması ve herhangi bir menfaat temin etmeme yükümlülüğü*”nü hatırlatmakla yetiniyoruz.

C. UZLAŞTIRMACININ EĞİTİMİ

CMK 253/25’e göre, uzlaştırmacı adaylarının nitelikleri, eğitimi, sınavı gibi hususların yönetmelikle düzenleneceği hüküm altına alınmıştır³⁷⁶. Yönetmelikte ise bu görev Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı’na verilmiştir. Gerçekten de, yönetmeliğin 70.maddesinin birinci fıkrasının c ve ç bentlerine göre, uzlaştırmacı temel eğitimine ilişkin usul ve esaslar ile eğitim verecek kurum ve kuruluşların niteliklerini belirlemek ve bunlara izin verilmesini Bakanlığın onayına sunmak, bu kurum ve kuruluşları listelemek ve elektronik ortamda yayımlamak ile uzlaştırmacı eğitimi sonunda yapılacak sınavın usul ve esaslarını belirlemek ve sınavları yapmak Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı’nın görevlerindedir.

Uzlaştırmacının eğitimi ise, CMUY madde 50’de düzenleme yeri bulmuştur. İlgili düzenlemeye göre, uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilerin görevlerine başlamadan önce eğitim almaları ve görev yaptıkları sürece eğitime tâbi tutulmaları sağlanır(CMUY madde 50/1). Verilecek bu eğitime katılanların, belgeye dayalı ve eğitim kuruluşlarınca kabul edilen haklı bir mazeretleri olmadıkça uzlaştırmacı eğitimi süresince verilen ders ve çalışmalara katılımları zorunludur. Eğitim kuruluşlarınca, adayların derslere devam durumunu gösteren çizelge düzenlenir ve kabul edilebilir

³⁷⁶ **CMK madde 253/25:** *Uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri ile uzlaştırmacı sicili, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin düzenlenmesi, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaştırma teklifi ile müzakere usulü, uzlaştırma anlaşması ve raporda yer alacak konular ile uygulamaya dair diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.*

haklı bir mazereti bulunmaksızın derslerin 1/12'sine devam etmeyenlerin eğitim programıyla ilişkisi kesilecektir(CMUY madde 50/7).

Uzlaştırıcı adaylarına verilecek eğitimin amacı,

1. Alternatif uyuşmazlık çözümü,
2. İletişim ve müzakere becerileri ile yöntemlerini geliştirmeyi,
3. Mağdur, suçtan zarar gören, şüpheli ya da sanık ile birlikte çalışmanın özel koşulları ve
4. Ceza adaleti sistemi hakkında bilgi sahibi olma hususlarında yeterlilik kazandırmaktır(CMUY madde 50/2).

Eğitimin konusu ise,

1. Görev yapacak kişilerin sahip olmaları gereken asgarî nitelikler,
2. Bilgi düzeyi ve
3. Kişisel yeteneklerinin geliştirilmesi oluşturur(CMUY madde 50/3).

Hemen belirtelim ki, uzlaştırıcı olarak görevlendirilecek kişilere, Daire Başkanlığınca belirlenen konularda hem teorik hem de uygulamalı eğitim verilmektedir. Bu teorik ve uygulamalı eğitimler 36 saati teorik 12 saati uygulamalı eğitim olmak üzere toplam 48 saat sürmekte olup günlük eğitim 8 saati, toplam öğrenci sayısı ise 30 kişiyi geçemeyecektir. Bu sayıdan daha fazla kişiden oluşan gruplar için Daire Başkanlığından ayrıca izin alınması gerekecektir(CMUY madde 50/4). Burada uygulamalı eğitimin içeriğinden de ayrıca söz etmek gerekir. Yönetmeliğe göre, uygulamalı eğitim; adayların, bireysel ve gruplar hâlinde iletişim ve müzakere tekniklerini kullanma becerilerini geliştirmelerini sağlayacak örnek uyuşmazlık çözüm çalışmaları ile uygulama gözetimi faaliyetlerini içerir. Uzlaştırıcı eğitimi alan kişilerden örnek bir uyuşmazlık senaryosu ortaya koymaları, uzlaştırma yöntemini kullanarak sonuçlandırmaları ve eğitmenlerle birlikte grup değerlendirmeleri yapmaları beklenir(CMUY madde 50/5).

Uzlaştırıcı sadece tek bir eğitim alıp sürekli olarak görevine devam edememektedir. Yönetmeliğe göre uzlaştırıcılara, uzlaştırıcı eğitim izni verilen

kuruluşlarca teorik ve uygulamalı, toplam sekiz ders saatinden az olmamak üzere iki yılda en az bir defa yenileme eğitimi verilir. Uzlaştırıcılar iki yılda bir verilen bu eğitime katılmak zorundadırlar(CMUY madde 50/6). Öyle ki, yenileme eğitimi almamış olan kişi, her ne kadar ilk verilen eğitimi tamamlamış ve sınavda başarı sağlayarak uzlaştırıcı olmaya hak kazanmış olsa dahi süre bitiminden sonra görevine devam edemeyecektir.

Son olarak eğitim kuruluşları, eğitimlerini başarı ile tamamlayan kişilere en geç bir ay içinde uzlaştırıcı eğitimini tamamladıklarına dair katılım belgesi verirler(CMUY madde 50/8).

Uzlaştırıcı eğitiminin içeriğinden sonra, eğitimin hangi kuruluşlar tarafından verileceğinden de söz etmek gerekmektedir. Yönetmelikte bu husus “*Eğitim kuruluşlarına izin verilmesi*” başlıklı 51.maddesinde düzenleme yeri bulmuştur. Sözü geçen düzenlemeye göre, uzlaştırıcı eğitimi, Adalet Bakanlığı’ndan izin alınması suretiyle üniversitelerin hukuk fakülteleri, TBB veya Türkiye Adalet Akademisi tarafından verilebilmektedir. Bakanlıkça eğitim izni verilen kuruluşların listesi elektronik ortamda yayınlanacaktır.

Eğitim izni ise, yukarıda belirtilen maddenin devam fıkralarında düzenlenmiştir. Şöyle ki, izin için yazılı olarak başvurulur. Başvuruda; eğitimin içeriği ve sürelerini kapsar şekilde eğitim programı, eğiticilerin sayısı, unvanları ve uzmanlıkları ile yeterlilikleri ve eğitim verilecek mekânlar hakkında gerekçeli ve yeterli bilgiler verilir(CMUY madde 51/2). Başvuruda sunulan belgelere dayalı olarak, eğitimin amacına ulaşacağı, eğitimin yapılacağı mekânların uygunluğu ve eğitim kuruluşlarında eğitim faaliyetinin devamlılığının sağlanacağı tespit edilirse, ilgili eğitim kuruluşuna en çok beş yıl için geçerli olmak üzere izin verilir ve eğitim kuruluşları listesine kaydedilir(CMUY madde 51/3). Sayılan nitelikleri taşımadığı anlaşılan eğitim kuruluşunun başvurusu, başvuru talebinin Bakanlığa ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde incelenerek reddedilir ve karar ilgisine tebliğ edilir. Bakanlıkça iki ay içinde karar verilemediği takdirde talep reddedilmiş sayılır(CMUY madde 51/4). Bu hususta son olarak, izin süresi uzatılmayan veya izni iptal edilen eğitim kuruluşu, eğitim kuruluşları listesi ile elektronik listeden silinir. Bu eğitim kuruluşuna ait belgeler, dosyasında saklanır(CMUY madde 51/5).

Yukarıda belirtilen ve eğitim izni verilen kuruluşların izinlerinin uzatılması ise, Yönetmelik 52.maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, eğitim kuruluşları listesine kayıtlı olan bir eğitim kuruluşu kayıt süresinin bitiminden en erken bir yıl ve en geç üç ay önce, eğitim kuruluşları listesindeki kaydın geçerlilik süresinin uzatılmasını yazılı olarak talep edebilir. Eğitim kuruluşunun 53'üncü maddeye göre³⁷⁷ sunduğu raporlardan, uzlaştırmacı eğitiminin başarılı şekilde devam ettiğinin anlaşıldığı ve 54 üncü maddede³⁷⁸ belirtilen sebeplerin bulunmadığı hâllerde, verilmiş bulunan izin geçerlilik süresi her defasında beş yıl uzatılabilir. Eğitim kuruluşu, süresi içinde yaptığı başvuru hakkında karar verilinceye kadar listede kayıtlı kalır. İzin süresinin uzatılmasına ilişkin talepler, talebin Bakanlığa ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde incelenerek karara bağlanır ve karar ilgisine tebliğ edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UZLAŞTIRMA MÜZAKERELERİ, UZLAŞTIRMANIN SONUÇLANDIRILMASI, UZLAŞTIRMANIN HUKUKİ SONUÇLARI ve 2019-2020 UZLAŞTIRMA İSTATİSTİKLERİ

I. UZLAŞTIRMA MÜZAKERELERİ

Uzlaştırma müzakereleri, sürecin bel kemiğini oluşturmaktadır. Esas itibariyle teklif, görüşmeler ve raporlama olarak üç aşamalı olduğu söylenebilmektedir.

Müzakerelerin başarılı yürütülmesi uzlaştırma sürecinin kritik eşiklerinden biridir. Öyle ki, tarafların teklifi kabul etmesi yeterli olmamakta, tarafların bir çözüm üzerine mutabık kalması gerekmektedir. Aşağıda uzlaştırma müzakerelerine

³⁷⁷ **CMUY MADDE 53** – (1) Eğitim kuruluşları, her yıl ocak ayında bir önceki yıl içinde gerçekleştirdikleri eğitim faaliyetinin kapsamı, içeriği ve başarısı konusunda Daire Başkanlığına bir rapor sunar.(2) Rapor sunmayan eğitim kuruluşuna yazılı ihtarda bulunularak bir aylık süre verilir. İhtarda, raporun verilen süreye rağmen sunulmaması hâlinde eğitim verme izninin iptal edileceği hususu belirtilir.

³⁷⁸ **CMUY MADDE 54** – (1) Aşağıdaki hâllerde eğitim kuruluşuna verilmiş olan izin Bakanlık tarafından iptal edilir:

- İzin verilebilmesi için aranan şartlardan birinin ortadan kalkması veya mevcut olmadığının tespiti.
 - Eğitimin Yönetmeliğe uygun şekilde verilmediğinin tespiti.
 - Uzlaştırmacı eğitimi katılım belgesi düzenlenmesinde sahtecilik veya önemli hatalar yapılması.
 - 53 üncü maddedeki rapor verme yükümlülüğünün yapılan ihtarla rağmen yerine getirilmemesi.
 - Eğitim faaliyetinin devamlılığının sağlanmadığının tespiti.
- (2) Eğitim kuruluşunun yazılı talebi üzerine Bakanlıkça her zaman eğitim izninin iptaline karar verilebilir.

katılabilecek kişiler belirtilecek; uzlaştırma müzakerelerinin gizliliğinden bahsedilecek ve son olarak uzlaştırma müzakerelerinin yapılabileceği yer ve zaman açıklandıktan sonra müzakere yöntemlerine değinilecektir.

A. MÜZAKERELERE KATILABİLECEK KİŞİLER

Tarafların, yapılan uzlaştırma teklifini kabul etmesiyle birlikte uzlaştırma müzakereleri süreci başlayacaktır³⁷⁹. Uzlaştırma müzakereleri, CMUY madde 31,32 ile 35.maddelerinde düzenlenmiştir.

Uzlaştırmanın geçerlilik şartlarından belki de en önemlisi uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanması olduğunu yukarıda belirtmiş idik. Öyle ki, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı; kovuşturma evresinde ise mahkeme uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanıp dayanmadığını denetleyecektir. Dolayısıyla taraflar, aydınlatılmış iradeleriyle, gönüllü olarak uzlaştırma müzakerelerine katılım göstermelidir.

CMUY madde 31/1'e göre uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilmektedir. Kanun koyucu burada uzlaştırma görüşmelerine katılabilecek kişileri sayma yöntemi ile belirlemiş olduğundan sayılan kişiler haricinde bulunanların müzakerelere katılım şansı bulunmamaktadır³⁸⁰.

Uzlaştırma müzakerelerine katılabilecek kişilerin yani şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi, müdafî ya da vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, kanun koyucu uzlaştırma işlemlerinin sürüncemede kalmasını önlemek amacıyla katılmayan tarafın uzlaşmayı kabul etmemiş sayılacağını hükme bağlamıştır(CMUY 31/1 son cümle). Bu durumda, görevli uzlaştırmacı, mevcut durumu raporunda belirterek süreci sonlandıracaktır³⁸¹.

Uzlaşma müzakereleri tek görüşme ile sınırlı olmayıp, uzlaşma sağlanabilmesi adına birden fazla kere görüşme sağlanabilmektedir. Bu görüşmede tarafların bir araya gelmeleri bir zorunluluk olmayıp, görevli uzlaştırmacı taraflarla birlikte veya ayrı ayrı

³⁷⁹ AŞKIN/BİLGE/TOPUZ s.143

³⁸⁰ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.147

³⁸¹ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.147

olarak görülebilir; müzakereleri görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin (SEGBİS) kullanılması yoluyla da yürütebilir(CMUY 31/3-4). Uzlaştırıcı bu aşamada, sürecin yürütülme yöntemi konusunda yetkili Cumhuriyet savcısından talimat alabilir; müzakere yöntemleri hakkında görüşme yapabilir³⁸² (CMUY 31/2).

B. MÜZAKERELERİN GİZLİLİĞİ ve UZLAŞTIRMA MÜZAKERELERİNİN YAPILABİLECEĞİ YER VE ZAMAN

Uzlaştırma müzakerelerinin bir diğer özelliği ise, görüşmelerin gizliliğidir. Yukarıda belirttiğimiz üzere, uzlaştırma görüşmeleri gizlilik esasıyla yürütülmektedir. Görevli uzlaştırıcı görüşmeler esnasında yapılan açıklamaları, bilgi, belge ve olguları ne şekilde öğrendiğinin bir önemi olmaksızın gizli tutmakla mükelleftir(CMUY madde 32/1). Bu gizlilik kuralı taraflar, müdafiler ve vekiller için de geçerli olmakla birlikte, aksini kararlaştırmak mümkündür(CMUY madde 32/2).

“Uzlaştırmaya İlişkin Temel İlkeler” bölümü altında *“Müzakerelerdeki Bilgi Ve Belgeler Konusunda Gizlilik Ve Müzakerelerin Gizliliği Nedeniyle Yapılan Açıklamaların Davada Delil Olamaması”* başlığı altında verdiğimiz bilgiler burada da geçerli olup tekrar belirtmek gerekir ise, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılamayacak; müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanık olarak dinlenemeyecektir³⁸³. Ancak daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmeyecektir (CMUY madde 32/3-4).

Belirtelim ki, uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı zaman kanun ve yönetmelikte düzenlenmemiştir. Müzakerelerin yapılacağı yerler CMUY madde 35’de belirtilmiş olsa dahi sayılan yerler haricinde taraflarca kabul edilen herhangi bir yer ve

³⁸² ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.154

³⁸³ CMK’nın tanıklığı düzenleyen maddelerinde ve CMK 253/20’de bu hususun düzenlenmeyerek yönetmelikte düzenlenmiş olması eleştirilmiştir. bkz. METİNER,/KÖKEN, s.243 Ancak belirtelim ki Cumhuriyet Halk Partisi tarafından verilen 11.12.2019 tarihli, 2 / 2446 Esas numaralı Kanun değişikliği teklifi ile *“sıfatları ve görevleri sırasında öğrendikleri bilgiler dolayısıyla arabulucu ve uzlaştırmacılara, ilgilinin rızası olsa dahi, tanıklıktan çekinme hakkı tanınması”* şeklinde Ceza Muhakemesi Kanununda ilgili düzenlemenin yapılması hakkındaki teklif Komisyondadır. Erişim Adresi:https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=261373 Erişim Tarihi: Temmuz, 2020

zamanda da uzlaştırma müzakereleri yapılabilir³⁸⁴. CMUY madde 35'e göre
"Uzlaştırma müzakereleri;

- a) Adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde,
- b) Kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerlerde,
- c) Tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda,
- ç) Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde, gerçekleştirilebilir.

Uzlaştırma müzakerelerinin adliye binalarında gerçekleştirilmesi hâlinde toplantı odalarının düzenlenmesi, gerekirse güvenliğinin sağlanması, uzlaştırma toplantıları için tahsis sıra ve saatlerinin belirlenmesi Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yerine getirilir."

C. MÜZAKERE YÖNTEMLERİ

Uzlaştırma müzakerelerinde tarafların bir araya gelerek, karşılıklı iletişime dayalı bir süreçle nihai sonuca varılması uzlaştırmadan beklenen amaçlardan biridir. Onarıcı adalet anlayışının temelinde de iletişim yatmaktadır. Dolayısıyla taraflar uzlaştırmacının koordinatörlüğünde bir araya gelerek suçtan kaynaklı duygu ve düşüncelerini; taleplerini ve sorunlarını aktarabileceklerdir. Bu şekilde aradaki uyuşmazlık iki yanlı olarak tespit edilecek ve çözümler aranmaya başlanabilecektir³⁸⁵.

Kanunun öngördüğü sürelerle riayet edilerek, birden fazla oturumla süreç yönetilebileceği gibi, tek bir oturumla da sonuçlanabilecektir. Uzlaştırmacı somut olayın tarafları ve şartlarına göre bunu gözeterek süreç bakımından en uygun yöntemi seçmelidir.

Müzakereler sürecinde uzlaştırmacının rolü çok aktif olmamakla birlikte görev tanımını teşvik edici, kolaylaştırıcı olarak yapabilmekteyiz. Uzlaştırmacı müzakerelerde tarafları yönlendirmekten imtina etmeli; müdahalede bulunmamalıdır. Tabii olarak sürecin doğru yönde akmasını sağlamalı, uyuşmazlıktan yeni uyuşmazlıklar doğmaması adına küçük müdahalelerde bulunmalıdır. Bunu yaparken

³⁸⁴ AKBULUT/AKSAN s.188

³⁸⁵ ÇETİNTÜRK, s.526

iletişim tekniklerini kullanarak söz gelimi yeniden çerçeveleme, olay özetleme gibi teknikleri efektif olarak kullanabilecektir.

Tarafların bir araya gelmeyecek uzlaştırma görüşmelerini uzlaştırıcı aracılığıyla yürüttüğü yöntemlerden biri olan *mekik uzlaştırma* da denilen dolaylı uzlaştırma karşımıza çıkmaktadır. Burada uzlaştırıcı taraflar arasında köprü görevi görerek süreci; tarafların beklentilerini ile taleplerini iletacaktır.

Onarıcı adalet anlayışına geri dönüp bakıldığında tarafların bir araya gelerek iletişim kurmalarının ve bu şekilde onarmanın gerçekleşmesinin ümit edildiği görülecektir. Ancak fiziki imkânsızlık halleri hariç kalmak üzere, tarafların bir araya getirilmesinde bir sorun çıkacağı düşüncesi dahi, onarıcı adaletin sağlanmasının mümkün olmayacağına işaret etmektedir. Tarafların yan yana bile gelemedikleri noktada ne onarıcı adaletten ne de tam bir uzlaşıdan söz edilebilecektir. Buradan da uzlaştırmanın hedeflediği adalet anlayışının kavranılmadığını söylemek zor olmayacaktır.

II. UZLAŞTIRMANIN SONUÇLANDIRILMASI

Uzlaştırma süreci, soruşturmasına veya kovuşturmasına başlanan fiilin uzlaştırma kapsamında olduğunun tespitiyle birlikte dosyanın uzlaştırma bürosuna tevdi ile başlayıp uzlaştırma raporunun sorumlu makam tarafından onaylanması ve uzlaştırmanın sonucuna göre belirlenecek kararın verilmesi ile son bulmaktadır. Uzlaştırmanın sonuçlandırılması konusuna geçmeden önce, bu aşamaya kadar geçilen evrelerinin kısaca tekrarlanmasında yarar vardır.

Belirttiğimiz üzere uzlaştırma süreci, dosyanın Mahkeme ya da Cumhuriyet Savcılığı'na uzlaştırma bürosuna gönderilmesiyle başlamaktadır. Dosya uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından incelenir; uzlaştırma kapsamında kaldığının anlaşılması hâlinde uzlaştırıcı görevlendirmesi yapılır.

Uzlaştırıcı, uzlaştırma evrakını teslim aldıktan sonra – *otuz gün olarak belirlenen süre her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatılabileceğinden*- azami yetmiş gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırmak üzere uzlaştırma işlemlerine başlar(CMUY madde 17;24).

İlk olarak uzlaştırıcı; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Tarafların uzlaşma teklifini reddetmesi ya da üç

gün içinde kararını bildirmemesi halinde uzlaştırma işlemleri olumsuz sonuçlanmış olacağından, uzlaştırmacı tarafından teklif formu ve ekleri teslim edilecek ve dosya sonuçlandırılacaktır³⁸⁶.

Uzlaşma teklifinin taraflarca kabul edilmesi halinde ise uzlaştırma müzakereleri başlayacaktır. Uzlaştırma müzakerelerinin olumlu veya olumsuz sonuçlanmasının bir önemi olmaksızın, sorumlu uzlaştırmacı tarafından yönetmelik Ek-3'te yer alan rapor düzenlenecektir. Uzlaştırma müzakerelerinin olumlu sonuçlanması halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak hatırlatalım ki, uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmeyecektir. Uzlaştırmacı tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığı raporu, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim edecektir(CMUY madde 18/1;25/1).

Uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma bürosuna teslim edilen rapor gecikmeksizin sorumlu Cumhuriyet savcısına ya da kovuşturma evresinde uzlaştırma gerçekleştirilmiş ise sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından bir üst yazı ile ilgili mahkemeye gönderilecektir(CMUY madde 18/3;25/3).

CMUY 18/5 ile 25/4 gereğince soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı; kovuşturma evresinde ise Mahkeme, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu mühür ve imza altına alarak dosyasında muhafaza edecektir. Ancak Cumhuriyet savcısı ya da Mahkeme uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle düzenlenen raporu onaylamadığı takdirde gerekçesini belirterek rapora yazacaktır. Bu durumda uzlaştırmanın olumsuz sonuçlandığı kabul edilecektir³⁸⁷. Ancak hemen belirtelim ki, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda, otuz günlük ve en fazla

³⁸⁶ AKBULUT/AKSAN s.239; BEKRİ, Nedim, Ceza Muhakemesi Uygulamasında Uzlaşma, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1, Haziran 2016, Sayfa: 73-98 s.81

³⁸⁷ AKBULUT/AKSAN s.241; BEKRİ, s.83

iki kere verilebilen ek yirmi günlük süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesi için dosyayı büroya gönderebilecektir.

Soruşturma evresinde gerçekleştirilen uzlaştırmmanın olumlu sonuçlanması ve raporun Cumhuriyet savcısı tarafından onaylanmasından sonra, şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi hâlinde Cumhuriyet savcılığınca kovuşturmaya yer olmadığı kararı; edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde ise şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilecektir. Süresi içinde edimin ifa edilmesiyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilecek; edimin yerine getirilmemesi halinde ise kamu davası açılacaktır.

Kovuşturma evresinde gerçekleştirilen uzlaştırmmanın olumlu sonuçlanması ve raporun Mahkemece onaylanması halinde ise, sanığın edimini def'aten yerine getirmesi hâlinde düşme kararı; edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde ise sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilecektir.

Son olarak uzlaştırma raporunun kesinleşmesi için yukarıda sayılan kararlara karşı kanun yoluna gidilmemiş olması gerekmektedir. Şayet taraflardan biri kanun yoluna başvurmuş ise bunun sonucuna göre dosya sonuçlandırılacaktır³⁸⁸.

III. UZLAŞTIRMANIN SONUÇLARI

Uzlaştırma kurumunun işletilmeye başlanmasıyla birlikte birtakım hukuki sonuçlar meydana gelmektedir.

Aşağıda sırasıyla uzlaştırmmanın zamanaşımı ve dava sürelerine etkisi, adli sicil ve arşiv kaydı oluşmaması, tekrüre esas olmama, müsadereye ve tazminat hakkına etkisi incelenecektir.

³⁸⁸ AKBULUT/AKSAN s.241

A. ZAMANAŞIMI VE DAVA SÜRESİNİN DURMASI

Zamanaşımı Anayasa m. 38/2³⁸⁹ ile TCK m. 66³⁹⁰ ve devamı maddelerinde düzenlenmiş olup “*dava zamanaşımı*” ve “*ceza zamanaşımı*” olmak üzere iki alt başlıkta incelenmektedir.

Suçun işlenmesinden itibaren belirli bir sürenin geçmiş olması, devletin cezalandırma yetkisini ortadan kaldırmaktadır. Bu hususa “*dava zamanaşımı*” adı verilmektedir. Aynı şekilde, kişi hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı bulunmasına rağmen bu kararın belirli bir süre içinde infaz edilmemesi halinde devletin infaz etme yetkisi ortadan kalkmaktadır. Bu hususa ise “*ceza zamanaşımı*” denilmektedir.³⁹¹

Kural olarak her suç için öngörülen dava zamanaşımı sürelerinin dolması halinde, suç teşkil eden fiil hakkında dava açılmayacağı gibi açılmış olan davaya da devam edilemeyecektir³⁹². Dava zamanaşımının durması ise, Kanunda öngörülen bir

³⁸⁹ DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, İzmir 2019, Seçkin Yayıncılık, s.741-761

³⁹⁰ **Anayasa 38/1-2:** “Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır.”

³⁹¹ **TCK 66:** “Kanunda başka türlü yazılmış olan haller dışında kamu davası; a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl, b) Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmibeş yıl, c) Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl, d) Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda onbeş yıl e) Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl, Geçmesiyle düşer. (2) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısının; onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle kamu davası düşer. (3) Dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de göz önünde bulundurulur. (4) Yukarıdaki fıkralarda yer alan sürelerin belirlenmesinde suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırı göz önünde bulundurulur; seçimlik cezaları gerektiren suçlarda zamanaşımı bakımından hapis cezası esas alınır. (5) Aynı fiilden dolayı tekrar yargılamayı gerektiren hallerde, mahkemece bu husustaki talebin kabul edildiği tarihten itibaren fiile ilişkin zamanaşımı süresi yeni baştan işlemeye başlar. (6) Zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden, teşebbüs halinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden, çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda çocuğun onsekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlar. (7) Bu Kanunun İkinci Kitabının Dördüncü Kısmında yazılı ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet veya on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçların yurt dışında işlenmesi halinde dava zamanaşımı uygulanmaz.”

³⁹² Bu kuralın istisnasını soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar ve bu suçları işlemek amacıyla örgüt kurma ve yönetme suçları; devlete karşı işlenen ve ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet ya da on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçların yurtdışında işlenmiş olması, vatana ihanet suçları, işkence suçu ve 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun madde 4/4 oluşturmaktadır.

nedenin gerçekleşmesi halinde bu neden ortadan kalkana kadar sürenin işlememesi halidir³⁹³.

İşte kanun koyucu CMK 253/21’de “*Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez*” demek suretiyle uzlaştırmayı durma sebebi olarak düzenlemiştir. Düzenlemeye göre, taraflardan birine uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihte dava zamanaşımı süresi ile kovuşturma koşulu olan dava süresi duracak; uzlaştırmacının olumsuz sonuçlandığı tarih ve en geç uzlaştırma raporunun büroya teslim edildiği tarihte kaldığı yerden işlemeye devam edecektir³⁹⁴. Son olarak, belirlenen edimin niteliği gereği hükmün açıklanmasının ertelenmesi halinde ise geri bırakma süresince zamanaşımı işlemeyeceğinden edimin ifası gerçekleşmez ise mahkeme CMK 231/11’deki şartları aramaksızın hükmü açıklayacaktır³⁹⁵.

Dava süresi ise, belirli bazı suçlar hakkında ceza davasının açılabilmesinin belirli süreyle sınırlandırılması anlamına gelmekte olup, yukarıda zamanaşımı hakkında yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir³⁹⁶.

B. ADLİ SİCİL VE ARŞİV KAYDI OLUŞMAMASI

5352 Sayılı Adli Sicil Kanunu’nun ikinci maddesine göre, Türk Mahkemeleri veya yabancı mahkemelerden³⁹⁷ verilmiş olmasının önemi olmaksızın kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunan Türk vatandaşları ile Türkiye’de suç işlemiş yabancıların kayıtları dahil tüm adli sicil bilgileri, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü’nde bulunan Merkezi Adli Sicil’de tutulmaktadır³⁹⁸.

Adli Sicilde kayıt altına alınacak ya da alınmayacak kararlar ise söz konusu kanunun 4 ila 6.madde arasında düzenlenmiştir. Bu maddeler uzlaştırma özelinde ele

³⁹³ DEMİRBAŞ,(*Genel Hükümler*) s.751

³⁹⁴ **CMUY madde 34/3:** Tarafların veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin uzlaştırma müzakerelerine katılmaktan imtina etmesi, müzakereler sırasında taraflardan birinin yazılı veya sözlü olarak uzlaşmadan vazgeçtiğini bildirmesi üzerine düzenlenen raporun büroya verildiği tarihten itibaren dava zamanaşımı ve kovuşturma koşulu olan dava süresi yeniden işlemeye başlar.

³⁹⁵ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ, s.314

³⁹⁶ AKBULUT/AKSAN, s.227

³⁹⁷ Verilen yabancı mahkeme kararlarının tümü kayıt altında tutulmamakta yalnızca Türk Hukuku’na göre tanınan yabancı mahkeme kararları kayıt altına alınmaktadır.

³⁹⁸ DEMİRBAŞ (*Genel Hükümler*), s.771

alındığında, uzlaştırma sonunda verilen kararlara göre sicile kaydedilip edilmeyeceği sonucu değişecektir. Bu anlamda, uzlaştırmanın anlaşma ise sonuçlanıp edimin ifası yerine getirilmiş ise verilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararı ya da kamu davasının düşmesi kararı adli sicile işlemeyecektir. Ancak uzlaştırmanın anlaşma ise sonuçlanıp edimin ifası ileri tarihe bırakıldığı durumda kamu davasının açılmasının ertelenmesi ya da hükmün açıklanmasının geriye bırakılmasına dair verilen kararlar –*adli sicilde bu kararlara mahsus bir sistemde on beş yıl muhafaza edilmek koşuluyla*- kayıt altına alınacaktır. Fakat bu kayıtlar adli sicil belgesinde yer almayacak; mahkeme, hâkim, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak istenmesi halinde verilecektir³⁹⁹.

C. TEKERRÜRE ESAS OLMAMA

Kelime anlamı itibariyle tekrarlama anlamına gelen tekerrür, TCK madde 58’de düzenlenmiştir. İlgili düzenlemenin birinci fıkrasında göre, “*Önceden işlenen suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştikten sonra yeni bir suçun işlenmesi halinde, tekerrür hükümleri uygulanır. Bunun için cezanın infaz edilmiş olması gerekmez.*”

Uzlaşmanın olumlu sonuçlanması ve edimin ifa edilmiş olması halinde herhangi bir mahkûmiyet kararı oluşmayacağından söz konusu fiil tekerrüre esas olmayacaktır. Öte yandan uzlaştırmanın şartlarını düzenleyen CMK 253’te geçmiş mahkûmiyetlere ilişkin bir koşul aranmadığından; şüpheli veya sanığın daha önceki mahkûmiyetin uzlaştırmanın uygulanmasında bir engel oluşturmayacaktır. Bu husus öğretide uzlaştırma kurumunun kötüye kullanılmasının yolunu açtığı; suçu meslek edinmiş kişilerin uzlaştırmanın faydalarından yararlanmasının önüne geçilmesi gerektiği konusunda eleştirilmiştir⁴⁰⁰.

D. MÜSADEREYE ETKİSİ

TCK madde 54 ile 55’te düzenlenen müsadere, işlenen bir suçla alakalı eşyaların veya kazançların mülkiyetinin kamuya verilmesidir⁴⁰¹. Müsadere, *eşya müsaderesi* ve *kazanç müsaderesi* olarak ikiye ayrılmaktadır. Eşya müsaderesi TCK

³⁹⁹ YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.291

⁴⁰⁰ AKBULUT/AKSAN, s.253; YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.292; ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ s.7; ANBARLI BOZATAY, Şeniz / ÜRÜNAL, Avni Akın Ceza Muhakemesi Kanunu Kapsamında Uzlaştırma Kapsamına Giren Suçlar: Kuramsal ve Hukuksal Bir Değerlendirme, Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt:16, Sayı: 32, 2018, s. 329-344 s.344

⁴⁰¹ DEMİRBAŞ (*Genel Hükümler*), s.642

madde 54'de “İyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsaderesi” olarak tanımlanmışken kazanç müsaderesi TCK madde 55'de “Suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançların müsaderesi” olarak tanımlanmıştır. Müsaderenin yapılabilmesi için, bir ceza yargılamasının mevcut olması ve bunun neticesinde bir mahkûmiyet kararı verilmesi gerekmektedir⁴⁰².

Uzlaştırmanın olumlu sonuçlanması halinde herhangi bir mahkûmiyet hükmü verilmeyeceğinden genel hükümlere göre müsadere yapılabilmesi mümkün değildir⁴⁰³. Ancak niteliği gereği müsadereye tabi eşyalar TCK 54/4 gereğince mahkûmiyet kararı aranmaksızın müsadere edilebilecektir.

Özetle, herhangi bir kanuni düzenleme bulunmadığından TCK 54/4 hükmü hariç olmak üzere müsadereye tabi eşya ve kazançlar uzlaştırmanın olumlu sonuçlanması halinde müsadere edilemeyecek; TCK 54/4 kapsamındaki eşyaların müsaderesi için CMK 256 ve devamındaki hükümler çerçevesinde işlem yapılacaktır. Tabi burada belirtelim ki, suça konu mal ve kazançların edim olarak mağdura iadesinin kararlaştırılmasında bir engel bulunmamaktadır.

Tabii burada masumiyet karinesi noktasına da değinmek gerekecektir. Amiyane tabir ile, suçluluğu kesin hükümle kesinleşene kadar suç şüphesi altında bulunan kişinin masum sayılacağı ilkesine masumiyet karinesi denmektedir. Uzlaştırma sonunda herhangi bir mahkûmiyet doğmayacağından, müsaderenin nasıl yürütüleceği noktasında haklı tereddütler vardır.

Kanaatimizce, uzlaştırmanın olumlu veya olumsuz sonuçlanmasına bakılmaksızın bir tespit yapılarak müsadere kapsamında bulunan eşya ve kazançların müsaderesi sağlanmalı; bununla ilgili olarak gerekli kanuni düzenleme yapılmalıdır.

E. TAZMİNAT HAKKINA ETKİSİ

Bir ceza muhakemesi hukuku kurumu olan uzlaştırmanın olumlu gerçekleşmesi halinde özel hukuk alanında da etki göstermekte tazminat talep etme

⁴⁰² YERDELEN/ÖZBEK/ALTUNTAŞ s.332

⁴⁰³ AŞKIN/TOPUZ/BİLGE s.209

hakkını ortadan kaldırmaktadır. Gerçekten de CMK 253/19 ile CMUY 7/6 düzenlemelerine göre “*Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır.*” Burada “*tazminat davasının açılmaması*” ile “*davadan feragat etmiş sayılma*” durumlarının açıklanması gerekmektedir.

Terimlerin açıklamasına geçmeden önce tekrar etmek gerekir ki, kural olarak ceza hukuku anlamında suç teşkil eden fiiller, borçlar hukuku anlamında haksız fiil teşkil etmektedir⁴⁰⁴. Haksız fiil sorumluluğunu düzenleyen TBK 49 hükmü gereğince, kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren bu zararı gidermekle yükümlüdür. İşte bu söz konusu haksız fiilden kaynaklanan zararın giderilmesi ise *tazminat* yoluyla mümkündür.

Tazminat kelime anlamı itibariyle “*zarar karşılığı ödenen para, ödence*” anlamına gelmektedir⁴⁰⁵. Hukuk sözlüğünde ise tazminat “*Maddi veya manevi zarara karşılık ödenen bedel; zarar ödencesi; hukuka aykırı olarak başkalarına verilen zararların ödetilmesi biçiminde müeyyide*” olarak tanımlanmıştır⁴⁰⁶. Genel olarak tazminat hukuku Borçlar hukukunun bir dalı olup maddi ve manevi tazminat şeklinde ikiye ayrılarak incelenebilir.

Maddi tazminat, zarar görenin malvarlığı değerlerinde iradesi dışında meydana gelen eksilmenin giderilmesini; manevi tazminat ise, zarar görenin kişilik değerlerinde iradesi dışında meydana gelen eksilmenin giderilmesini amaçlamaktadır. Burada hatırlatmak gerekir ki, Hukuk davalarının bağımsızlığı gereği, hukuk hâkimi ceza hâkiminin verdiği kararlara bağlı olmaksızın söz konusu fiilin bütün unsurlarını sorumluluk hukuku bakımından inceleme yetkisine sahiptir⁴⁰⁷. Dolayısıyla ceza hukuku anlamında işlenen fiil nedeniyle meydana gelmiş olan eksilmelerin, bir başka deyişle zararın giderilmesi amacıyla mağdur veya suçtan zarar görenin ceza yargılamasının yanında bir hukuk davası olan tazminat davası açarak zararın giderilmesini talep etme hakkı bulunmakta olup, hukuk ve ceza yargılamaları birbirinden bağımsız olarak yürütülebilmektedir.

⁴⁰⁴ EREN, s. 933

⁴⁰⁵ TDK, <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: Haziran 2020

⁴⁰⁶ Adalet Bakanlığı Hukuk Sözlüğü, <http://www.sozluk.adalet.gov.tr/tazminat> Erişim Tarihi: Haziran 2020

⁴⁰⁷ EREN, s.933

“Davadan feragat etmiş sayılma” noktasında birtakım haklı tereddütler mevcuttur. Şöyle ki, HMK’da davadan feragat etmiş sayılma gibi bir kurum düzenlenmemiştir. Bu tabire en yakın olan davadan feragat ise esasen HMK’da düzenlenmiş olup, davacının talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesi anlamına gelmektedir(HMK madde 307/1). Ayrıca davadan feragat talebinin koşulsuz şartsız ve dilekçeyle veya yargılama sırasında sözlü olarak yapılması gerekmektedir(HMK madde 309/1-3). Dolayısıyla hukuk mahkemesinin davacının talebi olmadan karar verme yetkisi bulunmamaktadır. Öte yandan, davadan feragat etmenin birtakım hukuki sonuçları da bulunmaktadır. Bunlardan konumuz bakımından en önemlisi yargılama giderleri konusudur. HMK m.312’ye göre feragat beyanında bulunan taraf, davada aleyhine hüküm verilmiş gibi yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilecek ve taraflar arasında yeni bir uyuşmazlığın ortaya çıkmasına kapı aralamış olacaktır⁴⁰⁸. Tabii ki, taraflar edim kararlaştırırken bu yargılama giderlerini şüpheli ve sanığın ödemesi yönünde anlaşabileceklerdir ancak sorunun çözümünün uygulamaya bırakılması kanımızca doğru değildir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, uzlaştırmanın olumlu sonuçlanması halinde mağdur veya suçtan zarar görenin maddi ve manevi tazminat talep hakkı ortadan kalkmaktadır. Uzlaştırmanın sonuçlanmasından önce açılmış bulunan tazminat talepli davalar ise feragat yoluyla son bulacaktır. Uzlaştırma sonunda mağdur veya suçtan zarar gören ile şüpheli veya sanığın anlaşmış oldukları edimin yerine getirilmemesi durumunda ise ilamlı icraya başvurulacaktır. Burada belirtmek gerekir ki, uzlaştırma raporuna taraflarca eklenen “*fazlaya ilişkin yasal haklar saklı kalmak üzere*” gibi beyanların herhangi bir geçerliliği bulunmamaktadır⁴⁰⁹. Taraflar ancak uzlaştırma raporunda yazılı edimi talep edebileceklerdir.

Bu hususta İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 28.01.2021 tarihli kararında, uzlaştırmanın edimli olarak sağlanması halinde, “*...Davacının, müteselsil sorumlulardan biri olan sürücü ile uzlaşmaya vararak, bu uzlaşma nedeniyle CMK'nun 253/19. maddesi gereğince tazminat davası açma hakkını kaybettiği gibi, TBK m. 166 gereğince bu işlemle diğer müteselsil borçluları da borçtan kurtardığının*

⁴⁰⁸ İNCİ/SAKARYA s.110-112

⁴⁰⁹ ERDEM/ESER/ÖZŞAHİNLİ, s.260; Ancak üçüncü kişilere yönelik talep ve dava hakkının saklı kaldığının belirtilmesi mümkündür: Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, (uzlaştırma eğitim kitabı), s.106

da kabulü gerekir...” diyerek daimî maluliyet tazminatının reddine karar vermiştir⁴¹⁰. Ancak söz konusu kararın muhalefet şerhinde “..uzlaştırma tutanak ve raporları incelendiğinde, uzlaşmanın davacının hangi zararlarına ilişkin olduğunun (maddi, manevi, daimi maluliyet, geçici iş görmezlik vs) tereddütten uzak belli olmadığı, ceza soruşturmasına ilişkin olduğu kanaati edinilen uzlaştırma faaliyetleri sırasında davacının maddi ve manevi zararlarının sorulmadığı, ödenen bedelin hangi zararlara mahsuben ödendiğinin uzlaştırma tutanaklarından tereddütsüz belli olmadığı, uzlaşmanın anlam ve sonuçlarının tam olarak ve tereddüte mahal bırakmayacak şekilde açıklanmadığı, uzlaşma ile birlikte davacının hangi haklarından feragat etmiş sayılacağına açıkça açıklanarak tutanağa geçirilmediği, hal böyle olunca da söz konusu uzlaşma raporunun yasanın aradığı anlam ve nitelikte bir uzlaşma kapsamında bulunmadığı...” denilerek aksi görüş bildirilmiştir. Gerçekten de ilgili tutanaklarda açıkça belirtilmediği halde topyekûn taleplerin reddi hak kaybına yol açabileceğinden muhalefet görüşüne katılmaktayız.

Uzlaştırmanın gerçekleşmediği durumlarda ise, suçtan zarar görenin ya da mağdurun uğramış olduğu zararın giderilmesi için hukuk mahkemelerine başvurusunun önünde herhangi bir engel bulunmayacaktır.

Daha önce açıkladığımız üzere edimin ifasının sonraya bırakıldığı hallerde soruşturma evresinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi; soruşturma evresinde ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmektedir. Bu durumda edimin yerine getirilmemesi halinde soruşturma evresinde kamu davası açılacak kovuşturma evresinde ise hüküm açıklanacak olmasına rağmen mağdur veya suçtan zarar görenin tazminat davası açma hakkı dirilmeyecek; edimi ancak icra kanalıyla elde etmeye çalışacaktır⁴¹¹. Doktrinde edimin gereği gibi ifa edilmemesi ceza yargılamasının devam etmesi sonucunu doğururken tazminat davası açma hakkının tanınmaması haklı olarak eleştirilmiştir; uzlaşmak uğruna bazı fedakârlıklarda bulunan mağdur veya suçtan zarar görenin cezalandırılması sonucunun doğacağı belirtilmiştir⁴¹². Bize göre de

⁴¹⁰ Lexpera.com İstanbul BAM, 8. HD., E. 2020/2176 K. 2021/168 T. 28.1.2021, Erişim Adresi: <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/bolge-adliye-mahkemesi/istanbul-bam8-hd-e-2020-2176-k-2021-168-t-28-1-2021> Erişim Tarihi: Mart, 2021

⁴¹¹ METİNER/ KÖKEN s.231

⁴¹² ÇETİNTÜRK, s. 581

edimin yerine getirilmemesi durumunda mağdur veya suçtan zarar gören tazminat davası açma hakkına sahip olmalıdır.

IV. 2019-2020 YILLARI UZLAŞTIRMA İSTATİSTİK VERİLERİ

A. 2019 YILI VERİLERİ⁴¹³

Adalet Bakanlığı Ceza Genel İşleri Başkanlığı tarafından 22.07.2020 tarihinde 2019 Yılı Uzlaştırma İstatistiği verileri yayınlanmıştır. Bu bağlamda aşağıda 01.01.2019 ila 31.12.2019 tarihleri arası gerçekleşen uzlaştırma işlemlerine ait rakamsal veriler paylaşılacaktır. Yayınlanan verilere göre;

Türkiye genelinde,

- Uzlaşma bürosuna gönderilen toplam dosya sayısı 486.462,
- Uzlaştırma işlemleri devam eden dosya sayısı 33.005,
- Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 168.923
- Müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 238.905,
- Müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 45.629 olarak verilmiştir.

Yukarıdaki veriler incelendiğinde, 2019 yılı sonu itibariyle 453.457 tane dosyanın sonuçlandırıldığı anlaşılmaktadır. Uzlaştırmanın gerçekleştirildiği dosya sayısı 238.905 iken, uzlaştırmanın gerçekleşmediği dosya sayısı ise toplam 214.552'dir. Aradaki farkın 24.353 olduğu göz önüne alındığında neredeyse her iki uyuşmazlıktan birinin olumlu sonuçlanırken birinin ise olumsuz sonuçlandığı çıkarımına ulaşılabilmektedir.

Bölgelere göre uzlaştırma istatistikleri incelendiğinde⁴¹⁴,

⁴¹³ Adalet Bakanlığı Ceza Genel İşleri Başkanlığı tarafından düzenlenen ve Alternatif Çözümler Daire Başkanlığınca 22.07.2020 tarihinde yayınlanan veriler bu başlık altında aynen aktarılacaktır. (Erişim Adresi:[http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22720201054542019%20Y%C4%B1l%C4%B1%20%20\(01.01.2019%20il%C3%A2%2031.12.2019%20Tarihleri%20Aras%C4%B1ndaki%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20Verileri.pdf](http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22720201054542019%20Y%C4%B1l%C4%B1%20%20(01.01.2019%20il%C3%A2%2031.12.2019%20Tarihleri%20Aras%C4%B1ndaki%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20Verileri.pdf)) Erişim Tarihi: Temmuz, 2020

⁴¹⁴ Verilere göre gelen dosya sayısı ile işlemleri devam eden ve sonuçlanan dosya sayısı arasında fark olduğu görülmüştür. Bakanlık tarafından yayınlanan verilerde bu fark nedeni açıklanmamıştır. Dolayısıyla bu farkın dosyanın uzlaştırma kapsamında olmadığı ya da delil toplanmadığı gerekçesiyle büro tarafından geri gönderilen ya da hakkında herhangi bir işlem yapılmayan dosya sayısı olduğunu sadece tahmin edebildiğimizden, gelen dosya sayısı göz önüne alınmadan sadece işlemi devam eden ve sonuçlanan dosya sayısı toplamı üzerinden inceleme yapmak gereği doğmuştur.

- İç Anadolu Bölgesi,
 - Gelen dosya sayısı 98.040,
 - İşlemleri devam eden dosya sayısı 3.683,
 - Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 30.181,
 - Müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 43.729,
 - Müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 8.417.

İç Anadolu Bölgesi'nde tamamlanan 82.327 dosyanın 43.729 tanesi olumlu sonuçlanmış olup uzlaşma teklifinin kabul edildiği durumda uzlaşmanın büyük oranda gerçekleştiği görülmektedir. Öyle ki, teklifin kabul edildiği 52.146 adet dosyada sadece 8.417 olumsuz sonuç ortaya çıkmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki, teklifin kabul edilmediği dosya sayısı neredeyse müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısına yaklaşmış durumdadır.

- Doğu Anadolu Bölgesi,
 - Gelen dosya sayısı 26.207,
 - İşlemleri devam eden dosya sayısı 1.962,
 - Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 5.490,
 - Müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 13.106,
 - Müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 2.826.

Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki durum Doğu Anadolu Bölgesi'yle benzerlik göstermekte olup, teklifin kabul edildiği 15.932 dosyanın 13.106 tanesinde taraflar arasında uzlaşma sağlanmıştır.

- Güneydoğu Anadolu Bölgesi,
 - Gelen dosya sayısı 29.068,
 - İşlemleri devam eden dosya sayısı 2.070,
 - Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 8.084,
 - Müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 13.493,
 - Müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 1.747.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde uzlaştırma işlemlerinin olumlu sonuçlandığı dosya sayısı ile uzlaşma teklifinin reddedildiği dosya sayısı arasında 5.409; müzakereler sonrası olumsuz sonuçlandığı dosya sayısı ile arasında 11.746 dosya fark

bulunmaktadır. Bu bölgemiz için de rahatlıkla diyebiliriz ki, uzlaşma teklifi kabul edildikten sonra uyuşmazlık yüksek oranda olumlu olarak sona ermiştir.

- Karadeniz Bölgesi,
 - Gelen dosya sayısı 56.441,
 - İşlemleri devam eden dosya sayısı 2.907,
 - Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 16.374,
 - Müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 26.315,
 - Müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 4.379.

Karadeniz Bölgesi için yayımlanan verilere bakıldığında, toplam dosya sayısına göre uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı oranının yaklaşık %29 olduğu görülmektedir. Öte yandan diğer bölgelerimizde de olduğu gibi müzakere aşamasına geçildikten sonra uzlaştırma işlemleri büyük oranda olumlu sonuçlanmıştır. Öyle ki, müzakere sonucu uzlaştırma sağlanamayan dosya sayısı yaklaşık %16 gibi düşük bir orana sahiptir.

- Marmara Bölgesi,
 - Gelen dosya sayısı 168.650,
 - İşlemleri devam eden dosya sayısı 13.210,
 - Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 54.645,
 - Müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 64.177,
 - Müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 13.627.

Marmara Bölgesi için yayınlanan uzlaştırma verileri ele alındığında sonuçlanan dosya sayısına göre uzlaşma teklifi ret olunan dosya sayısı oranı yaklaşık %33; teklifin kabul edildiği dosya sayısına göre müzakereler sonrası olumsuz sonuçlanan dosya sayısı oranı yaklaşık % 17, olumlu sonuçlanan dosya sayısı oranı ise yaklaşık %83 olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Ege Bölgesi,
 - Gelen dosya sayısı 93.290,
 - İşlemleri devam eden dosya sayısı 4.702,
 - Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 28.253,
 - Müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 41.850,
 - Müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 7.521.

Ege Bölgesi incelendiğinde ise, diğer bölgelerimize benzer bir tablo görülmekte, uzlaştırma teklifi kabul edildikten sonra büyük oranda uzlaşma sağlanmış olmaktadır. Oranları verecek olursak dosya sayısına göre teklifin reddedildiği dosya sayısı oranı yaklaşık %30; teklifin kabul edildiği dosya sayısına göre müzakereler sonrası olumsuz sonuçlanan dosya sayısı oranı yaklaşık % 15, olumlu sonuçlanan dosya sayısı oranı ise yaklaşık %85 olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Akdeniz Bölgesi,
 - Gelen dosya sayısı 83.172,
 - İşlemleri devam eden dosya sayısı 4.669,
 - Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 25.903,
 - Müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 36.226,
 - Müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 7.112.

Son olarak Akdeniz Bölgesi için de uzlaştırma teklifi kabul edildikten sonra büyük oranda uzlaşma sağlanmış olmaktadır. Oranlara bakıldığında dosya sayısına göre teklifin reddedildiği dosya sayısı oranı yaklaşık %31; teklifin kabul edildiği dosya sayısına göre müzakereler sonrası olumsuz sonuçlanan dosya sayısı oranı yaklaşık %17, olumlu sonuçlanan dosya sayısı oranı ise yaklaşık %83'tür.

Türkiye genelinde 2019 yılında en fazla uzlaşma sağlanan ilk on suç ise sırasıyla şu şekildedir:

1. Hakaret	TCK. m. 125/1-2	dosya sayısı 88.497,
2. Tehdit	TCK. m. 106/1	dosya sayısı 82.961,
3. Kasten yaralama	TCK. m. 86/1-2	dosya sayısı 77.972,
4. Taksirle yaralama	TCK. m. 89/1-4	dosya sayısı 21.286,
5. Mala zarar verme	TCK. m. 151/1	dosya sayısı 16.282,
6. Hırsızlık	TCK. m. 141/1	dosya sayısı 11.612,
7. Kişilerin Huzur ve Sükununu Bozma	TCK. m. 123/1	dosya sayısı 8.824,
8. Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi	TCK. m. 165/1	dosya sayısı 7.211,
9. Dolandırıcılık	TCK. m. 157/1	dosya sayısı 6.361,

Türkiye genelinde uzlaşma sağlanan ilk dört ila onuncu suçların toplam dosya sayısı 76.342 olup, üçüncü suç olan kasten yaralamanın dosya sayısından sadece 1.619 fazladır. Görülüyor ki, uzlaştırma işlemleri büyük bir oranda hakaret, tehdit ve kasten yaralama suçları bakımından uygulanmaktadır.

Gerek Türkiye geneli gerek ise bölgelere göre uzlaştırma verileri incelendiğinde her bölge birbiriyle paralellik göstermekte olduğunu söyleyebilmekteyiz. Verilere göre, uzlaştırma işlemlerinde kritik basamağın uzlaştırma teklifinin yapılması aşaması olduğu görülmektedir. Öyle ki, Türkiye genelinde ve bölge bazlı bakıldığında tüm bölgelerimizde uzlaştırma müzakerelerine başlanması halinde uzlaştırma işlemleri büyük oranlarda olumlu sonuçlanmıştır.

B. 2020 YILI VERİLERİ⁴¹⁵

Adalet Bakanlığı Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı'nın internet sitesinde 04.01.2021 tarihinde yayınlanmış olan verilere göre 2020 yılında Türkiye genelinde;

- Uzlaştırma bürosuna gelen dosya sayısı: 513.297,
- Uzlaştırmanın olumlu sonuçlandığı dosya sayısı: 219.639,
- Uzlaştırmanın olumsuz sonuçlandığı dosya sayısı: 39.131,
- Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 165.027,
- İşlemleri devam eden dosya sayısı 89.500, olarak yayınlanmıştır.

Yayınlanan verilerden anlaşıldığı üzere Türkiye genelinde uzlaştırma işlemleri yüksek oranda olumlu sonuçlanmıştır. Burada söyleyebiliriz ki, uzlaştırma teklifinin kabul edilmesi sonrasında uzlaştırma işlemleri yüksek oranda olumlu olarak sonuçlanmaktadır. Ancak uzlaştırma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı azımsanamayacak düzeydedir. Diyebiliriz ki uzlaştırma işlemlerinin başarıya ulaşmasında teklifin kabul ya da reddedilmesi kritik önem arz etmektedir.

Bölgelere göre uzlaştırma istatistikleri incelendiğinde,

⁴¹⁵Adalet Bakanlığı Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı'nca 04.01.2021 tarihinde yayınlanan veriler bu başlık altında aynen aktarılacaktır. (Erişim Adresi: [https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/3220211418092020%20Y%C4%B11%C4%B1%20%20\(01.01.2020%20il%C3%A2%2031.12.2020%20Tarihleri%20Aras%C4%B1ndaki\)%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20Verileri.pdf](https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/3220211418092020%20Y%C4%B11%C4%B1%20%20(01.01.2020%20il%C3%A2%2031.12.2020%20Tarihleri%20Aras%C4%B1ndaki)%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20Verileri.pdf)) Erişim Tarihi: OCAK, 2021

- İç Anadolu Bölgesi,
 - Gelen dosya sayısı 89.781,
 - İşlemleri devam eden dosya sayısı 14.734,
 - Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 29.989,
 - Müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 38.536,
 - Müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 6.522.

2019 yılında, İç Anadolu Bölgesi'nde uzlaşma teklifinin kabul edildiği durumda uzlaşmanın büyük oranda gerçekleştiği görülmekte idi. 2020 yılı istatistikleri de bir önceki yıllara paralellik göstermiş büroya gelen toplam dosyanın neredeyse yarısında taraflar teklifi kabul etmiş; çok az bir kısmı sonunda uzlaşmamıştır.

- Doğu Anadolu Bölgesi,
 - Gelen dosya sayısı 24.737,
 - İşlemleri devam eden dosya sayısı 3.769,
 - Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 5.646,
 - Müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 12.441,
 - Müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 2.881.

2019 yılında Doğu Anadolu Bölgesi'nde teklifin kabul edildiği 15.932 dosyanın 13.106 tanesinde taraflar arasında uzlaşma sağlanmış idi. 2020 yılında ise yine yüksek oran korunmuş, büroya gelen dosyanın yaklaşık yarısı olumlu olarak sonuçlanmıştır.

- Güneydoğu Anadolu Bölgesi,
 - Gelen dosya sayısı 28.799,
 - İşlemleri devam eden dosya sayısı 5.565,
 - Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 7.781,
 - Müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 13.742,
 - Müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 1.711.

2019 yılı için bu bölgemizde uzlaşma teklifi kabul edildikten sonra uyuşmazlık yüksek oranda olumlu olarak sona ermiş idi. 2020 yılı için uzlaştırma işlemlerinin olumlu sonuçlandığı dosya sayısı ile uzlaşma teklifinin reddedildiği dosya sayısı arasında 5.961; müzakereler sonrası olumsuz sonuçlandığı dosya sayısı ile arasında

12.031 dosya fark bulunmaktadır. Verilere bakıldığında da geçen sene ile benzer bir tablo görülmektedir.

- Karadeniz Bölgesi,
 - Gelen dosya sayısı 53.781,
 - İşlemleri devam eden dosya sayısı 8.729,
 - Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 16.857,
 - Müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 24.415,
 - Müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 3.780.

2019 yılında Karadeniz Bölgesi için yayımlanan verilerde, müzakere aşamasına geçildikten sonra uzlaştırma işlemleri büyük oranda olumlu sonuçlanmış idi. 2020 yılına gelindiğinde ise, müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısının müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısından yaklaşık 6.45 kat fazladır.

- Marmara Bölgesi,
 - Gelen dosya sayısı 154.998,
 - İşlemleri devam eden dosya sayısı 29.337,
 - Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 53.673,
 - Müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 59.713,
 - Müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 12.275.

2019 yılında Marmara Bölgesi için yayınlanan uzlaştırma verileri ele alındığında sonuçlanan dosya sayısına göre olumlu sonuçlanan dosya sayısı oranı ise yaklaşık %83 olarak karşımıza çıkmakta idi. 2020 istatistikleri ele alındığında ise, 125.661 dosyanın sonuçlandığı görülmektedir. Sonuçlanan dosyadan 65.948 tanesi gerek teklifin reddedilmesi gerek ise görüşmeler sonucunda anlaşmama ile sonuçlanmış; toplam başarısız dosya sayısı olumlu sonuçlanan dosya sayısından 6.235 dosya fazladır. Görülüyor ki, Marmara bölgesinde genel olarak uzlaştırma çalışmaları az bir farkla olumsuz olarak sonuçlanmıştır.

- Ege Bölgesi,
 - Gelen dosya sayısı 84.880,
 - İşlemleri devam eden dosya sayısı 14.042,
 - Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 26.789,

- Müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 37.811,
- Müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 6.238.

2019 yılında Ege Bölgesinde, diğer bölgelerimize benzer bir tablo görülmekte, uzlaştırma teklifi kabul edildikten sonra büyük oranda uzlaşma sağlanmış olmakta idi. 2020 yılına gelindiğinde ise tablo değişmemiştir.

Akdeniz Bölgesi,

- Gelen dosya sayısı 76.321,
- İşlemleri devam eden dosya sayısı 13.324,
- Uzlaşma teklifi olumsuz sonuçlanan dosya sayısı 24.292,
- Müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 32.981,
- Müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 5.724.

2019 oranlarını hatırlatmak gerekirse dosya sayısına göre teklifin reddedildiği dosya sayısı oranı yaklaşık %31; teklifin kabul edildiği dosya sayısına göre müzakereler sonrası olumsuz sonuçlanan dosya sayısı oranı yaklaşık %17, olumlu sonuçlanan dosya sayısı oranı ise yaklaşık %83 idi. 2020 yılında ise, müzakere sonucu uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısının müzakere sonucu uzlaşma sağlanamayan dosya sayısından yaklaşık 5.76 kat fazladır.

Türkiye genelinde 2019 yılında en fazla uzlaşma sağlanan ilk on suç ise sırasıyla şu şekildedir:

1. Hakaret	TCK. m. 125/1-2	dosya sayısı 79.875,
2. Tehdit	TCK. m. 106/1	dosya sayısı 72.509,
3. Kasten yaralama	TCK. m. 86/1-2	dosya sayısı 65.896,
4. Taksirle yaralama	TCK. m. 89/1-4	dosya sayısı 16.944,
5. Mala zarar verme	TCK. m. 151/1	dosya sayısı 14.481,
6. Hırsızlık	TCK. m. 141/1	dosya sayısı 8.534,
7. Kişilerin Huzur ve Sükununu Bozma	TCK. m. 123/1	dosya sayısı 7.950,
8. Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi	TCK. m. 165/1	dosya sayısı 14.675,
9. Dolandırıcılık	TCK. m. 157/1	dosya sayısı 5.284,
10. Güveni Kötüye Kullanma	TCK. m.155/1-2	dosya sayısı 9.421.

2019 yılında Türkiye genelinde uzlaştırma işlemleri büyük bir oranda hakaret, tehdit ve kasten yaralama suçları bakımından uygulanmış idi. 2020 yılına gelindiğinde sayılı suçlar yine başı çekmektedir. Öyle ki, toplam dosya sayısı 513.297 iken ilk üç suç tipi 218.280 dosya sayısına isabet etmektedir.

Gerek Türkiye geneli gerek ise bölgelere göre uzlaştırma verileri incelendiğinde son iki yılın birbiriyle paralellik göstermekte olduğunu söyleyebilmekteyiz. Yine verilere göre, uzlaştırma işlemlerinde kritik basamağın uzlaştırma teklifinin yapılması aşaması olduğu görülmektedir. Öyle ki, Türkiye genelinde ve bölge bazlı bakıldığında tüm bölgelerimizde uzlaştırma müzakerelerine başlanması halinde uzlaştırma işlemleri büyük oranlarda olumlu sonuçlanmıştır.



SONUÇ

Cezalandırıcı adalet sisteminin yargılama ve cezalandırma yetkisinin devlete ait olduğu, belirlenen fiilleri gerçekleştiren kişilerin yaptıkları fiile karşılık gelen cezayı çekmeleri gerektiği görüşünün ortaya çıkardığı birtakım eksiklikler bulunduğundan daha önce bahsetmiş idik. Bu eksikliklerin ortadan kaldırılması amacıyla onarıcı adalet sistemi geliştirilmiş ve uyuşmazlıkları tarafların iş birliği ve iletişimine dayalı olarak en kısa ve masrafsız yoldan sona erdirmek hedeflenmiştir. Bu anlamda, mağdur fail arabuluculuğu konferanslar ile çember ve halkalar gibi çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Felsefi temellerini onarıcı adalet anlayışından alan uzlaştırma ise “uzlaşma” adıyla 5237 sayılı Kanun’un 73. maddesinin 8. fıkrasında yapılan düzenleme ile hukukumuzda girmiştir. 6 Aralık 2006 tarih ve 5560 sayılı Kanun ile TCK m. 73/8 yürürlükten kaldırılmış ve uzlaştırma kurumu CMK 253, 254 ve 255. maddelerinde düzenleme yeri bulmuştur. Kurum uygulanmaya başladığı tarihten bu yana 5560, 5918, 6763 ve 7188 sayılı kanunlarla değişikliğe uğramıştır. Uzlaştırma mahiyeti itibariyle yargı dışı yolla, tarafsız bir üçüncü kişi eliyle yürütülmektedir. Hukukumuzda bu kişiye uzlaştırmacı adı verilmiştir. Uzlaştırmacının niteliği, eğitimi ve yetkileri de CMUY’de düzenlenmiştir.

Karma niteliği itibariyle hem maddi ceza hukuku hem de ceza muhakemesi hukukunda sonuçlar doğuran uzlaştırma kurumu esas olarak soruşturma evresinde uygulanmaktadır. Ancak kanunda düzenlenen istisnai durumlarda kovuşturma evresinde de uygulanabilmektedir. Buna göre, uzlaştırma;

- Mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek ya da özel hukuk tüzel kişisi olması,
- Söz konusu suça ilişkin muhakeme şartlarının bulunması,
- Söz konusu suça ilişkin yeterli delilin bulunması,
- Suçun uzlaştırma kapsamında bulunması, şartlarının aynı anda bulunması halinde uygulanacaktır.

Uzlaştırma süreci, yukarıda sayılı şartları bünyesinde taşıyan dosyanın Mahkeme ya da Cumhuriyet Savcılığı’nca uzlaştırma bürosuna gönderilmesiyle başlamakta; büronun uzlaştırmacıya tevdiyle devam etmektedir. Dosya kendine tevdi

olunan uzlaştırmacı, uzlaştırma evrakını teslim aldıktan sonra azami yetmiş gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırmak üzere uzlaştırma işlemlerine başlayacaktır.

Uzlaştırma işlemlerinde ilk aşama teklif aşaması olup, teklif yapılabilecek kişilerin kararına göre süreç yönlendirilecektir. Buna göre ya teklifin taraflarca kabulü halinde uzlaştırma müzakerelerine başlanacak ya da teklifin en az bir tarafça reddedilmesi halinde uzlaştırma işlemleri sona erdirilecektir.

İkinci aşama olan müzakere aşamasında ise taraflar karşı karşıya gelerek uzlaştırmacı eliyle uyuşmazlığı çözmeye çalışacaktır. Tekrar hatırlatalım, taraflar bir edim karşılığı uzlaşabilecekleri gibi edimsiz de uzlaşabilirler. Uzlaştırma müzakerelerinin olumlu ya da olumsuz sonuçlanması halinde uzlaştırmacı sonuca göre hazırladığı raporu uzlaştırma bürosuna teslim edecektir. Olumsuz sonuçlanması halinde muhakeme işlemleri devam olunacak; olumlu sonuçlanması halinde ise Cumhuriyet savcısı ya da Mahkeme'nin onayına sunulacaktır.

Üçüncü aşama ise rapor üzerine verilecek karar aşamasıdır. Soruşturma evresinde gerçekleştirilen uzlaştırmanın olumlu sonuçlanması ve raporun Cumhuriyet savcısı tarafından onaylanmasından sonra, şüphelinin edimini defaten yerine getirmesi hâlinde Cumhuriyet savcılığınca kovuşturmaya yer olmadığı kararı; edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde ise şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilecektir. Süresi içinde edimin ifa edilmesiyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilecek; edimin yerine getirilmemesi halinde ise kamu davası açılacaktır. Kovuşturma evresinde gerçekleştirilen uzlaştırmanın olumlu sonuçlanması ve raporun Mahkemece onaylanması halinde ise, sanığın edimini defaten yerine getirmesi hâlinde düşme kararı; edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde ise sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilecektir. İnfaz aşamasında olan hatta infaz edilmiş olan cezanın konusu olan suç uzlaştırma kapsamına girmiş ise talep üzerine ya da resen uyarılma davası açılarak kovuşturma evresinde uzlaştırma kurallarına göre işlemler yürütülmelidir.

Yukarıda ana hatları hatırlatılan uzlaştırma kurumu üzerinde yapılan inceleme neticesinde şu sonuçlara varılmıştır:

Uzlaştırma konusunda bir terim tartışması olduğu görülmüştür. Kurum Kanunda ilk olarak “uzlaşma” adı kullanılmış daha sonra “uzlaştırma” olarak değiştirilmiştir. Uzlaşmanın kelime anlamı itibariyle bir sonucu işaret ettiği; uzlaştırmanın ise bütün bir süreci kapsadığından hareketle uzlaştırma adının kullanılması gerektiğini düşünmekteyiz.

Uzlaştırma kurumunun niteliği hakkında öğretide görüş birliğinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Bizce hem muhakeme hukuku hem de maddi ceza hukuku bakımından birtakım etkileri bulunduğundan karma nitelikte olduğunun kabulü gerekmektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi uzlaştırma yargı dışı yolla uyuşmazlığı hızlı ve düşük maliyetli olarak çözmeyi amaç edinmiş bir kurumdur. Uzlaştırmanın kapsamının genişletilmesi başta hem tarafların gerçek anlamda çözüme dahil olmalarını hem de yargının yükünü hafifletmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla uzlaştırmanın kapsamının genişletilmesini, bu anlamda en son değişiklik olan 7188 sayılı Kanun ile “iş ve çalışma hürriyetinin ihlali, güveni kötüye kullanma ile suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi” suçlarının da uzlaştırmanın kapsamına eklenmiş olmasını yerinde kabul ediyoruz.

7188 sayılı Kanun’un getirdiği diğer değişiklikler ise uzlaştırma süresi ile aynı mağdura karşı birlikte işlenen suçlar bakımından olmuştur. Süre, 30 gün + 20 gün olarak toplam 50 gün iken 30 gün + 20 gün + 20 gün toplam 70 gün olarak değiştirilmiştir. Bu değişikliğin tarafları zaman baskısından kurtaracağını daha rahat ve etraflıca düşünebilme şansı tanıyacağından yerinde olduğunu düşünmekteyiz. Aynı mağdura karşı işlenen suçlar bakımından uzlaştırmanın uygulanmamasının usul ekonomisiyle alakalı olduğunu düşünmekteyiz.

Uzlaştırmada değinilmesi gereken bir diğer husus ise birden fazla kez uzlaştırmanın yapılabilmesidir. Şöyle ki, özellikle malvarlığına karşı işlenen suçlar başta olmak üzere, suçu meslek edinmiş ya da birden çok kez aynı suçun faili olmuş kişiler bakımından uzlaştırma bir kaçış yolu olarak görülmektedir. Bu kişiler bakımından her ne kadar uzlaştırmanın daraltılması anlamına gelecek olsa da bir üst sınır getirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Uzlaştırmada bir başka konu ise uzlaşma teklifi yapılacak kişiler arasında avukatların sayılmamış olması hususudur. Doktrininde bir görüş bunun bilinçli bir tercih olduğunu ileri sürerek teklifin avukata yapılamayacağı görüşünü savunmaktadır. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre, maddede açıkça sayılmamış olmasından teklifin yapılamayacağı sonucunun çıkmayacağından avukata da teklif yapılabilecektir. İlgili düzenlemeye “*taraf avukatları*” ifadesinin eklenmesi bütün tartışmaların önünü kesecektir.

Diğer bir tartışmalı husus ise kadına yönelik şiddet suçlarında uzlaştırmanın uygulanıp uygulanamayacağı hususudur. Her ne kadar başta İstanbul Sözleşmesi olmak üzere taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler kadına yönelik şiddet suçlarında herhangi bir alternatif czm yolunun uygulanmaması gerektiğine işaret etse de bütün duraksamaları yok etmek adına kadına yönelik şiddette uzlaştırma yasağının getirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Uzlaştırmacı olabilmek için “*hukuk öğrenimi görmüş*” olmak gerekmektedir. Ancak herhangi iki hukuk dersinin alınması, uzlaştırmacı olmak için yeterli kabul edilmektedir. Uzlaştırmanın, hukuk alanındaki arabuluculuk kurumu gibi ihtisaslaştırılmasının; bu anlamda uzlaştırmacıların hukuk fakültesi mezunlarından ya da hukuk alanında yüksek lisans yapmış kişiler arasından seçilmesinin doğru olacağını düşünmekteyiz.

Uzlaştırmacılar konusunda bir başka husus ise “tanıklıktan çekinme” hakkının açıkça tanınması noktasındadır. Bize göre, ilgilinin rızası olsa dahi uzlaştırmacılar tanıklıktan çekinme hakkının CMK’nın ilgili maddesinde açıkça düzenlenmesi gerekmektedir.

Tazminat hukuku boyutunda ise, uzlaşma sağlanmış olsa da edimin yerine getirilmemesi halinde suçtan zarar görenin ya da mağdurun uğramış olduğu zararın giderilmesi için hukuk mahkemelerine başvurmasının nnn açılması kanaatindeyiz.

Müsadere konusunda bir düzenleme yapılarak uzlaştırmanın olumlu veya olumsuz sonuçlanmasına bakılmaksızın müsadere kapsamında bulunan eşya ve kazançların müsaderesi sağlanmalıdır.

Kovuşturma evresinde uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde belirlenen edim ani olarak ifa edilemiyor ise HAGB kararı verilmektedir. Bu husus uygulamada birtakım

aksaklıklar ortaya çıkarmaktadır. HAGB kararı verilmesi yerine, edimin yerine getirilmesine kadar durma kararı verilmesi; yerine getirilip getirilmemesine göre düşme ya da devam kararının verilmesi daha doğru olacaktır.

Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı'nın dosya sayılarını yayınladığı istatistik verilerinin yanında, bu suçların tekrar işlenme oranlarını; bir kişinin kaç kez uzlaştırmanın tarafı olduğunun; kaç kez uzlaştırmadan yararlandığının belirlenmesi gibi aslında uzlaştırmanın topluma olan yansımaları gösterir çalışmalar yapması gerekmektedir. Böylece uzlaştırmanın amacının tabir-i caiz ise “*dosya eritmek*” değil; başta suçun tarafları olmak üzere toplumun vicdanında “*onarıcı adalete hizmet etmek*” olduğu işaret edilecektir.

Son olarak belirtmek gerekir ki, uzlaştırma kurumunun CMK içerisinde uzun ve çok sayıda fıkra ile düzenlenmek ve uygulama yönetmeliği ile boşlukları kapatmaya çalışmak yerine müstakil bir kanun olarak düzenlenmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Bu kanun ile birlikte, yukarıda tespit edilen aksaklıkların giderilerek; kanun yollarında uzlaştırma ya da infaz aşamasında uzlaştırmanın nasıl yürütüleceği başta olmak üzere, tazminat hukuku gibi farklı disiplinleri kurala bağlayan kanunlarla entegre hale getirilerek bir yeknesaklık sağlanması halinde kurumun işlevini artıracığı görüşündeyiz.

KAYNAKÇA

AKBULUT, Berrin/**AKSAN**, Burak, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2019

AKCAN, Recep/**ALBAYRAK**, Hakan, Tebligat Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2016

AKÇAY, Püren, Onarıcı Adalet Modeli Çerçevesinde Uzlaştırma ve Çocuk Mahkemelerinde Uygulanması, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (9), 2011, s. 130-144

AKDENİZ, Galma, Onarıcı Adalet Yaklaşımı ve Kavramsal Temelleri, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 1, Ocak 2019, Sayfa: 1-23

AKYILDIZ, Anıl, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumuna İlişkin Sorunlar, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 3, Ağustos 2020, Sayfa: 65-88

ALBAYRAK, Mustafa, Şikâyete Tabi Suçların Özellikleri ve Bu Suçlara Bağlanan Hukuki Sonuçlar, TBBD, 2008/77

Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı internet sitesi Erişim Adresi:[http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22720201054542019%20Y%C4%B1l%C4%B1%20\(01.01.2019%20il%C3%A2%2031.12.2019%20Tarihleri%20Aras%C4%B1ndaki\)%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20Verileri.pdf](http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22720201054542019%20Y%C4%B1l%C4%B1%20(01.01.2019%20il%C3%A2%2031.12.2019%20Tarihleri%20Aras%C4%B1ndaki)%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20Verileri.pdf) Erişim Tarihi: Temmuz, 2020

Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Ankara, Ocak,2018

Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı(*uzlaştırma eğitim kitabı*), Ankara, Nisan,2021

ANBARLI BOZATAY, Şeniz / **ÜRÜNAL**, Avni Akın Ceza Muhakemesi Kanunu Kapsamında Uzlaştırma Kapsamına Giren Suçlar: Kuramsal ve Hukuksal Bir Değerlendirme ,Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt:16, Sayı: 32, 2018, s. 329-344

AYDIN, Murat, 6763 Sayılı Kanun ile Getirilen Uzlaşma Kurumunun Uygulanması, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 126, Şubat 2017, Sayfa: 69-77

BAYTAZ, Abdullah Batuhan, Onarıcı Adalet Genel Bir Bakış, s.125 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/97757> Erişim Tarihi: Şubat, 2020

BBC Türkçe, Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi: Türkiye 153 ülke arasında 130. Sırada başlıklı haberi , Erişim Adresi :<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50822713> Erişim Tarihi: Temmuz 2020

BEKRİ, Nedim, Ceza Muhakemesi Uygulamasında Uzlaşma, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, Haziran 2016, Sayfa: 73-98

BIKMAZ, Raif, Ceza Muhakemesi Hukukunda Alternatif Çözüm Yolu Olarak Uzlaştırma, (BIKMAZ, Alternatif Çözüm Yolu Olarak Uzlaştırma) (Danışman: Özlem ÖZAYDIN) (Yayınlanmış yüksek lisans tezi), İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,2018

BIKMAZ, Raif, Uzlaştırma, Simya Yayınları, İstanbul,2018

BÖRÜ, Levent Kadına Karşı Şiddette Arabuluculuk Kurumuna İlişkin Bazı Değerlendirmeler, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Cilt: 30, Sayı: 133, Aralık 2017, Sayfa: 173-198

CANPOLAT, Can/SABUNCUOĞLU, Zeyyat, Uzlaştırma, Legal Yayınevi, İstanbul,2019

CENTER, Nur/ZAFER, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 13.bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2016,

ÇAKIR, Kerim, Uzlaştırmanın Kapsamı ve Şartları, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 24 Sayı:4, Haziran, 2018,s.446-452

ÇAKIR, Necmettin, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, (Danışman: Can CANPOLAT) (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi),Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova,2019

ÇETİNTÜRK Ekrem, Onarıcı Adalet Anlayışı ve Uzlaştırma Kurumunun Türk Ceza Adalet Sisteminde Algılanışı (Geleneksel Ceza Adalet Anlayışına Eleştirel Bir Bakış), Ceza Hukuku Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 9, Nisan 2009, Sayfa: 191-245

ÇETİNTÜRK, Ekrem, Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017

ÇETİNTÜRK, Ekrem, TÖNGÜR, Ali Rıza, Onarıcı Adalet Anlayışının Teorik Temelleri, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 2, Temmuz 2018, Sayfa: 7-26

ÇİFTÇİOĞLU, Cengiz Toker, Onarıcı Adalet Sistemine Dair Genel Bir İnceleme, Fasikül Hukuk Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 66, Mayıs 2015, Sayfa: 38-49,

ÇOLAK, Haluk, TAŞKIN, Mustafa, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Ankara,2007

ÇUBUKÇUOĞLU, Ali Savaş, Onarıcı Adalet Bağlamında Ceza Hukukunda Uzlaştırma Kurumu ve Kapsamı, (Danışman: Ayşe NUHOĞLU) (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,2018

DEĞİRMENCİ, Olgun, Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020

DEĞİRMENCİ, Olgun, Uygulamacının 10 Sorusu Işığında Uzlaştırma, (Uzlaştırma) Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 151, Mart 2019, Sayfa: 663-67

DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, İzmir 2019, (Demirbaş, Genel Hükümler)

DEMİRBAŞ, Timur/**ERDEM** Mustafa Ruhan, Ceza Hukuku Pratik Çalışmaları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018

ELBEY, İlkey, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, (Danışman: Ömer Faruk DİREK) (yayınlanmış yüksek lisans tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli,2019, s. 39

ERDEM, Mustafa Ruhan/**ESER**, Ferda/**ÖZŞAHİNLİ**, Pakize Pelin, 100 Soruda Uzlaştırma Uzlaştırmacının El Kitabı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017

ERDENER, Yurtcan, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, 6.Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013

EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayıncılık,2019

ERİŞ, Uğur, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Usulü, (Uzlaştırma Usulü) Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, Nisan 2020, Sayfa: 1289-1309

ERİŞ, Uğur, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 137, Temmuz 2018, Sayfa: 241-271

GÖKALP, Özge Tuçe, Ceza Usul Uygulamasında Uzlaşma Örneği, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1, Ocak 2014, Sayfa: 34-48

GÖZLER, Kemal, İstanbul Sözleşmesinin Feshi Hakkında 3718 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı Üzerine Eleştiriler, Mart, 2021

GÜLTEKİN, Özkan, Ceza Muhakemesi Hukukunda “Şüphe” Kavramı, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 46, Haziran 2010, Sayfa: 121-138

HAKERİ, Hakan, ÜNVER, Yener, Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012

IŞIK, Mustafa Aydın, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, (Danışman: Ahmet GÖKCEN) (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi),Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,2019

IŞIK, Mustafa Aydın, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, (*uzlaştırma*), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020

İŞTEN, İnanç/**MERT** Sani, Uzlaştırma Kurumunun Etkinliğinin Artırılması: Uzlaştırma Sürecinde Karşılaşılan Hukuki ve İletişime İlişkin Problemler ile Çözümlerine İlişkin Nitel Bir Araştırma, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 11, Haziran 2018, Sayfa: 1-31

KAPLAN, Mahmut, Onarıcı Adalet ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, Haziran 2015, Sayfa: 59-86

KARAKEHYA, Hakan, Modern Cezalandırma Sistemlerinin Büyük Anlatıları, İühfm C. Lxvi, S.1, S. 87-108, 2008

KAYA, İslam Safa/**KARABAY** Huzeyfe, Ceza Hukuku Sistemlerinde Uzlaştırma, Adalet Yayınevi, Ankara,2019

Kazancihukuk.com

KETİZMEN, Muammer, Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu Olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, Haziran 2012, Sayfa: 1-10

KEZER, Ahmet, 30 Soru ve Yanıtta Seri Muhakeme Usulü ile Basit Yargılama Usulü, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019

KOCA, Mahmut/**ÜZÜLMEZ**, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019,

Lexpera.com.tr

Mahkeme Temelli Arabuluculuk Hizmetleri El Kitabı, 2017

Meral **EKİCİ ŞAHİN**/**Kürşat YEMENİCİ**, 6763 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1, Nisan 2018, Sayfa: 445-507

METİNER, Erçağ/**KÖKEN**, Enes, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğine İlişkin Değerlendirmeler, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2, Temmuz 2019, Sayfa: 225-249

Mevzuat.gov.tr.

OĞUZMAN, Kemal/**SELİCİ**, Özer/**ÖZDEMİR**, Saibe Oktay, Kişiler Hukuku, 15. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2015

OKUYUCU ERGÜN, Güneş, Soruşturmanın Gizliliği, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 59, Sayı: 2, Haziran 2010, Sayfa: 243-275

ÖZBAY, İbrahim, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, X. Cilt, Sayı 3-4,2006,s.464

ÖZBEK Veli Özer, vd. Ceza Muhakemesi Hukuku, 7.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2015, s.931

ÖZBEK, Mustafa, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin “Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk” Konulu Tavsiye Kararı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 7, Sayı: 1, 2005, s.127-166 s.131 (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/754286> Erişim Tarihi: Şubat, 2020)

ÖZBEK, Veli Özer, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Ceza Hukuku Dergisi, Cilt: 11, Sayı:32, Aralık 2016

ÖZDEMİR, Fatma Betül, Suça Sürüklenen Çocukların Muhakemesinde Soruşturma Evresi, (Danışman: Adem Sözüer) (yayınlanmış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul,2014,

ÖZDEMİR, Mustafa, Türk Hukukunda Uzlaştırma Kurumu, (Danışman: Uğur ERSOY) (yayınlanmış yüksek lisans tezi), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale,2019

ÖZTÜRK Bahri, Nazari ve Uygulamaları Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2013

ÖZTÜRK, Bahri/**TEZCAN**, Durmuş, Nazari ve Uygulamaları Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2013

ÖZYİĞİT Ayata, Özlem Türkiye’de Uzlaşma Kurumunun Yasal Çerçevesinin ve Uygulamasının Onarıcı Adalet Prensipleriyle Değerlendirilmesi, , (Danışman: JAHİC, Galma), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, İstanbul

RESMİ GAZETE <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170805-4.htm> (Erişim Tarihi: Mart, 2021)

SAKARYA, Sevgi/**ÖZEN**, İnci, 6763 Sayılı Kanun Değişikliği Sonrasında Uzlaştırma Uygulamalarına İlişkin Bazı Tespit ve Değerlendirmeler, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 141, Mayıs 2018, Sayfa: 101-114

SEVDİREN, Öznur, Cezalandırmada Bir Paradigma Değişikliği Olarak Onarıcı Adalet Felsefesi: Bir Sentez Denemesi-1, *Ceza Hukuku Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 15, Nisan 2011, Sayfa: 103-129,

SEZER, Ahmet, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikâyete Bağlı Suçlar ve Uzlaşma, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, Ekim 2006, Sayfa: 41-56

SOYGÜT, Arslan/**MUALLA**, Buket, Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2008

ŞAHİN, Altuğ Kürşat, Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma Kurumu, (Danışman: Durmuş TEZCAN) (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013

ŞAHİN, Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt 1, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017,

ŞAHİN, Cumhur, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, SÜHFD, Süleyman Arslan'a Armağan, C.6 S.1-2 S.222

T.C. Adalet Bakanlığı Hukuk Sözlüğü, <http://www.sozluk.adalet.gov.tr/su%c3%a7>
Erişim tarihi: Şubat, 2020

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Türkiye'de Kadın, Şubat, 2020 Erişim Adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/38419/02-03-2020-tr-de-kadin.pdf> Erişim Tarihi: Temmuz, 2020

TAŞKIN, Mustafa, Fransız Ceza Hukukunda Uyuşmazlıkların Muhakeme Dışı Çözüm Yolları Bağlamında Yaptırım Sözleşmesi ve Müessesenin Türk Ceza Hukukunda Uygulanabilirliği, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 41, Ocak 2010, Sayfa: 17-46

TBMM İnternet Sitesi, Erişim Adresi: <https://www.tbmm.gov.tr/> Erişim Tarihi: Temmuz, 2020

TDK, <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: Şubat, 2020

TEKİN, Erim, Türk Ceza Adalet Sisteminde Mağdur – Fail Arabuluculuğu: Uzlaşma Kurumunun Yasal Analizi , (Danışman: JAHİC, Galma), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010

TOK, Mehmet Can, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumu Hakkındaki Düzenlemelerde Yapılan Değişiklikler ve Uzlaştırmanın Başarısızlık Nedenleri, Fasikül Hukuk Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 105, Ağustos 2018, Sayfa: 24-27

TÖNGÜR, Ali Rıza , Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kurumunun Yeniden Düzenlenmesi Gerekliliği Üzerine, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 1, Ocak 2018, Sayfa: 27-49

TUNÇ, Nazım, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, (Danışman: ERCAN, Murat), (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, Bilecik

TURABİ, Selami, Kusurluluk ve Kusurluluğu Etkileyen Haller, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 101, Temmuz 2012, Sayfa: 267-292

ÜNAL, Ertuğrul, Uzlaştırma ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumlarının Masumiyet Karinesi Bağlamında Değerlendirilmesi, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 1, Ocak 2018, Sayfa: 195-216

Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları (2015-2020), Türkiye Adalet Akademisi.

YAVUZ, Hakan, Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl:6, Sayı:23, Ekim,2015 s.90-91

YENİSEY, Feridun, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, *Bursa Barosu Dergisi*, Cilt: 31, Sayı: 83, Eylül 2007, Sayfa: 65-71

YENİSEY, Feridun, **NUHOĞLU**, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7.bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2019

YERDELEN, Erdal/**ÖZBEK**, Mustafa Serdar/**ALTUNTAŞ**, Şeyda, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018

YILDIRIM, Adem, Mağdur Haklarına Yönelik Kurumsal Yapılar (Sulh ve Uzlaştırma), *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 23, Nisan 2014, Sayfa: 251-270

YILDIRIM, Ebubekir, Türk Hukuk Sisteminde Uzlaştırma ve Uzlaştırma Kapsamına Giren Suçlar, Adalet Yayınevi, Ankara,2020

YILMAZ, Osman, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma Müessesesi ve Uzlaştırma Süreci, (Danışman: Atilla DOĞAN) (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,2019

ZABUNOĞLU, Gökçe, Toplum Sözleşmesi Bağlamında John Locke'un Devlet Anlayışı, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt:7 Sayı:2 Yıl 2016 s.431-456

ZEVKLİLER, Aydın/**ERTAŞ**, Şeref/**HAVUTÇU**, Ayşe Borçlar Hukuku Genel Hükümler ve Özel Borç İlişkileri Ana İlkeler, Barış Yayınları, İzmir, 2013

EKLER⁴¹⁶

EK 1: Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kapsamındaki Suç Listesi

EK 2: Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği Ekleri



⁴¹⁶ Alternatif Çözümler Daire Başkanlığından aynen alınmıştır.

EK 1 : CEZA MUHAKEMESİNDE UZLAŞTIRMA KAPSAMINDAKİ SUÇ LİSTESİ

YETİŞKİNLER -SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR BAKIMINDAN UZLAŞTIRMA KAPSAMINDA KALAN SUÇLAR İLİŞKİN TABLO				
SIRA NO	SUÇUN ADI	MADDE/FIKRA	ŞİKAYETE TABİ Mİ	KANUNDA ÖNGÖRÜLEN CEZA MİKTARI
5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNU				
1	Kasten yaralama	86/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
2	Kasten yaralama	86/2	Evet	Dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası
3	Kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi	88	-	-
4	Taksirle yaralama	89/1	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası
5	Taksirle yaralama	89/2	Evet (bilinçli taksir halinde hayır)	Birinci fıkraya göre belirlenen cezanın, yarısı oranında artırılması
6	Taksirle yaralama	89/3	Evet(bilinçli taksir halinde hayır)	Birinci fıkraya göre belirlenen cezanın bir kat artırılması
7	Taksirle yaralama	89/4	Evet(bilinçli taksir halinde hayır)	Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası
8	Tehdit	106/1. ikinci cümle	Evet	Altı aykadar hapis veya adli para cezası
9	Tehdit	106/1 birinci cümle	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
10	Konut dokunulmazlığının ihlali	116/1	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
11	Konut dokunulmazlığının ihlali	116/2	Evet	Altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası
12	Konut dokunulmazlığının ihlali	116/4	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
13	İş ve çalışma hürriyetinin ihlali	117/1, 119/1-c	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
14	Kişilerin huzur ve sükununu bozma	123/1	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
15	Hakaret	125/1	Evet	Üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
16	Hakaret	125/2	Evet	Üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
17	Hakaret	125/3-b, 3-c	Evet	Altı aydan bir yıla kadar hapis cezası
18	Kişinin hatırasına hakaret	130/1	Evet	Üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
19	Kişinin hatırasına hakaret	130/2	Evet	Üç aydan iki yıla kadar hapis cezası
20	Haberleşmenin gizliliğini ihlal	132/1	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
21	Haberleşmenin gizliliğini ihlal	132/2	Evet	iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası
22	Haberleşmenin gizliliğini ihlal	132/3	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası

23	Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması	133/1	Evet	İki yıldan beşyıla kadar hapis cezası
24	Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması	133/2	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
25	Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması	133/3	Evet	İki yıldan beş yıla kadar hapis ve dörtbin güne kadar adli para cezası
26	Özel hayatın gizliliğini ihlal	134/1	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
27	Özel hayatın gizliliğini ihlal	134/2	Evet	İki yıldan beşyıla kadar hapis cezası
28	Hırsızlık	141/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
29	Paydaş veya elbirliği ile malik olunan mal üzerinde veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla hırsızlık	144/1-a,1-b	Evet	İki aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası
30	Kullanma hırsızlığı	146/1	Evet	-
31	Mala zarar verme	151/1	Evet	Dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası
32	Mala zarar verme	151/2	Evet	Dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası
33	Hakkı olmayan yere tecavüz	154/1	Evet	Altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası
34	Güveni kötüye kullanma	155/1	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası
35	Güveni kötüye kullanma	155/2	Hayır	Bir yıldan yedi yıla kadar hapis ve üçbin güne kadar adli para cezası
36	Bedelsiz senedi kullanma	156/1	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası
37	Dolandırıcılık	157/1	Hayır	Bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbingüne kadar adli para cezası
38	Dolandırıcılık daha az ceza gerektiren hal	159/1	Evet	Altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası
39	Kayıbolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf	160/1	Evet	Bir yıla kadar hapis veya adli para cezası
40	Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi	165	Hayır	Altı aydan üç yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası
41	Açığa imzanın kötüye kullanılması	209/1	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
42	Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali	233/1	Evet	Bir yıla kadar hapis cezası
43	Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması	234/1	Hayır	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
44	Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması	234/2	Hayır	Birinci fıkra kapsamında verilen cezanın birkatordan artırılması
45	Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması	234/3	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
46	Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması	239/1	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası

47	Ticari sır, bankacılıksırnı veyamüşteri sırı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması	239/2	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası
48	Ticari sır, bankacılıksırnı veyamüşteri sırı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması	239/3	Hayır	Birinci fıkraya göre belirlenen cezanın üçte biri oranında artırılması
1163 SAYILI KOOPERATİFLER KANUNU				
1	Ticaridefterlervesırsaklamahükümleri ve ceza	25	Evet	Bir yılıkadarhapisveya adli paracezası
2004 SAYILI İCRA VE İFLAS KANUNUNDA YER ALAN UZLAŞTIRMAYA TABİ SUÇLAR				
1	Alacaklısını zarara sokmak kasdiyle mevcudunu eksiltten borçluların cezası	331/1	Evet	Altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası
2	Alacaklısını zarara sokmak kasdiyle mevcudunu eksiltten borçluların cezası	331/2	Evet	Altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası
3	Alacaklısını zarara sokmak kasdiyle mevcudunu eksiltten borçluların cezası	331/3	Evet	Altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası
4	Alacaklısını zarara sokmak kasdiyle mevcudunu eksiltten borçluların cezası	331/4	Evet	İki yıldan dört yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası
5	Aczine kendi fiiliyle sebebiyet veren veya vaziyetinin fenalığını bilerek ağırlaştran borçlunun cezası	332/1	Evet	Onbeşgündenaltıyıkadar hapis cezası
6	Aczine kendi fiiliyle sebebiyet veren veya vaziyetinin fenalığını bilerek ağırlaştran borçlunun cezası	332/2	Evet	Onbeşgündenaltıyıkadar hapis cezası
7	Ticari işletmede yöneticinin sorumluluğu	333/a/1	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası
8	Ticari işletmede yöneticinin sorumluluğu	333/a/2	Evet	İkibin güne kadar adli para cezası
9	Konkordatoda veyasermaye şirketleri ile kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılmasında yetkili kimseleri hatayadüşürenya dakonkordato veya uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma koşullarına uymayan borçlunun cezası	334	Evet	Altı aydan bir yıla kadar hapis cezası
10	Ticareti terk edenlerin cezası	337/a/1	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
11	Hakikata muhalif beyanda bulunanların cezası	338/1	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
12	Sermaye şirketlerinin iflasını istemek mecburiyetinde olanların cezası	345/a	Evet	Ongünden üçaya kadar hapis cezası
3573 SAYILI ZEYTİNCİLİĞİN ISLAHI VE YABANİLERİNİN AŞILATTIRILMASI HAKKINDA KANUN				
1	Zeytinliklere herçeğithayvansokulması, yerleşim sahaları hariç, zeytin sahalarina enaz bir kilometre yakınlıkta koyun ve keçi ağılı yapılması	14/3	Evet	Üçayakadarhapisveya adli paracezası

5042 SAYILI YENİ BİTKİ ÇEŞİTLERİNE AİT İSLAHCİ HAKLARININ KORUNMASINA İLİŞKİN KANUN				
1	İhlal sayılan haller ve yaptırımlar	66/1-a	Evet	Bir yıldan iki yıla kadar hapis veya bingüne kadar adli para cezası
2	İhlal sayılan haller ve yaptırımlar	66/1-b	Evet	İkiyüzeğündenazolmamak üzere adli para cezası
5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU				
1	Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.1	Evet	Biryıldan beşyılakadar hapis veya adli para cezası
2	Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.2	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
3	Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.3	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
4	Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.4	Evet	Altı aya kadar hapis cezası
5	Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.5	Evet	Altı aya kadar hapis cezası
6	Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.6	Evet	Üçaydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası
7	Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/2	Evet	Üç aydan iki yıla kadar hapis cezası
8	Koruyucu programları etkisiz kılmaya yönelik hazırlık hareketleri	72/1	Evet	Kişi altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
5941 SAYILI ÇEK KANUNU				
1	Kısmen veya tamamen karşılığı bulunmayan çekle ilgili olarak, talebe rağmen, karşılıksızdır işl. yapmama	7/4	Evet	Bir yılda kadar hapis cezası
2	Diğer ceza ve hükümleri	7/5	Evet	Bir yılda kadar hapis cezası
6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU				
1	Cezayı gerektiren fiiller	62/1-a	Evet	Fiildahağıııcezaııgerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
2	Cezayı gerektiren fiiller	62/1-b	Evet	Fiildahağıııcezaııgerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
3	Cezayı gerektiren fiiller	62/1-c	Evet	Fiildahağıııcezaııgerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
4	Cezayı gerektiren fiiller	62/1-d	Evet	Fiildahağıııcezaııgerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
6325 SAYILI HUKUK UYUŞMAZLIKLARINDA ARABULUCULUK KANUNU				
1	Gizliliğin ihlali	33	Evet	Altı aya kadar hapis cezası

6750 SAYILI TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU				
1	Müeyyideler	16/1	Evet	Güvence altına alınan borç tutarının yarısını geçmemek üzere adli para cezası
6769 SAYILI SİNAİ MÜLKİYET KANUNU				
1	Marka hakkına tecavüze ilişkin cezai hükümler	30/1	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası
2	Marka hakkına tecavüze ilişkin cezai hükümler	30/2	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası
3	Marka hakkına tecavüze ilişkin cezai hükümler	30/3	Evet	İki yıldan dört yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası
SADECE SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR BAKIMINDAN UZLAŞTIRMA KAPSAMINDA KALAN SUÇLAR				
1	Kasten yaralama	86/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
2	Kasten yaralama	86/2, 86/3	Hayır	TCK86/2 maddesine göre belirlenen cezanın yarısında artırılması
3	İnsan üzerinde deney	90/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
4	Organ ve doku ticareti	91/2	Hayır	Bir yıla kadar hapis cezası
5	Organ ve doku ticareti	91/6	Hayır	Bir yıla kadar hapis cezası
6	Terk	97/1	Hayır	Üç aydan iki yıla kadar hapis cezası
7	Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi	98/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası
8	Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi	98/2	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
9	Kısırlaştırma	101/2	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
10	Şantaj	107/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası
11	Şantaj	107/2	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası
12	Cebir	108/1(TCK 86/2, 86/3 ile birleşmesi halinde)	Hayır	Kasten yaralama suçundan verilecek cezanın üçte birinden yarısına kadar artırılması
13	Siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi	114/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
14	İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi	115/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
15	İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi	115/2	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
16	İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi	115/3	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
17	İş ve çalışma hürriyetinin ihlali	117/1, 119/1-c	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası

18	İş ve çalışma hürriyetinin ihlali	117/2	Hayır	Altı aydan üçyıla kadar hapisveya yüz günden az olmamak üzere adli para cezası
19	İş ve çalışma hürriyetinin ihlali	117 / 3	Hayır	Altı aydan üçyıla kadar hapis veya yüz günden az olmamak üzere adli para cezası
20	İş ve çalışma hürriyetinin ihlali	117/4	Hayır	Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası
21	Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi	118/1	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
22	Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi	118/2	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
23	Nefret ve ayrımcılık	122/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
24	Haberleşmenin engellenmesi	124/1	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezasına
25	Hakaret	125/3	Hayır	Altı aydan bir yıl hapis cezası
26	Kişisel verilerin kaydedilmesi	135/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
27	Herkesin girebileceği bir yerde bırakılmakta birlikte kilitlenmek suretiyle ya da bina veya eklentileri içinde muhafaza altına alınmış olan eşya hakkında	142/2-h yollamasıyla 167/2	Evet	TCK 142/2-h maddesindeki verilecek cezanın yarı oranında indirilmesi
28	Verileri yok etmeme	138/1	Hayır	Bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası
29	Paydaş veya elbirliği ile malik olunan mal üzerinde veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla hırsızlık	144/1-a, 1-b, 143	Hayır	TCK 144. maddeye göre verilecek cezanın yarı oranında artırılması
30	Taksirli iflas	162/1	Hayır	İki aydan bir yıla kadar hapis cezası
31	Karşılıksız yararlanma	163/1	Hayır	İki aydan altı aya kadar hapis veya adli para cezası
32	Karşılıksız yararlanma	163/2	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
33	Karşılıksız yararlanma	163/3	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
34	Bilgi vermeme	166/1	Hayır	Altı aykadarhapisveya adli paracezası
35	Çocuğun soybağını değiştirme	231/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
36	Kötü muamele	232/1	Hayır	İki aydan bir yıla kadar hapis cezası
37	Kötü muamele	232/2	Hayır	Bir yıla kadar hapis cezası
38	Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali	233/2	Hayır	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
39	Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali	233/3	Hayır	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
40	Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması	234/1	Hayır	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası

41	Çocuğun kaçınılması ve alıkonulması	234/2	Hayır	TCK 234/1. maddeye göre belirlenen cezanın bir katı oranında artırılması
42	Bilişim sistemine girme	243/1	Hayır	Bir yıla kadar hapis veya adli para cezası
43	Bilişim sistemine girme	243/3	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
44	Bilişim sistemine girme	243/4	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
45	Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme	244/2	Hayır	Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası
46	Kişilerin malları üzerinde usulsüz tasarruf	261/1	Hayır	Fiil daha ağır ceza gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
47	Görevi yaptırmamak için direnme	265/1	Hayır	Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası
48	Genital muayene	287/1	Hayır	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
49	Hak kullanımını ve beslenmeyi engelleme	298/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası





EK 2: CEZA MUHALEMESİNDE UZLAŞTIRMA YÖNETMELİĞİ EKLERİ

EK-1

T.C.
.....
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI

SORUŞTURMA NO : /

UZLAŞTIRMA BÜROSUNA GÖNDERME KARARI

ŞİKÂyetçi :
ŞÜPHELİ :
SUÇ :
SUÇ TARİHİ :
SUÇ YERİ :
SEVK MADDELERİ :
DELİLLER :

SORUŞTURMA EVRAKI İNCELENDİ

Maddi Olay ve Delillerin Değerlendirilmesi :

.....

Hukukî Nitelendirme;

.....

Karar:

Şüpheli hakkında isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanununun 253 üncü maddesi uyarınca “uzlaştırma “ kapsamındaki suçlardan olması, kamu davası açılmadan önce şüpheli ile mağdurun uzlaşmak isteyip istemediklerinin teklif edilmesi ve uzlaştırma işlemlerinin takibi için dosyanın Cumhuriyet başsavcılığı **UZLAŞTIRMA BÜROSUNA GÖNDERİLMESİNE,**

Uzlaşma teklifi ve uzlaştırma işlemlerinin takibinin Uzlaştırma bürosunca yapılmasına karar verildi.

Cumhuriyet Savcısı

CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI

(Uzlaştırma Bürosu)

Soruşturma No: .../...

SORUŞTURMA BÜROSUNA İADE KARARI

ŞİKÂyetçi :
ŞÜPHELİ :
SUÇ :
SUÇ TARİHİ :
SUÇ YERİ :
SEVK MADDELERİ :
DELİLLER :

SORUŞTURMA EVRAKI İNCELENDİ

.... Soruşturma bürosunun .../.../2.... tarihli kararıyla yapılan soruşturma sonucunda hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphe olduğu değerlendirilen şüpheliye ait soruşturma dosyası uzlaşma teklifi ve uzlaştırma işlemleri için büromuza gönderilmiş ise de;

a) Gönderme kararında kabul edilen olayın uzlaşma kapsamındaki suçlardan olmadığı ve uzlaşma kapsamı dışındaki 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun maddesindekisuçu oluşturduğu,

b) İncelenen dosya içeriğine göre şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin tespitine yönelik mutlak delil niteliğindeki deliller toplanmadan dosyanın büromuza gönderildiği,

c)

Anlaşıldığından, soruşturma dosyası yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgi ve gereği arz olunur.

Cumhuriyet Savcısı

UZLAŞTIRMA RAPORU ÖRNEĞİ

Uzlaştırma No	:
Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma No	:
Mahkeme Esas No	:
Uzlaştırma konusu suç / suçlar	:
Uzlaştırmacının	:
Adı ve Soyadı	:
Sicil Numarası	:
İletişim Adresi	:
Görevlendirme tarihi	:
Dosya içindeki belgelerin birer örneğinin verildiği / Uzlaştırma süresinin başladığı tarih	:
Uzlaşma teklif tarihi	:
Ek süre verilme tarihi ve süresi	:
Şüphelinin / Sanığın / Kanunî temsilcisinin	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. kimlik numarası	:
Adresi	:
Müdafinin	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. kimlik numarası	:
Adresi	:
Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası	:
Mağdur/Katılan / Suçtan zarar görenin / Kanunî temsilcisinin	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. kimlik numarası	:
Adresi	:
Vekilin	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. kimlik numarası	:
Adresi	:
Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası	:
Tercümanın	:
Adı ve Soyadı	:

T.C. kimlik numarası _____ :

Adresi _____ :

**Taraflardan biri yabancı ülkede oturuyorsa
Türkiye'de göstereceği ikametgâhı _____ :**

**Taraflardan biri yabancı ve Türkiye'de göstereceği
bir ikametgâhı yok ise ülkesindeki ikametgâhı _____ :**

Raporun düzenlendiği yer ve tarihi _____ :

Uzlaştırma süresi _____ : () Gün

Uzlaştırma sonucu _____ :

.....
Tarafların üzerinde anlaştıkları edim, edimin yerine getirilme şekli ve zamanı:

.....
Uzlaştırmanın başarısızlıkla sonuçlanması hâlinde nedenleri:

.....
Süpheli / Sanık _____ :

İmzalar

Mağdur / Katılan _____ :

Suçtan zarar gören _____ :

Müdafi _____ :

Vekil _____ :

Kanunî temsilci _____ :

Uzlaştırmacı _____ :

ONAY ŞERHİ

**Tarih, mühür ve imza
Cumhuriyet Savcısı / Hâkim**

ÖNAYLAMAMA GEREKÇESİ:

**Tarih, mühür ve imza
Cumhuriyet Savcısı / Hâkim**

T.C.
..... CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI

UZLAŞMA TEKLİF FORMU

A. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253 ve 254 üncü maddeleri çerçevesinde, soruşturma/kovuşturma konusu suçun/suçların uzlaştırmaya tâbi olması nedeniyle aşağıda açık kimliği belirtilen kişiye bu formun (D) bölümünde yer alan uzlaştırmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçları anlatılarak uzlaşma teklifinde bulunulmuştur. / / 20.... Saat:

**Teklifte Bulunan
Uzlaştırmacının
Adı Soyadı
Sicil No**

**B. UZLAŞMA
TEKLİFİ YAPILAN**

1. (....) Mağdur/Katılan
2. (....) Mağdurun Kanunî Temsilcisi
3. (....) Suçtan Zarar Gören
4. (....) Suçtan Zarar Görenin Kanunî Temsilcisi
5. (....) Şüpheli/Sanık
6. (....) Şüphelinin/Sanığın Kanunî Temsilcisi

**C. UZLAŞMA
TEKLİFİ YAPILAN
KİŞİNİN**

1. T.C. Kimlik No
2. Adı Soyadı
3. Baba Adı
4. Anne adı
5. Doğum Yeri ve Tarihi
6. Adres ve İletişim Bilgileri

D. Uzlaştırmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçları:

1. Uzlaşma, tarafların özgür iradeleriyle belirleyeceği edim karşılığında veya edimsiz olarak anlaşmalardır.
2. Uzlaştırma süreci tarafların kabulüyle başlar, taraflardan biri kabul etmezse süreç işlemez. Taraflar uzlaşma sağlanana kadar bu yöndeki iradelerinden her zaman vazgeçebilirler.
3. Şüpheli/sanık ile mağdur/katılan veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırmada esas hakkındaki kararı taraflar kendileri verirler.
4. Uzlaştırmacı, Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen tarafsız ve bağımsız bir kişidir. Uzlaştırmacı sadece görüşmelerin yürütülmesini kolaylaştırır.
5. Uzlaştırmacı taraflara uzlaştırma süreciyle ilgili ayrıntılı bilgilendirme yapar, hak ve yükümlülüklerini anlatır ve tarafların uzlaştırmaya ilişkin sorularını cevaplandırır.
6. Uzlaştırma ücreti ve giderlerinden mağdur/katılan veya suçtan zarar gören hiçbir şekilde sorumlu değildir.
7. Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, şüpheli ya da sanık uzlaştırma giderlerini ödemez. Bu giderler Devlet Hazinesi'nden karşılanır.

8. Uzlaşma teklifinden itibaren üç gün içinde kararın uzlaştırmacıya bildirilmemesi hâlinde, teklif reddedilmiş sayılır.
9. Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakereleri sırasında tarafların konuyla ilgili olarak yapacakları açıklamalar mevcut soruşturmada ve disiplinle ilgili olanlar da dâhil olmak üzere, hiçbir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz, herhangi bir yerde açıklanamaz.
10. Uzlaşma teklif formu ile uzlaştırma raporu taraflarca imzalanır.
11. Mağdur ya da suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi ve uzlaştırma görüşmesi yapması, haklarından vazgeçtiği anlamına gelmez.
12. Şüpheli ya da sanığın uzlaşma teklifini kabul etmesi ve uzlaştırma görüşmesi yapması suçu kabul ettiği anlamına gelmez.
13. Uzlaştırma müzakerelerine; uzlaştırmacı, taraflar ile bunların kanunî temsilcileri, müdafî ve vekili katılabilir.
14. Taraflardan herhangi birinin uzlaştırma görüşmelerine katılmaması hâlinde uzlaşma kabul edilmemiş sayılır.
15. Uzlaşmanın sağlanması hâlinde mağdur, yargılama sürecine girmeksizin uzlaşma sonucu belirlenen haklarını alır.
16. Uzlaşmanın sağlanması hâlinde mağdur, soruşturma/kovuşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açamaz, açılmış bir dava varsa feragat etmiş sayılır.
17. Soruşturma evresinde uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin yerine getirilmesi hâlinde, şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir ve adli sicile kaydedilmez. Aksi hâlde kamu davası açılır.
18. Kovuşturma evresinde uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin yerine getirilmesi hâlinde, sanık hakkında düşme kararı verilir ve adli sicile kaydedilmez. Aksi hâlde yargılamaya devam olunur.
19. Şüpheli ya da sanığın edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetinde belgelerden sayılır. Bu belge mahkeme kararı gibi icra olunur.

UZLAŞTIRMANIN MAHİYETİ, UZLAŞMAYI KABUL VEYA REDDETMENİN İUKUKÎ SONUÇLARINI ANLADIM. FORMUN BİR ÖRNEĞİNİ ALDIM.

Şahsıma yapılan uzlaşma teklifini;

nceleyip üç gün içinde beyanda bulunmak stiyorum.	.../.../20... Saat: İmza
Çabul ediyorum.	.../.../20... Saat: İmza
Çabul etmiyorum.	.../.../20... Saat: İmza